

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ŞÜKÛFEZÂR DERGİSİ
(ÇEVİRİYAZI- TEMATİK İNCELEME- SÖZLÜK-İNDEKS-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma ÇOLAK ASAN

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Edebiyatı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU

ARALIK – 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞÜKÛFEZÂR DERGİSİ
(ÇEVİRİYAZI-TEMATİK İNCELEME-SÖZLÜK-İNDEKS-METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma ÇOLAK ASAN

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Edebiyatı

“Bu tez sınavı 28/12/2020 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan
Jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Yılmaz Daşcıoğlu	Başarılı
Doç. Dr. Gülsemin Hazer	Başarılı
Doç. Dr. Abdullah Acehan	Başarılı

ÖNSÖZ

Bu çalışmamızda II. Abdülhamit döneminde yayımlanan ve hem imtiyaz sahibinin hem yazı kadrosunun kadınlardan oluşması hasebiyle bir ilke imza atan *Şükûfezâr* dergisi incelenmiş ve dönemin kültürel atmosferinde tuttuğu yer belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

Şükûfezâr ile ilgili literatür taraması kapsamında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 1920-1946 yılları arasında yapılmış tezler incelenmiş, kadın dergileriyle ilgili bir çalışma yapılmadığı tarafımızdan saptanmıştır. Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki tezler içerisinde de *Şükûfezâr* ile ilgili bir çalışma yer almamaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla kadın dergilerini konu alan en geniş çaplı tez, 1989 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Emel Aşa tarafından Prof. Dr. Ömer Faruk Akün danışmanlığında hazırlanan tezdır. *1928'e kadar Türk Kadın Mecmuaları* adını taşıyan bu tezde 1880-1928 yılları arasında yayımlanmış toplam 32 kadın dergisi incelenmiş olduğu halde bu dergiler içinde *Şükûfezâr*'a yer verilmemiştir. Müstakil olarak *Şükûfezâr*'ı ele alan ulaşabildiğimiz tek tez çalışması, Hatice Yılmaz'ın 1997'de, Boğaziçi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde, Prof. Dr. Zehra Toska danışmanlığında hazırladığı, "Bir Kadın Dergisi: *Şükûfezâr*" başlıklı mezuniyet tezidir. Bu tezde, derginin çeviriyazısı yapılmış fakat yazılara ilişkin herhangi bir inceleme yapılmamıştır. Ayrıca, bu tezde de Ârife Hanım'ın Münif Paşa'nın kızı olduğu ve derginin çıkış tarihi konusunda bir karışıklık bulunduğu gibi yanlış bilgiler mevcuttur. *Şükûfezâr* daha önce hiçbir yüksek lisans yahut doktora tezine konu olmadığı için bizce araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Toplam 5 sayı çıkan *Şükûfezâr*'ın yayın yılı 1886'dır. Çalışmamıza esas teşkil eden bu beş sayı Atatürk Üniversitesi Özege Koleksiyonu'ndan temin edilmiştir. 5 sayılık kısa ömrüne rağmen *Şükûfezâr*, imtiyaz sahibi ve yazar kadrosu kadınlardan oluşan tek kadın dergisi olması itibarıyla Osmanlı topraklarında modern kadın kimliğinin belirmesinde büyük pay sahibidir. Bu hususiyetiyle dergi, üzerinde çalışılmayı hak edecek kıymettedir. Çalışmam boyunca sabır, itina, ihtimam, hoşgörü ve sevgiyle bana yol gösteren, teşvik eden, derin ilmî tecrübesini benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Yılmaz Daşcıoğlu'na ne kadar minnettar olsam azdır. Allah onu ilim ve hikmetle taçlandırsın. Ayrıca, büyük bir feragatle bana zaman ayıran güzel insan Doç. Dr. Cemal Karabaşoğlu'na, destekleri için kardeşlerim Serpil Bağ, İbrahim Çolak, Figen Çolak ve

Atilla olak’a ve elbette dostlarım Melek, Betül, Burcu, Zühre, Hale ve Arife’ye bütün kalbimle teşekkür ediyorum. Bütün bu zorlu süreç boyunca beni daima yüreklendiren, tökezlediğimde cesaretlendiren, maddi-manevi desteğini asla üzerimden eksik etmeyen sırdaşım, yol arkadaşım Mehmet Emin Asan’a ve gülüşleriyle hayatımı bereketlendiren yavrularım Vefa ve Şifa’ya canı gönülden teşekkür ederim.

Fatma ÇOLAK ASAN

28.12.2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: OSMANLI'DA KADIN, KADIN DERGİLERİ VE ŞÜKÛFEZÂR	6
1.1. Osmanlı'da Kadın Dergileri	6
1.2. Şükûfezâr Dergisi	8
1.2.1. Şükûfezâr'ın Künyesi	11
1.2.1.1. Şükûfezâr'ın Yayınlandığı Tarih Aralığı	11
1.2.1.2. Şükûfezâr'ın Yazar Kadrosu	12
1.2.1.3. Şükûfezâr'ın Amacı	14
1.2.1.4. Şükûfezâr'ın Yayın Politikası	15
1.2.1.5. Şükûfezâr'ın Teknik Bilgileri	16
1.3. Çeviriyazı	16
BÖLÜM II: ŞÜKÛFEZÂR'DAKİ ŞİİRLERDE YAPISAL ÖZELLİKLER	59
2.1. Şükûfezâr'daki Şiirlerin Yapı Özelliklerinin İncelenmesi	59
2.1.1. Dış Yapı	59
2.1.1.1. Yinelemeler	59
2.1.1.2. Vezin ve Kafiye Sistemi	60
2.1.1.3. Biçimsel Yenilikler	61
2.1.1.4. Tematik Yenilikler	61
2.1.1.5. Geleneksel Anlam Sanatlarından Yararlanma	61
2.1.1.6. Söz Varlığı	65
2.1.2. Metindışı Bağlantılar	68
2.1.2.1. Divan Edebiyatı	69
2.1.2.2. Yeni Türk Edebiyatı	69
2.1.2.3. Batı Edebiyatı	73
BÖLÜM III: ŞÜKÛFEZÂR'DAKİ ŞİİRLERDE İÇERİK	74
3.1. Şükûfezâr'daki Şiirlerin İçerik Açısından İncelenmesi	74
3.1.2. Aşk	74
3.1.2. Tabiat	77

3.1.3. Kavramlar	79
3.1.3.1. İlim.....	79
3.1.3.2. Gayret	79
3.1.3.3. Vatan Sevgisi	79
3.1.3.4. İsmet	80
3.1.3.5. Ahlak.....	80
3.2. Şükûfezâr'daki Mensur Eserlerin İncelenmesi.....	81
3.3. Şükûfezâr'daki Okur Mektuplarının İncelenmesi	83
3.4. Sistematik İndeks.....	86
SONUÇ	88
KAYNAKÇA.....	90
EKLER	94
ÖZGEÇMİŞ	1555

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	X	Doktora		
Tezin Başlığı: Şükûfezâr Dergisi (Çeviriyazı-Tematik İnceleme-Sözlük-İndeks-Metin)				
Tezin Yazarı: Fatma Çolak Asan		Danışman: Prof. Dr. Yılmaz Daşcıoğlu		
Kabul Tarihi: 28.12.2020		Sayfa Sayısı: iv(ön kısım) + 155(tez)		
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı		Bilim Dalı: Yeni Türk Edebiyatı		
Osmanlı Devleti'nin Batılılaşma serüveni kadınların hikâyesi üzerinden takip edilebilir niteliktedir. Tanzimat'ın ilanından itibaren açılan yeni eğitim kurumlarında tahsil yapma imkanına kavuşan kadınlar, dergiler çıkararak, II.Meşrutiyet'ten sonra dernekler kurarak, sosyal hayatın evvelce yer almadıkları kimi kademelerinde görünür olmaya başlamışlardır. Bu çalışmada, <i>Şükûfezâr</i> dergisinin toplam 5 sayısının tamamı ele alınmış, bu sayılar Atatürk Üniversitesi Özege Koleksiyonu'ndan temin edilmiştir. <i>Şükûfezâr</i> dergisi, basın-yayında öncü rolü üstlenen kadın dergileri arasında müstesna bir yere sahiptir. Derginin imtiyaz sahibi kadın olmakla beraber yazar kadrosu da tamamen kadınlardan oluşmaktadır. İmtiyaz sahibi Ârife Hanımdır. Devrin Maarif nazırı ve büyük bir Osmanlı aydını olan Münif Paşa derginin bir nevi hamisidir. II. Abdülhamit döneminin koşullarından ötürü “siyasiyattan başka her şeyden bahsedecektir” kaydıyla yayın hayatına başlayan <i>Şükûfezâr</i>, okuyucularından yoğun ilgi görmüş, bazısı Daru'l-muallimât mezunu olan hanımların gönderdiği mektuplar ve eserlerle zenginleşmiştir. Çalışma Giriş'ten sonra Osmanlı kadın dergileri hakkında bilgi veren bir altbaşlık, <i>Şükûfezâr</i>'ın detaylı tanıtımı ve çeviriyazıyı içeren 1. Bölüm, dergideki şiirlerin yapı özellikleri yönüyle incelenmesini içeren 2. Bölüm, şiirlerin içerik açısından incelemesi, mensur eserlerin incelenmesi ile sistematik indeksi içeren 3. Bölüm ve sonuç kısmı olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde dönemin basın-yayın faaliyetleri, kadın dergi ve gazetelerinin ortaya çıkış serüveni ele alınacak, Osmanlı Devleti'nin modernleşme hamlelerinin kadınlar üzerindeki görünürlüğü ele alınacaktır. <i>Şükûfezâr</i> dergisinin tanıtımı bölümünde, derginin künyesine ilişkin detaylı bilgi verilmiştir. Çeviriyazı bölümünde derginin bütün sayılarının Latin harflerine aktarımı yapılmıştır. 2. Bölüm'de dergide yer alan şiirler yapı özellikleri yönünden incelenmiştir. 3. Bölüm'de dergideki şiirler içerik açısından incelenmiş, ayrıca nesirler ve okur mektupları tahlile tâbi tutulmuştur. Sistematik indeks kısmında ise dergide yer alan bütün yazılar, derginin sayılarına, yazar adına ve türlerine göre tasnif edilmiştir. Çalışmanın sonunda yer alan sonuç bölümünde bütün bu inceleme sonucunda vardığımız verilerin bir değerlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca tezimizin sonuna derginin orijinal metni ile bir sözlük ekledik.				
Anahtar Kelimeler: Şükûfezâr, Kadın Dergileri, II. Abdülhamit, Münif Paşa, Basın.				

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	X	Ph.D.		
Title of Thesis: Şükûfezâr Magazine (Translation-Thematic Review-Dictionary-Index-Text)				
Author of Thesis: Fatma Çolak Asan		Supervisor: Professor Yılmaz Daşcıoğlu		
Accepted Date: 28.12.2020		Number of Pages: iv(pre text)+ 155 + (main body)		
Department: Turkish Literature		Subfield: Modern Turkish Literature		
In this study, all 5 issues of <i>Şükûfezâr</i> magazine obtained from Özege Collection of Atatürk University were discussed. <i>Şükûfezâr</i> magazine has an exceptional place among the women's magazines that have a leading role in the press. Although the magazine's privileged holder is female, the author staff is also composed entirely of women. The concessionaire is Ârife Hanım. Münif Pasha, the minister of Education of the period and a great Ottoman intellectual, was a kind of patron of the magazine. She were attracted great attention from his readers, and enriched with the letters and works sent by women, some of whom were graduates of Daru'l-muallimat. The study, which consists of four main sections, starts with a subheading that gives information about Ottoman women's magazines after Introduction. In the introduction, the media activities of the period, the advent of women's magazines and newspapers and the visibility of the modernization moves of the Ottoman Empire on women were discussed. Detailed information about the tag of the magazine was given in the introduction section of the <i>Şükûfezâr</i> magazine. In the translation section, all issues of the journal have been transferred to Latin letters. In the second chapter, the poems in the journal were examined in terms of their structural features. In the third chapter, the poems in the magazine were examined in terms of content, and also prose and letters of the readers were analyzed. In the index part, all articles in the journal were classified according to the issues, authors name and journal type. In the conclusion, the data obtained as a result of all examinations were evaluated. We also added a dictionary to the end of this thesis, along with the original text of the journal.				
Keywords: Şükûfezâr, Women's Magazines, II. Abdülhamit, Münif Pasha, Press.				

GİRİŞ

“Dergi, hür tefekkürün kalesi.

Bir neslin vasiyetnamesidir dergi; vasiyetnamesi, daha doğrusu mesajı.”

Cemil Meriç

19. yüzyıl Osmanlı Devleti için büyük altüst oluşların yaşandığı, köklü dönüşümlerin en azından nüvelerinin atıldığı, imparatorluğun sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapısının Batı lehine değişim geçirdiği bir yüzyıl olmuştur. Bu değişim ve dönüşümü tetikleyen iki ana unsurun 1789 Fransız İhtilali’nin “hürriyet, müsâvât, uhuvvet” sloganları eşliğinde estirdiği hava ile Sanayi İnkılâbı sonrası ortaya çıkan yeni küresel dengeler olduğu söylenebilir. Bu süreç Osmanlı Devleti’ni hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilemiş, Batı’nın büyük meydan okumasıyla karşı karşıya kalan Osmanlı Devleti, hâlihazırdaki sistemiyle bu meydan okumaya mukavemet gösteremeyeceğini fark ederek, evvela askeri ve teknik sahada olmak üzere, çeşitli alanlarda Batı’yı referans alarak birtakım düzenlemeler yapma gereği duymuştur. Zira “karşılaşılan sorunların çözümü Osmanlı geleneksel çerçevesi içinde bulunamaz olmuştur.” (Tuna, 2015:123) Bu düzenlemelerin dört başı mamur bir planlamadan yoksun olduğu görülse de Osmanlı’nın Batı’ya teveccühünü resmen ortaya koyması bakımından kayda değerdir. Bu vakanın önemi, Türk tarihini açıklarken zikredilmesi gereken iki olaydan biri olmasında yatar: Anadolu’nun Türkleşmesi ve Osmanlı’nın Batıcılılaşması. Anadolu’nun Türkleşmesi olayında Türkler, kimlik değiştirmeksizin yurtlarını, Osmanlı’nın Batıcılılaşması olayında ise yurtlarını değiştirmeksizin kimliklerini değiştirmişlerdir. (Kızılçelik, 2005:177) Her ne kadar bazı tarihçiler, Osmanlı toplumundaki bu dönüşümün bir modernleşmeden ziyade bir yarı-sömürgeleşme anlamına geldiğini söyleseler de (Timur, 1991:7-16), İlber Ortaylı’ya göre, “Osmanlı İmparatorluğunun her köşesindeki modernleşme olgusu ve eğilimi farklı zaman ve düzeylerde ortaya çıkmıştır.”(1983: 10) Buradan hareketle, diyebiliriz ki, Osmanlı modernleşmesinin başlangıcına dair net bir tarih ortaya koymak zor olsa da resmi tarihte genel kabul gören takvim Tanzimat’ın ilanıdır. Tanzimat dönemi (1839-1876) Osmanlı devlet yapısında devlet kurumlarının merkezi, modern ve çağın ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden yapılandırıldığı bir süreç olmuştur. (İnalcık, 2015: 241)

Bu yenileşme hamlelerinin toplumsal planda en belirgin yansıması kadının statüsünde olmuştur. Arzulanan modernliğin, kadınların durumu üzerinden kendini ispatlama

gayretine girişmesi, kadınların ‘eski’nin yahut ‘yeni’nin kodlarına göre şekillendirilmeye en müsait kitle olmasından kaynaklanmıştır. Zamanla hem kadınların kendilerine ve toplumda durdukları yere ilişkin özbilinçleri hem de toplumun kadınlara yönelik bakış açısı değişime uğramıştır. Osmanlı toplumu başat olarak dinî-örfî kurallarla hayatini sürdüren bir toplum olduğu için, kadının toplum içerisindeki hak ve vazifelerini, rol kalıplarını belirleyen de bu İslâmî çerçeve idi. İslâm’ın, kadınlara dair en temel kıymet hükmü, “Ey insanlar! Bakın, Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve sizi kavimler ve kabileler haline getirdik ki birbirinizi tanıyabilesiniz. Şüphesiz, Allah katında en üstün olanınız, O’na karşı derin bir sorumluluk bilincine sahip olanınızdır. Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır.” (Hucurât Sûresi/13) ayeti ile Hz. Muhammed’in “Kadın erkek bütün insanlar, tarak dişleri gibi birbirine müsavidir” (aktaran Uysal, 2007: 75) hadis-i şerifi olmasına rağmen, Osmanlı toplumunun kendine mahsus sosyal yapısı itibarıyla kadınların erkekler karşısındaki konumları arka planda, görece zayıf olmuştur. Tanzimat Fermanı’nda somut olarak kadınlarla ilgili bir hüküm olmamakla beraber fermanın getirmiş olduğu zihniyet, dünya görüşü gelecekte kadınlar için daha elverişli bir ortamı hazırlayacak nitelikte idi. Nitekim daha sonra kadınlar lehine yapılan bazı reformlar bunu teyit eder mahiyettedir. (Kodaman, 2014: 143) Tanzimat’ın ilanına değin sıbyan mektepleri dışında herhangi bir eğitim alma şansına sahip olamayan, kamusal görünürlük açısından hak talep edemeyen, bütün faaliyetleri ev içi alanla sınırlı bulunan, hatta 1893 yılında tamamlanan nüfus sayımına dek sayımlara bile dâhil edilmeyen (Güneş, 2014: 228) Osmanlı kadınları için, fermanın akabinde uygulamaya konulan yasalarla beraber rüştiyeler, öğretmen okulları (Dâru’l-muallimât), ebe mektepleri, Kız Sanayi mektepleri gibi eğitim kurumları açılmış, mirastan pay almada kız ve erkek çocuklara eşitlik tanınmış, cariye alım-satımı yasaklanmıştır.

Çeşitli kademelerdeki eğitim kurumlarında öğrenim görme imkânı bulan Osmanlı kadınları arasında eskiye nazaran ciddi bir okur kitlesi oluşmuş, bu okur-yazar hanımlar hem yerli eserler hem de Batı dillerinden yapılan çevirilerle fikir dünyalarını geliştirme imkânı bulmuşlardır. Bir fikir vermesi açısından, II. Abdülhamit yönetiminin ilk on beş yılında 4000 Türkçe kitap basıldığını, bunların yarısından fazlasının roman, şiir, tiyatro ve fen ile ilgili eserler olduğunu söylemek kâfidir. (Lewis, 1991:186-187)

Kadınların yaşadığı bu gelişme elbette toplumsal gelişmeden ayrı düşünülemez. Kadınların uyanışı, Osmanlı aydınları üzerinden gerçekleşmiştir. Tanzimat’tan itibaren

açılan yeni ve modern okullarda yahut Batı’da öğrenim gören, kimi siyasi görev ve amaçlarla Batı ülkelerinde bulunan Osmanlı aydınları, İslâm toplumunun içinde bulunduğu olumsuz koşullarla kadının sosyal durumu arasında doğrudan bir bağlantı kurmuşlar, toplumun modernleşmesinin en temel gereklerinden birinin kadının modernleşmesi/modernleştirilmesi olduğunu düşünmüşlerdir. Bu minvalde Batılı zihniyetin rengini taşıyan yeni fikirlerle Osmanlı topraklarına dönmüşlerdir. Batıdaki gelişmelerden haberdar olan bu aydınların oluşturduğu vasat, aydın Osmanlı kadınlarını da etkisi altına almıştır. Bu yenilikçi fikirler arasında, “tercüme, tecessüs ve taklitle edebiyata da sirayet eden” (Okay, 2011: 50) edebi yenilikler, sosyal ve felsefi fikirler, bugünkü tabirle ‘feminist’ diyebileceğimiz, o gün için kabiliyetlerini ‘terakki’ yolunda seferber edebilen bir kadın kimliğine sahip olma davası olarak ifade edebileceğimiz bir yaklaşım da bulunmaktaydı.

Artık kendi meseleleri üzerine düşünmeye başlamış ve bu meseleleri dile getirmek için uygun ortamlar oluşturma çabasına girişen kadınlar, yavaşça kabuk değiştirmeye başlamışlardır. Eğitimli, bilinçli ve hemen hepsi üst-orta sınıfa mensup Osmanlı kadınları, ilk özel gazetenin çıkarıldığı 1860 yılından itibaren basın-yayın camiasında boy gösteren pek çok gazete ve derginin “efkâr-ı umûmiye”yi etkileme imkânına sahip olduklarını fark ederek, “kadınlık mefkûresi”ni (Zihnioğlu, 2016: 45) dile getirmek adına dergi çıkarmışlardır. Pek çoğu kısa ömürlü de olsa bu dergiler, kadınların sesini duyurma ve toplumsal bir akis yaratma noktasında önemli bir işlev görmüşlerdir. Osmanlı kadını bu yayınlar sayesinde evvela kamusal alanda var olabilme, toplumsal yapıda kadın aleyhine mevcut pratik ve zihinsel eşitsizliklerin, baskıların ortadan kalkması, sadece erkeklere mahsus olduğu iddia edilen mesleklerin kapılarının kadınlara da açılması, akli melekeleri itibarıyla erkeklerden aşağı farzedilerek sosyal hayatta karşılıklarına çıkartılan engellerin bertaraf edilmesi, en önemlisi, de kadınlara yönelik eğitim imkânlarının nicelik ve nitelikçe artırılması yönündeki taleplerini dile getirmiştir.

1. Çalışmanın Konusu

Çalışmamız, 1886 yılında toplam 5 sayı yayımlanan *Şükûfezâr* dergisini ele almaktadır. Dergi on beş günde bir 16 sayfa olarak çıkarılmıştır. Derginin çıkmasına destek veren ve hamilik vazifesinde bulunan zat, devrin maarif nazırı Münif Paşa’dır. *Şükûfezâr*’ın imtiyaz sahibi ve başmuharriri Ârife Hanım’dır. Ârife Hanım’dan başka derginin iki

yazarı daha bulunmaktadır. Bunlar Münîre ve Fatma Nevber hanımlardır. Dergi, siyâsiyattan başka herşeyden sözetmek düsturıyla çıkarılmıştır. Osmanlı hanımları nezdinde büyük ilgi gören dergiye, tebrikleriyle beraber yazılarını gönderen pek çok kadın okur bulunmaktadır. Bu mektupları heyet-i tahririye namına Ârife Hanım cevaplamaktadır. Bazısı Darülmuallimat mezunu olan bu okurlardan gelenler arasında mektupları ve eserleri yayımlanmaya münasip görülen Fatma Nigâr, Fatma Nâime, Râdibe, Sezâye, F ve Ayn imzalı isimler dikkati çekmektedir. *Şükûfezâr*, Tanzimat'ın ilanından sonra çıkmaya başlayan kadın dergilerinin kronolojik olarak yedincisidir.

2. Çalışmanın Önemi

Şükûfezâr dergisi, imtiyaz sahibi kadın olan ve yazarlarının tamamı da kadınlardan oluşan tek dergidir. Bu yönüyle, kendi dönemi ve hatta günümüz şartları açısından bile çok cesur, anlamlı ve ilerici bir hamle niteliği taşımaktadır. Kadınların kendi isimleriyle yazı yazmalarının dahi edebî kamuda hoş karşılanmadığı ve bu yüzden erkek isimleri yahut mahlas kullanarak eserlerini imzaladıkları bir devirde, Ârife, Münîre ve Fatma Nevber hanımların biraraya gelerek kendi adlarıyla dergi çıkarmaları dikkate değer bir durumdur. Bu sayede Osmanlı hanımlarının matbuat âleminde seslerini duyurmaları, sosyal taleplerini ve şikâyetlerini dile getirmeleri için imkân ve ortam hazırlamışlardır. *Şükûfezâr*, kendisinden önceki kadın dergilerinin aksine, kadını geleneksel çerçevedeki toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden tanımlamamaktadır. Kadınların meslek sahibi, üretken bireyler olarak toplumsal yapının aktif bir parçası olması gerektiği üzerinde durulmuştur. *Şükûfezâr*'ı detaylı bir şekilde incelemek, Osmanlı kadınının modern taleplerini ve yönelimlerini anlamak, çağdaş Türk kadınının şekillenmesi sürecinde karşımıza çıkan erken dönem manzaraları kavramak, kadın duyarlılığının belirginleşmesinde matbuatın önemini farketmek açısından önem taşımaktadır. Dergi hiçbir yüksek lisans yahut doktora tezinde ele alınmamıştır. *Şükûfezâr* konulu çalışmamız alanında ilktir.

3. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada *Şükûfezâr*'daki yazılar üzerinden dönemin Osmanlı kadınlarının edebi yönelimleri, ilgilendikleri sosyal meseleler, kadın-erkek eşitliği, nitelikli bir eğitim alma imkânı, toplumda kadın aleyhine varolan önyargılar gibi konulara dair fikirleri

belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Amacımız Batı'dan gelen fikir ve akımların Osmanlı aydınlarının düşünce ufkundaki tesirinin gitgide yoğunlaştığı bu dönemi, dönemin edebî çerçevesini, kadın meselesinin genel hatlarını *Şükûfezâr*'daki yazarlar, okurlar, eserler, düşünceler ve talepler üzerinden değerlendirebilmek, derginin gelenek ve modernlik arasındaki sınır çizgisi üzerinde hangi konumda mevzilendiğini tespit edebilmektir.

4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızın ilk aşaması, *Şükûfezâr* dergisinin toplam 5 sayısının temini için araştırma yapmak olmuştur. Söz konusu 5 sayı Atatürk Üniversitesi Özege Koleksiyonu'ndan temin edilmiştir. Bu doküman Ekler kısmında yer almaktadır. Daha sonra derginin tamamı Latin harflerine aktarılmış, Kâmûs-ı Türkî referans alınarak dergide geçen ve günümüzde kullanılmayan kelimeleri ihtiva eden bir sözlük hazırlanmıştır. Bu sözlük de Ekler kısmında yer almaktadır. Dergideki yazıların yazar adına ve türlerine göre sistematik indeksi hazırlanmıştır. İkinci aşamada, dergide yer alan şiirler tematik tahlile tabi tutulmuş, alt başlıklar oluşturularak analiz edilmiştir. Ayrıca mensur eserler ve okur mektupları incelenmiştir. Tezimizin hazırlığı esnasında, *Şükûfezâr* dergisi ile ilgili literatür taramasında ulaşılan kitap, dergi, makale, ansiklopedik madde, vs. taranmış, ilgili veriler çalışmada değerlendirilmiştir.

BÖLÜM I: OSMANLI'DA KADIN, KADIN DERGİLERİ VE ŞÜKÛFEZÂR

1.1. Osmanlı'da Kadın Dergileri

Osmanlı'da gazete ve dergiler ilk olarak siyasi ve iktisadi olaylar hususunda halkı aydınlatmak ve kamuoyuna istikamet vermek değil, hükümetin yaptığı faaliyetleri halka bildirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. (Demir, 2016: 77) Bu amaç Tanzimat döneminde büyük ölçüde değişime uğramıştır. Osmanlı modernleşmesinin benimsetilmesinde basın çok kritik bir fonksiyon üstlenmiştir. Ahmet Kabaklı, Tanzimat'ın en dikkate değer özelliğinin ilk defa gazetelerin de etkili bir güç olarak yönetime şekil vermeye başlamaları, kamuoyunun bir kuvvet olarak belirmesi olduğunu, Avrupaî edebi türleri de beraberinde getiren basının Batı'ya açık tavrı ile halka ve devlete yol gösterdiğini söyler. (1991: 67) Gerçekten de Batılılaşmanın sosyal alandaki gelişmesini 1860'dan sonra üç mühim vasıta, roman ve tiyatro ve basın birlikte yürütmüş, batılı yaşayışı Türk halkına tanıtırken, bir yandan da çok çeşitli konular üzerinde batılı görüş tarzını da getirmek suretiyle yeni bir aydın nesil yetiştirmişlerdir. (Akyüz, 1990: 38-39) Ahmet Mithat Efendi, bu fonksiyonuna istinaden dergileri “gezici okul” olarak nitelendirmiştir. (Gezer, 2018: 598)

Osmanlı'da çıkan ilk Türkçe dergi, 26 Mart 1849'da *Vakâyi-i Tıbbiye* adıyla yayımlanmıştır. Bu dergide halk sağlığı, çeşitli ilaçlar ve tıbbi malzemeler üzerine çeşitli yazılar kaleme alınmıştır. 1862 yılında ise Münif Paşa'nın kurduğu “Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye Derneği”nin yayın organı olarak *Mecmua-i Fünûn* adıyla bir dergi çıkarılmıştır. (Demir, 2016: 76-77)

Tanzimat sürecinde, yeni açılan okullardan yetişen Tanzimat şair ve yazarları, başka birçok sosyal, siyasal yahut felsefi mesele gibi, kadın konusunu da tartışmaya açmışlar, kadının statüsünü sorgulamışlar, kadının değişen toplum içindeki değişen yahut değişmesi arzu edilen rollerine ilişkin fikirlerini roman tiyatro ve hatta şiirlerinde dile getirmişlerdir. Bu edebiyatçılar arasında Şinasi (1826-1871), Namık Kemal (1840-1888), Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), Şemsettin Sami (1850-1904), Abdülhak Hâmid (1852-1937) zikredilebilir. Erkeklerin konuya alakası zamanla Osmanlı kadınlarının da ilgisini çekmiştir. Bu Osmanlı kadınlarının, hemen hepsi bürokratlar ailelerin kızları yahut hanımları idi ve bu alaka İstanbul merkezli olmak üzere zuhur etmişti. Yeni

fikirlerle yoğrulan bu kadınlar, arzuladıkları değişimi, sosyal hayata karışmak, kamusal alana çıkmak noktasında karşılaştıkları engelleri ve bu yoldaki birtakım çözüm önerilerini ifade edecek mecralar aramışlardır. Bu arayış onları evvela erkeklerin başat rol aldığı süreli yayınlarda sonrasında ise kendi çıkardıkları dergilerde söz söylemeye yöneltmiştir. Kadın dergiciliğini başlatanlar ironik bir şekilde erkekler olmuştur. Dönemin aydınları seslerini duyurmak için doğal olarak iki yola başvurabiliyorlardı. Bunlardan biri gazete diğeri edebiyattı. (Moran, 2015: 17) Erkeklerin kadın meselesiyle alakadar olmaları, imâl-i fikr etmeleri Osmanlı kadınına cesaret vermiş, kamuya hitap edebilmelerinin yolunu açmıştır. Kadın dergilerinin en büyük faydalarından biri, “her kesimden kadının yazmadaki çekingenliğini gidermek” (Çakır, 2016: 59), ayrıca “okuryazarlar arasında okumanın yaygınlaşması, din ve siyasa dışı şeyler okuma noktasında bir okuma alışkanlığının gelişmesi” (Berkes, 2018: 368-369) olmuştur.

Kadın dergisi olarak isimlendirilebilecek ilk yayın *Terakki-i Muhadderât*, *Terakki Gazetesi*’nin eki olarak 1869 tarihinde haftalık olarak toplam 48 sayı çıkarılmıştır. 1869’dan harf inkılabının yapıldığı 1928 yılına kadar toplam 37 kadın dergisi bulunmaktadır. Kadın dergisi ifadesinden kastımız, kadınların meselelerine eğilen, kadınları ev idaresi, sağlık, çocuk bakımı, kişisel bakım, eğitim gibi pek çok konuda bilinçlendirmek, “erkeklerin açtığı terakki yoluna dâhil olmak, yeni insan kavramı içinde hürriyet-i şahsiyyelerini geri almış olarak yer almak” (Zihnioğlu, 2016: 45) noktasındaki taleplerini dile getirmek maksadıyla çıkarılan süreli yayınlardır. *İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası* isimli çalışmada yer aldığına göre, söz konusu 37 süreli yayın şunlardır: *Terakki* (1869), *Vakit Yahut Mürebbi-i Muhadderat* (1875), *Âyine* (1875), *Aile* (1880), *Hanımlar* (1882), *İnsaniyet* (1883), *Şükûfezâr* (1886), *Mürüvvet* (1887), *Parça Bohçası* (1889), *Hanımlara Mahsus Gazete* (1895), *Hanımlara Mahsus Malumat* (1895), *Âsâr-ı Nisvan* (1905), *Âlem-i Nisvan* (1906), *Demet* (1908), *Mahasin* (1908), *Kadın (Selanik)* (1908), *Musavver Kadın* (1911), *Kadın (İstanbul)* (1911), *Kadınlar Dünyası* (1913), *Kadınlık Hayatı* (1913), *Erkekler Dünyası* (1913), *Seyyale* (1914), *Siyanet* (1914), *Hanımlar Âlemi* (1914), *Kadınlar Âlemi* (1914), *Kadınlık/Kadın Duygusu* (1914), *Bilgi Yurdu Işığı* (1917), *Türk Kadını* (1918), *Genç Kadın* (1918), *İnci/Yeni İnci* (1919), *Diyane* (1920), *Hanım* (1921), *Ev Hocası* (1923), *Süs* (1923), *Firuze* (1924), *Kadın Yolu/Türk Kadın Yolu* (1925), *Çalığışu* (1926). (Toska ve diğerleri, 1993: 376)

1.2. Şükûfezâr Dergisi

Kendisini “risâle” ve “mecmua” olarak tanımlayan *Şükûfezâr*’ın günümüze ilk 5 sayısı ulaşmıştır. Bu 5 sayının tamamı yalnız Erzurum’da Atatürk Üniversitesi Özege Koleksiyonu’nda bulunmaktadır. Hasan Duman’ın hazırladığı *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu 1828-1928* adlı eserin II. cildinde, 790 ve 791. sayfalarda yer alan bilgiye göre, derginin Özege Koleksiyonu’ndan başka, İstanbul Kadın Eserleri Kütüphanesi’nde, Atıf Efendi Kütüphanesi’nde, Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nde, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi’nde ve Ankara Milli Kütüphane’de de kimi sayıları bulunmaktadır.

Şükûfezâr’ı öncekilerden ayıran en önemli şey, herhangi bir gazetenin ya da yayının eki olmaksızın başlı başına sadece kadınlar tarafından çıkarılan ilk dergi olmasıdır. Dergi, sahibi kadın olan ve yazı kadrosunu tümüyle kadınların oluşturduğu ilk kadın dergisidir. Kendisinden önce yayımlanan altı derginin yazar kadrolarına bakıldığında kadın yazarlar yanında erkeklerin de bulunduğu görülür. Örneğin *Hanımlar* mecmuasının dokuz yazarının üçü erkektir. *İnsaniyet* mecmuasında mevcut altı imzadan üçü erkeklere aittir. *Aile* dergisinin ise tek muharriri vardır, o da Şemsettin Sâmî’dir. Ayrıca bu mecmuaların başmuharrirleri de erkektir. (Aşa,1989: 37-55) *Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*’nda yaptığımız incelemeye göre *Ayine*’de ve *Vakit Yahud Mürebbi-i Muhadderât*’ta hiç kadın imzası yoktur. *Terakki-i Muhadderât*’ta ise kadın okurlardan gelen mektuplar yayımlanmıştır. Söz konusu altı derginin hepsinin de imtiyaz sahibi erkektir.

Şükûfezâr’a kadar yayımlanmış olan kadın dergilerinin ele aldıkları konular ise toplu olarak şöyle sıralanabilir: çocuk bakımı, ıtri-yât, kıyafet, dikiş, aile hayatı, kadınların vazifeleri, ev idaresi, ahlak, yemek tarifi ve mutfak hakkında küçük bilgiler, çocuk hikâyeleri, çocuk oyunları, cariyelik, Avrupa aile hayatı, ansiklopedik bilgiler (takvim sistemleri, yıldız sistemleri, coğrafya), tarih, bilmece, evlilikte ilişkiler, eşlerin tutum ve görevleri, çocuk terbiyesi ve sağlığı, eğitim, edebi yazılar. (Aşa, 1989: 39-55) Görüldüğü gibi, *Şükûfezâr*’dan önce çıkan dergilerde genelde kadının geleneksel rollerine, çocuklara, ev idaresine yönelik konular ele alınmıştır. Kadın sahasıyla ilgilenen araştırmacılar arasında Tanzimat dönemi kadını, Hristiyan kültüründeki 3K (küsch: mutfak, kirsche: kilise, kinder: çocuk) formülüne uygun olarak şu üçlü kelime ile ifade etmek adet olmuştur: İyi Eş, İyi Anne ve İyi Müslüman. (Kurtoglu:2000: 28) *Şükûfezâr* ise kadını evi

çekip çeviren anne olarak idealize etmez. Derginin muhtevasına bakıldığında, kadınların geleneksel rollerini pekiştirecek tarzda hiçbir yazının bulunmadığı göze çarpar. O kadar ki toplam seksen sayfalık dergide, “anne”, “ana”, “bebek”, “çocuk”, “ev”, “mutfak”, “bahçe”, “misafir”, “ziyaret”, “süs”, “koca”, “bey” gibi kamusal alanın muhalifi anlamında özel/ev içi alana ait sayılabilecek kelimelerden hiçbiri kullanılmamıştır. “Hane”, “evlât”, “oda”, “zevc” ve “zevce” kelimeleri ise yalnız bir kez kullanılmıştır. Kadın ve kadının toplumsal planda durması gereken yer, üstlenmesi gereken rol tanımlanırken dinî referanslara yaslanan geleneksel bir çerçevenin içinden değil, dünyevî kaygıların ve arzuların yönlendirdiği bir platformdan konuşulmaktadır. Ahirete değil dünyaya dönük kazanımlar öncelenmektedir. Dergide hem yazar kadrosu hem okurlar tarafından üstünde durulan başlıca mesele kadının eğitim alma ve milletin terakkisi için kamusal alanda da çalışabilme hakkıdır. Derginin örnek kişilik olarak sunduğu “kadın” figürü, “cemiyet-i beşeriyete hizmet” eden, bu uğurda daima “sa’y u gayret” içerisinde olan kadındır. Dergi, bütün meslekleri takdire şayan bulsa da, bir dikişçi kadın yahut bir marangoza kıyasla “bir doktorun yahut bir edîb-i hakîmin” cemiyete hizmetinin diğerlerinin fevkinde olduğunu, bu bakımdan onların “daha mümtâz bir mevkiye” olduklarını söyleyerek, kalifiye iş gücüne dâhil, nitelikli mesleklere sahip insanları övgüyle karşılar. Kadınların da en makbulü bu anlamda “tahsîl-i ilm ü ma’arif” çabası içinde olandır. Bu çabanın ehemmiyeti, derginin ilk sayısında ilk sayfada yer verilen “İnsana uğrunda çaba gösterdiği dışında bir şey verilmeyecektir.” ayet-i kerimesi ile pekiştirilmiştir.

Derginin bakış açısını anlamamıza yarayacak verileri sunan temel malzeme imtiyaz sahibi Ârife Hanım’ın, ilk sayı için yazdığı “Mukaddime”dir. Mukaddime bir nevi manifesto hükmündedir. Bu yazıda, Ârife Hanım, yazının icadından kendi zamanına değin geçen dönemi mukayese eder ve o günden bugüne pek çok “keşfiyât” ve “terakkiyât” vücûd bulduğunu söyler. Bu, lineer bir tarih anlayışıdır. Yazar, söz konusu terakkiyâta bizim de erişmemiz için çalışmaya ve “o nispette ilerlemeye” vurgu yapar. Çalışmak suretiyle erişilmesi hedeflenen mevzi daima ilerisidir. Aynı yazıda sa’y u gayretin “dünyada saadet-i hakikiye”ye eriştiren bir vasıta olarak tanımlanması, ma’arif, terakkî ve “beşeriyetin şân u şerefi” arasında doğrudan bağlantı kurulması ve üçünün sebep-sonuç ilişkisi içerisinde zikredilmesi oldukça ilginçtir. Zira bu cümleler herhangi bir dini referansa dayanmamakta, saadete dünyada erişmeyi önemseyen dünyevi bir bakış

açısı göze çarpmaktadır. Geleneksel İslâm anlayışında naklî ilimler diğer disiplinlerden daha muteber sayılır ve bu ilmin tahsilinden murat ahiretini mamur etmektir. *Şükûfezâr* ise, ilm ü irfandan söz ederken naklî değil aklî/pozitif ilimleri kastettiğini ima etmekte ve bu ilmi dünyayı mamur etmek için elde etmek istemektedir. 1844 senesinden itibaren medreselerde hesap, cebir, hendese, astronomi gibi bilime ait derslerin ve kitapların okutulmadığını (Fatma Âliye Hanım, 1994: 31) biliyoruz. Bu eksiklik Tanzimat’tan sonra yeni açılan eğitim kurumlarında kısmen giderilmeye çalışılmıştır. Ârife Hânım’ın aklî ilimler vurgusunu aldığı pozitif eğitime bağlamak mümkündür. Dergide ayrıca, “ilm ü irfânın tevlid ettiği makine”lerden bahsedilmekte, bu makinelerin üretimi hızlandırıp artırmasından övgüyle söz edilmektedir. Bu bakış açısı, makineleşme sonucu kitlesel üretime dönük bir iktisadi ve sosyal nizamı olumlayan son derece modern bir bakış açısıdır. 1886 yılı itibariye, Osmanlı sınırları içerisinde sadece 24 fabrikanın bulunduğunu (Kurt, Çakır ve Demir: 2016: 157) düşünürsek, henüz yaygınlaşmamış olan makineleşmeye dair bu vurgunun ve bu kavram üzerinden yapılan sanayileşme övgüsünün zamanına göre ileri bir düşünce tarzı olduğu anlaşılır. *Şükûfezâr*’ın kadınlık meselesini aşacak düzeydeki terakkiyat vurgusunu Tanzimat sonrasının tarihi bağlamı ile ilişkilendiren Fatma Tunç, Tanzimat’la birlikte yeni bir ivme kazanan Batılılaşma hareketinin modernleşme eğilimini de beraberinde getirdiğini, bu bağlamda toplumun yeniden inşası için her alanda terakkiyatın zorunluluğuna dikkat çekildiğini söyler. (2008: 109) Bu zaviyeden bakıldığında, *Şükûfezâr*, çağının vizyonuna ayak uydurma bakımından son derece çağdaş bir fikriyata sahiptir.

Şükûfezâr’ı bizce özel kılan bir husus daha bulunmaktadır. Dergi kendisini konumlandığı yer ve savunduğu fikirler itibariyle, devrinin belki de ilk örneğidir. Zira derginin çıkış yılı olan 1886’ya baktığımızda, pek çok açıdan yoksul bir dönem olduğunu görüyoruz. Örneğin o yıllarda, kadınlar henüz örgütlenmeye başlamamışlar, örgütlü hiçbir kadın faaliyeti kamusal alanda sesini duyurmamıştır. İlk kadın örgütü Fatma Âliye Hanım tarafından 1897 yılında kurulan Cemiyet-i İmdâdiye’dir. (Kurnaz, 2013: 265) Yine o yıllarda, öğretmenlik dışında meslek icra eden bir kadın yoktur, henüz hiçbir kadın kamuda çalışmaya başlamamıştır. İlk kez 1913’ te bir kadın telefon idaresinde çalışmaya başlayacaktır. (Kurnaz, 2011:193) Ayrıca, basın-yayın hayatında da kadınlardan yana çok sönük bir tablo vardır. O yıllarda, Türk edebiyatı tarihlerinde ilk kadın yazarımız olarak tanıtılan Fatma Âliye Hanım (1862-1936) başta olmak üzere, ünlü yazar-şair kadınlar

kervanında isimleri zikredilen, 1800'lü yıllarda doğmuş olan Leylâ Saz (1850-1936), Nigâr bint-i Osman (1856-1918), Emine Semiye (1864-1944), Makbûle Leman (1865-1898), gibi birçok hanım henüz yazı hayatlarına başlamamışlardır. Yazınsal planda ve sosyal hayata katılım noktasında kadınlar lehine kayda değer bir hareketliliğin henüz mevcut olmadığı böylesi durgun bir dönemde, Ârife, Münîre ve Fatma Nevber hanımların bir araya gelerek, erkek egemenliğindeki matbuat hayatına cesaretle atılıp dergi çıkarmaları, terakkî, medeniyet, kadınların eğitimi ve çalışması gibi meselelerde yükses sesle konuşmaları bizce ciddi bir hamledir.

1.2.1. Şükûfezâr'ın Künyesi

Şükûfezâr, Tozluyan idare-i şirket-i mürettibiye'sinde, İstanbul'da Hicrî 1303 yılında basılmıştır. Matbaa'nın adresi Babıâli Caddesi numara 34'tür. Dağıtım merkezi ise Ohannes Efendi'nin Babıâli Caddesi'ndeki 38 numaralı Vatan Kütüphanesi'dir. Dergiye ait işler için zikredilen kütüphaneye müracaat olunması gerekmektedir. İmtiyaz sahibi Ârife Hanım'dır. Ma'ârif nezâret-i celîlesinin ruhsatıyla tab'olunmuştur. Muharrirleri Ârife, Fatma Nevber ve Münîre hanımlardır. Derginin hamisi devrin maarif nazırı Münif Paşa'dır. Dergiye ismini veren zat, şair Abdülkerim Sâbit'tir.

1.2.1.1. Şükûfezâr'ın Yayınlandığı Tarih Aralığı

Şükûfezâr'ın ilk sayısında derginin 15 günde bir yayımlanacağı belirtilmiştir. Yine ilk sayının kapağında gün ve ay belirtilmeksizin 1303 tarihi yer almaktadır. Buna karşın birinci sayfada “Sene 1301” yazmaktadır. Aynı şekilde diğer sayıların kapaklarında da 1303 tarihi mevcutken, iç sayfalarda okurlardan gelen mektupların tarihlerinde 1301 yazmaktadır. Bu durumun sehven olmadığı anlaşılmaktadır. Zira okur mektuplarındaki tarihlerde yer alan ay isimleri Rûmî takvimde yer alan aylardır. Örneğin, “Dâru'l-muallimâtta fe” imzasıyla yayınlanan okur mektubunun tarihi “18 Kânûn-i sâni sene 1301”dir. Bu tarih hicrî yıl olarak 1303'e tekabül etmektedir. Dolayısıyla, *Şükûfezâr*'ın çıktığı yıl Rûmî 1301/Hicrî 1303/ Miladî 1886 senesidir. Okur mektuplarında yer alan tarihler üzerinden yaptığımız hesaba göre dergi, Ocak 1886 ile 30 Mart 1886 tarihleri arasında yayımlanmıştır.

1.2.1.2. Şükûfezâr'ın Yazar Kadrosu

Şükûfezâr dergisinin 5 sayısında toplam 10 yazar mevcuttur. Bunlardan üçü, derginin ana yazar kadrosunda yani heyet-i tahririyesinde yer alan Ârife, Fatma Nevber ve Münîre'dir. Diğerleri zaman zaman dergiye tebrik mektuplarıyla birlikte birtakım eserler de gönderen okurlardır. Dolayısıyla aslında dergideki yazıların üç yazara ait olduğu, diğer yazıların ise okurlara ait olduğu görülüyor.

Bu isimler ve dergide imzaları sadece bir harften ibaret (ayn, fe) olarak şiir yayımlayan hanımlar dışında, Fatma Nigâr isimli bir imzaya da rastlıyoruz. Yazarlar, yazılarının altına imza atarken müstear isimler yahut baba ve kocalarının isimlerini değil, kendi isimlerini kullanmışlardır. Bu, o dönem için cesur bir tavidir. Zira edebiyat ortamının bir kadın yazarın eserine hoş bakmayacağı endişesi, ilk kadın yazarları bir erkek isminin arkasında yazmaya itmiştir. (Barbarosoğlu, 2012: 47) *Şükûfezâr* yazarları bu endişenin, kendi kimlikleriyle var olmalarını engellemesine müsaade etmemişlerdir.

Yazarlara ilişkin, bütün ansiklopedik taramalara ve muhtelif edebiyat tarihlerinin incelenmesine rağmen maalesef herhangi bir biyografik bilgiye ulaşılamamıştır. Ârife Hanım'ın, ilk sayıda derginin çıkarılmasına büyük destek verdiği zikredilen Münif Paşa'nın kızı olduğunu ifade eden kaynaklara (Tunç Yaşar, 2008: 107; Toska, 1999) rastlanmışsa da Münif Paşa hakkında yapılmış ve yayımlanmış oldukça geniş hacimli bir doktora tezi bu bilgiyi desteklememektedir. Kitaba göre Paşa dört defa evlenmiş ve dördü kız olmak üzere dokuz çocuk sahibi olmuştur. Kız çocuklarının isimleri ise Emine Nahide, Ulviye, Fitnat ve Leyla'dır. (Budak, 2012:123)

Söz konusu hanımların olası kimliğine ilişkin zikretmek istediğimiz bir husus daha bulunmaktadır. Osman Nuri Ergin'in verdiği bilgiye göre, Dâru'l-muallimât ilk mezunlarını 1873 yılında vermiştir. Bu mezunlar toplam 17 kişidir. Söz konusu liste içinde yer alan Münîre ve Fatma Nigâr adını taşıyan iki hanım, Beşiktaş İnas Rüştîye Mektebi'nde vazife almışlardır. (1977, C. 2: 459) Bu iki hanımın dergimizin yazarları olma ihtimali mevcuttur.

Söz konusu hanımların izlerini sürmek için *Şükûfezâr*'dan sonra yayımlamış olan kadın dergilerinde yaptığımız araştırma neticesinde, Ârife ve Münîre isimli imzaların *Hanımlara Mahsus Gazete*'de yer aldığını tespit ettik. *Hanımlara Mahsus Gazete* 1895 yılında yayın hayatına başlamıştır. *İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*'ndaki dizine göre, Ârife ve Münîre hanımlar bu

derginin muhtelif sayılarında şiir ve hikâye yayımlamışlardır. *Şükûfezâr* yazarlarının *Hanımlara Mahsus Gazete*'den sonra yayımlanan diğer kadın dergilerinin hiçbirinde imzaları bulunmamaktadır. *Şükûfezâr*'ın yayın hayatının sona ermesinden sonra, derginin yazarlarının aynı ilke ve amaçlar doğrultusunda yayına başlayan bir başka dergide yer almaları son derece tabîdir. Anlaşıyor ki kadınların basın hayatındaki görünürlük çabaları kapanmış dergilerin yazarları tarafından da sahiplenilmiştir.

Hatice Yılmaz'ın 1997'de Boğaziçi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Prof. Dr. Zehra Toska danışmanlığında hazırladığı, "Bir Kadın Dergisi: *Şükûfezâr*" başlığını taşıyan ve *Şükûfezâr*'ı konu alan bir mezuniyet tezi bulunmaktadır. Bu tezde Münîre Hanım'ın kimliğine dair bilgi yer almaktadır. (KEKBMV Tez Koleksiyonu) İbnülemin Mahmut Kemal'in *Son Asır Türk Şairleri* adlı ansiklopedisini referans göstererek aktarılan bu bilgiye göre, bir tekke şairi olan Münîre Hanım 1825 yılında doğmuştur. Sadrazam Mehmet Derviş Paşa'nın kızı, Kerbelâ Mutasarrıfı Ali Rıza Paşa'nın eşi. Yenikapı Mevlevihânesi Şeyhi Osman Salâhüddîn Dede'ye intisap ederek Mevlevî olmuştur. 1903 senesinde vefat etmiştir. Daha çok na't ve münacât türünde eserler kaleme almıştır. Tasavvuf ve Mevlevîlik üzerine methiyelerden oluşan gazeller yazmıştır. Genel olarak şiirlerinde rindane bir söyleyiş mevcuttur. İbnülemin'in eserinde yer alan Münîre Hanım, *Şükûfezâr*'ın yazar kadrosundaki Münîre Hanım ise, derginin çıkış yılı olan 1886 senesinde Münîre Hanım'ın 61 yaşında olması icabeder. Oysa *Şükûfezâr* yazarlarının genç hanımlara mahsus diri ve asi bir sesi vardır. *Şükûfezâr* muharriri olan Münîre Hanım'ın dergi kapandıktan sonra *Hanımlara Mahsus Gazete*'de yazdığını da biliyoruz. *Hanımlara Mahsus Gazete* 1895 yılında yayın hayatına başlamıştır. Bu hesaba göre, İbnülemin'in bahsettiği ve Hatice Yılmaz'ın *Şükûfezâr* yazarı olan tezinde yer verdiği Münîre Hanım, *Hanımlara Mahsus Gazete*'de eser yayımlarken 70'lerinde olmalıdır. 19. yüzyılda Osmanlı topraklarında yaşayan bir hanımın 70 yaşlarında hâlâ eser veriyor olması akla yatkın görünmemektedir. Ayrıca, Münîre Hanım'ın *Şükûfezâr*'daki eserleri incelendiği vakit, üslubunun bir tekke şairinin üslubuna hiç benzemediği kolaylıkla farkedilmektedir. Bütün bu nedenlerden ötürü, Hatice Yılmaz'ın tezinde *Şükûfezâr* yazarı Münîre Hanım'a ait kimlik bilgileri olarak verilen bilgilerin doğru olmadığı kanaatindeyiz.

Dergiye tebriklerini ve yayımlanmak üzere şiirlerini gönderen çok sayıda okur bulunmaktadır. Bu okur mektupları ve gönderilen eserlerin tamamı yayımlanamıştır.

Yayımlanan okur mektuplarına heyet-i tahririye namına Ârife Hanım cevap vermiş, bazılarını da kısa bir şiirle taltif etmiştir. Bu okurlardan gelen eserlerden uygun görülenlere dergi sayfalarında yer verilmiştir.

1.2.1.3. Şükûfezâr'ın Amacı

Şükûfezâr dergisinin çıkarılmasındaki amacı, derginin sahibi ve muharriri Ârife Hanım'ın ilk sayıda yer alan "Mukaddime"sindeki ifadelerinden anlayabiliriz. Ârife Hanım, mezkûr yazısında, maarifi terakkinin anası olarak niteledikten sonra, terakki olmayınca beşeriyetin şan ve şereften yoksun kalacağını belirtir. Zekâ ile hünerin bir arada iş görmesinden ortaya çıkan hayırlara vurgu yapan yazar, insanın bu hakikati kavrar kavramaz bu yolda gayret içerisine girmesi lüzumundan bahseder. Nihayet "saçı uzun aklı kısa" diye erkeklerin alaylarına hedef olmuş kadınlar olarak, bu alaylı sözün aksini ispat etmeye çalışacaklarını ifade eder. Bunu yaparken "ne erkekliği kadınlığa ne de kadınlığı erkekliğe tercih etmeyecekleri" kaydını düşen Ârife Hanım, derginin amacını ortaya koymuş olmaktadır. Buna göre, *Şükûfezâr*'ın, kadınların maruz kaldığı psikolojik aşağılanmaya karşın, karşı cins tarafından inkâr edilip yok sayılan potansiyellerini ortaya koyacakları bir buluşma yeri olması ümidi ve maksadıyla matbuat hayatına başladığını söyleyebiliriz. "Saçı uzun aklı kısa" sözünün ima ettiği, kadının zihinsel açıdan erkekten geri olduğu fikrinin inkârı, ana akım feminizmin temel görüşüdür. Feminist tartışmaların başlangıç noktası, zihinsel kapasite açısından erkek-kadın eşitliğinin olup olmadığı sorusudur. (Demir, 1997: 45) Derginin kadın meselesine yaklaşımı, dünya ölçeğindeki kadın hareketinin temel tezleriyle uyumludur.

Burada dikkati çeken bir husus, kadınlar namına konuşan Ârife Hanım'ın, kadınları "saçı uzun aklı kısa" lafzında simgeleşen erkek bakış açısının çizdiği kadın imajının zıddı üzerinden tanımlamasıdır. Erkeklerin bu alaycı yaklaşımını merkeze koyup, kendi mevzilerini o merkezî noktaya nispetle tayin etmektedir. Bu tavır, modern kadın hareketlerinde kusurlu bir kalkış noktasını imler. Dahası, söz konusu muhalif tavrın yol haritasını, karşı çıkılan algının yönlendirip biçimlendirmesine sebebiyet verir. Böylesi protest hamleler kendine münhasır bir karaktere sahip olma şansını daha baştan yitirirler. *Şükûfezâr*, belki de bu yüzden bütün iyi niyetine karşın sürdürülebilir bir basın hamlesi olamamıştır.

1.2.1.4. Şükûfezâr'ın Yayın Politikası

Şükûfezâr'ın temel ilkesi, Ârife Hanım'ın ilk sayıya yazdığı “Mukaddime”deki “Risâlemiz siyâsiyyâtta başka her şeyden bahsedebilecektir.” cümlesinde ortaya konulmaktadır. II. Abdülhamit döneminde gazete yahut dergi çıkarmak isteyenlerin ruhsat talebinde bulunurken nasıl bir yayın politikası izleyeceklerini belirtmeleri gerekiyordu. Özellikle siyasi haberler yayımlamayacak olanlara öncelikle izin verilmekte, siyasi haberler verecek olanlara da hükümet aleyhinde yazmamak şartı konulmaktaydı. (Demirel, 2007: 60) Bu bakımdan, Ârife Hanım mukaddimede siyasi meselelerle ilgilenmeyeceklerini yeniden ikrar etmekle derginin istikbalini bir anlamda emniyete almıştır.

Yayın politikasına ilişkin kısıtlı verileri yine “Mukaddime”den elde edebiliriz. Dergi “Saçı uzun aklı kısa” ithamını geçersiz kılacak nitelikte yazılara yer vereceğini ima etmektedir. Bu yazılacak şeylere itiraz varid olduğunda, eğer itiraz haklı ise memnuniyetle dergide yayınlanacağı, haklı görülmezse bu itiraza karşı elden geldiğince mukabele edileceği belirtilir. “Daire-i hürriyet dâhilinde”ki bu itiraz hakkı cidden kullanılmış, 3. sayıda yer alan “Eldiven Üzerine Yüzük Takmak Ne oluyor? Bu da mı Moda?” başlıklı yazıya dolaylı yoldan gelen bir itiraza, 4. sayıda epey uzun ve sert bir cevap verilmiştir.

Şükûfezâr'ın genel itibariyle muhafazakâr çizgide bir yayın politikasına sahip olduğunu söylemek mümkündür. “Mukaddime”de kadının iffetli olmasının ve “candan azîz” olan iffetini korumasının önemine yapılan vurgu, ideal müslüman kadının çerçevesini çizerken aynı zamanda derginin sahiplendiği ahlaki yargıları göstermesi bakımından mühimdir. İlk kadın mektubunun basında yer aldığı 1868'den II. Meşrutiyet'e (1908) değin olagelen hareketliliği “Erken Dönem Osmanlı Hareket-i Nisvânı (1868-1908)” olarak tanımlayan Yaprak Zihnioğlu'nun tespitine göre, bu dönemin kültürel özelliklerinden biri de Batı karşısındaki mesafeli duruştur. (2016: 21-46) Şükûfezâr, Batılı değer yargılarını kayıtsız şartsız kabul eden bir çizgide olmamakla beraber, kadınların sivil hayatın içerisinde yer aldığı modern bir toplumsal bir modeli savunmakta, bu bağlamda çağdaş bir tavrı sahiplenmektedir.

“Terakkiyât-ı beşeriyeye –beşer olduğu hasebiyle- hizmet etmek husûsunda kadın ile erkeğin hiçbir farkı olmadığı cihetle bilâistisnâ bir azm-i ciddi ile müttehiden ve mütesâviyyen sa'y u gayret etmeliyiz.” Kadın ve erkeği birbirleri karşısında nasıl

konumlandığına ilişkin Mukaddime'deki bu ifadeler, derginin kadın ve erkeğin birbirine eşit olduğu görüşünü sahiplenerek, bu görüş doğrultusunda hareket edeceğini, yazınsal çabalarının mihverini bu inancın oluşturacağını göstermektedir. Zehra Toska, Ârife Hanım'ın bu makalesini, bir Türk kadını tarafından kadın erkek eşitliği konusunda yazılmış ilk yazı olarak nitelendirir. (1999)

1.2.1.5. Şükûfezâr'ın Teknik Bilgileri

Şükûfezâr on beş günde bir 16 sahife olarak yayınlanmıştır. 5 sayı toplam 80 sayfadır. 2. sayfadaki "Mündericât" başlığı altında, o sayıda imzaları olan isimler ve yazılarının başlığı, yazıların dergideki sıralamasına göre alt alta yazılmıştır. Her sayfa tek sütundan oluşmuştur. Dergide fotoğraf, karikatür vb. gibi görsel hiçbir materyal kullanılmamıştır. Reklam ve ilan yer almamaktadır. Abone yapılmamaktadır. Derginin fiyatı 50 paradır.

1.3. Çeviriyazı

Aded 1
ŞÜKÛFEZÂR

Ey tâlibe-i safâ-yı ma'nâ
İman ile bak Şükûfezâr'a

Ezhâr-ı edeb şemîmi solmaz
Tercih eder ehl-i dil bahara

Şeyh Vasfî¹

Sâhibe-i imtiyâzı: Ârife

Muharrirleri

Ârife

Fatma Nevber

Münîre

Ma'ârif nezâret-i celîlesinin ruhsatıyla tab' olunmuştur.

¹ Şeyh Vasfî: 1851 doğumlu mutasavvıf, şair ve muallim. Babası bir Nakşibendi şeyhidir. İyi bir eğitim aldıktan sonra babası ölünce yerine Kefevî dergâhı şeyhliğine getirildi. Manzumeleriyle bir kısım makaleleri Tercümân-ı Ahvâl ve Saadet gazeteleriyle, Maârif, Mekteb, Hazîne-i Fünûn, İmdâdü'l-Midâd ve Mürüvvet dergilerinde yayımlanmıştır. Şiirlerinde daha çok aşk, tabiat ve bazı tasavvufi konular işlemiştir. Bir kısım edebiyat tarihçileri şiirlerini devrine göre sade, üslûbunu selis ve açık, nesrini temiz ve düzgün bulmuşlardır. (Geniş bilgi için bkz. <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyh-vasfi>, 27.12.2020)

İstanbul

Matbaa tozluyan idare-i şirket-i mürettibiye– Babıâli caddesinde numara 34

1303

[1]

Şükûfezâr

On beş günde bir neşr olunur

Aded 1 Sâhibe-i imtiyâzı: Ârife Sene 1301

Mukaddime

“Leyselil insan illâ mâ assea”²

Şâh-râh-ı saadetnümâsına hatve-endâz-ı sebat olanlar lezâiz-i insâniyeden hisse arayan hired-mendân-ı zamandır.

Az bir mülâhaza ile anlaşılıyor ki bir insan kuvvâ-yı akliyesini isti’ mâle muktedir olduğu bir zamandan bed’ ile tâ sekerât-ı mevtine kadar sa’y u ikdâma mahkûmdur.

[2] Bu öyle bir hakîkattır ki bunun aksini isbat edecek –insan nâm-ı ma’âlî-ittisâmı altında yaşayan- bir mahlûk hayâle gelemiz.

Tarih şu’ûnâtını zabt edebilmeye muvaffak olduğu zaman-ı kadîm ile şimdiki zamanı – sathî bir nazar ile- mukayese edecek olursak aradaki farkı o kadar büyük görürüz ki bu babda tafsilâta girişmeyi zevâidden addederiz.

Bu kadar keşfiyât, bu kadar terakkiyât hangi sayede vücûd bulmuş?

Sa’y u ikdâm sayesinde değil mi? O halde mütemâdiyyen çalışmak ve o nispette ilerlemek şâyân-ı iftihâr bir şey değil mi?

[3] Terakkiyât-ı beşeriyeye –beşer olduğu hasebiyle- hizmet etmek husûsunda kadın ile erkeğin hiçbir farkı olmadığı cihetle bilâistisnâ bir azm-i ciddi ile müttehiden ve mütesâviyyen sa’y u gayret etmeliyiz.

İnsan sa’y u ikdâm ile meşhur-i enâm olur. Meşhûr-i enâm olmaklığı bir tarafa bırakalım da şuna ihâle-i nigâh-ı rağbet edelim: dünyâda saadet-i hakîkiye neden ibaret

² “İnsan ancak çabasının sonucunu elde eder.” Necm Sûresi/39, Kur’an-ı Kerim Meali, Haz. Hayrettin Karaman vd., DİB Yayınları, 3.bsk. İstanbul 2017, s.565

ise sa'y u gayret onu dirîğ etmez. Sahibine takdim eder. Tarih altın mürekkeple nâmına ve semerât-ı akliyesine ta 'zîm eyler. Ahlâf-ı güzîn onu unutmaz.

Perde-i namus dâhilindeki mesâinin kaffesi memdûhtur. Bu husûsta candan azîz olan nâmus ferâmuş edilmemelidir. İstidâd-ı beşer derecât-ı muhtelifede

[4] bulunduğu cihetle mesâi dahî mütefâvittir. Buna nazaran fevâ'id-i sa'y yek-diğerine nisbeten tehallûf edeceği tabî'idir.

Meselâ: bir doktor, bir edîb-i hakîm saadet-i hâline hey'et-i içtimâiyeye hizmet ettiği gibi bir marangoz, bir dikişçi kadın da saadet-i hâline hey'et-i içtimâiyeye arz-ı hizmet etmekten hâlî kalmıyor. Cümlesinin sa'yi memdûh ve bu cihetle meşkûrdur. Fakat bir marangoz ile bir dikişçi kadının cemiyet-i beşeriyeye edeceği hizmet tabîi bir doktorun veyahut bir edîb-i hakîmin hizmetinden dûn bir derecede kalacağı cihetle şikk-ı evvel ashâbı daha mümtâz bir mevkide bulunur.

Bundan anlaşılıyor ki sa'yin en eşrefi, en makbûlü tahsil-i ilm ü ma'ârif münhasır olan sa'ydır.

[5] Zirâ dünyâda göze çarpan en güzel şeyler, muhayyirü'l-ukûl hâller hep ilm ü hüner vasıtasıyla husûle gelmiştir.

Ma'ârif terakkîyâtın mâderidir. Ma'ârif olmayınca terakkî olmaz. Terakkî olmayınca beşeriyetin şan u şerefi görülmez. Bunca ihtirâ'at, zekânın ilm ü dâniş ile kucaklaşmasından ileri gelmiştir ki muhassenâtını tarif ma'lûmu ilâm demekten başka bir şey değildir.

Meselâ: Ne kadar çâbük-dest olursa olsun bir kadın bir entariyi ihtimamkârâne olmak şartıyla ancak bir günde dikebilir. Fakat ilm ü irfânın tevlîd ettiği bir makine bu müddeti dört, beş ve belki altı derece azaltmış ve belî bugün biçare kadına idâre-i

[6] sûzen zahmetini göstermedikten başka vezâif-i sâiresini ikmâl için birçok da müddet kazandırmıştır.

İşte bu kadar tafsilâtтан, sûret-i vâzihada anlaşılır ki bir insan şu cihânda çeşm-i hakîkatini açar açmaz sa'y u amele şitâb etmelidir.

Artık baş ağrıtmayalım. Maksadımız bu tafsilattan anlaşılmıştır.

Biz ki "saçı uzun aklı kısa" diye erkeklerin hande-i istihzâ'sına hedef olmuş bir taifeyiz. Bunun aksini isbât etmeye çalışacağız. Erkekliği kadınlığa, kadınlığı erkekliğe tercih etmeyerek şâhrâh-ı sa'y u amelde mümkün olduğu kadar pâ-y-endâz-ı sebât olacağız.

[7] Yazacağımız şeye haklı haksız i'tirâz vârid olacakmış. Fakat bizim vazîfemizde bile olmayacaktır. Haklı olan i'tirâzı risâlemize ma'a'l-memnûniyye derc edeceğimizden şâyân-ı tahsin görülür, fakat haksız vukû' bulacak i'tirâza elimizden geldiği kadar muka 'bele etmek daire-i hürriyetimiz dâhilindedir. Hiç esef etmeyiniz.

Risâlemize bu nâmı veren –Abdülkerîm Sâbit- dir³. Bu cihetle kendisine teşekkür etmeye mecbûruz. Fakat bundan ziyâde mecbûr-ı teşekkür olduğumuz zât celîlü's-sıfat ma'ârif nezâret-i celîlesine şeref-endâz-ı ikbâl olan dâhî-i hüner-ver devletlü Münif Paşay⁴ ma'ârif-perver hazretleridir ki risâlemizin mündericâtını

[8] şâyân-ı tahsîn gördükleri cihetle zât-ı âlîlerine ilelebet minnetdâr olacağız.

Risâlemiz siyâsiyyâtta başka her şeyden bahsedebilecektir.

Şimdiki hâlde onaltı sahîfe olarak çıkan risâlemiz rağbet-i umûmîyeye mazhar olduğu takdirde otuz iki sahîfe olarak arz-ı dîdâr-ı terakkî edebileceğini vâ'd edebiliriz.

Tahminimiz hilâfında şu onaltı sahifelik risâle âlem-i terakkîde yaşayamayacak olursa, istidâdımıza teessûf etmekten başka bir şey yapamayacağımıza arz ile beraber risâlemizi o istidâda kurban edeceğimizi bilâ-pervâ i'lân eyleriz.

[9] Heman Cenâb-ı Hak bu hakîr risâlemizi padişâhımız efendimiz hazretlerinin vücûd-ı bihbûd-ı hümâyûnları gibi zevâlden masûn eylesin.

Bizde gayret devam edecektir.

Ârife

³ Şair Sabit: Asıl adı Abdülkerîm Sâbit Bey'in (1280/1863-1331/1913) 25 şiirini içeren *Sabâh-ı İnşirâh* (77 s. İstanbul Mihran Matbaası, 1302/1884) bir şiir kitabı ile imtiyaz sahibi olduğu, yazı kadrosunda Muallim Naci, Necîb Nâdir ve Şeyh Vasfî'nin bulunduğu *İmdâdü'l-Midâd* adlı dergi yayımlamıştır. (Geniş bilgi için bkz. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sabit-abdulkerim-sabit-bey-istanbullu> , 27.12.2020)

⁴ Münif Paşa: (1830-1910) Asıl adı Mehmed Tâhir'dir. Antep'te, Kahire'de ve Şam'da tahsil gördü. Arapça, Farsça ve Fransızca öğrendi. Babıali tercüme odasında Arapça ve Farsça mütercimi oldu. Berlin başkâtipliği, Tahran sefirliği, maarif nazırlığı gibi görevlerde bulundu. *Mecmua-i Fünûn* dergisi onun en önemli kültürel ve fikri başarılarındandır. Münif Paşa düşüncede terakkici, hürriyetçi, medeniyetçi ve asrılık yanlısı bir çizgi izlemiştir. Tanzimat'la başlayan ıslahat hareketlerinin başarılı olabilmesi için halk eğitimine önem verilmesi gerektiğini savunmuştur. Başta okul ve kitap olmak üzere mecmua, gazete gibi yayın organlarını da birer "intişâr- maarif" aracı olarak gören Münif Paşa, eğitimin yaygınlaştırılmasına hizmet eden bu tür araçların ülkede görülen her yeni örneğini sevinçle karşılamıştır. Özellikle kızların eğitilmesi gerektiğini yazılarında ve icraatında göstermek suretiyle bu konunun da öncüsü olmuştur. *Dastân-ı Âl-i Osmân, Hikmet-i Hukuk, Muhâverât-ı Hikemiye, İlm-i, Belagat, İlm-i Servet, İran Risalesi* gibi pek çok eseri vardır. (Geniş bilgi için bkz. <https://islamansiklopedisi.org.tr/munif-mehmed-pasa>, 27.12.2020)

[10] SEHER

Ziyâ-yı hafifiyle hâb-gâhımı oldukça tenvîr eden kandilin dakîka-ı memâtını i'lân eden çatırtısı beni hâb-ı gafletten ikâz etti.

O dem gözüme çarpan saatin müdevver levhâsı dokuzu iş'âr ediyordu.

Seherin hafif ve fakat pek rûhanî ve latîf olan aydınlığı bir şeb-i deycûr ile bir subh-ı pür-sürûrun hudûdunu tefrike vesâtet eyliyordu.

Hayret! İnsan ne kadar gaflet-peresttir. Pister-i gaflette daha beş on dakika yuvarlanmak kabîlinden olan keyfini itmâm için seherin nazarbâ, ruh-efzâ bedâyi'ni temâşâdan vazgeçiyor. İşte ben de beş on dakikamı beyhûde yere fedâ ettikten sonra yatağımdan kalktım. Bir hiss-i safâ-perestâne ile hâb-gâhımın penceresini açtım. Müddetini hemân ikmâl etmek üzere bulunan gece bir sabâh-ı münevvere vedâ-ı resmini ifâ için zulûmât-ı gayr-ı sâbitesini sipihr arkasından süratle çekip sürüklüyordu.

[11] Ortalıkta fevkalâde sükûn u hâmûşî, son derecede bir safâ-yı rûhanî fermânfermâ oluyordu. Kâinatta zîruh bir mahlûk olduğunu anlattıracak bir hâl ve hareket yok idi.

Yeşil dağları, latîf vâdîleri örten pus yavaş yavaş geçiyordu. Hafif hafif esmeye başlayan bâd-ı ferahfezâ henüz uykudan uyanmış bir kızın sersemliğini def' eyliyordu.

Biraz sonra şehper-küşâ-yı şevk olan zarif kuşların âvâze-i şevk-engîzi ve bahûsus hutabâ-yı aşk olan bülbüllerin sâmi'a-nevâzâne nağamâtı penceremin önünde vâkî şükûfezârı bir ahenk-hâneye döndürmüştü.

Rûhum o kadar neşvelendi ki kendimi lâhûtî bir mevkîde zan etmeye, fikrim o kadar te'âlî etti ki asûmân ile hem-mertebe addeylemeye mecbur oldum.

Hâk-dânın bu manzara-ı vicdân-firîbânesini temâşâ ile âlem-i istiğrâka kapılmamak muhâl idi. Hâlik-ı kâinatın temaşâ-girân bedâyı'a arz eylediği bu levha-i celâliyâne ulviyyet, kudret, azamet-i rabbânîyesine bir bürhân-ı celîl idi.

Bir genc-i hayret olan başımı iki ellerimin arasına

[12] sıkıştırdım. Allahımı takdîs eden kalbimi, telzîz edecek tefekkürâna daldım. Kâh ufuk-ârâ olan cibâl-i müteselsile-i lâtifeye medd-i nigâh-ı ibret eder kâh üç metre murabba'ında odamın içine doğru tahvîl-i nazar-ı hayret eyler idim.

O sırada idi ki gözüme birdenbire fark olunacak derecede bir nûrun intişârını hisseyledi. Meğer güneş doğuyormuş! Bir âlem-i hasrette bir âfâk-ı mahbûbe-i cihân diğer bir âlemde arz-ı dîdâr eyliyormuş!

Âfâk ser-â-ser nûrlara büründü. Şevâhik-i cibâl nişân-gâh-ı şu‘â‘ât-ı zerrîn oldu. Bu manzara-ı şairâne dakikada bir tahvîl eyliyordu. Âftâb-ı âlem-ârâ semâ-peymâ oldukça ziyâsını o nisbette ihdâ’ ederdi. İnsan bu tulû’-ı âşıkâneyi vâlihâne seyreder, fakat hissiyâtını tasvîr edecek tabirât bulamazdı.

Taze çiçeklerin, yaprakların, çimenlerin üzerine seherin saçdığı parlak parlak şebnem taneleri -ki bir tabiat-perest indinde lâleden daha kıymetdârdır- şu‘â‘ât-ı hurşîde karşı arz-ı lem’ât-ı letâfet ederdi ki, yere düşen bu elmas pârelerin hâk-dâna lâyük olmadıklarını tasdik eden güneş

[13] rûhanî seherin bu ûlvî tanelerini feyz-i tesiriyle asûmâna kaldırırdı.

Hülâsa insan böyle lâhûtî menâzırın temâşâsına bir türlü doyamazdı.

Kudret ü azamet-i ilâhiyeye secde-ber oldum. Fikrim hayretten hayrete düştü. Dehânımdan bilâ-ihyâ şü sözler döküldü:

Kalkın ey gafiller! Artık elverir hâb-ı huzûr
Göz açın! Göz gezdirin! Şimdi cihân dâr-ı sürûr
Vahdet-i hâl-i seherden lezzet alsın kalbimiz
Dem bu demdir bahr-ı hissiyâta dalsın kalbimiz
Geçmeden şu ânı seyret, eyle kesb-i zevk-i dil
Başka bir âlem şu zevk-i vahdeti kâfil değil
Ortalık sâkit, şemâtet yok, ne rûhanî zaman!
Feyz-sârî, seherden behre-i bâb olmakta cân
Doldurur vicdânı ûlvî zevk-i hissiyât ile
Vakt-i istiğrâkdır zevk ile ilhâmât ile
Zevkini kesrette bulmaz, rûh-ı vahdet-aşînâ
Âşık-ı hâl-i seherdir, istemez diğer safâ

[14] Zevke ma‘nî bulunmaz aç heman vicdânını

Âlemi seyret, düşün, Allah’ını, cânânını
Sen hemen efkâra dal, vicdân ki mes’ûd eder
Zevk-bahşâdır, gam u âlâma yol vermez seher
Âlem-i aşkın şehîri andelibi dinleyin!
Minberi şâh-ı diraht olmuş hatîbi dinleyin!
Bak bu muhrik-nâgmeler tahrîk-i sevdâ eyliyor
Mürde-i gaflet olan vicdânı ihyâ eyliyor!

Bir küçük kuş bak ne hissiyâta olmuş tercümân!
Olmuyor hâmuş bir dem, hiss-i âlî bî-gümân!
Asmalar eşcara kol atmış, der-âgûş etmiş
Sarmaşık sarmış şecer bu sevbi der-dûş etmiş
Kûh u sahrâlar yeşil, dönmüş riyâz-ı cennete
Âb u tâbı neşve-bahşâdır nigâh-ı ibrete
Parlıyor yapraklar üstünde hedâyâ-yı seher
Zînet-efzâ-yı çemen olmuş o parlak jâleler
Kuşların âhının şevki, nağme-i cân-perveri
Cûybârın bî-tevakkuf cünbûş-i hüzn-âveri
[15] Fikrini ârâmını teşvîş ü ihlâl eylemez
Bir semâvî nağmedir ma'nâsız işgâl eylemez
Ârife

GAZEL

Ta 'kîb eder hemîşe, hicrân dem-i visâli
Her sabah inşirâhın, var bir şeb-i melâli
Eski zamân-ı vuslat, bilmem eder mi avdet
Heyhât geçti heyhât! Gelmez o hoş leyâli
Dinim kadar mukaddes, cânım kadar muazzez
Olmuş benim yanımda cânânımın kemâli
Vicdânıma gelen şey sevdâ mı yıldırım mı?
Beynim alev içinde, ârâma yok mecâli
Vuslat hitâma erdi sevdâma yok mu pâyân
Eksik değil gözümden yârin hazîn hayâli
Rû'yâma girdin ey yâr bî-dâr olunca eyvâh!
Ağlattın âh sad âh! Bu âşık-ı cemâli
[16] Tasvîrini dü çeşmim süzdükçe âşıkâne
Kırpiklerimde titrer kalbin sirişk-âlî
Münîre

TEŞVİK

Kesb-i şân etmek için ikdâm-ı tam ister vatan
Ey nihâlân-ı vatan meczûb-ı gaflet olmayın
İlim ile mes'ûd olur âdem cehâletle değil
Sa'y edin mahrûm-ı ikbâl ü saadet olmayın
Sinenizde cevher, gayret hemîşe parlâsın
Bir terakkî gösterin meclûb-ı zillet olmayın
Geçmesin bî-sûd Allah aşkına devr-i şebâb
Ömrü tahkîr etmeyin ağyar-ı gayret olmayın
Parlatın misbâh-ı isti'dâd fahr etsin vatan
İlme tekrîm eyleyin mağlûb-ı minnet olmayın.
Fatma Nevber

Aded 2 ŞÜKÛFEZÂR

Ey tâlibe-i safâ-yı ma'nâ
İman ile bak şükûfezâra

Ezhâr-ı edeb şemîmi solmaz
Tercih eder ehl-i dil bahara

Şeyh Vasfî

Sâhibe-i imtiyâzı: Ârife

Muharrirleri

Ârife

Fatma Nevber

Münîre

Ma'ârif nezâret-i celîlesinin ruhsatıyla tab' olunmuştur.

İstanbul

Şirket-i mürettibiye matbaası – Babıâli caddesinde numara 34

1303

Mündericât

Arife.....	Arz-ı Şükrân
Bir Kız.....	Tebriknâme
Ârife.....	Makale
Sin.....	Tebriknâme
Ârife.....	Makale
Fatma Nigâr.....	Tebriknâme
Ârife.....	Makale
Ârife.....	Bora
Ârife.....	Kıt'a
Fatma Nevber.....	Zevkli Bir Gece
Fatma Nevber.....	Kıt'a
Münîre.....	Gül Ağacı
Münîre.....	Kıt'a

Bir nüshası 50 parayadır

Abone yoktur

Merkez-i tevzîi Babîâlî caddesinde Ohannes efendinin 37 numaralı vatan kütüphanesidir.

Mecmuaya ait umûr için kütüphâne-i mezkûre müracaat olunur.

[17] Şükûfezâr

Arz-ı Şükrân

Risâlemizin birinci cüzü neşr olunur olunmaz, istihkâkımız olmadığı halde mücerred bir teşvîk-i âlî olmak üzere bazı terakkî-perverân-ı zamân tarafından ma'a'l-iftihar almış olduğumuz on beş adedi mütecâviz tebriknâmeler bizi hakikaten son derece bahtiyâr eylemiştir.

Cümlesine ihtirâm-kârâne arz-ı şükrân ederiz. Ancak risâlemizin hacmi, indimizde mukaddes olan o tebriknâmelerin kaffesini derce müsâit olmadığından af talep eder ve numûne olmak üzere en kısalarından yalnız üç kıt'asını derc ile tezyîn-i şükûfezâr ve tezyîd-i iftihâr eyleriz.

Hey'et-i tahrîriye nâmına

Ârife

[18] Şükûfezâr hey‘et-i tahrîriyesine

Hemşîreler!

Şükûfezâr gibi lâtîf bir risâleyi neşre muvaffak olduğunuzdan dolayı benât-ı vatan size teşekkür etmeye borçludur. Haddim olmayarak risâlenizi o kadar dil-nişîn o kadar mükemmel buluyorum ki bir dakika için elimden ayırmaya gönlüm razı olmuyor.

Mukaddimeyi hakîkaten arifâne yazmışsınız. Sa‘y u ameli ve fevâ‘idini pek güzel ta‘rîf etmişsiniz. Mukayeseniz de pek adilâne bir sûrette olmuş. Hülâsa risâleniz bizim gibi âcizeleri müstefid edecek bir hâlde. Siz de şâyân-ı iftihâr bir mevkîde.

Hemşîreler! Buyurduğunuz gibi çalışalım. Çalışalım ki mes‘ûdiyeti kesb eyleyelim. Şimdiki hâlde başlıca temennîmiz risâlenin devamıdır. Bunu temin edecek şey evvelâ sizin gibi muktedir muharrirelerin sebât u gayreti sâniyen umûmun hâhiş ü rağbeti olacaktır. İnşallah bunların cümlesi hâsıl

[19] ve benât-ı vatan da arzu eylediği sa‘âdete nâ‘il olur. Bâkî arz-ı muhabbettir. Fî 12 Kânûn-i sâni sene 1301

Şükûfezâr-ı ma‘ârife düşkün bir kız

-Şükûfezâr-

Bu iltifatnâmenize Şükûfezâr arz-ı güldeste-i şükrân eyler. Sizin gibi müsta‘idd ve müşevvik edîbelerin tevcîhine mazhar oldukça bizde gayret elbette tezâyüd eder. Ancak risâlemiz henüz matlûb bir derecede olmadığı cihetle umûmun tevcîhini kazanabilmekte şüpheliyiz. Bu muvaffakiyet hâsıl olursa risâlenin devamı umûr-ı tâbî‘îyyedendir.

Teveccühünüze şu ebyât ile de tekrar arz-ı teşekkürât eyleriz:

Ey benât-ı müşevvik-i hakîkat

Olsun sana sad-hezâr tahsîn

Teşvîk ise de sözün nasihât

Eyler bu Şükûfezâr’ı tezyîn

[20] Dâim yaşasın hakîkat ehli

Kurban edelim ulûma cehli

Hey‘et-i tahrîriye nâmına

Ârife

“Şükûfezâr” risâle-i lâtifesi hey‘et-i edîbesine

Ey şâyân-ı tebrik muharrireler!

“Şükûfezâr”ın meydân-ı matbuatı tenvîr edeceği beşâreti bir ay evvel kulağıma çalınmış idi. O günden beri kemâl-i intizârda idim. Dakîkalarım hep sizi tebrik ve takdîr etmekle mürûr etti. Tebrikâtımı size arz etmek isterdim. Ne çare ki şeref-i mu‘ârefenizle müşerref olamayan şu bîçâre kız ârâmghâhınızı bile öğrenmeye muvaffak olamadı.

Her ne hâl ise bir aydan beri muntazır-ı inkişâfı olduğu “Şükûfezâr” bugünkü günde neşr-i bû-yı mesâr eyledi. Aldım okudum. Yalnız okumakla o risâlenin meziyetini takdîr edemeyeceğimi bildiğim cihetle adetâ ezberledim. İktidârınıza hayrân oldum. “Mukaddime”nizi kendime rehber ittihâz eyledim.

[21] “Seher”iniz hissiyâtımı uyandırdı. “Gazel”izle neşvedâr oldum. “Teşvik”inizle âmil olacağım. Yaşayın hemşîrelerim yaşayın! Size peyrev olacakları bahtiyârlık istikbâl eder. Ben benât-ı havvanın en âcizesiyim. Çalıştım fakat mahsûlât-ı fikriyemi pazar-ı intişâra koymaya cesaret edemedim. Sizin sayenizde arz edeceğim. Bundan sonra muteber risâlenizi işgâl etmek üzere göndereceğim bazı değersiz âsârı tenezzülen tashih buyurmanızı istirhâm ederim. Son dereceye varan muhabbetimi ve bundan böyle bir kat daha çalışacağımı arz ederim efendim. 18 Kânûn-i sâni sene 1301

Dâru’l-muallimât’tan fe...

-Şükûfezâr-

Tebriknâmenize arz-ı kemâl-i teşekkür ederiz. “Şükûfezâr” cevelân-gâh-ı âsâr-ı edebîyyeleri olduğundan ve olacağından dolayı ne kadar iftihâr etse şâyândır. Hayrân-ı iktidârınız olduğumuz cihetle tenezzülen ihdâ’ buyurulacak âsâra kalem karıştırmak haddimin hâricindedir. Çalışalım hemşîrelerim. Çalışalım.

[22] Bahtiyârı bahş eder gayret çalışan kızlara

Daimâ gayret, verir şöhet, çalışan kızlara

Kûşîş ü ikdâm ile şenlendirin cemiyeti

Fazlınızla parlatın âfâk-ı insaniyyeti

Hey ‘et-i tahrîriye nâmına

Ârife

“Şükûfezâr” risâlesi sâhibe-i imtiyâzı Ârife Hanıma

Tebriknâme

Bahtiyâr hemşîrem!

“Şükûfezâr”ınızın zînet-bahş mevki’-i intişâr olduğunu evrâk-ı havâdis mütâla’asından istibşâr eylediğim dakîkada zât-ı ârifânelerinizi safvet-i kalb ile tebrik eyledim.

Hele risâlenizi alıp da mütâla’a etmeye başladığım zaman tebrikâtımın ne derecelere vardığını artık siz tahmin buyurunuz.

Hemşîrem! Size ait hissiyât-ı muhabbetkârânem o kadar galeyâna geldi ki risâleyi hatmetmeden tebriğimi mevkî-i fî’le arz

[23] etmeye mecbur oldum. Hemen âciz kalemi elime aldım. Pâk bir vicdândan sûret-i ciddîyede olarak sudûr eden kelimât ile bu varak-pâreyi karaladım.

Tekrâr ederim ki tebrikim samîmîdir. Benim gibi bir âcizenin muhabbetini kabûle tenezzül buyurun.

“Şükûfezâr” bidâ’asız bir kalemin âsârını neşre tenezzül ederse –muktedir hâmenizin tashihinden geçmek şartıyla- arasına bazı şeyler takdim edebileceğimi vâ’d eylerim.

Bâkî “Şükûfezâr” ın hazân zevâlinden masûn olması duasıdır azîz hemşîrem.

19 Kânûn-i sâni sene 1301

Muhibbeniz

Fatma Nigâr

-Şükûfezâr-

Nigâristân-ı edeb itlâkına şâyân olan bu iltifatnâmede nigâret-nigâr pek parlak bir sûrette âşıkâr oluyor.

Sizin gibi müsta’idd-i terakkî edîbeleri zamân-ı hâzır yetiştirdiğinden dolayı iftihâra şâyândır.

İhdâ-yı âsâra tenezzül buyurulacağı vâ’d buyuruluyor.

[24] Zât-ı âlîleri gibi müşevvik-i terakkî-perestân olan bir edîbeye Şükûfezâr her bâr arz-ı iftihâr eder.

Tashih husûsuna gelince, buna hâcet mess etmeyeceğini dilfirîb tebriknâmeniz i’lân ediyor.

Hakkımızda olan teveccühât-ı âlî-cenâbânelerine karşı bizim vazîfemiz âtîdeki ebyât ile arz-ı şükrândır:

Sâfiyet-i kalb ile bu hâher

Tebrîkinize teşekkür eyler
Teşvîkinize olunca mazhar
Elbet çalışır Münire, Nevber
Teşvîk ediniz heman bizi siz
Sevdâ-keş-i sa'y u gayretiz biz
Ârife

BORA

1

Setr etti semâyı ebr-i zulmet
Târ oldu cihân güneş kapandı
[25] Dillerde uyandı hiss-i kasvet
Dünyâyı gönül mezâr sandı

2

Tûfan gibi geldi cûşa bârân
Seylâbeler oldu yerde peydâ
Bir rîh-i şedîde-i lerze-bahşâ
Eşyayı ederdi yerle yeksân

3

Gürlerdi sehâbdan savâ'ik
Dehşet saçılırdı hâk-dâna
Yek-diğeri velî eden bevârik
İlkâ-yı hirâs ederdi câna

4

İnsanda kalır mı akl u idrâk
Gûş et sademât-ı ra'd u berki
Doldurdu cihân-ı garbı ve şarkı
Yâ Rab! İnecek mi hâke eflâk?

5

Yalçın kayalar önünde emvâc
Patlardı rişâşe-rîz olurdu
[26] Pür-velvele sath-ı bahr-ı mevvâc
Üstündekini kazâ bulurdu

6

Dağlar gibi dalgalar sallardı
Keştîyi sıkardı zalimâne
Kâh çıkardı asumâne
Keştî kâhi ka‘rine dalardı

7

Sahil pek uzak necât heyhât!
Kast etmede yıldırım, kasırğa
Etrafını kaplamıştır âfât
Kurtulmayacak yazık kadırğa

8

Çok geçmedi yıldırım kesildi
Dehşetli sadâlar ebkem oldu
Âlem yine eski âlem oldu
Güyâ ki geçen belâ değildi

9

Yağmur ile rüzgâr dindi
Mahv oldu bulut, semâ açıldı
[27] Deryâ dahî sâkit oldu sindi
Mihrin yine pertevi saçıldı

10

Olmuştu demincek âsumân şakk
Olmuştu cihân dehşet-âmûz
Ey kudreti akla sığmayan Hak!
Şimdi bu ne cilve-i hıredsûz?
Ârife

KIT’A

Kıblegâh-ı âlem olsa sûretin ey hod-pesent
Hüsn-i sîret olmayınca sûretin yok kıymeti
Dem-be-dem eyler tahavvül sûret-i eşyâya bak
Hüsn-i sîrettir ki ibkâ’ eyler insâniyeti
Ârife

[28] ZEVKLİ BİR GECE

1

Bir yaz gecesi ki nûr-ı mehtâb
Döndürmüş idi nehâra leyli
Hayret! Bu şeb-i latîf-i nâ-yâb
Cennet gibi eylemiş tecelli

2

Deryâyâ uzak değil hanem
Âheste kenâr-ı bahre indim
Gördüm şu zamanda başka âlem
Derdim var iken heman sevindim

3

Yok ses koca bir fezâ içinde
Vahdet sözünü okur giderdim
Bu vahdet-i cân-fezâ içinde
Allahıma sevk-i fikr ederdim

4

Kudret, azamet, celâlet-i Hak
Her nazarda rû-nümâ olurdu
[29] Hayret ile meskenet muhakkak
Bu hâlete cebhe-sâ olurdu

5

Endişesi bir kızın, cihândır
Allahına çünkü münhasırdır
Tâ'âtı ayân değil nihândır
Gönlüm de bununla müftehirdir

6

Her zerre vücûd-ı kibriyâyâ
Eylerdi vücûh ile şehâdet
Burhandı celâlet-i Hüdâyâ
Pişimdeki tâbiş u letâfet

7

Beyhûde geçirmedim zamânı
Bu safha-i kâinata daldım
Efkârı mütâla'âta saldım
Buldum şu cihânda çok ma'ânî

8

Gönlüm gözüm oldu muttaliü's-şevk
Yâ Rab bu ne leyl-i neşve-perver!
[30] Her manzarası müvellidü'z-zevk
Efkârımı eyliyor münevver

9

İnsan usanır da âdetinden
Kırlarda gâhi dolaşmak ister
Bu hiss bana da olunca rehber
Ezvâkını buldu dil gezerken

10

Deryâya ya bir latîf nehre
Ettikçe nazar safâ buldu dil
Tercih olunur gumum-u şehre
Efkârı uyandıran sevâhil
Fatma Nevber

KIT'A

Aşkından sen niçin bu rütbe eylersin firâr
İnsan insandan kaçır mı söyle ey rûh-ı revân
Maksadın tezyîd-i aşk u iştiyâk etmekse, âh
Baştan aştı aşkımız, sen vermeden hâlâ nişân
Fatma Nevber

[31] GÜL AĞACI

1

Bak bak şu nihâl-i nev-resîde
Düşmüş yine tatlı bir ümide
Ümidi ne? Olmasın berîde
Üstündeki verd-i nev-demîde

2

Gülşende şu nev-nihâl, yek-ser
Gayetle nazar-firîb ü dilber
Üstündeki gonca taze ü ter
Ezhâr u nehâra hande eyler

3

Goncamdaki rengi et temâşâ
Bak râyihası ne neşve-bahşâ
Bu zînet ü nekhet dil-ârâ
Bir başka çiçekte var mı hâşâ

4

Bir goncayı seyrediş cinânda
Bir taze, güzel, yeşil fîdanda
[32] Az zevk u safâ mıdır cihânda
Âsârını gel de gör cinânda

5

Bir deste çiçek içinde goncam
Olmakta nazar-rübâ-yı âlem
Verdin bu meziyet-i müsellemler
Dildâde olur onu eden şemm

6

Perverde-i dâye-i seherdir
Tâb u ferî câzibü'n-nazardır
Dilberlere gerçi zîb-i serdir
Kast etmek ona fakat hederdir
Münîre

KIT'A

Şân nedir? Zıll-ı hünerdir, bâsıt-ı sa'y-ı beşer
Sa 'yini arz etmeyen bîgâne-i ikbâldir
Saha-i dünyâyâ gelmiş bî-hüner bir âdemin
Mevti ercahtır hayâta, nâmı yok pâmâldir
Münîre

[33] Şükûfezâr hey ‘et-i tahrîriyesine

Hemşîreler!

Risâlenizin birinci ve ikinci cüzlerini okudum. Memnûn oldum. Cümlelerinizi halisâne tebrik ederim.

Fikriniz parlak, kaleminiz de musavvir-i mâhir. Bu cihetle âsârınızı tatlı tatlı mütâla’a edenler irfânınıza tahsin-hân oluyorlar.

Devam gayretinizi temenni ederiz. “Temâşâ” serlevhasıyla leffen gönderdiğim manzûme uzun olmakla beraber iyi de değil. Münâsib görürseniz neşr edebilirsiniz. Bâkî hulûs

Fi/ şubat sene 1301

... ٩

TEMÂŞÂ

Onbir buçuğu geçince saat
Âfâka yayıldı hüzn-i humret
Bin renge boyandı levh-i hâver
Sıbâğ-ı şehîr, mihr-i enver
[34] Elvânı nazar-firîb-i âlem
Ârâyîşi neşve-bahş-ı âdem
Revzenlere aksedince nûru
Ateş kesilir cihân zarûri
Herşey göze nûr içinde manzûr
Vicdânları eylemez mi mesrûr
Geldi dem-i iğtirâbı, heyhât
Meyl etti gurûba bak şu‘â‘ât
Matem tutacak cihân onunçün
Zindân olacak zamân onunçün
Hurşîd yavaş yavaş inerdi
Rehberlik eder şu‘â‘-ı zerdî
Etrafını sarmış almış envâr
Bak bak ne şehinşâhâne refât
Pek şa’şa’alı bu tâb u ferle
Al, kırmızı, penbe renklerle

Gittikçe tağrib eyliyordu
Âfâka takarrub eyliyordu
[35] Mâhım azametle ufka indi
Seyret ki kızardı rûy-i zerdi
Bir başka letâfet aldı âlem
Hayrân-ı letâfet oldu âdem
Benzetmek için beşer ne bulsun
Bilmem ne desin ki vâsıf olsun
Bir söz geliyor lisâna: hayret
Bu “hayret”e yok mu nihâyet
Cennet mi cihâna gelmiş âyâ
Bu manzara ol kadar dil-ârâ
Mahbûb-ı nehâr gârib oldu
Gaybûbeti hüznü câlib oldu
Hâverde yine o eski hâlât
Kâbil mi bekâ-yı nûru, heyhât
Hâverde kalan ziyâ-yı kâzib
Sûratle kaçır olurdu gâ’ib
Boş kaldı şu tâk-ı laciverdî
Ma’sûkunu pek çabuk kaçırdı
[36] Vaktâ ki güneş gurûba vardı
Tedrîc ile ortalık karardı
Âlemde o dem sükûta doldu
Şehrin de gürültüsü azaldı
Dâmân-ı sipihr olan tilâlin
Pîrâye-i âfâk olan cibâlin
Fevkinde göründü nûr-ı mehtâb
Nâz ettiğini ederdi işrâb
Handân handân zuhûr ederdi
Bin nâz ile neşr-i nûr ederdi
Yâ Rab bu tulû-ı şairâne
Sevdâ veriyor cihâniyâne

Ruhsâr-ı melek gibi felek-i sâf
Sâfiyet içinde nûr-ı şeffâf
Tenvîr ediyorsun âsumânı
Aksinle de sath-ı hâk-dânı
Ey kalb-i beşer uyan nigâh et
Çeşmânını zevke cây-gâh et
[37] Seyr eyle şu âşıkâne bedri
Takdir olunur mu söyle kaderi
Yıldızlar uçardı âsumânda
Zevki dolaşırdı hâk-dânda
Fevkimde semâ, semâ mükevkeb
Deryaya vururdu aks-i kevkeb
Deryaya semâ, semâya derya
İzhâr-ı kemâl ederdi güyâ
Ey Hâlık-i nûr! Hayretim çok
Çokdur o kadar ki gâyeti yok
Nerden geliyor bu incilâsı
Olmaz bu kadar şebîn ziyâsı
Gâhi kararır şu rûz-ı envâr
Zulmetli olan leyâle benzer
Bir şebde eder gâhi reka ‘bet
Gündüzlere karşı işte hayret
Hurşîd ile fâhr ederse envâr
Mehtâb ile de şübbân-ı ezher
[38] Bir cûy-ı lâtif-i neşve-efzâ
Dağdan inerek olurdu peydâ
Cûyun o hazîn şarıltısından
Safvetli suyun parıltısından
Bin hiss-i safâ olurdu hâsıl
Tarifine muktedir değil dil
Bin türlü çiçekle verdi kudret
Pîrâmen-i cûybâra zînet

Bak bak ſu menâzır-ı rebî'î
Gayetle değil midir tabîi
Bu manzarayı eden temâşâ
Hiss-i dilini ederdî ifşâ
Fikri dolaşık sözü perîşân
Sabır eyleyemez de derdi der-ân:
Yek-diğerini kucaklamış bak
Sahilde biten diraht ü evrâk
Arz etmede çeşme berg ü evrâk
Irmak üzerinde bir yeşil tâk
[39] Olmaz bu kadar güzel temâşâ
Efkârı eder bu hâl i 'lâ'
Göstermede iktidar Hâlik
İnsanlara her zaman havârik
Olmaz mı bu hâli seyredenler
Allah'ın önünde secde-âver
... ۶

-Şükûfezâr-

Tebrikinize teşekkür ederiz. Eseriniz fena değil. Temâşâyâ şâyândır.
Hey 'et-i tahrîriye

ÜDEBÂ BOLLUĞU [*]

Üç beş seneden beri müsâdif nigâh mütâla'am olan

[*] Bu makalenin havî olduğu fikir, sûret-i vâzıha ve mufasssalada yazılmış ise de cümlesini neşre risâlemizin hacmi müsâ'id olmadığından ve mâ-ba'dlı neşr olunmuş olsa bir ſeye yaramayacağından ihtisârı ihtiyâr edilmiştir

[40] evrâk-ı muhtelif-e-i matbuada birçok kişilerin (yani bir takım üdebânın) nâmlarını görüyorum. Ben edîb-i safvet-i celîlesini hâiz olabilecek zevâtı pek mahdûd zannederdim. Ve öyle olmalıdır. Meğer cihân ser-â-pâ edîb kesilmiş. Bu husûsta benim gibi bir âcizenin idare-i lisâna cür'et etmesi bir küstahlık addolunabilirse de ben hak-bîn olan zevâtın müsaadelerine ilticâ ederek birkaç söz söyleyeceğim.

Benim bildiğime göre (ihtimâl ki bildiğim yanlış olabilir) edîb-i safvet-i âlîyesini ihrâz eden zât birinci derecede lisân-ı mâderzâdını mükemmel sûrette bilmelidir. Bunu bilmek için Arabîyi, fesahat u belâgati musaddık bir Arap kadar bilmeli ve Fârisîye dahî mezâyâyı dakîkasını fark ve temyîz edebilecek derecede aşînâ olmalıdır.

İkinci derecede birkaç fende –teferrüd edecek sûrette – yed-i tûlâsı olmasa bile hiç olmazsa mukaddemâtını lâyıkıyla görmelidir.

[41] Üçüncü derecede âsâr-ı kesîre-i muhtelifeyi mütâla’a ve bununla tevsî-i efkâr ve ma ‘lumat ederek umûma nâfi’ ve neşve-bahş-ı âsâr neşr edebilmelidir.

Bir adam bu üç meziyet ile âleme karşı kendisini edîb gösterebilir. Âlem mâhiyetini takdir eder. Fakat daha doğrusu bu üç meziyetle de o adam kendisini hakkıyla edîb tanımamalıdır. Çünkü daha birçok vazifeler vardır ki onu hâiz olmadan evvel edîpliğini – cidden edîb olanlar- bir derece aşağı görürler. Hakkıyla edîpliği itmâm edecek olan vazâifi şimdilik arz etmeye lüzûm göremiyorum. Zirâ inzâr-ı umûmiyeye arz etmek istediğim şey oralara kadar varacak bir mesele olmayıp adetâ pek ehemmiyetsiz ve pek aşağı mertebede bir meseledir.

On beş on altı yaşından yirmi beş otuz yaşına kadar şu dört beş sene zarfında mübârek nâmlarını işittiğimiz irili ufaklı übebâ lâ-yu‘add ve lâ-yuhsâdır.

Bu bîçâreler bir satır Arabîyi, iki satır Fârisîyi anlamak değil, doğru okumak iktidârını hâiz olmadıkları

[42] hâlde âlem-i edebiyâtta kendilerini bir edîb-i azam göstermek istiyorlar.

Ediplik taslayan beyefendilerin mâhiyetlerini (cim karnında bir nokta) tâbir-i ma‘lûmu gösterip dururken, bunların âleme ders-i edeb göstermeye kalkışmaları gülünecek değil cidden ağlanacak bir hâldir.

Bunlara denilse denilse müsta’idd-i terakkî-i şübbân denilebilir. Yoksa bi-gayr-ı hak kendilerine mâl etmek istedikleri edîb sıfatına müstehâk değildirler. Çünkü yukarıda demiş olduğumuz vecihle bîçârelerin şimdiki hâlde hiçbir şeyden haberleri yok.

Bu bâbda bizimle umûmun arzu-yı hayrhâhânesi milletimizin gençlerini ediplik taslamaktan ziyade tahsil-i ulûm ve ma‘ârife sâ’î görmek ve ileride kudret-i edebiyelerinden istifade etmektir. Başkası değil. Sermâyesiz dükkân açmak âlemin hânde-i istihzâsını celb edecek bir hâl-i esef-i iştîmâldir.

Envâr-ı zekâsı olmayan zulmet-pesend efser dükkân-ı cihânı kendi saçmalarına hayran ettiklerini kıyas etmiş olsalar bile bir çiçek demetinin pek çabuk uçan kokusu gibi bunların dahî az müddet zarfında ne çiçek oldukları meydana çıka-

[43] çağını düşünmelidirler. Bu makûle-i ediplerin etvâr-ı tafrafurûşâneleri zamanın müntehabât-ı cedîdesiyle kâbil-i tevfik değildir. Bu gibi etvâr u âsâr-ı meşâhîri herkes başka türlü telakkî edeceği cihetle onların tasvîr-i vicdân veya tasvîr-i hissiyât addettikleri şeyler sarf-ı türrehât kâbilinden olduğuna emin olmalıdırlar.

Tekrar ederim ki sermâyesiz ediplik taslayıp da benim gibi bir âcizenin bile hedef-i sihâm-ı tahkîri olmaya mazhar olan bazı gençler kıymetli vakitlerini boş yere sarf etmekten tevakkî ve ilm ü hünere vakf ile tedricen terakkî etseler heykel-i ikbâl-i millete hakîkaten ilhâm-ı rûh etmiş olurlar.

Münîre

ELDİVEN ÜZERİNE YÜZÜK TAKMAK NE OLUYOR?

BU DA MI MODA?

Bu ser-levhayı görüp de mûta'lâa edecek olan hanımların bize güceneceklerini ve ihtimâl ki daha ileriye vara-

[44] caklarını pek âlâ bilirim. Fakat biz tab-ı selîme muvaffak olan şeyleri kabûl ve aksini reddetmek husûsunda serbest olduğumuz cihetle öyle gücenmeye darılmaya kulak asmayarak fikrimizi dosdoğru arz-ı beyân etmeye cesaret ederiz. Gelelim şimdi maksada:

Herkes maksadımız ne olduğunu bu bendin ser-levhasından anlamıştır. Ancak biz bir şık hanımdan cevâb alabilmek ümîdiyle eldiven üzerine yüzük takmak ne oluyor? suâlini tekrar ederiz.

Vâkı'a şık hanımın birçok düşünüp taşındıktan sonra vereceği cevâb: "eldiven, eli te'sir-i harâret ve bürûdetten muhafaza için takılır. Bu cihetle biz değil zenzeme-pirâ-yı kalem bir edîb-i ekrem bile eline takmış olsa ta'yîb olunmalıdır." sözünden ibret alacağı bu bendin ser-levhası yazılmazdan evvel akla gelmiş ve muka 'bele olmak üzere daha o zaman şu cevâb hazırlanmış idi:

"Ey şık hanımlar! Kâğıt gibi incecik olan güderiden mamûl bir eldiven hiçbir vakit bir eli te'sir-i bürûdetten muhafaza edemez. Zirâ bunu bir zaman biz de tecrübe ettik.

[45] İkinci cihete gelince, o pamuk ellerinizi in'itâf-ı ziyâ-yı hurşîdden ve daha doğrusu enzâr-ı ağyardan arzu ettiğiniz hâlde pek kolay saklayabilirsiniz."

İşte bu cevâb-ı mülzemâne pek de saf-derûnâne olmadığını âlem tasdik eder kıyas ederim.

Ma'mâfih eldiven takmayı pek de takbîh etmeyiz. Ancak mesele eldiven takmak husûsuna ait olmayıp eldiven üzerine yüzük takmak tabiatsızlığına dâir olduğundan bir şık hanımdan münhasıran bu husûsa dâir bir cevâb isteriz. Acaba ne cevâb verecek? Bize kalır ve kendisi dahî hicap ne demek olduğunu biraz bilir ise sükût-ı mahcûbâneden başka bir şey yapmamalıdır.

Fakat yüzlerine demek gibi olmasın bizim hanımların çoğunda utanmak biraz kıtça olduğundan bu suâle de cevâb vermekten çekinmezler.

Çekinmezler de ne derler? İşte bunu derler: “Allah Allah sizin ne vazîfeniz? Parmağımızdaki yüzüğün tasası size mi düşmüş. Yüzüğünüz varsa siz de takınız çok şey! Artık bu kadar kâmillik de hiç görmedik.”

[46] Bu cevabın ne kadar ruhsuz ve soğuk olduğunu ta'rife hâcet göremem.

Bundan anlaşılır ki hanımlarımız, zevk-i selîm ashâbına nefretbahş olan bu âdeti – mücerred kıymetli yüzüklerini âleme göstermek ve bu cihetle zengin olduklarını anlattırmak için - iltizâm ediyorlar.

Hâl bu ki, bu hâl, bilâkis kendilerini “sonradan görme” ve şâyet böyle olmasalar bile bu nâm ile tavsîf ettireceğini hiç hatır ve hayâle getirmiyorlar.

Âlem yüzük seyretmek, ötekinin berikinin servetini tahmin etmek delisi olduğunu kendileri de tasdik etmelidirler.

Bu merakta bulunanlar varsa sabahtan akşama kadar kuyumcu dükkânlarının önünde dolaşabilirler. Fakat ümîd etmem ki bu hareketi bi'l-iltizâm tecviz edecek bir âdem bulunsun.

Hülâsa-i kelâm hanım hemşîrelerimiz cidden mezmûm olan bu görenekten el çekseler ve bi'l-âhire engüşt-i i'tirâza takılmaya kesb-i istihkâk etmeseler daha hayırlı olur zannındayım. İnşaaallah mütenebbih olurlar. Bu makalemin hüsn-i tabiat sâhibeleri olan hanımefendiler tarafından mazhar-ı hüsn-i kabûl

[47] olacağını görmekle iftihâr edeceğim.

Fatma Nevber

ZEVK-İ VİCDÂN

Bak şü nâhîdin yüzünde berk uran tâb u fere
Zannedersin ma'kes olmuş rûy-ı mâh o nûra
Zevk-i vîcdânım gelir baktıkça böyle peykere
Fıtratın îcâbıdır mâ'il olur dil dilbere

Şû'le saçtı bir melek-rû âşıkın çeşmânına
Yâdigâr-ı hüsnünü bahş eyledi vîcdânına
Kalb-i bî-ârâmı düşkündür ne yapsın ânına
Fıtratın îcâbıdır mâ'il olur dil dilbere

Bir semâvî hey'et almış levhâ-yı rûy-ı nigâr
Cebhesinde ihtizâz etmekte aşk-ı şû'le-bâr
Bir güneştir aşk-ı dilber müstefîd-i kalb-i zâr
Fıtratın îcâbıdır mâ'il olur dil dilbere

[48] Hiç aklımdan çıkar mı peyker-i gülşen-nümâ
İnkişâfın arzu eyler dil-i sahib-i vefâ
Söyleyin bîcâ mıdır gönlümdeki bu ibtilâ
Fıtratın îcâbıdır mâ'il olur dil dilbere

Gördüğüm demde seni ey şûh-ı timsâl-i ümîd
Cism-i sevdâ âşiyânımda olurlar reşş bedîd
Âh! Sen hiss eylesen ol hâli derdin, pek şedîd
Fıtratın îcâbıdır mâ'il olur dil dilbere
Ârife

Aded 4
ŞÜKÛFEZÂR

Ey tâlibe-i safâ-yı ma'nâ
İman ile bak şükûfezâra
Ezhâr-ı edeb şemîmi solmaz
Tercih eder ehl-i dîl bahara
Şeyh Vasfî

Sâhibe-i imtiyâzı: Ârife

Muharrirleri
Ârife Fatma Nevber Münîre

Ma'ârif nezaret-i celîlesinin ruhsatıyla tab' olunmuştur.

İstanbul

Şirket-i mürettibiye matbaası – Babıâlfî caddesinde numara 34
1303

Mündericât

Fatma Naime	Tebriknâme
Ârife.....	Makale
Radibe.....	Tebriknâme
Heyet-i Tahrîriye.....	Makale
Fe.....	.Varaka
Fe.....	Mülâhazat
Heyet-i Tahrîriye.....	Makale
Sezaye.....	Tebriknâme
Ârife.....	.Makale

Feyziye, Nâdire, Sâime ve Edirne'den Fatma. Sad. imzalarını hâvî gelen tebriknâmeler, risâlemizin hacmi müsaid olmadığı cihetle derc olunamadı. Afv talep eder ve sâhibelerine arz-ı kemâl-i teşekkür eyleriz.

Bir nüshası 50 parayadır

Abone yoktur

Merkez-i tevzîi Babîâlî caddesinde Ohannes efendinin 37 numaralı vatan kütüphanesidir.
Mecmuaya ait umûr için kütüphâne-i mezkûre müracaat olunur.

[49] Şükûfezâr-ı edebin sâhibe-i imtiyâzı hanımefendiye

Hanım!

Şükûfezâr-ı edebin nâ-şüküfte bir gonca-i ra'nâsı tavsîfine sezâ-vâr olan mecmua-i nefîsenizin ilk nüshası resîde-i dest-i iftihâr ve mânend-i gül-i zînet-bahş-ı ser'i'tibâr oldu.

Bir vakitler kadınların lâzıme-i şân-ı insâniyet olan ma'ârifi tahsil etmeleri bir takım zunûn-ı bâtıla ilcâ'sıyla ma'âyibden ve binâen-aleyh nezd-i ricâlde kadın denilen mahlûk adetâ behâyimden ma'dûd idi. Lehülhamd asrımızın medeniyetçe kesb ettiği terakkî tabiata karşı irtikâb olunan bu haksızlığı meydana çıkarmıştır. Üdebâımızdan birinin:

Nisvân niçin tutulsun nev-i ricâlden dîn

Hâlikıyyetinde var mı noksan veya ziyâde

beytinden istintâc olunan hüküm asla i'tirâz kabûl etmeyecek hakâ'ik-i hükmiyedendir. Eğerçi bazı ukalâ nisvânın ricâlden za'f-ı kalb yani rikkât ve fîkdân-ı kuvvet-i bedeniye gibi bir iki cihetlerle hilkaten noksan olduklarını zannetmişler ise de

[50] i'tikâdımızca el-yevm birçok milletlerde âdet olduğu üzere nisvân bir hâl-i atâlette bulundurulup atâletin ise kuvve-i bedeniye za'f îrâs edeceği kavâ'id-i fenniye iktizâ'sından bulunduğu gibi za'f-ı kalb ve rikkât husûsuna gelince kadınlara yalnız idâre-i umûr-ı beytiye ve terbiye-i etfâl vazifeleri tevdî edilerek harp ve darba alıştırılmamış olduğundan ve bir insan ne ile ülfet ettiriliyor ise onunla tabiatlaşacağından bu zannın isâbeti teslim olunamaz. Hatta kadınların da beşerden mâ-adâ bir şey olmadıklarını ve binâen aleyh diğer bir sınıfın mâlik olduğu hukûka onların dahî müşterek bulunmaları lâzım geleceğini takdîr etmiş olan bazı memâlik-i mütemeddinede kadınların bir iki nev-i hizmet ve me'mûriyet-i ricâliyyede istihdâm olunmakta oldukları mesmû'dur. Demek isterim ki hilkâten nisvân her vech ile ricâl ile müsavîdir.

İşte siz de bu eserinizi müdde'âmı ispat etmektesiniz. Bu ise zamanımızda ilm u ma'rifetin derece-i kemâle vâsıl olmakta olduğunun bir numûnesi olmakla en evvel bu

terakkînin husûlüne sebep-i hakîkî olan velînimetimiz padişah ma‘ârif-perver efendimiz hazretlerine lâzım gelen duayı nimetşinâsâne îfâ etmeliyiz. Kabûl buyurulduğu hâlde bazı âsâr takdîmine cesaret edeceğimi

[51] arz eder ve risâlenizin devam-ı intişârını ez cân u dil temennî eylerim. Bâkî....

Dâru’l-muallimâtta bâ-şehâdet-nâme me’zûn

Fatma Naime

-Şükûfezâr-

Dâru’l-muallimât ki feyzbahşâ-yı benât bir gülistândır. Sizin gibi bir edîbeyi yetiştirdiğinden dolayı tebrikâta cidden şâyândır. Risâlemizi revnakdâr iftihâr eden bu tebriknâme ki hissiyât-ı âliyye bir burhandır. Bizim için ilelebet neşvebahş-ı cândır. İhdâ-yı âsâra tenezzül buyurulacağı hakkındaki va’d ki fikr-i ma‘ârif-perverânelerine bir nişandır. Ma‘atteşekkür neşr-i Şükûfezâr için şândır.

Hey‘et-i tahrîriye nâmına

Ârife

EDİRNE DEN

“Şükûfezâr hey ‘et-i tahrîriyesi nâmına arz-ı nesîm-i tebrik ve tehniye”

Bahtiyâr kardeşlerim!

Bu gülşenserâ-yı ârifânede nev be nev intişâr ile mu’attar sâz-ı

[52] meşâmm-ı havâss u avâm olan bunca revâyih-i izhâr ve fevâyih-i anberin-i şükûfe-i bahar ilm u ma‘rifet-i mücerred hurşîd-i teveccühât bâhirü’l-berekât cenâb-ı pâdşahî sâyesinde perver-i şebâb olmuş nev-nihâlân ilm u edebî semere-i cihân-kıymetleri eseridir.

Ezcümle şu günlerde (Şükûfezâr) nâmıyla sâha-gîr-i vücûd olduğu meşhûr çeşm-i iftihârımız olan ol güldeste-i riyâz-ı ilm u irfân benât-ı vatanın en müstaid edîbelerinden Arife, Fatma Nevber ve Münire Hanımların eseridir.

Hakkâ ki hangi yaprağı küşâd olursa esrâr-ı bahar-ı hikmetle dolmuş ve hangi bir kît‘asına medd-i nazar edilse şakâyık u ezhâr-ı ma‘rifetle pûr olmuş görülür.

Vâr olsun! Onun bağbân-ı tarâvet ünvanları ki evlâd-ı vatana güzel güzel meyveler hediye ediyorlar.

Küşâde olsun! Onların ümid ü ikbâlleri ki âlem-i şebâbe taze taze ma ‘rifet çiçekleri yetiştirmektedirler.

Ey nev-nihâlân edîb! Yetişin o bahtiyârları tebriğe ki onların nâil oldukları saadete siz de mazhar olasınız.

Emîn bey kerîmesi

Râdîbe

[53] -Şükûfezâr-

Bu iltifatnâmenizi bir yâdigâr-ı kıymetdâr olmak üzere muhafaza eyleyeceğiz. Hâvi olduğu âlî âlî teveccühlere âlî âlî teşekkürler ile muka'bele eyleriz.

Hey'et-i tahrîriye

Hemşîreler!

Tebriknâme-i âcizânemin zîrine yazdığınız kelimât-ı taltifiye beni hakîkaten bahtiyar etmiştir. Safvet-i kalp ile size arz-ı şükrân eylerim. Va'd eylediğim vecihle bu kere “mülâhazât” ser-levhası altında bazı şeyler yazdım. Takdîm ediyorum. Kabûl buyurulursa bahtiyarlığım tezâyüd eyler.

Dârülmüallimâtta

F...

MÜLÂHAZÂT

İsmet öyle girân-bahâ bir meziyettir ki cihânın servet-i umûmiyesi ona bedel olmaz.

[54] Bir zât-ı ismet-perver câhil ve bî-hüner olsa bile nâmus-perverân-ı ümmet ona arz-ı hürmet etmeye mecburdur.

Mesûdiyet-i hakîkiye nâmusu muhafaza etmededir.

Zarûret ma 'ni-i ismet olamaz.

Fuḥş öyle bir belâdır ki fâiline ilelebet bir hatıra-i meş'ûm yâdigâr eder.

Fezâ'il-i beşeriye başlıca iki şey hizmet eder: biri tehzîb-i ahlâk diğeri ilimdir.

Harekâtını sevk-i vicdân-ı selîme tab'iyetle icrâ eden zât pek büyük bir azaptan halâs olmuş olur.

Kendini düşünen kaderini düşünmemiş olur.

Dâru'l-muallimâtta

F...

[55] -Şükûfezâr-

Âferin hemşîre! Va'diniz vech ile Şükûfezâr'ı âsâr-ı hakîmânenizle tezyîn buyurduğunuzdan dolayı size minnetdârâne teşekkür eyleriz. Mülâhazâtınızı rehber-i

hareket ittihâz edenler mesûdiyet-i hakîkiyeye vâsıl olmuş olurlar. Âsârınıza her zaman muntazırız.

Hey‘et-i tahrîriye

Şükûfezâr hey ‘et-i tahrîriyesine

Hanım kardeşim!

“Şükûfezâr” nâmındaki risâlenizin üçüncü cüz’ünü ahz ederek müta’lâa eyledim. Derece-i gâyeye varan memnûniyetimle beraber teşekkürâtımı arz eylerim. Risâle-i mezkûredeki “temâşâ”yı hakîkaten âcizeleri dahî şâyân-ı takdîr gördüğümü beyân ederim.

“Şükûfezâr”ınızı kemâl-i ta ‘zîm ile kıraat etmekte iken

[56] şimdiye kadar müteassıbe bildiğim bir hanımefendi külbe-i ahzânımı teşrif ettiler. Teşriflerinden memnûn değil bilâkis mahzûn oldum. Yeni baştan “Şükûfezâr”ı okumaya başladım. Eldiven üzerine yüzük takmak maddesine gelince bizim hanımda bir tebessüm, bu tebessümün nihâyetinde bir hande-i istihzâ görülmesin mi? Ondan sonra ne söylerse beğenirsiniz. “Mademki hanımların gücüne gidecek imiş niçin tahrîr etmiş. Etmiş de moda lafzını tahrîrine neden mecbûr olmuş. Ortalıkta moda olduktan sonra eldiven üzerine yüzük neden takılmasın. Bir insanın eldiven isti’mâl etmekten muradı yalnız o nazik ellerini güneş yakmasın için değil, güneşin şiddet-i harâretinden muhafaza ve hem de nâmahremden ihtirâz içindir. Eldiven ancak şeref-i İslâmiyeti bir derece daha tezyîd etmekte olduğu için eldiven isti’mâline moda denilmekte büyük cesaret gösterilmiş, yüzük takmak ise sairlerine göstermek için olmayıp murâdımız yüzüğün eldiven altında kalması caiz olamayacağından mecbûri takıldığını göstermek, hem moda bizde de bulunsun hem de yirmi yirmi beş yahut yüz liraya mübâyâ‘a olunan yüzüğe cihân nazar etsin içindir. Ârife hanımın âdeti

[57] her mübâyâ‘a ettiği eşyayı sandıklar derûnunda ve yüzüğü dahî eldiven altında mahpus etmek mi imiş? Eyvâh!” Eyvâhı birkaç kere tekrar ettikten sonra şehrimizden ya eldiven ya yüzük ya moda kalkmadıkça iş sırasına girmez diye söze hitâm verdi.

Âcizeleri iktidarsızlığımdan dolayı bir cevâb vermeye muktedir olmadığımдан mahzûn mahzûn yüzüne baktım. Haminefendinin sözlerini dinlemekten usanmış olduğumdan fena hâlde mu‘azzeb oldum. Benim hâlime bakarak hanımefendi de kalktı gitti. Ben yine sevgili Şükûfezârımı temâşâyâ devam ederek ahlâk-ı hamîdenizi, ciyâdet-

i fikriyenizi fevka'l-hadd parlak buldum. Her sabah yatağımdan kalktığım vakit en evvel gözüme görünen Şükûfezâr'dır. Alıp biraz göz geçirmediikten sonra elbisemi giymiyorum.

Bu varaka-i âcizânemi Şükûfezâr risâle-i muteberenizde mütâ'laa edersem bahtiyâr olacağımdan başka derece-i nihâyede size minnetdâr olacağımı arz eylerim.

Sezâye

[58] -Şükûfezâr-

Hanımfefendi! Gönderdiğiniz bu varakayı açınca bir tashihten sonra derc eyledik. Fakat efkâr-ı tağyir etmeden. Bunu siz de anlarsınız. Hakkımızda şâyân görülen hüsn-i teveccühât ve tebrîkâtınıza arz-ı teşekkür ettikten sonra biraz söz söylemek mecbûriyetinde olduğumuzu hissediyoruz.

Gönderdiğiniz varakada bizi cevâb vermeye mecbûr edecek sekiz nokta bulduk.

1: Bir hanımfefendiyi ki “müteassıbe” nâmıyla yâd ediyorsunuz, nezdinize gelip de hande-i istihzâ ile tefevvüh ettiği “mademki hanımların gücüne gidecek imiş niçin tahrîr etmiş” sözüdür.

-Cevâb-

Şükûfezâr'ın üçüncü nüshasında münderic “Eldiven üzerine yüzük takmak ne oluyor?” ser-levhalı makaleyi yazan kendi gibi fikri de genç olan “Fatma Nevber” hanımdır. Bu makalenin lüzûm-ı tahrîr ve neşrine hey'et-i tahrîriyece kat'iiyen karar verilmiş olduğundan bu hizmet “Fatma Nevber”e teklif olunmuş

[59] ve mûmâ-ileyha o yolda kaleme almış olduğu makaleyi nazar-ı mütâ'lâamıza arz eylemiş olduğundan ba'de'l- takdîr neşrinde ittifak eylemiş idik. Bu âdet-i mekrûheyi iltizâm eden hanımfefendilerin!! gücenmelerine ehemmiyet vermiş olsaydık “gücenmeye darılmaya kulak asmayarak fikrimizi dosdoğru beyân etmeye cesaret ederiz” kaydını ilâve etmeye hiç de mecbûr olmazdık. Hüsn-i tabîatı olmayan hanımların keyfine hizmet ise elimizden gelmiyor. Bu cihetle “müteassıbe” hanımfefendiye ihtâr eyleriz ki bu ilk lakırdısını geri alsın.

2: Hanımfefendi “moda lafzını tahrîre neden mecbûr olmuş?” buyuruyor.

-Cevâb-

Acayip! Eldiven üstüne yüzük takmak hanımlarca moda değil miymiş? Bunun moda olduğunu tahrîr günah mı imiş? Moda olduğu bedîhiyyâttan olduğu gibi hanımfefendi de

aşağıdaki sözleriyle bunu ikrâr ediyor. İkrâr ettiği hâlde bize karşı böyle bir hitâpta bulunmak bunaklık değil de nedir?

3: Müteassıbe diyor ki: “Ortalıkta moda olduktan sonra eldiven üzerine yüzük neden takılmasın.”

[60] -Cevâb-

Bâlâdaki cevâpta yalan söylemedik. İşte hanımefendi moda olduğunu ikrâr ve bu ikrârıyla bunak olduğunu izhâr ediyor. Bu gibilere sükûnet ile cevâb vermek icap ederse de biz yine tenezzülen cevâb vermekle devam edeceğiz. Ey hanımefendi! Tekrar tekrar ihtâr ederiz ki eldiven üzerine yüzük takılmaz. Göze fena görünüyor. Hüsn-i tabîatı ihlâl eder. (Kibarlık) değildir. Biz zaten moda nâmıyla yâd edilen sefâheti tervîc etmiyoruz ki “moda olduktan sonra yüzük takılır” gibi bir sözünüze i’tibâr edelim. Moda da mahv olsun onu tahsîn eden de. Anladın mı hanım!

4: “ Bir insanın eldiven isti’mâl etmekten murâdı yalnız o nazik ellerini güneş yakmasın için değil güneşin şiddet-i harâretinden muhafaza ve hem de namahremden ihtirâz içindir” deniyor.

-Cevâb-

Kah kah kah. Böyle âcizâne müdâfa’ayı hiç de aklımıza getirmezdik. A hanım ne diyorsun? Sayıklıyor musun? Hakîkati mi beyân buyuruyorsun? Vah vah vah. Bu saçmayı Mecnûn bile söylemez. Çünkü şu iki buçuk üç satırda

[61] koskoca bir tenâkuz görüyoruz. “Eldiven eli güneş yakmasın diye takılmıyor” denildikten sonra güneşin şiddet-i harâretinden muhafaza için takılıyor demek divâneleri bile güldürecek bir sayıklama değil midir? Allah aşkına söyleyin bu iki ifadenin arasında ne fark görüyorsunuz. Hanımefendi! Bu ifadeniz sözde müdâfa’a olacak iken bilâkis “Fatma Nevber”in efkârını tasdik etmekten başka bir şey olmadığı cihetle başka türlü i’tirâz etmenizi tavsiye ve ihtâr eyleriz. “Namahremden ihtirâz içindir” sözünü ise asla nazar-ı iltifâta almayız. Çünkü hakikat öyle değil.

5: “Eldiven ancak şeref-i İslâmiyeti bir derece daha tezyîn etmekte olduğu için eldiven isti’mâline moda denilmekte büyük cesaret gösterilmiş” deniliyor.

-Cevâb-

Afedersiniz hanım! Siz bu fikri sarf etmekte büyük cesaret, fevkalâde ihtiyatsızlık göstermişsiniz. Sizi her vakit susturmak iktidârını hâiz olan “Fatma Nevber” bu babda

biraz daha ileriye sevk-i hâme-i beyân edeydi demek ki sizi küplere bindirecek idi. Hoş bindir-

[62] meyeceği de şüpheli ya. Sizi “müteassıbe” diye tarif ederlerken, sen, havâyî-meşrep, câhil kızlardan ziyâde moda meftûnlarından olduğunu gösteriyorsun. Ayıp ayıp ağzından çıkan lakırdıları kulağın işitsin. Eldiven neden şeref-i İslâmiyeti tezyîn ediyormuş? İslâmiyet neden eldivene ihtiyaç gösteriyormuş? Modayı sefahât ile tavsîf etmiş idik. Sefahât ise şeriat-ı İslâmiyeti külliyyen reddeder. Sizin indinizde üstünde yüzük takmakla beraber memdûh olan eldiven bizim yanımızda sade olarak bile mazhar-ı rağbet olamamıştır. Size hâlisâne ihtâr ederim ki bir daha eldivenin şeref-i İslâmiyeti tezyîn ettiğinden bahsetmeyin zirâ ileride daha dehşetli darbelere dûçar olursunuz.

6: “Yüzük takmak ise sairlerine göstermek için olmayıp murâdımız yüzüğün eldiven altında kalması caiz olamayacağından mecbûri takıldığını göstermek, hem moda bizde de bulunsun hem de yirmi yirmi beş yahut yüz liraya mübayâ’a olunan yüzüğe cihân nazar etsin içindir.” deniliyor.

-Cevâb-

Söylediğiniz sözleri galiba unutuyorsun. Zirâ tenâkuz haddi aştı. Uzunca bir cevâb vermek için

[63] sarf edeceğimiz zamana acıdık. Böyle ma‘tuh-âne ifadeleri işittikçe cevâb vermek büyük bir tenezzül olacağını fehm ediyorsak da ne çare. Bir gâfileyi daire-i intibâha davet etmek de sevaptır zannederim.

7: “Ârife hanımın âdeti her mübâyâ’a ettiği eşyayı sandıklar derûnunda ve her yüzüğü dahî eldiven altında mahpus etmek mi imiş? Eyvah!” buyuruluyor.

-Cevâb-

Hanım! Siz gittikçe bütün bütün ma‘tûhe olduğunuzu meydana koyuyorsunuz. Bizi güldürüyorsunuz. O makaleyi yazan “Fatma Nevber” hanım iken siz Ârife’ye taş atmak istiyorsunuz. Zararı yok. Fatma ile Ârife’nin farkı yok. Fakat şurasını iyi bilmelisiniz ki Ârife atılan taşı kâhirâne iade etmek iktidârını hâizdir. Bî-pervâ seng-endâz müdâfa’a olabilir. Ârife mübâyâ’a ettiği eşyayı âleme göstermek için almıyor. Cenâb-ı Hak vücûduna sıhhat ihsân buyursun safâ-yı hâtırla kimin için alıyor. Garip tabiatta yaratılmış olan hanımlar gibi malını sandıklarda çürütmez hele eldiven takmaz ki yüzüğünü onun altında mahpûs etmeye mecbûr olsun.

8: “Şehrimizden ya eldiven ya yüzük ya moda kalkmadıkça iş sırasına girmez” buyurulmuş.

[64] -Cevâb-

Hanımefendinin bu sözü oldukça bir şeye benzedi. Fakat emniyet edilmez ha. Zirâ hanımefendi bir dakika sonra bu sözü de cerh etmekten hiç çekinmez. Şehrimizden moda denilen âfeti kaldırmağa muvaffak olamazsak da hiç olmazsa hüsn-i tabiata muvafık bir hâle ircâ etmeye çalışmak vazife-i hamiyettir. Hamiyyeti olmayanlara söz söylemeyi ise züill addederiz. Yüzük ve eldiven takmağı takbîh etmiyoruz. Şu kadar var ki yüzük eldiven üzerine takılmaz. Murâdımız hüsn-i tabiatı muhafazadır. Başka bir şey değil. Fikrimizi başka türlü anlayan varsa o da vazifemiz de değil. İşte bu kadar.

Sezâye hanımefendi! Sizi bî-huzûr eden o (müteassibe) hanımın ifâdâtına işte cevâb verdik. Bir daha gelir de nezdinizde i'tirâza cür'et ederse cevapları bir bir okuyun. Eğer kâni olmaz da zevzekliği artırırsa siz de hande-i istihzâ ile mukâbele eylersiniz.

Hakkımızda olan iltifâtınıza tekrar arz-ı şükrân eyleriz.

Bâkî temyîz-i hakikat

Hey 'et-i tahrîriye nâmına

Ârife

Aded 5

ŞÜKÛFEZÂR

Ey tâlibe-i safâ-yı ma'nâ

İman ile bak şükûfezâra

Ezhâr-ı edeb şemîmi solmaz

Tercih eder ehl-i dîl bahara

Şeyh Vasfî

Sâhibe-i imtiyâzı: Ârife

Muharrirleri

Ârife

Fatma Nevber

Münîre

Ma'ârif nezaret-i celîlesinin ruhsatıyla tab' olunmuştur.

İstanbul
Şirket-i mürettibiye matbaası – Babıâlî caddesinde numara 34
1303

Mündericât

Ârife.....	Gazel (Nazîre)
Ârife.....	Kıt'alar
Münîre.....	Kıt'alar
Münîre.....	Kıt'alar
Fatma Nevber	Kıt'alar
Fatma Nigâr.....	Kıt'a
Fe.....	Kıt'a
Ârife.....	Mûta'lâa
Fe.....	Tahmis (Gazel-i Muallim)
Ayn.....	Neva Nehri Sahilinde Bir Yaz Gecesi (Fransızca'dan Tercüme)
Ârife.....	Bir Mektûb

Bir nüshası 50 parayadır

Abone yoktur

Merkez-i tevzîi Babıâlî caddesinde Ohannes efendinin 38 numaralı vatan kütüphanesidir.
Mecmuaya ait umûr için kütüphâne-i mezkûre müracaat olunur.

[65] -Nazîre-

Âşıkın pervâsı yoktur, yâr için serden geçer
Sanki bir kurbân-ı akdesdir ki hançerden geçer
Öyle sarmış reh-güzâr-ı yâri kim üftâde-gân
Zannedersin dilberim bir şanlı mahşerden geçer
Sen tecellî etmesen de ey gıdâ-yı fıkr ü cân
Daima nâzik hayâlin dîde-i terden geçer
Çehre-i maksûdumu setr etse de ebr-i nikâb
Dem olur kim dûd-ı muzlim mihr-i envârdan geçer

Vakt-i rü'yette o şûhu karşılar âvâz-ı şevk
Çünkü âşık hâtır-ı ekdâr-ı perverden geçer

.....
.....

Ârife

[66] KIT'A

Niyet ü azm u amel, sabr u sebât
Beşeri maksadına nâil eder
Şüphe yok kim bunun aksi hâlât
Zilleti, meskeneti hâsıl eder

Ârife

Öyle mahlûka şeref mi verir insaniyet
Ki eder menfaat-ı âleme nef'ini tercih
Onu âdem diye saymazsa sezâdır âlem
Çünkü vicdânı bile kendini eyler takbîh

Ârife

Derdini teskîn için farz et ki oldun bâde-hor
Bâdenin derdi acep derdin ile siyyân mıdır
Bâdenin hükmüyle derdin hükmünü cisminde gör
Derde dermân bildiğin, gâfil beşer! Dermân mıdır?

Ârife

[67] GAZEL

Bak ne bî-tâbâne âşık zâr eder feryâd eder
Seyredenler zâlim olsa merhamet îcâb eder
Kimseler gûş etmiyor âvâz-ı istimdâdını
“Yok mu bir hâl-i âşinâ” güftârını îrâd eder
Kes ümîdin kes, kesilsin bî-tevakkuf son nefes
Sanma cânân rahm edip feryâdına imdâd eder
Gözümü dikmiş mevtime Yâ Rab o çeşm-i pir-i fettân
Âşık-ı mâsumu cellâdâne bak berbâd eder

Sen gibi aşkında zâlimmiş ki terk etmez beni
Kurtuluş yok âşık Allahından istimdâd eder
Münîre

[68] KIT'A

Zevk-i hikmetle safâ eyleyen erbâb-ı kemâl
Sonu bir gamla biten neşveden eyler nefret
Şurb-i mey bahşedemez âkıbet-endîşe safâ
Çünkü encâmını derpîş eder, etmez râğbet.
Münîre

Hüsn ü ân ismet ile hâizü's-şândır
Bir kadın ismet ile şânına eyler hizmet
Bakmayın bir çiçeğin rengine hayran hayran
Veriniz siz çiçeğin bûyuna ancak kıymet
Münîre

Âkil ü kâmil için bir başka mîzân istemez
Gösterir mâhiyyet-i vicdânı insanın işi
Methi istilzâm ederse mâdihi âlem olur
Kadehi îcâb eylemişse pek yamandır ol kişi
Münîre

[69] KIT'A

Bir Asker Lisânından:
Askeriz, ateş gibi dehşet-fezâdır şânımız
Mevti istihzâ eder gayret-nümâ vicdânımız
Sinemizde zahm-ı düşman bir nişân-ı iftihâr
Î'tilâ' eyler ölümle haydarî ünvanımız
Fatma Nevber
Vatanın aşkı için bezl-i hamîyyet ederek
Boyarız hûn-ı şehâdetle bu hâk-ı vatânı
Vatanın milletin aşkı bize gayret veriyor
Koymuşuz feth u gazâ aşkına biz cân u teni
Fatma Nevber

Her hamîyyet-perverin fikrindedir hıfz-ı vatan
Râyet-i ikbâl ve nusret farakımızda mevc urur
[70] Sed-i İskender de olsa azmimiz pâmâl eder
Gayret-i milliyemiz ateş gibi parlar durur
Fatma Nevber

Fatma Nigâr Hanım tarafından ihsân buyurulmuştur:

KIT'A

Anlasın maksadımı yâr bakıp hey'etime
Âşık olan î'lân-ı emel etmeye imkân bulamaz
Pâyine düştüm o şûhun dedi ey âşık-ı zâr
Derdini söylemeyen derdine dermân bulamaz.
Fatma Nigâr

[71] Hanım hemşîre!

“Mülâhazât” âcizanemin geçen nüshaya kabûl olunması âcizelerini fevkalâde mesrûr eylemiştir.

Bu günlerde meşguliyetin kesreti göz açtırmayacak derecede olduğundan güç bela söyleyebilmiş olduğum şu kıt'ayı huzurunuzla takdîm eyliyorum. Şükûfezâr'ın tarâvetini kaçırmayacak sûrette ise derc edilmesini rica ederim. Bâkî muhabbet

Dâru'l-lmuallimâtta

F...

KIT'A

-Nazire-

Tâlih-i menhûs-ı âşık olmamış handân bu şeb
Hiddet etmiş âteşin olmuş rûh-ı cânân bu şeb
Şû'le-i ümidini mahvetmek ister sevdiği
Pîş-gâh-ı çeşm-i âşıkda cihân zindân bu şeb
Dâru'l-lmuallimâtta

F...

[72] –Şükûfezâr-

Evvelcede arz eylediğimiz vech ile Şükûfezâr âsârınızı neşr etmekle iftihâr edecektir. Fakat bizi “güç bela” kaydıyla intizârda bırakmayın. Ârife

Zîrdeki imza ile vârid olunmuştur.

-Tahmis-i Gazel-i Mu'allim-

-1-

Hâlîme derd-âzmâyân zaman hayrân henüz

Seyr edenler vaz'-ı mahzûnânemi giryân henüz

Uğraşır isbât-ı aşk u sıdk için vicdân henüz

“Meşhedimden şevk-i kûyunla revândır kan henüz”

“Görmedi tîğîn benim Kâbemde bir kurban henüz”

-2-

Şiddet-i ârâmsûz-ı aşk girdi kanıma

Çok mudur kanım helâl olsun benim cânıma

[73] Cânımı cânâna verdim var mı pââyân şânıma

“Bir şehîd dem-i hurûşânım ki gûş-ı cânıma”

“Rûh-ı Yahyâdan gelir âvâz-ı istihsân henüz”

-3-

Çektiğim âlâm-ı dehri halka i'lân etmedim

Zehr-i dehri hazm edip endişe-i cân etmedim

Bin belâ gördüm sebât ettim de efgân etmedim

“Derd ile cân verdim istimdâd-ı dermân etmedim”

“Derdnâk-ı imtinâ'ımdır dil-i dermân henüz”

-4-

Tâ ezelden rûhum olmuş mazhar-ı lûtf-ı kadîr

Pertev-i iman ile olmaz mıyım rûşen-zamîr

Halıkım ol rûtbe etmiştir ki kalbi feyiz-gîr

“Kudsiyân-ı nûr yakînîmdan olurken müstenîr”

“Dehri tenvîr etmemişti pertev-i îmân henüz”

-5-

.....

Teşne-gân-ı feyz olan ervâh ref 'et-yâbdır

Şüphesiz ol neşveden lâhûtyân şâdâbtır

[74] “Cebrail-i âsmân çoktan beri seyr eder”

“Kanmadı tesnîm-i vahye Cebrâil-cân henüz”

-6-

Tâ'ir-i fikrim per açmış sâha-i âzamdadır

Yükselir eyler temâşâ âteşin bir demdedir

İ'tilâ' ettikçe eyler, başka bir âlemedir

“

“Vermedim Nâcî bırak tab'ıma cevelân henüz”

... ۶

Fransızca'dan telhîsen tercüme olunmuştur:

-Neva Nehri Sahilinde Bir Yaz Gecesi-

Akşamın takrîben saat dokuzu idi ki, hurşîd-i zerrîn-bâl gayet güzel ve parlak bir hava ile tâ'ir-i âşiyân zevâl olunmakta idi. Sâikimiz olan za'îf rüzgâr büsbütün dûçâr-ı za'f u karar olmuş olduğundan yelkenin oynamak sûretiyle olan hafif temevvüc ve tehezzüzünü temâşâ

[75] ederdi. Hükümdârın mevcûdiyetini i'lân eden râyet-i azamet-nümâ saray, hükümdârın bâlâ-yı heybet-fezâsında, muallak olduğu amûd-ı memdûd üzerine gayr-ı müteharrik sûrette düşerek havanın sükûnet fermanfermâsını alenî sûrette izhâr eder dururdu. Taifelerimiz kürek çekmeye başladılar. Bizi âheste âheste gezdirmek için kendilerine tavsiyede bulunduk.

“Sen Petersburg” un lâtîf bir yaz gecesi kadar nadir ve bî-hemtâ ve bununla beraber o kadar dilrubâ hiçbir şey tasvir olunamaz. Gerek şitâ'nın tükenmek bilmez olan müddeti ve gerek böyle leyâlin nedreti bu gibi geceleri bir kat daha kıymetdâr ederek bir letâfet-i mahsûsa bahşetsin ve gerekse onlar hakîkaten zan ve tahmin ettiğim gibi olsunlar her hâlde bahşâyiş-i hissiyât-ı âlî olan bu leyâli en güzel ekâlimde güzerân eden gecelerden daha sakın ve dîlfirîb ve daha hayâlidir.

Menâtık-ı mu'tedilede cânib-i garba sür'atle hubûta şitâb eden âf-tâb-ı cihân-tâb haclegâh-ı gurûba intisâb ettikten sonra gayr-ı sabit bir ziyâ-ı kâzibden başka eser-tırâz olmadığı hâlde burada şems, âheste bir refât ile arzı lems ederek infikâkından dolayı te'sirâtını ifhâm eder dururdu.

[76] Ebhire-i şafak-gûn ile muhât olan kurs-ı münevver, âfâkı tetvic eden cibâl-i muzlimenin üzerinden bir gerdûne-i âteşin-âsâ seyr eder ve sarayların derîçelerine aks-endâz olan şü‘â‘ât-ı zerrîntâr dahî nazîrûna vâsi bir yangın tasvirini ilhâm ve ihtâr eylerdi.

Enhâr-ı cesîme eskeriya bir mecrâ-yı ka’r-ı nâ-yâbe sâlik ve kendilerine manzarabahş-ı vahşet olan sarp ve dik sevâhile mâlikdirler. “Neva” nehri debdebeli bir şehir-i azîmin içinden, mecrâsını imlâ ederek cereyân ederdi: berrak ve saf sular, derağuş ettikleri cezâyirin çimenini lems eder ve memleketin vüs’ât ve kısmet-i kâmilei içinde nazarın gâib olacağı bir hatt-ı müstakîm üzerine “granit”ten inşa olunmuş iki rıhtım vasıtasıyla imtidâd ve üç kanal içinden pek şa’şa’alı tekrîr sûretiyle payitahtı seyr ü devr eyler idi ki başka yerde ne mislini ve ne de mukallidini bulmak imkân hâricindedir.

Yüzlerce sandal cihât-ı muhtelifeden hareket eder ve suyu yarardı. Kutb-ı şimâle mıntika-ı hârre esmârını ve rub‘-ı meskûnun mahsulât-ı mütenevvi’sini nakl ve iddihâr eden sefâin-i ecnebiye-i pîçîde şîrâ’ ve mersâ-nişîn olarak uzaktan uzağa

[77] görünürlerdi.

Amerika’nın parlak kuşları “Neva”nın üzerinde seyahat eder ve maskat-ı re’slerinin portakal fidanlarına, kokotya cevizlerine, ananaslarına, limon ve kâffe esmârına yeniden yeniye mülâkî olurlardı.

Gâh gâh kürekleri merfû zarif ve narin zevrakçelere tesadûf ederdi ki bu güzel suların halîm ve âsûde akıntısına müsâmahakârâne tabiatla âheste giderler ve efendileri manzara-i latîfenin bahşayış-i dilârâ ve leyle-i ferahfezânın şa’şa’a-ı letâfetnümâsıyla iktisâb-ı hatt u mesârr ederken mellâhîn bir milli havayı terennüm ve tegannî ederlerdi.

Bize karîb, uzunca bir kayık, zengin bir taciri sür’at-i seyr ile naklediyordu. Altın saçaklarla müzeyyen ve mücehhez bir kırmızı tente zevc ve zevceyi ve hîşânını setr u nihân ederdi. İki saff teşkîl eden kürekçilerin arasına sıkıştırılmış bir Rus mûsîkîsi kendi perdelerinin şevk-efzâ ahenk (şemâtet) bahşasını tâ uzaklara kadar aks u îsâl ettirirdi.

Birinci “Piyer”in yek-pâre heykeli “Neva” nehrinin sahilinde vâkı’ “İsak” meydan-ı bî-pâyânın bir köşesinde rekz u i ‘lâ’ olunmuştu. Nehre nâzır ve müteveccih olan sîmâ-yı hiddet-

[78] nümâsı zekâ ve şehamet-i kudret-fermâsıyla esasgîr olan muamelât-ı bahriyeyi bir derece daha ihyâ edecek zannolunurdu.

Bu azametli ve parlak manzaraya dâir sâmi‘anın cezb eylediği ma‘lûmât ve gözün dahî bir hayret-i harikulâde ile temâşâ eylediği husûsât ancak bir havsala-ı âlû’l-âlin fikr-i

sânihasıyla bir bataklıktan ihrâc olunan bu kadar ebniyye-i mutantana ve âsâr masnû‘a-ı âliyedir.

Tabiatın oradan hayâtı nefy ü ref‘ eylemiş olduğu hatırasını tevlîd eden bu hâli ve تنها sahillerin üzerinde “Piyer” kendi payitahtını va’z ve te’sis ve teb’asını cem ve teşkîl eyledi. Bu şanlı heykel-i celîlü’l-kâdirin etrafına izdihâm ile toplanan ahfâd ve ahlâfi üzerine mahûf ve heybetli kolu uzanmış idi. Nasb nigâh eder ve bu tunçtan ma’mûl dest-i hey‘et-i peyvestenin himaye veya tahdîd için mi uzanmış olduğunu bilemezlerdi.

Kayığımız tebâ‘ud ettikçe mellâhanın tarab-engîz nağmât u ahengi ve memleketin müşevveş gürültüleri hiss olunmaz sûrette tebâ‘ud ederdi. Mâh-ı zer-endûd hâverde arz-ı cûd etmiş olduğundan lâtîf

[79] ve revnaklı sehâbeler tâk-ı filoferi’ye safvet ve bir ziyâ-ı hafif-i müzehheb-bahş ederlerdi ki tasvîr ve tersîmi muhâl olduğu gibi mislini de başka bir yerde asla görmedim.

Nûr-ı zulmet, bu sahârîyi setr eden gışave-i şeffâfı teşkîl etmek için yek-diğeriyle imtizâc etmiş zan u hayâlî istihrac olunurdu.

...۶

-Mektûb-

Vâcibü’t-ta‘zîm bir zât-ı celîlü’l-kadre takdîm olunmuştur.

Ey fâzıl-ı yegâne!

Bu arîzayı huzûr-ı sâmi-i edîbânelerine takdîm eden, milletin bir âcizesidir. O nazarla müta’lâaya şâyân görmenizi rica ederim. Biz “ilm” u “edep” denilen mes’udiyet-i hakîkiyeden gerçi hisse-yâb-ı şeref olamamış âcizelerden isek de beşeriyetin şân-ı celîlinden olan “sa’y u sebât” kelimelerine mümkün mertebe tevfiğ-i hareket edecek müteyakkızlarsınız. Bu cihetle şâhid-i maksûdu az bir sabr ile derağuş edebileceğimizi ümîd ederiz.

Âlem-i beşeriyete şân u şeref veren ziyâ-yı ilm u ma‘rifet zannederim ki kadınları hâricte bırakamaz. Zannımız doğru

[80] olmasa bile biz bu zannın doğru olduğunu “çalışmak” kelimesine istinâden isbât edeceğiz. İsti’dâd-ı beşere inbisât veren o mukaddes kelime pîş-i nazarımızda elvâh-ı terakkîyatı o kadar parlak sûrette arz eylemiştir ki biz de ona karşı olan aşkımızı izhârda asla tereddüt etmedik.

Bu sözümüze bürhân olarak “Şükûfezâr” nüsh-ı tahtında yazmaya başladığımız bu risâle-i mevkûtenin nesh-i münteşiresini huzûr-ı fâzılalarına takdîme cesaret eyledim.

“Şükûfezâr” risâlesinin mukaddimesinde arz eylediğim vecihle “saçı uzun aklı kısa” sözüyle mazhar-ı tahkîr-i enâm olan bu bîçare kadınlar böyle bir eser neşrine cesaret ettiklerinden dolayı afv istirhâm ederler.

Millet-i Osmaniyenin yegâne bir edîbi olan efendimizi, takdîs eden ve bu satırları pâk bir vicdânın hissiyâtına tâbi‘yetle yazan o bîçare kadınlar, hissiyât-ı kalbiyelerinin kabûle tenezzül buyurulmasını istirhâm ve buna şâhit olmak üzere hakîr risâlelerini âsâr-ı edebiyeleriyle tezyîn buyurmaları arzu-ı halisânesini izhâr ederek tasdî‘e hitâm verirler ol bâbda.

Fî 18 Mart sene 1302

Ârife

BÖLÜM II: ŞÜKÛFEZÂR'DAKİ ŞİİRLERDE YAPISAL ÖZELLİKLER

2.1. Şükûfezâr'daki Şiirlerin Yapı Özelliklerinin İncelenmesi

2.1.1. Dış Yapı

2.1.1.1. Yinelemeler

Gerek Divân edebiyatının ve gerekse halk edebiyatının en önemli anlatım yöntemlerinin başında yinelemeler gelmektedir. (Taşçıoğlu, 2006: 75) Bu yinelemeler ahenk oluşturmaya yaradıkları gibi, şairin murat ettiği anlama doğru okuru yönlendirme görevi de görürler. Zira ahenk şiirin can suyudur. Yahya Kemal, şiir, ryhme yani nazım sanatı olduğu için güfteden önce bestedir, mısralarında nağme hissedilmeyen bir manzume sadece bir güftedir ki onu nesir sahasına atarız, der. (2015:7)

Ünlü Yinelemeleri

Modern retorikte “asonans” denilen ünlü yinelemelerine *Şükûfezâr*'dan örnek bulmak mümkündür.

Münîre Hanım'ın gazellerinden birinde geçen “Kes ümidin kes, kesilsin bî-tevakkuf son nefes” mısrasında e sesinin tekrarı hazin bir sesleniş, yaralı bir nidâ çağrışımı yapmaktadır. Ayrıca k ünsüzünün e ünlüsü ile beraber kullanımı, bu ümitsizlik tonuna bir kat'iyet vurgusu eklemiştir.

“Tahmis-i Gazel-i Mu'allim” şiirinde “Cânımı cânâna verdim var mı pâyân şânıma” mısrasında a ünlüsünün yinelenmesi mısranın ahengini yönlendiren temel ses görevindedir.

Münîre Hanım'ın gazellerinden birinde geçen “Ta'kîb eder hemîşe, hicrân dem-i visâli” mısrasında dar-geniş ünlü yinelenmesi mısranın manasını vokabüler olarak da kuvvetlendirmektedir. A/e ve i ünlülerinin birbiri peşi sıra gelmesi hicrân'ın visâli takip etmesini mısra düzeyinde tekrarlar. Yine aynı gazelde “Kırpiklerimde titrer kalbin sirişk-âlî” mısrasında i sesinin tekrarı, kalpten süzülen gözyaşının ve kırpiklerin durumuna uygun bir titreme imgesi yaratmaktadır.

Ünsüz Yinelemeleri

“Aliterasyon” da denilen ünsüz yinelemeleri dergideki şiirlerin kendine özgü ses akışına katkıda bulunmaktadır.

“Temaşâ” şiirinde “safvetli suyun parıltısından” dizesinde s ünsüzünün tekrarı suyun akışını çağrıştırmaktadır.

“Zevk-i Vicdân” şiirinde “Şû‘le saçtı bir melek-rû âşıkın çeşmânına” mısrasında ise, ş ünsüzü ılık, aşığın ışığa dönük hali ve ışığın yansıdığı gözleri çerçevesinde oluşturulan ışıkla dolu imaja ısıltılı bir çağrışım eklemiştir.

2.1.1.2. Vezin ve Kafiye Sistemi

Şükûfezâr’da yer alan bütün şiirler yirmi dört adettir. Bu şiirler toplam 6 kişiye aittir. Dergideki şiirlerden ikisi naziredir. Bu şiirlerin on dördü “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” vezniyle, dördü mef’ûlû mefâ’ilün fe’ûlün vezniyle, üçü fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün vezniyle, ikisi müfte’ilün müfte’ilün fâ’ilün vezniyle, biri de müstef’ilün fe’ûlün müstef’ilün fe’ûlün vezniyle yazılmıştır. Şiirlerin kahir ekseriyeti fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün vezniyle yazılmıştır. Nihad Sâmî Banarlı’nın *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*’nde verdiği bilgiye göre, aruzun İran ve Türk edebiyatlarında çok kullanılan bu gür sesli vezni Türk edebiyatında daha XIII. asrın ilk divan şairi Hoca Dehhânî’den beri gazel, kaside, vb. gibi divan şiirlerinde ısrarla kullanılmıştır. Veznin kendiliğinden zengin temposu onun haykıran şiirlerin notası olmasını sağlamıştır. (1971: 167)

Yirmi dört şiirden on dördü kıt’a, üçü gazel, ikisi çaprazlama ve sarmalama, biri şarkı, biri tahmistir. İki şiirde yeni tarz nazım biçimlerine sahiptir. Biri, yeni Türk şiirinde “Serbest Düzenli Nazım Biçimleri” nden “Eşit Düzenli Biçimler” başlığı altında değerlendirilen bir nazım biçimine, diğeri ise Yeni Türk Edebiyatı’nda Divan şiirinden geliştirilen nazım biçimlerinden biriyle yazılmıştır. Mesnevî tipinde bir şiirdir. Fakat bir mesnevîde bulunan dibâce, tevhîd, münacât, na’t, mirâciye, medh-i cihâr-yâr-ı güzîn gibi geleneksel bölümleri içermemektedir.

Kıt’a, gazel, mesnevî ve tahmis nazım biçimine sahip şiirlerin nazım birimi beyit, şarkının nazım birimi dörtlük, çaprazlama ve sarmalamalar ile “Eşit Düzenli Biçimler”de yazılan şiirlerin nazım birimi 4 dizeli bentlerdir.

Şiirlerde, “olmayın”, “bu şeb”, “geçer”, “bulamaz”, “eder”, “henüz”, “etmedim” kelimeleri ve “mıdır”, “-dır”, “-dir”, “da” ekleri redif olarak kullanılmıştır.

Şiirlerde tam ve yarım kafiye kullanılmıştır.

2.1.1.3. Biçimsel Yenilikler

Dergide yer alan şiirlerin hemen tamamı klasik Türk şiiri dairesinde değerlendirilebilir. Buna karşın, şiirlerin bazılarına başlık koymak (Temâşâ, Teşvîk, Gül Ağacı, Zevk-i Vicdân, Bora), “Dinim kadar mukaddes, cânım kadar muazzez/Olmuş benim yanımda cânânımın kemâli” beytinde yahut “Bir yaz gecesi ki nûr-ı mehtâp/Döndürmüş idi nehâra leyli/Hayret! Bu şeb-i lâtif-i nâ-yâb/Cennet gibi eylemiş tecelli” dörtlüğünde olduğu gibi anjanbemanın kullanılması yenilik olarak değerlendirilebilir.

2.1.1.4. Tematik Yenilikler

Şükûfezâr’daki şiirlerin temalarında da yenilik söz konusudur. Klasik edebiyatta şiire konu olmayan terakkî, ilim, sa’y u gayret gibi kavramlar ele alınmıştır. Divan edebiyatında yaygın olan mazmun çiftleri tek taraflı kullanılmıştır. “Gül Ağacı” şiirinde, gülden ve goncadan tekrar tekrar söz edilirken bülbülden hiç söz edilmemiştir. Yine, dergide rastladığımız ve tabiat manzaraları karşısında romantik hislere ve ilahî tefekküre dalan insan figürü de yeni temalardandır.

2.1.1.5. Geleneksel Anlam Sanatlarından Yararlanma

Şükûfezâr’da, şiirin anlam dünyasını genişleten, yan anlamlarla manayı derinleştiren çok sayıda edebî sanata rastlanmaktadır. Her bir kategori için iki örnek vermekle yetineceğiz.

Hüsn-i Ta‘lil

Bu edebî sanat, herhangi bir gerçek olayın meydana gelmesini, hayali ve güzel bir nedene bağlamaktır. (Dilçin, 2016: 443)

“Temâşâ” şiirindeki “Boş kaldı şu tâk-ı laciverdî / Ma’sûkunu pek çabuk kaçırdı” beytinde ve “Zevk-i Vicdân” şiirindeki “Bak şu nâhîdin yüzünde berk vuran tab ü fere / Zannedersin ma’kes olmuş rûy-i mâh o nura” beyitlerinde hüsn-i talil sanatı mevcuttur.

Îham

Îham, iki ya da ikiden artık anlamı olan bir sözcüğü bir dize ya da beyit içinden bütün anlamlarını kastederek kullanmaktır. (Dilçin, 2016: 421)

“Temâşâ” şiirindeki “Bin hiss-i safâ olurdu hâsıl/Tarifine muktedir değil dil” beytinde dil kelimesi îham sanatı oluşturacak biçimde kullanılmıştır.

İrsâl-i Mesel

İrsâl-i mesel, söylenen bir düşünceyi inandırmak ve pekiştirmek amacıyla söze bir atasözü ya da atasözü değerinde bir örnek katmaktır. (Dilçin, 2016: 464)

Münîre Hanım’a ait Gazel’de yer alan “Ta’kip eder hemîşe, hicrân dem-i visâli/Her sabah inşirâhın, var bir şeb-i melâli” beytinde ve Fatma Nigâr’ın yazdığı “Kıt’a”da yer alan “Derdini söylemeyen derman bulamaz” mısrasında irsâl-i mesel sanatı vardır.

İstiare

İstiare, bir şeyi kendi adının dışında, türlü yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anmaktır. (Dilçin, 2016: 412)

“Zevk-i Vicdân” şiirindeki “Zannedersin ma’kes olmuş rûy-i mâh o nûra” ve “Temâşâ” şiirindeki “Yıldızlar uçardı âsumânda” mısralarında istiare sanatı kullanılmıştır.

İstifham

İstifham, sözü sorulan şeye yanıt isteme amacı gütmeyen, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için soru biçiminde söylemektir. (Dilçin, 2016: 456)

“Zevk-i Vicdân” şiirindeki “Söyleyin bî-câ mıdır gönlümdeki bu ibtilâ” ve “Temâşâ” şiirindeki “Nerden geliyor bu incilâsı” mısralarında istifham sanatı mevcuttur.

İştikak

İştikak, aynı kökten türemiş en az iki sözcüğü bir dize ya da bir beyit içinde kullanmaktır. (Dilçin, 2016: 483)

Münîre Hanım’a ait “Kıta” da yer alan “Methi istilzâm ederse mâdihi âlem olur” mısrasında meth ve mâdih kelimelerinin kullanılması ve Ârife Hanım’ın “Kıt’a”sındaki “Derdini teskîn için farz et ki oldun bâde-hor/Bâdenin derdi acep derdin ile siyyân mıdır” beytinde bâde ve bâde-hor kelimelerinin kullanılması iştikak sanatına örnektir.

Kinaye

Kinaye, bir sözcüğü ya da sözü gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmekten ve engelleyici ipucu olmaksızın mecazlı anlamda kullanmaktır. (Dilçin, 2016: 416)

Münîre Hanım'a ait "Kıta" da yer alan "Kadehi icâb eylemişse pek yamandır ol kişi" ve "Hüsn ve an ismet ile hâiz-i 'iz ü şândır/Bir kadın ismet ile şânına eyler hizmet /Bakmayın bir çiçeğin rengine hayran hayran/Veriniz siz çiçeğin bûyuna ancak kıymet" kıt'asında kinaye sanatı bulunmaktadır. İlk mısrada kadehten kinaye, içkidir. İkinci şiirde ise çiçeğin renginden kinaye güzellik, çiçeğin bûyundan (kokusundan) kinaye, kadının ismetidir.

Mecâz-ı Mürsel

Mecâz-ı Mürsel, bir sözü, gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmekten kullanmaktır. (Dilçin, 2016: 415)

"Zevkli Bir Gece" şiirindeki "Bu safha-i kâinata daldım" ve "Temâşâ" şiirindeki "Ey kalb-i beşer uyan nigâh et" mısralarında mecâz-ı mürsel bulunmaktadır. "Safha-i kâinat" ve "kalb-i beşer" ifadeleri mecâz-ı mürseldir.

Mübalağa

Mübalağa, bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla bir şeyi ya olamayacağı bir biçimde anlatmak ya da olduğundan pek çok ve pek az göstermektir. (Dilçin, 2016: 447)

"Temâşâ" şiirindeki "Matem tutacak cihân onunçün" ve "Tahmis-i Gazel-i Mu'allim" şiirindeki "Bin belâ gördüm sebât ettim de efgân etmedim" mısralarında mübalağa vardır.

Nidâ

Nidâ, şairin, çok duygulanması ve heyecanlanması sonucunu doğuran olayları ve varlıkları gözünün önüne getirip "ey, hey" gibi ünlemlerle ona seslenmesidir. (Dilçin, 2016: 453)

Münîre Hanım'a ait "Gazel"de yer alan "Rü'yama girdin ey yâr bî-dâr olunca eyvâh!" ve "Teşvîk" şiirindeki "Ey nihâlân-ı vatan meczûb-u gaflet olmayın" mısralarında nidâ sanatı mevcuttur.

Tecâhül-i Ârif

Bu edebî sanat, bilinen bir gerçeği, bir nükteye dayanarak bilmiyormuş gibi söylemektir. (Dilçin, 2016: 441)

Münîre Hanım’a ait “Gazel”deki “ Vuslat hitâma erdi sevdâma yok mu pâyân” ve “Tahmis-i Gazel-i Mu’allim”deki “Cânımı cânâna verdim var mı pâyân şânıma” mısralarında ve tecâhül-i ârif sanatı mevcuttur.

Tekrîr

Tekrîr, sözün etkisini güçlendirmek amacıyla anlamın üzerinde yoğunlaştığı sözcük ya da söz öbeklerini arka arkaya yinelemektir. (Dilçin, 2016: 452)

“Temâşâ” şiirindeki “Handân handân zuhûr ederdi” ve “Fevkimde semâ, semâ mükevkeb/Deryaya vururdu aks-i kevkeb” mısralarında tekrîr sanatı bulunmaktadır.

Telmih

Söz arasında, herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye, bir inanca ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek, onu anımsatmaya telmih adı verilir. (Dilçin, 2016: 461)

Fatma Nevber’e ait “Kıt’a” daki “Sed-i İskender de olsa azmimiz pâmâl eder” ve “Tahmis-i Gazel-i Mu’allim” şiirindeki “Tâ ezelden rûhum olmuş mazhar-ı lütf-u kadîr” mısralarında İskender’ın seddine ve ezelde ruhların bezm-i eleste bulunmasına telmih vardır.

Tenasüb

Tenasüb, bir konu üzerinde aralarında türlü ilgiler bulunan en az iki sözcük, terim ve deyim bir dize ya da beyit içerisinde rastgele sıralama amacı gütmekten kullanmaktır. (Dilçin, 2016: 431)

“Temâşâ” şiirindeki “Tenvîr ediyorsun âsumânı/Aksinle de sath-ı hâk-dânı” beytinde âsumân ve hâk-dân kelimelerinin ve “Bora” şiirindeki “Yalçın kayalar önünde emvâc/Patlardı rişâşe-rîz olurdu/Pür-velvele sath-ı bahr-ı mevvâc/Üstündekini kazâ bulurdu” kıtasında emvâc, bahr, rişâşe kelimelerinin kullanımı tenasüb sanatıdır.

Teşbih

Teşbih, sözü daha etkili bir duruma getirmek için, aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmektir.(Dilçin, 2016: 405)

“Zevk-i Vicdân” şiirindeki “Bir güneştir aşk-ı dilber” ifadesinde ve “Bora” şiirindeki “tûfan gibi geldi cûşa bârân” mısralarında teşbih sanatı vardır. Aşk güneşe, yağmur tufana benzetilerek teşbih yapılmıştır.

Teşhis

Teşhis, insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirmektir.(Dilçin, 2016: 419)

Ârife Hanım’ın yazdığı “Nazire”de yer alan “Vakt-i rü‘yette o şûhu karşılar âvâz-ı şevk” ve “Bora” şiirindeki “Dehşetli sadâlar ebkem oldu” mısralarında teşhis sanatı vardır. Şevk dolu bir haykırışın yâri karşılaması ve dehşetli sadâların dilsizleşmesi teşhistir.

Tezad

Tezad, iki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karşıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söylemektir.(Dilçin, 2016: 449)

Münîre Hanım’a ait “Kıta” da yer alan “Sonu bir gamla biten neşveden eyler nefret” ve “Bora” şiirindeki “Tâ ‘âtî ayân değil nihândır” mısralarında tezad sanatı mevcuttur. İlkinde gam ve neşe ikincisinde ayân ve nihân kelimelerinin kullanımı tezada örnektir.

2.1.1.6. Söz Varlığı

Kelime, şiirin temel malzemesidir. Taşıdığı anlam ve ses ahengi, kelimenin şiirsel yüküne dâhildir. “Bir şiirin içindeki kelimeler, artık bildiğimiz, mücerret kelimeler değil, “şiirin kelimeleri”dir. Şiirin iç mantığı onları öyle farklı bir açıdan tuttuğu ışıkla aydınlatmaktadır ki, onlar bütün aleladeliklerini yitirmişlerdir.” (Karakoç, 2012: 89) *Şükûfezâr*’da yer alan tüm şiirlerin söz varlığını incelediğimizde elde edeceğimiz netice, bize şairlerin ‘söz’ üzerindeki tercihleri, bu malzemenin nicelik bakımından durumu hakkında bilgi verecektir.

Bu inceleme sonucunda, sözcüklerin türlerine ilişkin tablo aşağıdadır.

Sözcük Türleri

İsim	Sıfat	Fiil	Zarf	Zamir	Bağlaç	Edat	Ünlem	Toplam
1044	209	392	48	63	29	49	27	1861

Yinelenen Sözcükler

Şiirlerde en çok yinelenen kelimelerden bazıları şunlardır: bu (39 defa), bir (36 defa), aşk (17 defa), cân (14 defa), dert (12 defa), âlem (12 defa), cihân (11 defa), âşık (11 defa), nûr (10 defa), şeb (7 defa), semâ (7 defa), çeşm (6 defa), Allah (5 defa), dermân (5 defa), kalb (5 defa), hiss (5 defa), Rab (4 defa), cânân (4 defa), kan (4 defa), rûh (4 defa).

Yinelenen kelimelere baktığımızda, şairlerin Divân edebiyatı dairesinde bir atmosfer yaratmaya matuf kelimeler tercih ettiklerini, bu anlamda geleneğe yaslandıkları ortaya çıkmaktadır.

İsimler

İsimlerin soyut-somut oranını gösteren tablo şöyledir:

Soyut İsimler			Somut İsimler		
Arapça	Farsça	Türkçe	Arapça	Farsça	Türkçe
561	106	85	59	142	73
768			276		
Özel İsim			18		

Sözcük türleri arasında en büyük yekûnu isimler tutmaktadır. Bunun için isimleri ayrıca tasnif ettik. İsimlerin çokça kullanımı, şairlerin varlıkları bizatihi özneler olarak şiire dâhil ettiklerini göstermektedir. Soyut isimler, somut isimlerden epey fazladır. Bu durum, yine Klasik Türk Şiirinin etkisine bağlanabilir. Soyut, itibarî ve hayali bir şiirsel evrenle tanımlayabileceğimiz geleneksel şiir, *Şükûfezâr* şairleri tarafından da kabul görmüştür. Ayrıca, II. Abdülhamit'in idaresi altında bulunan Osmanlı Devleti'nde 1886 yılı itibariyle yazılan şiir, Tanzimat döneminin ilk devresinde gördüğümüz dilde sadeleşmenin hedeflendiği, "toplum için sanat" görüşünün benimsendiği bir edebiyat anlayışı çerçevesinde yazılan şiirlerden farklıdır. Sosyal ve siyasal konuları dışta bırakan, daha hissi, içedönük şiirlerin yazıldığı bu devrede, malzeme olarak soyut kelimelerin tercih edilmesi gayet tabîdir. Arapça ve Farsça kelimelerin bolluğu, bizi Osmanlı Türkçesi'nin

her iki dilden beslenen lügatine götürmektedir. Buna karşın Türkçe kelimelerin diğer iki dilden az oluşunun nedeni, Tanzimat edebiyatının ilk devresindeki dilde sadeleşme cereyanından uzaklaşılmasıdır.

Tamlamalar

Dergide yer alan şiirlerde toplam 129 tamlama bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Arapça tamlama, kalan 127'i Farsça tamlamadır. Tamlamaların 102'si isim tamlaması, 27'si sıfat tamlamasıdır. Arapça tamlamalar şunlardır: “müttaliü’ş-şevk” ve “müvellidü’z-zevk”. Tüm tamlamalar içinde 15'i zincirleme tamlamadır. Tamlamaların çoğu alışılmış ifadelerdir. “Hâl-i âşinâ”, “âvâz-ı istimdâd”, “ebr-i zulmet”, “mihr-i enver”, “kalb-i beşer”, “dâmân-ı sipihr”, “şeb-i melâl”, “dem-i visâl”, “şiddet-i ârâmsûz-ı aşk” bunlardan birkaçıdır. Az sayıda alışılmamış bağdaşturmaya ise şunları örnek verebiliriz: “misbâh-isti’dâd”, “hüzn-i humret”, “tâ’ir-i fıkır”, “perverde-i dâye-i seher”.

Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri ve deyimler sözlü kültür ürünleridir. Türk dili her ikisi yönünden de oldukça zengindir. Türk şiiri bu zengin hazineye elbette faydalanmıştır. Atasözleri ve deyimler, az sözle çok şey anlatmak, folklorik, psikolojik yahut ahlakî katmanlar içeren bir ifadeye erişmek, dile yerli bir çeşni katmak için etkili bir malzemedir. *Şükûfezâr*'da yer alan şiirlerde, tek bir atasözü kullanılmasına karşın (derdini söylemeyen dermân bulamaz), 9 deyim kullanılmıştır. Bu deyimler şunlardır: naz etmek, yerle yeksân etmek, ümidini kesmek, baştan aşmak, şeref vermek, can vermek, kana boyamak, sona ermek, mazhar olmak. Bu atasözü ve deyimlerin şiirler içerisinde kullanımı, özgün bir nitelikte taşımamaktadır.

Cümle ve Dize

Roland Barthes, bir denemesinde yazarı iki ayrı kimliğe böler: Yazarlar ve Yazanlar. İki tür etkinliği vardır yazarın: Teknik (kurma, tür, yazı) ve zanaatsal (iş gücü, sabır, düzeltme, yetkinleştirme). Söze *çalışan* bu kişi “dünyanın *niçin*’ini bir *nasıl yazmalı*’dan emer” (akt. Batur, 1993: 69) İşte bu “nasıl yazmalı” sorunsalı, şairi konuşma dilinden öteye bakmaya zorlar, kelimelerin sadece anlamını değil esasen şiirin dört bir yanına uzattığı kollarıyla özgün bağlantılarını kollamayı gerektirir. Şair bunu yaparken dize ve

şiiirsel cümle üzerinde bir tasarrufta bulunmak zorundadır. Klasik şiirde, bu tasarruf şahsi değildir. “Divan edebiyatında bir beyit içerisinde tamamlanmak durumunda olan anlam, cümlelerin düzenini de büyük ölçüde belirliyordu.” (Taşçıoğlu, 2006:166) Yeni Türk şiirinde ise beyit hâkimiyeti kırılmış, anjambeman denilen yapı, anlamın birkaç dizede tamamlanabilmesine olanak sağlayarak, şairin elini rahatlatmıştır. *Şükûfezâr*’daki şiirler cümle yapısı itibariyle konuşma dilinden farkı olmayan nesir cümlelerine yakın dizelerden klasik şiirin kapalı söyleyişine uzanan bir skalada yer almaktadır. Nesir diline yakın söyleyişin mevcut olduğu şiirlerde, didaktik bir eda, uyarı, ikaz, ihtar, hatırlatma tonu hâkimdir; “telkin değil tebliğ” gayesi cümleyi apaçık tarzda vazetmeye sebep olmuştur.

Şiir-Hikâye

Yeni Türk Edebiyatı’nda Hâmid-Ekrem nesli ile başlayan, Ara Nesil şairlerinde devam eden, Servet-i Fünunculara ve sonra Âkif’te en güzel şeklini bulan (Uğurcan, 1990:365) manzum hikâye türüne *Şükûfezâr*’da bir örnek vardır. “Zevkli Bir Gece” şiirinde bir genç kızın deniz kıyısında yaptığı gezinti anlatılır. Kronolojik sıralamaya uygun bir biçimde ilerleyen şiirde, denize uzak olmayan evinden aheste bir şekilde deniz kenarına giden şair, sessizlik içinde tefekkür etmeye başlar. Etrafında, Allah’ın kudret ve azametine işaret eden her bir varlığa alakasını yönelterek cihanı dolduran yüce manaların ardına düşer. Vahdet gerçeğini bu gezinti sayesinde kavrar. Şiirde bizzat konuşan şair gördüklerini çıplak halde bize göstermektedir.

2.1.2. Metindışı Bağlantılar

Şükûfezâr şairleri, gerek kendilerinden önce gerek kendi dönemlerinde yazılan şiire ilgisiz kalmamışlardır. Dergideki şiirlerde, Türk şiirinin o dönem itibariyle hâlâ ana akım olma özelliği taşıyan Divan şiirinin klasik mazmunlarına ve anlam dünyasına yoğun göndermeler mevcuttur. Batı şiiri de şairlerin ilgi alanındadır. Dergide yayımlanan şiirlerde göze çarpan etkiler ve izler taklid düzeyinde değil, okuru başka şiirsel metinlere yahut başka şairlerin şiirlerindeki tema, söyleyiş ve duyuş özelliklerine gönderen bir hüviyettir. Metindışı bağlantıları, başka metinlerin yorumlanıp, hazmedilip, dönüştürülmesi süreçlerini içeren metinler arasılık olarak değerlendirirsek,

Şükûfezâr'daki şiirlerin metni zenginleştirmek adına değişik kaynaklardan beslenen, farklı metinlerle çağrışım köprüleri kuran eserler olduğu görülür.

2.1.2.1. Divan Edebiyatı

Şükûfezâr'daki şiirlerin ayırt edici vasfı, Divan şiirinin mazmun ve imaj sistemlerine bütünüyle uyumlu olmasıdır. Geleneğin çizdiği daireye gösterilen sadakat, kullanılan kelime, tamlama ve mecazlar ile şiir boyunca yaratılan klasik kurgudan bellidir: Âşığın sevgilinin resmine gözyaşlarıyla bakması, sonsuz bir sevdanın tesiriyle alev alev yanması, inlemesi, sevgiliye sitem etmesi, aşkıdan asla vazgeçmemesi, zalim ve gaddar sevgilinin aşığa yüz vermemesi, insaf etmemesi, daima kaçması, etrafının rakiplerle çevrili olması şairlerin kendi buluşları değildir. Bunlar kudemânın şiirinde çokça kullanılan imajlardır. Yine sevgilinin nigâr, dilber, şûh-u timsâl-i ümîd, melek-rû olarak nitelenmesi, yüzünün nûra, gülşen-nümâ bir peykere teşbih edilmesi, sevgilinin yüzünde berk vuran tab u fer, ruy-ı mâhın o nûra ma'kes olması, aşığın vefalı olması, gönlünün âşiyâna teşbih edilmesi, inleyen bir kalp taşınması, aşkın güneşe nispet edilmesi geleneğin yüzyıllardan bu yana üzerinde ittifak ettiği, son şeklini verip kayıt altına aldığı malzemedir.

2.1.2.2. Yeni Türk Edebiyatı

Muallim Naci

Şükûfezâr'da yer alan şiirlerde Muallim Nâci etkisi baskındır. Şiirlerin çoğu ya tema yahut söyleyiş bakımından bir yönüyle Nâci'nin şiirlerini anırtırmaktadırlar. Tanpınar'ın tahliline göre, Fikret ve bütün nesli, 1860-1870 arasında doğanlar, Naci'nin dilinden ve bilhassa nazım tekniğinden, aruzu kullanmakta ustalığından ders almışlardır. (2016: 589) Derginin Nâci etkisinde bir şiir anlayışını sahiplenmesi, şiirlerden başka iki unsur üzerinden görülebilir. Birincisi, derginin her sayısının kapağında yer alan ve Şeyh Vasfi'ye ait olan kıta'dır. Daha çok eski tarzda yazdığı şiirleriyle tanınan Şeyh Vasfi, Recaîzâde Mahmut Ekrem ile Muallim Nâci arasındaki tartışmada Naci'nin yanında yer almış, yeni edebiyat anlayışına karşı eski edebiyatı savunmuştur. (Özsarı, 2001: 72) İkinci unsur, dergiye “*Şükûfezâr*” ismini veren Abdülkerim Sâbit'in de Muallim Nâci ile yakın dostluğu bulunan bir şair olmasıdır. Sâbit de Nâci taraftarlarından olup, *Şükûfezâr*'ın şiirdeki meylinin göstergesi olmak bakımından dikkat çekicidir.

Bu durumda Muallim Nâci'nin şiir anlayışını kısaca özetlemek gerekir. Nâci, yeniyi tümünden reddetmeyerek taklide düşecek kadar Batı şiiri hayranlığına karşı durmuş, yüzyılların birikiminden tevarüs eden eski şiirin tümünden reddini kabul etmemiştir. Şiirlerinin büyük çoğunluğunu Divan şiir estetiğine bağlı kalarak yazmışsa da yeni tarzda hatta yeni edebiyat taraftarlarının beğenisini kazanacak nitelikte manzumeler de kaleme almıştır. (Balık, 2014:221)

Nâci'nin bütün şiirlerini aruzla yazmış olması, gazel, şarkı, rübai gibi Divan şiiri nazım şekillerini bolca kullanmış olması, *Şükûfezâr*'da şiirlerini gördüğümüz şairlerin aruza olan düşkünlüklerini ve kullandıkları nazım şekillerini izah etmektedir.

“Zevkli Bir Gece” şiirindeki “Bir yaz gecesi ki nûr-ı mehtâb/Döndürmüş idi nehâra leyli// Deryâya uzak değil hanem/Âheste kenâr-ı bahre indim” mısraları, Muallim Nâci'nin “Mehtâb Yahut Âlem-i Âb” başlıklı şiirindeki “ Bir şeb ki muhâcemât-ı efkâr/ Olmuştu tahammülümünden efzûn/ Baktım ki havada incila var/ Oldum yalnızca hâne-bîrûn //İndim giderek kenâr- bahra/Mînâ bağalımda, elde sâgar/Her mevce-i bî-karâr-ı bahra/Mehtâb oluyordu zîver-âver” mısralarını andırmaktadır.

Dergide, Bir Asker Lisânından notuyla yayımlanmış bir şiir bulunmaktadır. Muallim Nâci'nin de *Şerâre* ve *Fürûzân* adlı kitaplarında, üzerlerinde “Bir Asker Lisânından” notu taşıyan birer şiiri vardır. (Hayber ve Özbay, 1997: 170- 214)

Dergideki “Gül Bahçesi” şiirinde, şair gülü tek başına ele almış, bülbül mazmununa rağbet etmemiştir. Bu durum, Muallim Nâci'nin “Gül” manzumesinde “bülbül”ü atarak, eski şiirin en tanınmış hayallerinden birini kırdığını (Tanpınar, 2016: 591) akla getirir. Nâci'nin söz konusu şiiri 1883'te neşredilen *Ateşpâre* kitabında yer almaktadır. (Hayber ve Özbay, 1997: 129)

Dergide Nâci'nin *Şerâre* kitabında yer alan “henüz” redifli gazeline (Hayber ve Özbay, 1997: 177), dergide “Tahmis-i Gazel-i Mu'allim” başlığıyla bir tahmis yazılmıştır.

Ayrıca, dergideki “Bora” adlı şiir, hem konu hem de konunun işlenişi bakımından Nâci'nin *Âteş-pâre* kitabında yer alan “Telâtum” şiiriyle (Hayber ve Özbay, 1997: 136), benzerlik arz etmektedir. Telatûm, kelime anlamı olarak dalgaların birbirine vurması, çarpışması ve çok dalgalanma demektir.

Şükûfezâr'daki “Teşvîk” adlı şiir bir nasihatler manzumesi ortaya koyar. Şiirde hâkim fikir şöyle özetlenebilir: Beşeriyet ilim ile terakki eder. İlim insanlığı mutluluğa götüren yegâne vasıta. Bu maksatla, vatanın gençleri, gençlik devrelerini boşa geçirmeden,

vatanın şanı, milletin ikbali adına gayret etmelidirler. Bu görüşlerin belirginleşmesinde Nâci etkisinin olduğu kanaatindeyiz. 1876-1885 arasındaki dokuz yıllık süre içinde yazdığı mektuplardan oluşan, *Mektuplarım* (1887) kitabında yer alan 48. mektupta Nâci “müstaid gençler şiiirden ziyâde zamanın, tahsiline lüzûm göstermekte olduğu şeylere meyl etseler isabet ederler. Tanzîm-i eşârdan ziyâde tanzim-i ahvâle çalışsak, bî-hûde hâyâlat ile uğraşmasak da emniyyet-i istikbâl için ne lâzım ise biraz da onu düşünssek âkılâne hareket etmiş olurduk” diye yazar. (Kaplan, 1998: 111)

Recaizade Mahmut Ekrem

Şükûfezâr’da yer alan “Gül Ağacı” şiirinde gül ağacı ve üstündeki goncanın güzelliği anlatılmaktadır. Şiir teferruatları belli olmayan adeta suluboyayla çizilmiş basit bir resim intibai vermektedir. “Temâşâ” şiirinde ise güneşin doğuşu sonra batışı, ardından ayın doğması ve yıldızların belirmesi, yıldızların deryaya aksedişi, dağdan inen ırmakların hazin şırıltısı gibi sıradan doğa olayları tasvir edilmektedir. Şiirde, bu tabiat olaylarının, dikkatle ve hikmetle bakılırsa harikulade güzellikler barındırdığı ve Yaradan’ın yüceliğini ifşa ettiği vurgulanır. Bu iki şiir, Recaizade Mahmut Ekrem’in *Takdir-i Elhan* kitabında zikrettiği şiir anlayışıyla birebir örtüşür. Ekrem bu kitapta, “zerrâttan şümusa kadar her güzel şey şiirdir. Ormanlarda kuşların hazin hazin ötüşü, derelerde suların latif latif çağlayışı.....şiirdir” der. (Enginün, 2014: 490) “Tabiat karşısında hissi ve dini murakabe” Ekrem de yoğundur, “hakiki ihtirası bulamayan şairin etrafında küçük şeyleri bulması” ve bunları şiire taşıması kendisinden sonrakileri etkilemiştir. Tanpınar, Ekrem’in şiirinin 1875-1887 seneleri arasında Hâmid’le beraber en çok tadılan şiir olduğunu ve edebiyatımıza iyi kötü birçok şeyler aşladığını söyler. (Tanpınar, 2016: 471-489)

Namık Kemal

Namık Kemal’in vatan, millet, hürriyet gibi kavramlar etrafında gür sesle söylediği şiirlerin havası *Şükûfezâr*’da zaman zaman hissedilmektedir.

Namık Kemal için, insan olmanın şartı vatan ve hürriyet için mücadeleden kaçınmamak, hamiyet sahibi olmaktır. Bu yüksek değerler uğruna hayat feda edilebilir. Böylece ölüm, ebediyet kapısı açar. (Enginün, 2014: 485) Bu bakış açısı, dergide şu mısralarda kendisini gösterir:

“Vatanın aşkı için bezl-i hamîyyet ederek/Boyarız hûn-ı şehâdetle bu hâk-ı vatani/Vatanın milletin aşkı bize gayret veriyor/Koymuşuz feth u gazâ aşkına biz cân u teni”

“Her hamîyyet-perverin fikrindedir hıfz-ı vatan/Râyet-i ikbâl ve nusret farakımızda mevc urur/Sed-i İskender de olsa azmimiz pââmâl eder/Gayret-i milliyemiz ateş gibi parlar durur”

“Öyle mahlûka şeref mi verir insaniyet/Ki eder menfaat-ı âleme nef’ini tercih”

Abdülhak Hâmid

Hâmid’in *Şükûfezâr*’da izlerini, Türk şiirini tanıştırdığı yenilikler doğrultusunda arayabiliriz. Örneğin beyit hâkimiyetinin kırılması yönündeki yenilik Hâmid’e bağlanabilir. Zira “Türk şiirinin birim güzelliğinden bütün güzelliğine geçişi hemen tek başına Hâmid’in rolüyle olmuş”tur. (Daşcıoğlu, 1999: 35) Hâmid’e göre enjambement tabii yazabilmek için nesirden sonra en mahsuldar zemindir. (Tanpınar, 2016: 509) Dergideki bazı şiirlerde bu yöntem uygulanmıştır.

Hâmid, konusu itibarıyla bir ilk olan ve pek çok üdeba ve muharirîni o tarzda yazmaya mecbur eden Sahra(1879) (Enginün, 1991: 15) adlı kitabında, “Rousseau’dan esinlenerek medeniyet ile tabiatı, şehirle kırsal karşılaştırır, birincisini kötü ve çirkin, ikincisini ise iyi ve güzel göstermiştir.” (Kaplan, 1997: 79) Doğayı şehre tercih etme, tabiat güzelliklerini şehir hayatına üstün sayma tavrı *Şükûfezâr*’daki “Zevkli Bir Gece” şiirinde yansımasını bulmuş görünmektedir. Bu şiirde şair, “Tercih olunur gumum-ı şehre/Efkârı uyandıran sevâhil” der. Yine aynı şiirde denizin seyri, gecenin güzelliği şairin Allah’a “sevk-i fikr” etmesine vesile olur. Bu duyguların kaynağı da Hâmid’dir. Sahra’da “tabiat insanı Tanrı’yı doğrudan doğruya, tabiatı seyirle (temaşa) tanır.” (Enginün, 2016: 511)

Ara Nesil Şairleri

Ara nesil şairlerinden Nabizade Nazım’ın, 1885 yılında çıkan *Heves Ettim* kitabındaki “Nur” adlı şiirinde yer alan “Her zerre ki titriyor hevâda/Allah’ı getirmiyor mu yâda?” (Çetin, 2017:309) dizeleri “Temâşâ” şiirindeki “Olmaz mı bu hâli seyr edenler/Allah’ın önünde secde-âver” dizelerine ilham olmuş gibidir.

2.1.2.3. Batı Edebiyatı

Yeni Türk şiirinin bilhassa Fransız edebiyatından ne denli etkilendiği bilinmektedir. Bu etkileniş, Fransız şiirinden yapılan çevirilerle yaygınlaşmıştır. *Şükûfezâr*'da yer alan “Bora” adlı şiirdeki “Dağlar gibi dalgalar sallardı/Kestîyi sıkardı zalimâne/Kâh çıkardı asumâne/Keştî kâhi ka‘rine daldardı//Sahil pek uzak necât heyhât!/Kast etmede yıldırım, kasırğa/Etrafını kaplamıştır âfât/Kurtulmayacak yazık kadirğa” mısraları, uzak bir çağrışımla Rimbaud’un “Sarhoş Gemi” şiirindeki şu mısraları anımsatmaktadır:

“Gördüm şimşekle çatlayıp yarılan gökleri/Girdapları hortumu benden sorun akşamı/Bir güvercin sürüsü gibi savrulan fecri/İnsana sır olanı gördüğüm demler oldu//Yeter yeter ağladıklarım, artık doymuşum/Fecre, aya, güneşe; hepsi acı, boş, dipsiz/Aşkın acılığı dolmuş içime, sarhoşum/Yarılısın artık bu tekne, alsın beni deniz” (Necdet, 1997: 46)

BÖLÜM III: ŞÜKÛFEZÂR'DAKİ ŞİİRLERDE İÇERİK

3.1. Şükûfezâr'daki Şiirlerin İçerik Açısından İncelenmesi

3.1.2. Aşk

Ünlü Osmanlı tarihçisi Hammer, bir toplumu doğru anlamak için mutlaka onun şiir dünyasına da bakılması gerektiğini söyler. (Kalin, 2019: 281) Divan şiirinin kaynaklarına, temalarına ve bu temaları ele alış biçimlerine eğildiğimizde Osmanlı toplumunu ve o toplumun bir parçası olan kadınları daha iyi anlayacağımız aşıkârdır.

Aşkî hayatın merkezine yerleştiren klasik şiirde, aşk aşığa hem imtihan vesilesi hem bir nimet hem çile hem safadır. Aşk, hakikati idrak etmenin en makbul yolu olarak, aşığı dünyanın çilelerinden geçirerek, mutlak, ilahî, değişmeyen gerçek sevgiliye erdştirir. Bu yolda çekilen bütün çileler gaye nispetinde kutsal ve sevilesidir. Âşık, aşk denen kutlu yolculuğun talibi, maşuk ise Mutlak Sevgili'nin tecelligâhı ve O'nunla bütünleşmeyi sağlayan bir idrak durağı olmak itibariyle baş tacıdır. Ayrıca, gelenekte “aşk, öncelikle benin aradan çekilmesini gerektirir. Gaye sevenle sevilenin aslında bir oluşunun idrakidir” (Ayvazoğlu, 1992: 52) Bu yaklaşım, klasik şiirin ben'i aşan bir perspektiften konuşmasını, aşk objesinin neden ‘kadeh’ değil ‘şarap’ olduğunu izah eder. *Şükûfezâr*'da yer alan aşk temalı şiirler klasik şiirin aşkı yorumlayışını yansıtmaktadır. Aşk olgusu işlenirken, tabî olarak âşık ve maşuk kavramlarının da şiire sokulduğunu, aşk, âşık ve maşuk kavramlarının klasik anlayışın tekrarı hüviyetinde manzumelere hammadde olduğunu görüyoruz.

“Tâlih-i menhûs-ı âşık olmamış handân bu şeb/Hiddet etmiş âteşin olmuş rûh-ı cânân bu şeb/Şû‘le-i ümidini mahvetmek ister sevdiği/Pîş-gâh-ı çeşm-i âşıkda cihân zindân bu şeb” şiirinde, talihi kendisine yar olmamış bir âşık, bir de onun ümit ışığını söndürdüğü yetmezmiş gibi hiddetlenerek gecesini zindana çeviren cânân vardır. Aşk ve ümitsizlik aşığın dünyasında yanyana durmaktadır. Bu ümitsiz atmosferi oluşturan kelimeler hususen seçilmişlerdir: zindân, mahvetmek, hiddet, menhûs, şeb, vs. Şairin âşık tasavvuru Divan şiirindeki klasik âşık tipine son derece muvafıktır. Kara bahtı hiç gülmeyen, canandan merhamet görmeyen, sevgilinin öfkesine tahammül gösteren, en küçük bir umuda tutunmaya meyyal âşık, bu kıtayı yazan şairin muhayyilesinde yaşamaktadır.

“Âşıkın pervâsı yoktur, yâr için serden geçer/Sanki bir kurbân-ı akdesdir ki hançerden geçer”

“Öyle sarmış reh-güzâr-ı yâri kim üftâde-gân/Zannedersin dilberim bir şanlı mahşerden geçer”

“Sen tecellî etmesen de ey gıdâ-yı fikr ü cân /Daima nâzik hayâlin dîde-i terden geçer”

“Çehre-i maksûdumu setr etse de ebr-i nikâb/ Dem olur kim dûd-ı muzlim mihr-i envârdan geçer”

Âşıkane bir gazele ait bu mısralar, âşığın ve maşukun hallerinden haber verir. Bu haller, fizik dünyada somut bir şeye tekabül etmemekte, zihnî dünyada sembolik anlamlar taşımaktadırlar. Âşık burada son derece pasif bir konumda, arzulayan, özleyen, hayal eden, ümit eden, bekleyen ve sabreden edilgen bir varlıktır. Temel vasfı yâr için serden geçmesidir ki bu İslâm dinindeki kurban ibadetine benzemekte, âşığın tutumu kutsal bir hüviyet taşımaktadır. Maşuk ise hayranlarının oluşturduğu şanlı bir mahşerden geçen, bu esnada onu can pahasına seven âşığın dönp bakmaya bile tenezzül etmeyen, minnetsiz, işvebaz, lakayt ve şuh bir dilberdir. Üçüncü beyitte ise âşık fikrinin ve canının gıdası olarak vafsettiği sevgiliyi göremese de hiç değilse hayalinin yaşlı gözlerinden geçtiğini bildirir. Yârin vuslatına erişememenin tesellisi tabiattan bulunur. Buna göre, zaman zaman kara bulutlar güneşin önüne geçse de bilinir ki bu arızî bir durumdur. Güneşin yeniden ortaya çıkması, şairin sevgiliyi yeniden görebilmesinden kinayedir.

“Bak ne bî-tâbâne âşık zâr eder feryâd eder

Seyredenler zâlim olsa merhamet îcâb eder

Kimseler gûş etmiyor âvâz-ı istimdâdını

“Yok mu bir hâl-i âşinâ” güftârını îrâd eder

Kes ümîdin kes, kesilsin bî-tevakkuf son nefes

Sanma cânân rahm edip feryâdına imdâd eder

Gözümü dikmiş mevtime Yâ Rab o çeşm-i pir-i fettân

Âşık-ı mâsumu cellâdâne bak berbâd eder

Sen gibi aşkında zâlimmiş ki terk etmez beni

Kurtuluş yok âşık Allahından istimdâd eder”

Bu gazelde tezatlar muhtevayı önemli ölçüde şekillendirmektedir. Âşık masum, sevgili zalimdir. Âşık feryat eder, oysa kimseler bunu işitmeyecek kadar sağırdır. Maşuk gözünü âşığın mevtime dikerken âşık buna ilenmez. Son beyitte yârin aşkının kendisini terk etmemesini aşkın dahi zalim oluşuna bağlayan şair, aslında o aşk tarafından terkedilmeyi göze alamayacak kadar meftundur ve bu aşka çare olmadığını “kurtuluş yok” ifadesiyle kabullenmiştir, yapılacak tek şey Allah’a sığınmaktır.

Eskilerin ahlak anlayışlarına ve mutlak kadere iman neticesinde, aşğın bahtına düşen, alnına yazılan aşka itiraz etmesi yakışık olmadığı için, yapılabilecek tek şey nimete nankörlük etmemek, her ne pahasına olursa olsun aşkı sahiplenmek, bundan bir hikmet olduğunu düşünmek, çektiği ıstırabın dermanını O'ndan beklemektir.

“Zevk-i Vicdân” başlıklı şiirde, “Fıtratın îcâbıdır mâ'il olur dil dilbere” cümlesi, gönlün bir güzele meyledip bağlanmasının fıtrat gereği ve tabî bir durum olduğunu ifade eder. Dolayısıyla şair aşka büyü, gizemli, mistik bir nitelik yüklemes. Aşk sonradan çabayla elde edilecek bir şey değil, kişinin yaratılışında mevcut bir istidattır. Bu fikir, aşkın herşeyin özünde içkin olduğunu, kâinatın aşk üzere deveran ettiğini varsayan klasik İslâm öğretisine uygundur. Bütün varlıklar fıtratları nispetince aşka meylederler, insan dahi gönlünün semavî yüceliklere çıkabilmeye olan arzusu nispetinde, adeta bir sevk-i tabî ile aşka doğru sürüklenir. Çünkü tahrif olmamış bir fıtratın Güzellik'e olan meyli gayr-ı ihtiyarîdir.

Dergideki bir başka gazelde, “Rü'yâma girdin ey yâr bî-dâr olunca eyvâh!/Ağlattın âh sad âh! Bu âşık-ı cemâlî” beytinde, uyanıkken yâri rüyada görme motifi ve ağlayan âşık bize çok tanıdık gelir.

Tahmis'teki şu mısralarda ise, çektiği ıstırabı kimseye faş etmeyen, her belaya sabreden, ruhu Allah'ın lütfuna mazhar olan âşık, Divan edebiyatında aşğa yakıştırılan hallerle şiirde yer alır.

“Çektiğim âlâm-ı dehri halka i'lân etmedim/Zehr-i dehri hazm edip endişe-i cân etmedim/Bin belâ gördüm sebât ettim de efgân etmedim”

Bu babda yazılan şiirlerin genel vasfı klasik şiirdeki âşık-maşuk tiplerine gösterilen sadakat ve verili aşk anlayışına uygunluktur. Şiirler aşk anlayışına geleneğin yüklediğinden farklı bir şey ilave etmemektedir. Şairlerin mizacı, şahsiyeti tamamen silinmiş, adeta umumi bir âşık portresi içinde kimlik kazandıkları için, ne dilde özgün bir üslup oluşturabilmiş ne de aşk bahsine dair ferdî bir tavrın mahsulü olabilecek orijinal bir yaklaşım ortaya koyabilmiştir. “Divan edebiyatı tarzında şiir yazan şairelerimiz, genellikle erkek şairler gibi davranmışlar, aşktan, sakiden, afetten erkek şairlerin bahsettiği gibi bahsetmişler, kendi kadın duyarlılıklarını tam manasıyla şiire geçirmemişlerdir. Onların bu hareketleri Fuat Köprülü tarafından tenkit edilmiştir.” (Uğurcan, 1990: 333) *Şükûfezâr*'daki şairlerin umumi bir üslûpla yazmalarının bir nedeni de şiir vadisinde bireysel bir pencere açarak aşka dair yazmanın o devirde münasip

görülmüyor oluşudur. Çünkü aşk tehlikeli bir konuydu. Otoriteye karşı bir tehdit olduğu gibi, aile namusunu, bütünlüğünü, kişisel kimlik ve giderek toplumsal düzeni tehlikeye atıyordu. İlk Osmanlı romanlarında, romancıların baş konusu aşk olmakla birlikte, o dönemde genç, saygın bir Türk kızının âşık kadın rolünde çizilmesi oldukça zordu. Toplumsal ahlakla ehlileştirilmemiş romantik aşk, kolaylıkla denetimden çıkabilecek bir güçtü ve aile namusunun büyük ölçüde kadının iffetine bağlı olduğu İslâmi bir toplumda özellikle bir tehdit olarak görülüyordu. (Duben ve Behar, 1996: 106-108) Divan şiirinde kadının duygu ve ıstıraplarından sadece hikâyeye sayılması daha doğru olan mesnevîlerde söz edilir. (Enginün, 2016: 508)

3.1.2. Tabiat

Şükûfezâr dönemselsel olarak Mehmet Kaplan'ın Ara Nesil (1877-1896) olarak isimlendirdiği döneme dâhil edilebilir. Nazan Bekiroğlu'nun Ara Nesil şiirinin genel özelliklerini sıralarken kullandığı “küçük yaşantı parçacıkları ve eşyalar etrafında genişletilen hassasiyetler” tespitini (2011: 353) *Şükûfezâr*'ın tabiat temalı şiirlerinde görmek mümkündür.

“Zevkli Bir Gece” şiirinde gece deniz kıyısında yapılan bir gezinti anlatılır. Bu küçük deneyim sayesinde şair, şehrin gamlarından uzaklaşıp, yüce fikirlerle dolarak Allah'a yaklaşır. Bu şiirde gece, hercümercin, hengâmenin nihayete erdiği, insanın ruhi melekelerinin aşikâr olduğu, ilhamın yaklaştığı vakit olarak sunulur. Gezinti boyunca tefekkür eden şair, zihnen ve kalben fezaya açılır ve vahdetin sırrını sessizlikte yakalar. Deryaya veya nehre nazar ettikçe gönlün safa bulacağı, zevke dalacağı beyan edilir. Bu şiirde tabiat, bir zevk ve neşe kaynağı, tefekkür vesilesi, hayrete sevk eden bir âlem, yalnızlığın tadına varılacak bir mekân ve şehrin sıkıntılarından koruyan bir sığınak ve teselli olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Temâşâ” şiirinde, temaşa eyleminin nesnesi doğrudan tabiattır. Bu temaşa, seher vakitlerinden başlayıp geceye dek uzanmakta, bu esnada tabiat dekoru içindeki muhtelif unsurlar, şairde hayret, hayranlık, şaşkınlık gibi bir takım duygular uyandırmaktadırlar. Şair şiire konu olan tabiata karışıp onunla kaynaşmamıştır. Tabiat, şairi dışardan ve uzaktan çevreleyen bir dekordur. Şiirde “elvan âlem”, “şü‘â‘-ı zerdî”, “tâk-ı laciverdî”, “şeb’in ziyâsı”, “suyun parıltısı” gibi ifadelerle görme duyusu diri tutulduğu halde, işitme duyusuna hitap eden tek bir imaj bulunmaktadır: ırmağın hazın şırıltısı. Tabiat canlı ve

hassas olarak addedilir; yalancı ışıklar süratle kaçır, mehtap naz eder, dolunay âşıklara yaraşır bir surettedir, gece gündüzle rekabet eder, sahildeki ağaç ve yapraklar birbirini kucaklar. Bu tabiat muhayyile ürünü değildir, mücessem bir mahiyet arz eder. Eşyanın vasıfları şairin prizmasından geçerken ciddi biçimde bozunmaya uğramaz. “Şehinşâhâne reftâr”, “ziyâ-yı kâzib”, “nûr-ı şeffâf” gibi pek çok sıfat tamlamasıyla tasviri bir dekor yaratmaya çalışan şairin, tabiat karşısında takındığı tavır dinîdir. Tabiatla hemhal olduğunda kapıldığı duyguları dinî bir vadiye sevk eder. Çiçeğe, dağlara, geceye, semaya, deryaya ve ufka bakıp da zevke gelen kalp, bu tabi unsurların üstünde daha yüce ve mükemmel bir fikre ulaşır ki o da Allah fikridir. Şair böylelikle fizik âleminden metafizik âleme, görünenden görünmeyene, kutsal olmayandan kutsal olana, faniden bakiye, yaratılmıştan Yaradan’a doğru uzanır, bunu da tabiatı temaşa ve bu temaşaya refakat eden tefekkürle yapar. Bu şiirde de tabiata, bir tefekkür merkezi, Allah’a ulaştıran bir yol olarak işlev yüklenmiştir. Tabiat unsurları kendinde varlıklar olarak değil, Allah’ın ayetleri olarak ilahi bir değer yüklenmiş varlıklar olarak karşımıza çıkarlar.

“Gül Ağacı” şiirinde tek bir plan vardır: duyularla algılanan gül ağacı ve üstündeki goncanın güzelliği. Şairin başlara taç olan, koklayanı mest eden güle ve gül fidanına bakışı, güzellik karşısında hayranlıkla kalakalmış birinin tavrıdır. Duyulur güzelliğin ancak sezgisel olarak hissedilen bir âlemle irtibatını kurmadan burada ve bu zamandaki mevcut varlığına dikkat kesilmek, şairin hâlihazırın ötesine uzanmayan âlem tasavvuruna işaret etmektedir. Şiirdeki tek orijinal tasvir, gül fidanının üzerindeki gülün, gül fidanının ümidini taşıyan bir postacıya benzetilmesidir. Bir tabiat unsuru olarak gül ağacına somut güzelliğin sembolü olmak dışında bir anlam hamledilmemiştir. Bu gül ağacı şairin ruh halini yansıtan yahut sembolik anlamlar yüklenmiş hususi bir gül ağacı değil, herhangi bir gül ağacıdır.

Şairin tabiat karşısında adeta bir gözlemci olarak yer almakta olduğu bir diğer şiir “Bora” şiiridir. Şairin muhtevayı şekillendirmesi, vakayı alt birimlere ayırarak zamansal olarak sıralı ve tutarlı bir biçimde metne yerleştirmesinden ibarettir. Şiirde konuya uygun kelimeler seçilip kullanılmıştır: seylâbe, ebr, semâ, rîh, bevârik, sehâb, savâ’ik, ra’d u berk, sademât, eflâk, yalçın, rişâşe, emvâc, bahr, keştî, sahil, yıldırım, kasırğa, kadırğa, âfât. Bu zengin kelime kadrosuyla şair özgün bir âlem inşa edememiştir. Fırtınanın yarattığı durumu göz önüne sermek için fırtınadan kısa sahneler bentlere serpiştirilmiş,

fakat bu çaba şiire pitoresk bir karakter kazandıracak denli etkili bir ifadeye bürünememiştir.

3.1.3. Kavramlar

3.1.3.1. İlim

“Parlatın misbâh-ı isti’dâdı fahr etsin vatan/İlme tekrîm eyleyin mağlûb-u minnet olmayın”

“İlm ile mes’ûd olur âdem cehâletle değil/Sa’y edin mahrum-u ikbâl ü saadet olmayın”

İki ayrı şiirden alınan bu beyitlerde, ilme hürmet vurgulanmış, insanın ilimle saadete erişeceği fikri vaz edilmiştir.

3.1.3.2. Gayret

“Kesb-i şân etmek için ikdâm-ı tam ister vatan/Ey nihâlân-ı vatan meczûb-u gaflet olmayın”

“Geçmesin bî-sûd Allah aşkına devr-i şebâb /Ömrü tahkîr etmeyin ağyar-ı gayret olmayın”

Bu şiirde, şanlı bir vatan tasavvurunun gerektirdiği şeyin “ikdâm-ı tam” yani sürekli çalışma azmi olduğu dile getirilmiş, vatanın kızları bu vazifeden yana gaflete düşmemeleri, gençlik devresini boşa geçirmemeleri, gayretten geri durmamaları yolunda ikaz edilmiştir.

İnsanlığı ileri taşıyacak şeyin tedrici bir sıralamayla, önce niyet, sonra azim, amel ve nihayet bu yolda sabır ve sebat olduğu şu şiirle tebliğ edilir: “Niyet ü azm ü amel, sabr ü sebât/Beşeri maksadına nâil eder/Şüphe yok kim bunun aksi hâlât/Zilleti, meskeneti hâsıl eder”

3.1.3.3. Vatan Sevgisi

“Vatanın aşkı için bezl-i hamîyyet ederek/Boyarız hûn-ı şehâdetle bu hâk-i vatani/Vatanın milletin aşkı bize gayret veriyor/Koymuşuz feth u gazâ aşkına biz cân u teni”

Vatan sevgisi, uğruna kanını akıtmayı gerektirir. Şehitlerin kanı, vatan için duyulan aşka kutsî bir hüviyet kazandırır. Vatan ve millet kavramlarının birbirine olan rabıtası, birine atfedilen kutsiyetin diğeri için de geçerli olmasını zaruri kılar. Vatan için bu

serdengeçtilik, 19. yüzyılın kargaşasında yaşayan bir Osmanlı kadını için son derece tabî bir duygusallıktır.

“Her hamîyyet-perverin fikrindedir hıfz-ı vatan/Râyet-i ikbâl ve nusret farakımızda mevc
urur /Sed-i İskender de olsa azmimiz pââmâl eder/Gayret-i milliyemiz ateş gibi parlar
durur” mısralarında konuşan “Bir Asker”dir. Bu kıtada, vatanın muhafazası her hamîyyet-
perverin meselesi olarak ilan edilir. Bu yolda ateş gibi parlayan milli bir gayretle yol
alınacağı, galibiyet ve refah sancağının ancak bu azimle dalgalanacağı söylenir. Şiirde,
yerinde bir seçimle, epik bir dekor oluşturmaya yarayan kelimeler kullanılmıştır: hûn,
şehâdet, feth, gaza, gayret, , âteş, azim, ikbâl, nusret, râyet. Vatan, sevgisi uğruna yüce
setlerin aşılabacağı, ateşin bir gayreti icbar eden bir kavramdır.

3.1.3.4. İsmet

“Hüsn ü ân ismet ile hâizü’ş-şândır/Bir kadın ismet ile şânına eyler hizmet/Bakmayın bir
çiçeğin rengine hayran hayran/Veriniz siz çiçeğin bûyuna ancak kıymet”

Şiirde iffet kavramı, güzellik ve cazibe gibi kadınsı özelliklere değer kazandıran bir ahlaki
kıymet olarak sunulur. Üçüncü ve dördüncü mısralara bakarak, çiçeğin renginin kadının
güzelliğinden kinaye, kokusunun ise iffetinden kinaye olduğu sonucuna varabiliriz. Buna
göre bir çiçeğin rengi değil kokusu, kadının dahi güzelliği değil iffeti kıymete layıktır.

3.1.3.5. Ahlak

“Zevk-i hikmetle safâ eyleyen erbâb-ı kemâl/Sonu bir gammla biten neşveden eyler
nefret/Şûrb-i mey bahşedemez âkıbet-endîşe safâ/Çünkü encâmını derpîş eder, etmez
rağbet”

Bu manzumeye göre kâmil insanlar hikmetle meşgul olmaktan zevk alırlar, onlara safa
veren şey budur. Aynı zamanda nihayeti keder olan neşeden, gamla neticelenen
eğlencelerden, içki içmekten uzak dururlar. Hikmet sevgisi ve içkiye rağbet etmemek
ahlaki meziyetler olarak sunulmaktadır.

“Kıblegâh-ı âlem olsa sûretin ey hod-pesent/Hüsn-i sîret olmayınca sûretin yok
kıymeti/Dem-be-dem eyler tahavvül sûret-i eşyâya bak/Hüsn-i sîrettir ki ibkâ’ eyler
insâniyeti”

Şiire göre dış güzellik, güzel huydan nasipsizse, âlemin kendisini kıble addedeceği denli
albenili olsa da bir anlam ifade etmemektedir. Bu görüşe tabiattan da delil getiren şair,

sûret-i eşyânın devamlı değiştiğini söyleyerek, sûretin de bir dem gelip tahavvül edeceği gerçeğini ima eder. Mezkûr fikir, asıl olanın, kalıcı olanın, takdire şayan olanın maddi âlem ve o âleme dâhil olan şeyler değil, manevi âlem ve o âleme içkin olan şeyler olduğunu ifade eden İslâm dininin öğretisine de uygundur. Ahlakı her şeyin merkezinde konumlandıran bir anlayışını benimseyen İslâm dininin mensupları, ahlaki değerlerle bezenmenin insani kıymet skalasında en başta gelen husus olduğu yönünde müttefiktirler. O medeniyet dairesinde yetişen şair, sûret-sîret diyalektiği üzerinden, sûreti yani maddi olanı/teni/cesedi/dış güzelliği hor görüp, sîreti yani manevi olanı/ahlakı/erdemini/iç güzelliği yüceltmıştır.

3.2. Şükûfezâr'daki Mensur Eserlerin İncelenmesi

Birinci sayıda Ârife Hanıma ait “Seher” başlıklı bir deneme bulunmaktadır. Tan yerinin ağarmasıyla birlikte pencereden tabiatı seyre dalan yazarın duygularını aktaran metinde, daldığı tefekkür neticesinde Yaradan'ın kudretine hayranlıkla beraber tabiatın harikuladeliğine dair lahuti bir neşveye dalan ruh, nurlara bürünen yeryüzü ve gökyüzü karşısında zevkten zevke dalar. İlahi azamet karşısında secdeye kapılarak diline gelen bir şiiri oracıkta söyleyiverir. Anlık hissiyatların ilhamıyla kaleme alınan yazı, duygusal tonlamaları ve tabiata dair betimlemeleriyle dikkat çekicidir.

Üçüncü sayıda yer alan “Üdeba Bolluğu” başlıklı makalede, Münîre Hanım, matbuat âleminde pek çok kişinin liyakatsiz oldukları halde kendilerini üdebadan saymalarını eleştirerek, kişinin edip kabul edilebilmesi için sahip olması gereken vasıfları sıralar. Arapça'ya ve Farsça'ya mükemmel vukufiyet, birkaç fen sahasında ciddi bir birikim ve çeşitli türlerden pek çok eseri okumuş olmak kıstaslarını ortaya koyan yazar, geniş bir kültürden, ilmi donanımdan nasipsiz, sermayesiz kişilerin kibir ve edepsizlikle ediplik taslamalarına esef eder. Yazı etkili bir üslupla kaleme alınmış, eleştirinin dozu iyi ayarlanmıştır. Bu yazıda serdedilen fikirlerde Muallim Nâci'nin görüşlerinin etkili olduğunu düşünmek mümkündür. Nâci, *Mektuplarım* kitabında yer alan 67. mektupta insanın hakikaten muharrir olabilmesi için sahip olması gereken yüksek meziyetlerden söz eder. Muharririn sade yazı yazan olmadığını, hakikatte “edip” gibi “muharrir”in de bütün faziletleri bünyesinde toplamış kâmil insan olması lazım geldiğini, bizde böylesi erbâb-ı kalemin pek az bulunduğunu söyler. Bir milletin ahlakını muhafaza edip yüceltmeye çalışması icab eden ediplerin, “millet mürebbisi mevkiinde kaid ve saadet-i

milliyenin tamâm-ı husûlüne her suretle câhid görölme”si gerektiğini ifade eder. (Kaplan, 1998: 165)

Son olarak, yine 3. sayıda yer alan “Eldiven Üzerine Yüzük Takmak Ne Oluyor?” başlıklı yazı moda eleştirine hasredilmiştir. Osmanlı kadınlarının kılık kıyafetteki tercihleri, modernleşme yolundaki toplumun aldığı mesafeyi göstermesi olması bakımından önemlidir. Bu yoldaki en büyük muharrik güç de Batı kaynaklı moda akımlarıdır. “Moda, her şeyden önce giyim ve davranış konularında ağır basan görüşlerin yanı sıra, estetik, etik ve toplumsal kuralları, din(inanç) alanındaki anlayış değişikliklerini belirtir.” (Şahin, 2016: 111) “Kadın giyimi bireysel özgürlük algılamasının ötesinde modernleşen toplumların imaj tasarımının bir parçasıdır. Tanzimat modasının ilginç ya da çelişkili gibi görülen yanı geleneksel olarak da Osmanlı kadınının kullana geldiği eldivenin Batılı formatlarda bir “medenilik” göstergesi olarak topluma sunumudur; “zarif ve dürüst bir kadın elleri eldivensiz olarak evden çıkmamalıdır.” (Turan, 2013: 110) Yazıyı kaleme alan Fatma Nevber, eldiven üzerine yüzük takma şeklinde kendisini gösteren dönemin modasını, Batılı bir moda unsuru olarak algıladığı için kıyasıya eleştirmektedir. Bu modayı hem münasebetsiz, hem estetikten uzak hem tutarsız hem de gayr-ı İslâmi bulan yazar, bu modayı takip edenleri sonradan görmelikle itham eder. Hemcinslerine bir ikaz niteliği taşıyan yazıda, hüsn-i tabiat sahibi olan hanımefendilerin kendisine kulak vereceğini ümit eder. Son derece güncel bir meselenin dergide genişçe ele alınması, sosyal duyarlılıkla ilgili bir tutumdur. *Şükûfezâr* yazarlarının muhafazar tutumlarını aşıkâr eden bu yazı, derginin kadınları ilmi çalışma yönünde teşvik eden tutumuna uygundur. Eldiven üzerine yüzük takmak gibi kimseye hiçbir faydası olmayan kadınsı alakaların fenalığını göstermek suretiyle, dergi uyarıcı bir fonksiyon üstlenmiştir.

Dergide tek bir tercüme yazı yer almaktadır. Bu yazı derginin beşinci sayısında yayımlanmış olan, “Neva Nehri Sahilinde Bir Yaz Gecesi” başlığını taşıyan yazıdır. Tercüme yapan hanım, aynı sayıda bir de gazeli bulunan, ayrıca üçüncü sayıda “Temâşâ” adlı bir şiiri yayımlanmış olan ǧ’dır. ǧ’ın Fransızca’dan çevirdiği metin, Fransızca’ya olan derin vukufiyetini göstermektedir. Çeviri metinde, Rusya’da bulunan Neva nehrinde sandalla gezintiye çıkan yazar, nehir, nehrin içinden aktığı St. Petersburg şehri, bu şehrin güzelliği, bölgenin iklim özellikleri, limanlar, nehrin üzerindeki sandallar, bu sandalların nitelikleri, taşıdıkları yükler, içlerinde seyahat edenler, nehrin sahilinde bulunan “İsak” meydanındaki “Piyer” heykelinin görünümü, uyandırdığı çağrışımlar,

şehrin arz ettiği son derece hayranlık verici medeni görüntü gibi hususlarda yaptığı gözlemleri aktarmaktadır. Sade bir dilin kullanılmadığı metin, Osmanlı okuru için uzak ve egzotik sayılabilecek bir ülkenin coğrafyasına ilişkin ansiklopedik bilgiler de içermekle beraber, aslında o coğrafyada yükselmiş olan medeniyetin unsurlarını, ülkenin gelişmişliğini gözler önüne sermesi bakımından önemlidir.

Çeviri metnin orijinal dilinin Fransızca olması, Fransız dili ve kültürünün Türk edebiyatı üzerindeki tesirini göstermektedir. Şinasi'nin Fransız şairlerinin şiirlerinden parçalar tercüme ederek hazırladığı Tercüme-i Manzûme (1859)'den sonra Yeni Türk edebiyatında Fransızca'dan pek çok çeviri yapıldığını biliyoruz. II Mahmut'tan bu yana modernleşmenin dili olarak Fransızca kabul edilmiş, dışarıdan gelen her şey bu dilin prizmasından süzölmüştür. (Budak, 2014: 228) Türk gazeteciliğinin başlangıç dili olan Fransızca sonunda edebiyatın hatta günlük hayatın vazgeçilmez bir unsuru halini almıştır. (Perin, 1946: 63)

3.3. Şükûfezâr'daki Okur Mektuplarının İncelenmesi

Şükûfezâr'da devrin ünlü ve saygın isimlerinden hiçbiri olmadığı halde gördüğü alaka dikkate değerdir. Bu ünlü isimlerin bulunmayışı okurların eserlerini burada yayınlama konusunda kendilerini daha rahat hissetmelerine neden olmuş olabilir. Gönderilen mektuplardan derginin hacminin izin verdiği kadarı yayınlanmış, Ârife Hanım bu mektupları heyet-i tahririye namına cevaplamış, genellikle bir kıta şiirle mukabele etmiştir. Eserleri beğenilen okurları Ârife Hanım yüreklendirerek, dergiye yine katkıda bulunmaları hususunda teşvik etmektedir. Okurların bazıları isimlerinin Kuran harfleriyle yazımına göre ilk harflerini belirtmek yolunu tercih etmişlerdir. Bu durum onların kim olduğunu anlamamıza mâni olmuştur.

Dergideki okur mektuplarını ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki tebriknamelerdir. Tebriknameler, dergiyi alıp okuyan, beğenen, hayranlık duyan okurların dergiyi çıkaran hanımlara ve yazılarına yönelik iltifatlarla dolu olan mektuplardır. Bu mektuplarda bir kadın dergisi çıkarmak suretiyle gösterilen bu büyük gayretin devamı, kadınların seslerini daha da gür bir şekilde yükseltmeleri yönünde temennilerde bulunmaktadır. Dergiyi çıkaran hanımlara ithafen son derece samimi ve içten hitapların kullanıldığı bu mektuplar, Osmanlı kadınlarının bu yöndeki büyük açlığını ortaya koymaktadır. İkinci sayıdan itibaren gelen çok sayıda mektubun hepsini yer darlığından ötürü yayınlamadığını

söyleyen Ârife Hanım, gösterilen alakadan son derece memnun kalmaktadır. Bu tarz mektuplardan dördüncü sayıda yayımlanan Sezâye Hanım’a ait olan mektup, Sezâye Hanım’ın bir arkadaşının bir önceki sayıda ele alınan eldiven üzerine yüzük takmak meselesine ilişkin yorumlarını esefle aktarmaktadır. Böylelikle, eldiven üzerine yüzük takmak meselesinin dergi okurları dışındaki kadınların en azından bir kısmı arasında nasıl bir aksülamele yol açtığını da görmüş oluyoruz. Sezâye Hanım’ın derginin yazarlarına hissettiği yakınlık, onların serdettikleri fikriyata sorgusuz tabi olması gibi bir sonuç doğurmuş görünmektedir. Derginin yazarları ve okurları arasında oluşan duygusal bağ, fikri planda da bir grup halinde belirginleşmelerine yol açmıştır.

İkinci grupta sayabileceğimiz mektuplarsa, dilek, temenni ve iltifatların yanında yazdıkları kimi yazıları, yayınlanmak üzere mektuplarının sonuna ekleyen hanımlardan gelmektedir. Bu hanımlar, kısmen çekingen bir dil kullansalar, kendileri için kullandıkları “kadınların en âcizi” gibi nitelemelerle tevazu gösterecekler de kalemleri güçlü, ifadeleri sağlam ve birikimli hanımlardır. Osmanlı basını için henüz oldukça yeni sayılan bir kadın dergisinin varlığı onlara cesaret vermiş ancak tutukluklarını henüz tam olarak atamamışlardır. Okurlardan gelen bu yazılar içinde şiirler, iffet, gayret, ahlak, ilim, erdem gibi kavramlara dair hikmetli sözler ve bir çeviri metin bulunmaktadır.

Okur mektupları içinde en çok dikkati çeken mektup, dördüncü sayıda, imzasından Daru’l-muallimât’tan mezun olduğunu anladığımız Fatma Naime’nin mektubudur. Bu mektupta, Fatma Naime, Ârife Hanım’ın ilk sayıda yazdığı “Mukaddime”de merkeze oturttuğu kadın hakları meselesini açıp genişletmiş, bu konuda son derece çağdaş bir yaklaşım ortaya koymuştur. Aldığı eğitimle beraber üslubundan yola çıkarak konuyla ilgili kültürel, tarihi ve felsefi bir birikime sahip olduğunu anladığımız Fatma Naime, erkeklerin, kadınların hassas ve fiziki yönden zayıf olmalarını yaradılış itibarıyla bir noksanlık addettiklerini, oysaki atalette bırakılan kadınların zamanla bedeni güç yönünden zafiyete uğrayacağını, bu durumun doğa kanunlarından olduğunu söyler. “Kadınlara yalnız idâre-i umûr-ı beytiye ve terbiye-i etfâl vazifeleri tevdi edilerek harp ve darba alıştırmamış olduğundan ve bir insan ne ile ülfet ettiriliyor ise onunla tabiatlaşacağından” kadınların zayıf yaradılışlı oldukları fikrini isabetli bulmaz. Fatma Naime’nin “kavâ'id-i fenniye” ifadesiyle referans gösterdiği kanunlar, Jean Lamarck (1744-1829)’ın ortaya koyduğu kanunlardır. Lamarck’ın tezine göre, her varlık içinde varlaştığı özdeksel koşullara göre oluşuyordu. Ne türlü koşullar içindeyse o türlü olmak

zorundaydı. Gereksinme (ihtiyaç) organ yaratmaktaydı. Buna karşı, artık gereksinmeyen organlar da köreliyor ve ortadan kalkıyorlardı. (Hançerlioğlu, 1995: 15) Yazarın, görüşünü modern, seküler ve evrimci bilimsel verilerine dayandırması son derece ilginçtir. Bu görüş daha sonra başka kadın dergilerinde başka kadınlar tarafından da dile getirilecektir. Örneğin, Demet adlı kadın dergisinde 1324 yılında yayınlanan bir yazıda, “erkeklerin fitraten aklen kadınlara rüçhanı [üstünlük] neden iddia ediliyor? Çünkü onlar daha iyi tahsil ediyor. Zekâ-yı fitriyelerini sanat, fen ile tekmil ediyorlar. O halde henüz aynı tayakkudu [dikkat] göremeyen kadınları erkeklerden daha aşağıdır diye tahkir etmek pek munsifane [insaflica] olamaz zannederim.” (Çakır, 2016: 77) denilmektedir. Bundan başka Fatma Hanım, bazı medeni memleketlerde kadınların erkeklerin vazife gördüğü memuriyetlerde istihdam olduklarının işitildiğini söyler. Buradan da yine erkek ile kadının “her vech ile” eşit oldukları iddiasına varır. *Şükûfezâr*’ı bu iddianın ispatı sayar. Her yönden eşitlik tezi, zamanının yaygın görüşüne ciddi bir başkaldırıdır. Yazar, bir vakitler kadınların insaniyetin şanı olan ilim tahsil etmesinin ayıp sayıldığını söyler. Gerçekten de kız çocuklarının okuyup yazma isteklerinin “kıyamet alameti” sayıldığı (Çakır, 2016: 85), roman okuyan kızların aşıklarına mektup yazacağından endişe edildiği devirler Osmanlı topraklarında yaşanmıştır. Fatma Naime, kadına dair genelgeçer kabullere karşı çıkarken, Batı feminizmi için paradigmatic bir metin olan *Vindication of the Rights of Woman* (1792) adlı kitabın yazarı Mary Wollstonecraft’ın görüşlerinden haberdar olduğunu düşündürür. Wollstonecraft, söz konusu avangard kitabında akıl yürütebilen ‘rasyonel bir yaratık’ olarak tanımlanmış genel, kapsayıcı bir ‘insan’ kavramına kadınların da dâhil edilmesine dayanarak erkek kadın eşitliğini savunmuştur. Akıl yoluyla ulaşılabilen bütün insani erdemlere ve yetkinliğe kavuşmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatlar verilmesini talep etmiştir. (Durakbaşı, 2017: 57-59)

Derginin beşinci sayısının son yazısı, “Mektûb” başlığıyla yayımlanmıştır. Fakat bu mektup okur mektubu değildir, Ârife Hanım tarafından ismi zikredilmeyen, lakin “Vâcibü’t-ta’zîm bir zât-ı celîlü’l-kadr” olarak övgüyle hitap edilen birine yazılmıştır. Bu yazıda, Ârife Hanım, çalışmak, ilm uğruna çabalamak noktasındaki kararlı tavırlarını yeniden beyan etmekte ve “Millet-i Osmaniye’nin yegâne bir edîbi olan” muhatabından “hakîr risâlelerini âsâr-ı edebiyeleriyle tezyîn buyurmaları arzu” sunu dile getirmektedir. Bu kişinin, derginin edebî mihveri sayılabilecek Muallim Nâci yahut Şeyh Vasfî ve Abdülkerim Sâbit olması ihtimal dâhilindedir.

3.4. Sistemantik İndeks

Yazar Adına Göre Dizin

Ârife: Mukaddime, nu. 1, s. 1.

Ârife: Seher, nu. 1, s.10.

Ârife: Arz-ı Şükrân, nu.2, s.17.

Ârife: Şükûfezâr, nu. 2, s. 19.

Ârife: Şükûfezâr, nu. 2, s. 21.

Ârife: Bora, nu.2, s. 24.

Ârife: Kıt'a, nu. 2, s. 27.

Ârife: Zevk-i Vicdân, nu.3, s.47.

Ârife: Şükûfezâr, nu. 4, s. 51.

Ârife: Şükûfezâr, nu. 4, s. 58.

Ârife: Nazîre, nu.5, s. 65.

Ârife: Kıt'a, nu. 5, s. 66.

Ârife: Cevap, nu.5, s. 72.

Fatma Nevber: Teşvîk, nu.1, s. 16.

Fatma Nevber: Zevkli Bir Gece, nu.2, s. 28.

Fatma Nevber: Kıt'a, nu. 2, s. 30.

Fatma Nevber: Eldiven üzerine yüzük takmak ne oluyor? Bu da mı moda?,moda? nu. 3, s. 43.

Fatma Nevber: Kıt'a, nu.5, s.69.

Münîre: Gazel, nu.1, s. 15.

Münîre: Gül Ağacı, nu.2, s. 31.

Münîre: Kıt'a, nu.2, s. 32.

Münîre: Üdeba Bolluğu, nu, 3. S. 39.

Münîre: Gazel, nu.5, s. 67

Münîre: Kıt'a, nu. 5, s. 68.

Türlerine Göre Dizin

Manzum Eserler

Ârife: Bora, nu.2, s. 24-27.

Ârife: Kıt'a, nu. 2, s. 27.

Ârife: Zevk-i Vicdân, nu.3, s.47-48.

Ârife: Nazîre, nu.5, s. 65.

Ârife: Kıt'a, nu. 5, s. 66.

Fatma Nevber: Teşvîk, nu.1, s. 16.

Fatma Nevber: Zevkli Bir Gece, nu.2, s. 28-30.

Fatma Nevber: Kıt'a, nu. 2, s. 30.

Fatma Nevber: Kıt'a, nu.5, s.69-70.

Münîre: Gazel, nu.1, s. 15-16.

Münîre: Gül Ağacı, nu.2, s. 31-32.

Münîre: Kıt'a, nu.2, s. 32.

Münîre: Gazel, nu.5, s. 67

Münîre: Kıt'a, nu. 5, s. 68.

Mensur Eserler

Ârife: Seher, nu. 1, s.10-15

Münîre: Üdeba Bolluğu, nu, 3. s. 39.

Fatma Nevber: Eldiven üzerine yüzük takmak ne oluyor? Bu da mı moda?, nu. 3, s. 43-47.

Okuyucu Mektupları

Ayn: Şükûfezâr Heyet-i Tahrîriyesine, nu. 3, s.33.

Ayn : (Mütercim) Neva Sahilinde Bir Yaz Gecesi, nu. 5, s.74

Bir Kız: Şükûfezâr Heyet-i Tahrîriyesine, nu.2, s.18-19.

F. : Hanım Hemşîre, nu.5, s. 71.

F. : Şükûfezâr Risâle-i Latîfesi Heyet-i Edîbesine, nu. 2, s.20-21.

F: Hemşîreler, nu. 4, s.53.

F: Mülâhazât, nu. 4, s.53-54.

Fatma Nâime: Şükûfezâr-ı Edebin Sâhibe-i İmtiyâzı Hanımefendiye, nu. 4, s.49-51.

Fatma Nigâr: Tebriknâme, nu.2, s.22-23.

Râdibe: Edirne'den, nu.4, s.51-52

Sezâye: Şükûfezâr Heyet-i Tahrîriyesine, nu. 4, s. 55-57.

SONUÇ

Batıdan gelen fikir akımlarının tesiriyle gelişen yeni zihniyet Osmanlı kültürüne ve yaşam tarzına önceki yüzyıllarda görülmemiş biçimde sirayet etmiş, toplumsal yapının Batı lehine çözülüşünü hızlandırmıştır. Tüm bu değişim dalgasından edebiyat da kendi payına düşeni almıştır.

Tanzimat'la başlayan süreçte değişen siyasi ve toplumsal yapının sağladığı kısmi özgürlük ortamında, çoğunluğu yurt dışında iyi tahsil görmüş Osmanlı aydınlarının Batı'yla ciddi teması neticesinde, Batı edebiyatından devşirilen yeni türler halka tanıtılmış, Batı edebiyatından yapılan çeviriler, gazeteler üzerinden yaygın bir beğeni ve alaka toplamıştır. Bu dönem, aynı zamanda basın yayının belirgin bir canlılığa kavuştuğu dönem olarak nitelenebilir.

Basın yayın çerçevesinde gazete ve dergilerin toplumu dönüştürücü bir unsur olarak vazgeçilmez işlevinin ve ehemmiyetinin fark edilmesiyle, çok sayıda gazete ve dergi yayın hayatına başlarken, bunlar arasında kadınların da kendi seslerini ve taleplerini duyurmak için faaliyete geçtikleri müşahade edilmektedir.

II. Abdülhamit dönemine gelindiğinde, siyasiyattan bahsetmemek koşuluyla yayın hayatını sürdürme imkânı bulan dergiler, edebiyat dergisi hüviyetlerini daha belirgin bir biçimde ortaya koymak durumunda kalmışlardır.

Osmanlı kadınının bu sahada varlık göstermesi ilk kez yazdıkları mektuplar vasıtasıyla taleplerini ilettikleri *Terakki* gazetesinin eki olan *Terakki-i Muhadderât* yoluyla olmuştur. Akabinde yayımlanan dergilerin hepsi erkeklerin imtiyaz sahibi olduğu ve yazarların büyük kısmının yine erkeklerden oluştuğu dergilerdir.

Bu vasatta, çalışma konumuz olan *Şükûfezâr* 1886 yılında kısa süren yayın hayatına başlamıştır. Derginin imtiyaz sahibi Ârife Hanım'dır. Yazar kadrosu da hanımlardan oluşan derginin, beş sayı sonra kapanmış olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı matbuatının yedinci kadın dergisi olan *Şükûfezâr*, yazar kadrosunun ve sahibinin tamamen kadınlardan oluştuğu tek dergidir.

Dergide ekseriyetle şiirler yer almakta, bu şiirler klasik zevke uygun ve dönemin Ekrem-Nâci tartışmasında Nâci'nin cephesinde yer almayı hak edecek tarzda kaleme alınmışlardır. Tanzimat sonrası devrenin temel niteliği olan “yeninin yanında eskinin de devamı” yaklaşımı şiirlerin biçim ve muhtevalarında kendini göstermiştir. Şiir dışında mensur eserlere de yer verilmiştir. Bir şiiri değerlendirirken “Şairin eserini başka bir

şairin eseri içine koyduğumuz zaman eriyip gidiyor mu yoksa şairin kişiliğinden bir iz kalıyor mu” sorusunu sorarak sağlıklı bir sonuca varılabileceğini söyleyen Hasan Akay’ın (1998: 69) bu ölçütü çerçevesinde *Şükûfezâr*’daki şiirlere baktığımız vakit, elimizde bir şey kalmadığını görürüz.

Şükûfezâr, ilkesel olarak Osmanlı toplumunun kadına ataerkil bir tarzda yaklaşan bakış açısına itiraz etmeyi benimsemiş görünmektedir. Bu meyanda, kadına, medeni bir toplum ve terakki için üstlenmesi gereken vazifeyi hatırlatır ve ilmi faaliyetler bakımından kendisinden beklenen gayrete vurgu yapar. Toplumun geleneksel kadın algısını değiştirmeyi hedefleyen dergi, kadınların da erkekler gibi ve erkekler kadar medeni gelişmenin organik ve aktif bir parçası olabilecekleri, bu kapasiteye sahip oldukları tezini ısrarla savunur. Dergi kadın meselesini her mesleği icra edebilme, eğitim yönünden kısıtlanmama, erkeklerin zihnindeki aşağılayıcı kadın algısının ortadan kalkması, ev içi rollerle baskılanmama olarak özetleyebileceğimiz sosyal talepler çerçevesinde ele alır. Dergide, kendisinden önceki kadın dergilerinin hilafına, kadınların geleneksel rollerine dair hiçbir yazı mevcut değildir. Bu yenilikçi yönüyle kendisinden sonraki kadın dergilerine öncülük yapmıştır. *Şükûfezâr* okur mektuplarıyla gönderilen eserlere de yer vermiş, edebi kamuya yeni yeni açılan Osmanlı kadını bu yolda teşvik etmiştir. Genel profil itibarıyla ortalamanın üzerinde eğitilmiş, kimisi Daru’l-muallimât mezunu hanımlar olan *Şükûfezâr* okurları, dergiye oldukça yoğun ilgi göstermiş, ortaya konan bu emeği hayranlık ve hürmetle selamlamışlardır.

II. Abdülhamit dönemi yayın organları arasında yer alan *Şükûfezâr*, kısa süren ömrüyle, basın yayın ve edebiyat tarihimizin kubbesinde kendine özgü mütevazı, cesur ve hoş bir sada bırakmıştır.

KAYNAKÇA

- Akay, H. *Tevfik Fikret*. (1998). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Akyüz, K. (1990). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Aşa, E. (1989). 1928'e Kadar Türk Kadın Mecmuaları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ayvazoğlu, B. (1992). *İslâm Estetiği*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Balık, M. (2014). Muallim Nâci. Ö. Bayrak (Ed.). *Tanzimat Edebiyatı* içinde. İstanbul: Kesit Yayınları, 217-241.
- Banarlı, N.S. (1971). Avrupâi Türk Edebiyatı'nın Kadın Sanatkârları. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. C. 2. İstanbul: Devlet Kitapları.
- Barbarosoğlu, F. (2012). *İmaj ve Takva*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Batur, E. (1993). *Şiir ve İdeoloji*. İstanbul: Mitos Yayınları.
- Bekiroğlu, N. (2011). *Şair Nigâr Hanım*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Berkes, N. (2018). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: YKY Yayınları.
- Budak, A. (2014). *Osmanlı Modernleşmesi Gazetecilik ve Edebiyat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım.
- Çakır, S. (2016). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çetin, N. (2017). *İkinci Abdülhamit Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demir, Z. (1997). *Modern ve Postmodern Feminizm*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Demir, K. (2016). Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923), *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 71-112.
- Demirel, F. (2007). *II. Abdülhamit Döneminde Sansür*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duben, A. ve Behar, C. (1991). *İstanbul Haneleri Evlilik, Aile ve Doğurganlık 1880-1940*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duman, H. (hızl.).(1986). *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu (1828-1928)*. İstanbul: ICICA.

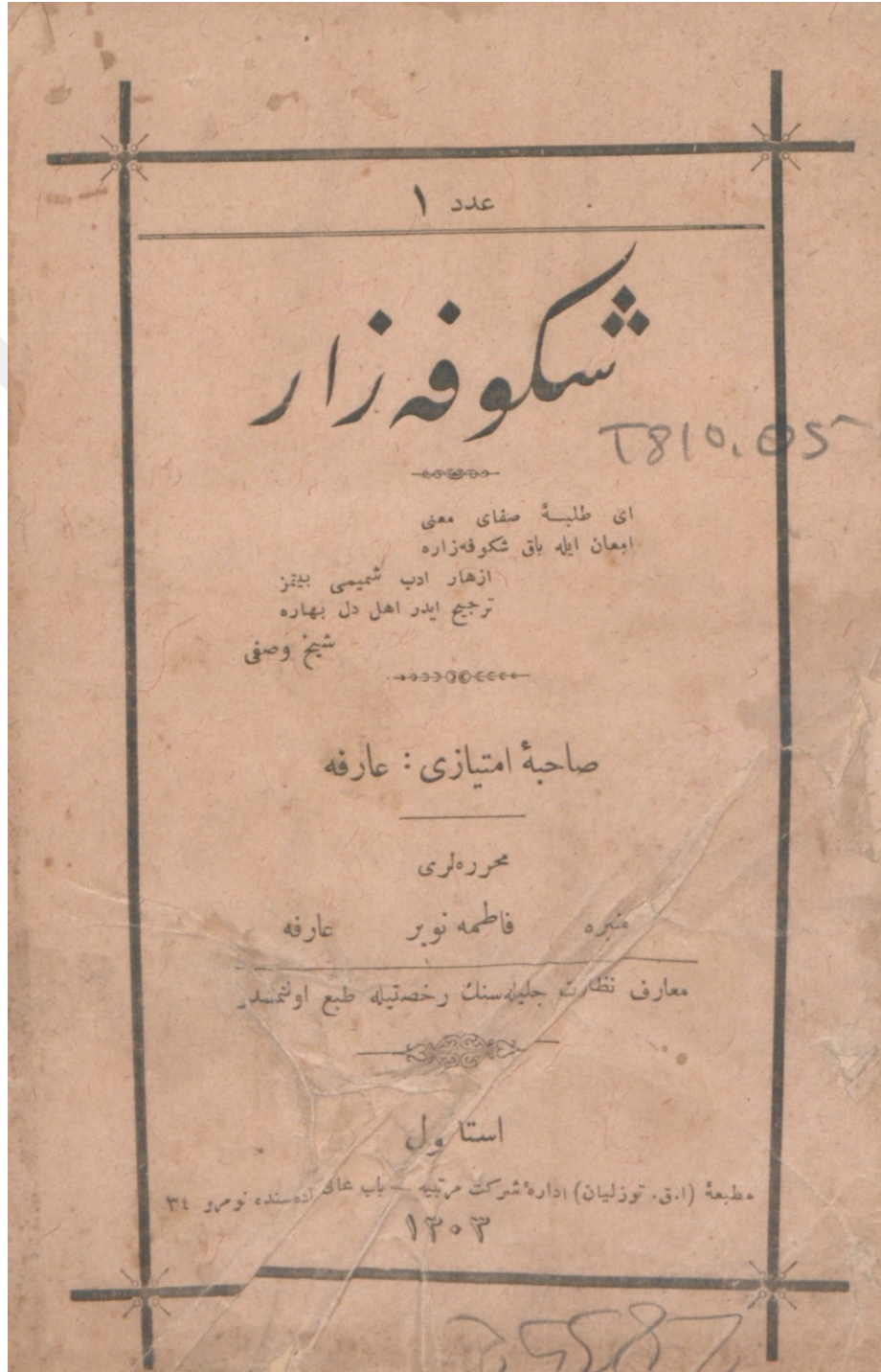
- Durakbaşı, A. (2017). *Halide Edib Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Enginün, İ. (2014). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (Haz.). (1991). *Abdülhak Hâmid Tarhan Bütün Şiirleri 1 Sahra/Divaneliklerim/Bunlar O'dur*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası.
- Fatma Âliye Hanım, (1994). *Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Gezer, G. (2018), Osmanlı'da Kadının Uyanışı: Fatma Aliye Hanım, *CEDRUS The Journal Of Mceri*, (6), 597-612.
- Güneş, M. (2014). Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili, *Akademik Bakış Dergisi*, 8 (15), 221-245.
- Hançerlioğlu, O. (1995). *Düşünce Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hayber, A. ve Özbay, H. (1997). *Muallim Nâci'nin Şiirleri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İnalcık, H. (2015). *Adalet Kitabı*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Kabaklı, A. (1991). *Temellerin Duruşması*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kalın, İ. (2019). *Ben, Öteki ve Ötesi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Sami, Ş. Kâmûs-ı Türkî. (2017) İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Kaplan, M. (1997). *Şiir Tahlilleri 1 Tanzimat'tan Cumhuriyete*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, R. (1998). *Muallim Naci – Mektuplarım*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Karakoç, S. (2012). *Edebiyat Yazıları I Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Kemal, Y. (2015). *Edebiyata Dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Kızılçelik, S. (2005). *Batı Bataklığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kodaman, B. (2014). Tanzimat'tan Sonra Türk Kadını. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 135-182.
- Kur'an Mesajı Meal-Tefsir. (2000). Muhammed Esed. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Kurnaz, Ş. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Kurnaz, Ş. (2013). *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kurt, M. Çakır, B. ve Demir, K. (2016). Türkiye’de Modern Yönetimin Erken Dönemleri: Geç-Osmanlı Döneminde Fabrikalar, Sanayi Mektepleri ve Yabancı Uzmanlar. *İstanbul University Journal of the School of Business*, 45, 154-165.
- Kurtoğlu, A. (2000). Tanzimat Dönemi İlk Kadın Yayınında Dinin Yer Alış Biçimleri. Y. Ramazanoğlu (Ed.). *Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü* içinde (21-53. ss). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Lewis, B. (2017). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Moran, B. (2015). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Necdet, A. (Haz.). (1997). *Baudelaire’den Günümüze Fransız Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Okay, O. (2011). *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1983). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Özsarı, M. (2001). Şeyh Vasfi. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde. (C. 39, 71-72. ss.). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Perin, C. (1946). *Tanzimat Edebiyatında Fransızca Tesiri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, Y. (2016). 19. Yüzyıl Türk Kadın Giyiminde Avrupa Modasının Etkileri – Bedenle Yüzleşme. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 9 (1), 106-122.
- Tanpınar, A.H. (2016). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Taşçıoğlu, Y. (1999). *Abdülhak Hamid Tarhan*. İstanbul: Şûle Yayınları.
- Taşçıoğlu, Y. (2006). *Dar Vakitlerde Geniş Zamanlar*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Timur, T. (1991). *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Toska, Z. (18.10.1999). Osmanlı’da Çok Sayıda Feminist Yayın Yapıldı. *Hürriyet Gazetesi*. [http: 77www.hurriyet.com.tr /gündem/osmanli-da-cok-sayida-feminist-yayin-yapildi-39108199](http://77www.hurriyet.com.tr/gundem/osmanli-da-cok-sayida-feminist-yayin-yapildi-39108199) (05.10.2020)
- Toska, Z., Çakır, S., Gençtürk, T., Yılmaz, S., Kurç, S., Art, G. Demirdirek, A. (1993). *İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Tuna, K. (2015). *Batılı Bilginin Eleştirisi Üzerine*. İstanbul: İz Yayıncılık.

- Tunç Yaşar, F. (2008). İlk Kadın Dergilerinde “Kadınlık”: İffetli Ve Mektepli. N. Şişman (Ed.), *Harf Harf Kadınlar* içinde (99-115. ss.). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Turan, N. S. (2013). Modernleşmeyi Semboller Üzerinden Okumak: Son Dönem Osmanlı Kadın Kıyafetinde Değişim Ve Toplumsal Tartışmalar. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 12,103-138.
- Uğurcan, S. (1990). Makbule Leman Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri. *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 331-408.
- Uysal, M. (2007). Hadis Meselleri (Mahiyet, Literatür, Örnekler). *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (23), 73-105.
- Yılmaz, H. (1997). *Bir Kadın Dergisi: Şükûfezâr*. KEKBMV Tez Koleksiyonu T361. İstanbul.
- Zihnioğlu, Y. (2016). *Kadınsız İnkılap*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

EKLER

EK.1: METİN

19946

§: 1090

شکوفه زار

اون بش کونده بر نشر اولنور

عدد [۱] صاحبه امتیازی: عارفه [سنه ۱۳۰۱]

مقدمه

(لیس للانسان الاماسی)

شاهراه سعادت نمانسنه خطره انداز ثبات
اولانلر لذاند انسانیه دن حصه آریان خردمندان
زماندر.

آز بر ملاحظه ایله آکلاشیلیر که بر انسان قوای
عقلیه سنی استعماله مقتدر اولدینی بر زماندن بدأ ایله
تاسکرات موتنه قدر سعی واقدامه محکومدر.

بو اویله بر حقیقتدر که بونک عکسینی اثبات
ایده جک — انسان نام معالی آسمانی آتنده یاشایان —
بر مخلوق خیاله کاه مز.

تاریخ، شئوناتی ضبط ایده بیلکه موفق اولدینی
زمان قدیم ایله شمیدکی زمانی — سطحی بر نظر
ایله — مقایسه ایده جک اولور سهق آرده کی فرق
اوقدر بیوک کوریز که بویاده تفصیلاته کیرشکی
زواندن عد ایدرز. *بونا دینیه*
بوقدر کشفیات بوقدر ترقیات هانکی سایه ده
وجود بولش؟

سعی و اقدام سایه سنده دکلمی؟ او حالده متادیا
چالشمق و اونستنده ایلر و ملک شایان افتخار برشی
دکلمی؟ *بونا دینیه*

ترقیات بشریه یه — بشر اولدینی حسیله —
خدمت ایتک خصوصنده قادیان ایله ارکیکک هیچ
بر فرق اولدینی جهته بلا استننا بر عزم جدی ایله
متحداً و متساویاً سعی و غیرت ایتلی نر. *بونا دینیه*
انسان سعی و اقدام ایله مشهور انام اولور.
مشهور انام اولمقلنی بر طرفه براقه لم ده شوکا حاله
نکاه رغبت ایده لم: دنیاده سعادت حقیقیه نه دن
عبارت ایسه سعی و غیرت آتی دریغ ایتنر. صاحبته
تقدیم ایدر: تاریخ التون مرکبه نامنه، و ثمرات
عقلیه سنه تعظیم ایلر. اخلاف کزین آتی اونوتنر. *بونا دینیه*
پردۀ ناموس داخلنده کی مساعینک کافیه سعی
ممد و حدر. بو خصوصده جانن عنیز اولان ناموس
فراموش ایدلما لیدر. استعداد بشر در جات مختلفه ده

بوندینی جهته مسامحی دخی متفاوتدر. بوکا نظراً
فوائد سعی یکدیگره نسبتاً تخلف ایده جکی طبعیدر.
مثلاً: برد و قنور. بر ادیب حکیم سعادت حاله،
هیئت اجتماعیه خدمت ایتدیکی کبی بر مرانغوز
بردیکشچی قادیان ده سعادت حاله هیئت اجتماعیه
عرض خدمت ایتسکدن خالی قالمیور. جمله سنک
سعی ممدوح و بوجهته مشکوردر. فقط بر مرانغوز
ایله بردیکشچی قادیانک جمعیت بشریه یه ایده جکی
خدمت طبیعی برد و قنورک و یا خود بر ادیب حکیمک
خدمتدن دون بر درجه ده قاله جنی جهته شق اول
اصحابی ده امتاز بر موقعه بولنور.

بوندن آکلاشیلیر که سیمک الک اشرفی الک
مقبولی تحصیل علم و معارفه منحصر اولان سعی در:

زیرا دنیاده کوزه چاریان الک کوزل شیلیر. محیر
العقول حایلر، هپ علم و هنر واسطه سیله حصوله
کامشدر. *بونا دینیه*
معارف ترقیاتک مادریدر. معارف اولمینه
ترقی اولز. ترقی اولمینه بشریتک شان و شرفی
کورلر. بونجه اختراعات دکانک علم و دانش ایله
قوجا قلاشمسندن ایلر و کامشدر که محسناتی تعریف
معلومی اعلام دیمکدن بشقه برشی دکادر. *بونا دینیه*
مثلاً: نه قدر چاپک دست اولور سه اولسون
بر قادیان بر انتاری بی اهتمکارانه اولمق شرطیله
آنجی برکونده دیکه بیلیر. فقط علم و عرفانک تولید
ایتدیکی برما کنه بومدقی درت بش و بلکه اتی
درجه آراتمش و بلی بوکولک بی چاره قادیانه اداره

سوزن زحمتی کو ستر مکدن بشقه وظائف سارمسی
اکمال ایچون برچوق ده مدت قز اندر مشدر .
ایشته بوقدر تفصیلاتدن . صورت واضحه ده
آکلاشیلور که برانسان شو جهانده چشم حقیقتی
آچار آچمز سعی وعمله شتاب ایتلیدر .
آرتق باش آغرتمیلهم . مقصد من بو تفصیلاتدن
آکلاشلمشدر .

بزکه . «صاچی اوزون عقلی قیصه» دیه ارککارک
خنده استهزاسنه هدف اولمش برطافه نر . بونک
عکسنی اثبات ایتکه چاشه جغز . ارککلی قادیلقه .
قادیلقی ارکککه ترجیح ایتیه رک شاهراه سعی
وعمله ممکن اولدینی قدر پای انداز ثبات
اوله جغز .

یازده جغز شیئه حقی حقمز اعتراض وارد
اوله جقمش . فقط بزم وظیفه مزده بیه اولیه جقدر .
حقی اولان اعتراضی رساله مزه مع المنونیه درج
ایده جکمزدن شایان تحسین کوریلور . فقط
حقمز وقوع بولجق اعتراضه المزدن کلدیکی قدر
مقابله ایتک دائره حریمز داخلنده در . هیچ اسف
ایتیر .

رساله مزه بونامی ویرن - عبدالکریم ثابت - در
بوجهتله کندوسنه تشکر ایتکه مجبورز . فقط
بوندن زیاده مجبور تشکر اولدیفمز ذات جلیل
الصفات معارف نظارت جلیله سنه شرف انداز
اقبال اولان داهی هنرور دولتو منیف پاشای
معارف پرور حضر تلریدر که رساله مزک مندر جاتی

شایان تحسین کوردکوری جهتله ذات عالیینه الی
الابد متتدار اوله جغز .

رساله مز سیاسیاتدن بشقه هرشیدن بحث
ایده بیه جقدر .

شمدیکی حالده اون التی صحیفه اوله رق چیقان
رساله مز رغبت عمومییه مظهر اولدینی تقدیرده
اوتوز ایکی صحیفه اوله رق عرض دیدار ترقی ایده .
بیه جکنی وعد ایده بیلورز .

تخمینمز خلافتده شو اون التی صحیفه لک رساله
عالم ترقیده یاشایه میه جق اولورسه استمداد مزه
تأسف ایتمکدن بشقه برشی یاپه میه جغزی عرض
ایله برابر رساله مزی اواستعداده قربان ایده جکمزی
بلا پروا اعلان ایلرز .

همان جناب حق بو حقیر رساله مزی . پادشاهن
افتمدمز حضر تلرینک وجود بهبود هایونتری کی
زوالدن مضمون ایلسون .
بزده غیرت دوام ایده جقدر .

عارفه

﴿سحر﴾

ضیای خفیفه خوابگاهی اولدقہ تنویر ایدن قندیلک
دقیقه مماتی اعلان ایدن جتر دیسی بی خواب غفلتن
ایضا ایتدی.

اودم کوزمه چارپان ساعتک مدور لوحه سی طقوزی
اشعار ایدیوردی.

سحرک خفیف و فقط یک روحانی و لطیف اولان
آدینلنی بر شب دجور ایله بر صبح بر سرورک حدودینی
تقریقه واسطت ایلوردی.

حیرت! انسان نه قدر غفلت پرستدر. پستتر غفلتده
دها بش اون دقیقه یوارلق قیلندن اولان کیفی اتمام
ایچون سحرک نظرله روح افزا بدایینی تماشادن وازکیور.
ایشته بنده بش اون دقیقه می بهوده یره فدا ایتدکن
صکره یتاغمدن قالدقم. بر حس صفا پرستانه ایله خوا.
بکاهمک پیغمه سی آچدم. مدتی همان اجمال اتمک اوزره
بولنان کجه بر صبح منوره وداع رستی ایفا ایچون ظلمات
غیر ثابت سنی دخی ارقه سندن سرعتله چکوب سورکله یوردی.

اورته لقه فوق العاده سکون و خاموشی، صولک درجده بر
صفای روحانی فرمان فرما اولیوردی. کاشانده ذی روح
بر مخلوق اولدینسی اکلادیره حق بر حال و حرکت یوق
ایدی.

یشیل طاغاری، لطیف وادیاری اورتن پوس یواش
یواش کیوردی. خفیف خفیف استمکه باشلایان باد فرخفرا
هنوز اویقودن اوياش بر قیزک سر سملکی دفع ایلوردی.
براز صکره شهرکشای شوق اولان ظریف قوشلرک
آوازه شوق انگیزی و باخصوص خطبای عشق اولان
بلبلرک سامعه نوازانه نعماتی پیغمه مک اوکیده واقع شکو.
فهراری بر آهنگخانه دوند برمشدی.

روح اوقدر نشوولندی که کندمی لاهوت بر موقعه
ظن اتمکه، فکر اوقدر تعالی ایتدی که آسمان ایله هم
مرتبه عد اتمکه مجبور اولدم.

خاکدانک بو منظره وجدان فریبانه سنی تماشا ایله عالم
استغراقه قابلماق محال ایدی. خالق کاشانک تماشاکران
بدایعه عرض ایلدیکی بولوحه جلالیه علویت، قدرت،
عظمت ربانیه سه بر برهان جلیل ایدی.
بر کج حیرت اولان باشی ایکی اللرمک اره سینه

صقشدردم. اللهمم تقدیس ایدن قلبی، تلذیذ ایده جک
تفکرانه طالدم. کاه افق آرا اولان جبال متسلله لطیفه
مدنکاه عبرت ایدر کاه اوج مترو مرینده اولان اوطلمک
ایینه طوغری بحول نظر حیرت ایلر ایدم.

او صرمده ایدی که کوزم. بردن بره فرق اولنه حق
درجده بر نورک ایتشارتی حسن ایلدی. مکر کونش
طوغیورمش! بر عالمی حسرتده بر افاق محبوبه جهان
دیگر بر علده عرض دیدار ایلورمش!

آفاق سراسر نورلره بوردی. شواحق جبال نشانکاه
شعاعات زرین اولدی. بومنظره شاعرانه دقیقه ده بر، تحول
ایلوردی. آفتاب علم آراسما یما اولدقہ ضیاسنی او
نسبتده اهدا ایدردی. انسان بو طلوع عاشقانه فی والها نه
سیر ایدر، فقط حسباتی تصویر ایده جک تعبیرات
بوله مزدی.

تازه چچکلرک، یاراقلرک، چنلرک اوزرینه سحرک
صاحبدینی بارلاق بارلاق شبنم دانه لری - که بر طبیعت
پرست عنده لایق ایدر - قیتداردر - شعاعات خورشیده
قارشلی عرض لمعات لطافت ایدردی که، یره دوشن بومالاس
باردلرک خاکدانه لایق اولدقارنی تصدیق ایدن کونش.

روحانی سحرک بو علوی دانه لری فیض تاثیریه آسمانه
قالدیردی.

خلاصه انسان بویه لاهوتی متاظرک تماشانه بر درلو
طویه مزدی.

قدرت و عظمت الهیه سجد بر اولدم. فکرم حیرتن
حیرته دوشدی. دهامدن بالا اختیار شو سوزلر دوکولدی:

قالقک ای غافلر! ارتق الورر خواب حضور
کوز آچک! کوز کردیرک! شمدی جهان دار سرور
وحدت حال سحر دن لذت آلسون قلیز
دم بودمدر بحر حسباته طالسون قلیز
کجه دن شو آتی سیرایت، ایله کسب ذوق دل
بشقہ بر عالم شو ذوق وحدتی کافل دکل
اورته لق ساکت، شمتات یوق، نه روحانی زمان!

فیض ساری سحر دن بهره باب اولمقده جان
طولدر بر وجدانی علوی ذوق حسبات، ایله
وقت استغراق ذوق ایله الهامات ایله
ذوقی کثرتده بولنز، روح وحدت آشنا
عاشق حال سحر در، ایستز دیگر صفا

ذوق که مانع بولغز آج همان وجدانکی
عالی سیرایت، دوشون، الهی، جانانکی
سن همان افکاره طال، وجدانکی مسعود ایدر
ذوق بخشادر، غم والامه پول و برمن سحر
عالم عشقک شهری غنلجی دیکلیک!
منبری شاخ درخت اولمش خطیبی دیکلیک!
باق بو محرق نغمه لر تحریک سودا ایلور!
مرده غفلت اولان وجدانی احیا ایلور!
برکوچک قوش باق نه حسیه اولمش ترجان!
ایلور خاموش بدم، حسی عالی بی کان!
آصه لر اشجاره قول آتمش در آغوش ایلش
صارماشیق صارمش، شجر بو نوئی دردوش ایلش
کوه و صحرای یشیل دوش ریاض جنته
آب و تابی نشوه بخشادر نگاه عبرته
پارلیور باقراق لر اوستنده هدایای سحر
زینت افزای جن اولمش اویارلاق ژالهر
قوشلرک آهنگ شوق، نغمه جان پروری
جوبسارک بی توقف جندش حزن آوری

فکریکی آرامکی تشویش و اخلال ایلر
برستایوی نغمه در معناسز اشغال ایلر
عارفه

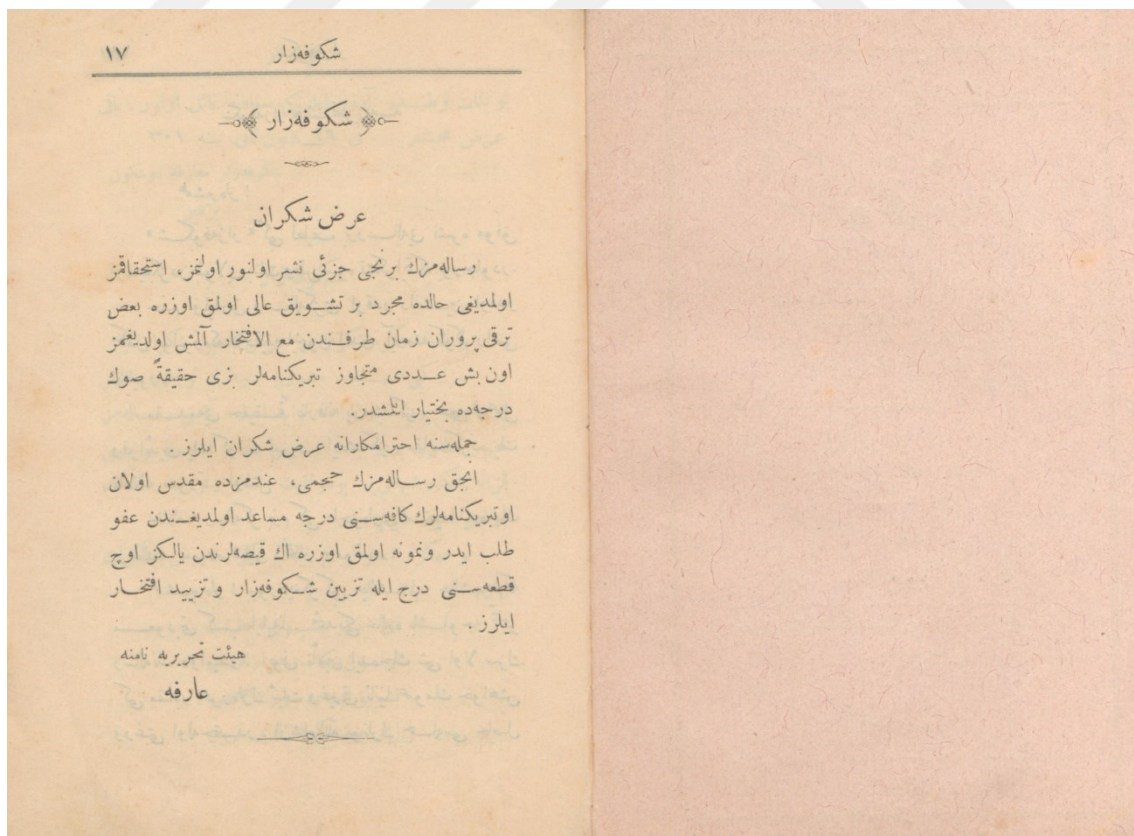
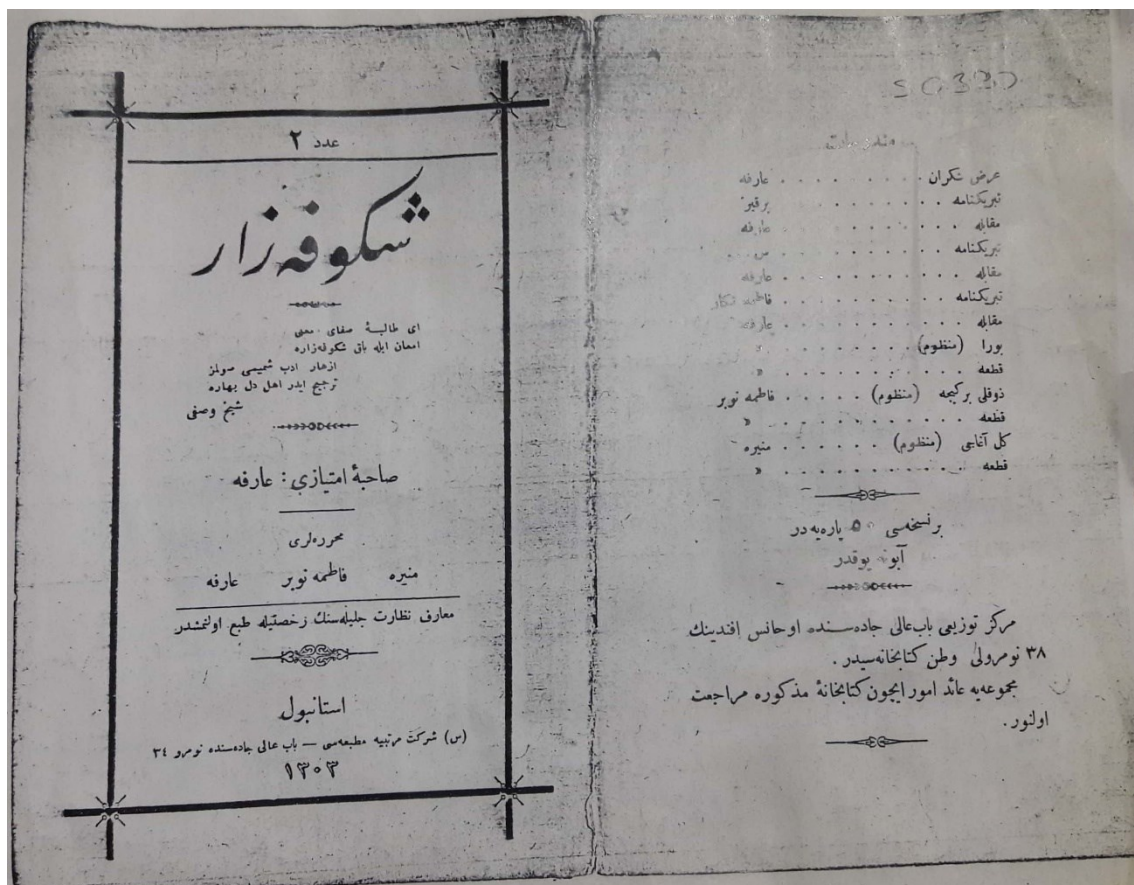
غزل

تعقیب ایدر همیشه، هجران دم وصالی
هر صبح انشراحک، وار برشب ماللی
اسکی زمان وصلت، بنم ایدرمی عودت
هیبت کجی هیبت! کجی او خوش لیلی
دیم قدر مقدس، جانم قدر معزز،
اولمش بنم بایمده جانانمک کجلی
وجدانه کان شی، سودای بیلدریمی
بنم علو ایچنده آرامه یوق مجالی
وصلت ختامه ایردی، سودامه یوقی پایی
ا کیلک دکل کوزمدن یارک حزن خیالی
روایمه کیردک ای یار بیدار اولنجه ایواه!
اغلاتدک آه صد آه! بو عاشق جمالی

تصویریکی دو چشم سوزدکجه عاشقانه
کر بکر مده تتر قلبک سرشک الی
منیره

تشویق

کسب شان اتمک ایچون اقدام نام ایستر وطن
ای نهالان وطن مجنوب غفلت اولمک
علم ایله مسعود اولور آدم جهالتله دکل
سعی ایدک محروم اقبال وسعادت اولمک
سینه کرده جوهر غربت همیشه پارلاسون
بر ترقی کوسترک مجلوب ذلت اولمک
کچمسون بی سود الله عشقنه دور شباب
عمری تحقیر اتمک اغیار غربت اولمک
پارلانک مصباح استعدادی فخر ایتسون وطن
علی تکریم ایلک مغلوب منت اولمک
فاطمه نور

شکوفه زار هیئت تحریریه سنه

همشیره لر!

«شکوفه زار» کی لطیف بر رساله بی نشره موفق
اولدینکر دن طولانی بنات وطن سزه آشکارا تمکک بورجلودر.
حدم اولیه رق رساله کری اوقدر دلنشین اوقدر
مکمل بولیورم که بر دقیقه ایچون المدن آیرمه کوکلم راضی
اولیور.

مقدمه بی حقیقه عارفانه یازمشکر. سعی و عملی
وفوایدی پک کوزل تعریف ایتمشکر. مقایسه کرده پک
عادلانه صورتده اولمش.

خلاصه رساله کز بزم کی عاجزملری مستفید ایدمک
برحاله. سزده شایان افتخار بر موقعه.

همشیره لر! بیوردینکر کی چالشلم. چالشلم که
مسعودی کسب ایلیم. شمدیکی حالده باشلوجه تمیز
رساله نک دوامیدر. بونی تأمین ایدمک شی اول سزک
کی مقتدر محررله نک ثبات و غیرتی تانیا عمومک خواهش
ورغنی اوله جقسدر. ان شاء الله بونلرک جمله سی حاصل

و بنات وطننده آرزو ایلدیک سعادته نائل اولور. باقی
عرض محبتدر. فی ۱۶ کانون ثانی سنه ۳۰۱

شکوفه زار معارفه دوشکون

برقیر

— شکوفه زار —

بوالفتانامه کزه شکوفه زار عرض کلدسته شکران ایلر.
سزک کی مستعد، مشوق، ادیبلرک توجهنه مظهر
اولدینجه زده غیرت الیه تراید ایدر. آتجی رساله من
هنوز مطلوب بر درجه ده اولدینی جهته عمومک توجهنی
قزانه نیلکده شهبلی ز. بوموفقیته حاصل اولورسه رساله نک
دوامی امور طبیعه دندر.

توجه کزه شو ایات ایلده تکرار عرض تشکرات
ایلر ز:

ای بنت مشوق حقیقت

اولسون سکا صد هزار تحسین

تشویق ایلده سوزک نصیحت

ایلر بوشکوفه زاری ترین

دائم باشسون حقیقت اهلی

قربان ایدم علمومه جهلی

هیئت تحریریه نامه

عارفه

«شکوفه زار» رساله لطیفه سی هیئت ادیبه سنه

ای شایان تبریک محررله!

«شکوفه زار» ک میدان مطبوعاتی تنویر ایدمچی
بشارتی بر آی اول قولانغه جالتش ایدی. اوکوندنیری
کال انتظارده ایدم. دقیقه لر هپ سزی تبریک و تقدیر
ایتمکله مرور ایتدی. تبریکاتی سزه عرض ایتمک ایستردم.
نه چاره که شرف معارفه کزله مشرف اوله میان شو یچاره قیز
ارامگاه کزی بیله اوکرمک موفقی اوله مدی.

هر نه حال ایسه بر آیدنیری منتظر انکشاف اولدینم
«شکوفه زار» بوکونکی کونده نشر بوی مسار ایلدی.
آدم. اوقودم. یالکر اوقومقله اورساله نک مزیتی تقدیر
ایدمه جگمی بیلدیکم جهتله عادتاً از برلدم. اقتدار کزه
حیران اولدم. «مقدمه» کری کنیدی رهبر اتخاذ ایلدم.

«سحر» کز حسیاتی او یاندردی. «غزل» کزله نشوهدار
اولدم. «تشویق» کزله عامل اوله جغ. یاشایک همشیره لر
یاشایک! سزه بیرو اوله جقاری بختیارلق استقبال ایدر.
بن بنات جوانک الک عاجزه مییم. چالشدم. فقط محصور.
لات فکریه بی بازار اتششاره قومغه جسارت ایدمدم.
سزک سایه کزده عرض ایدمکیم. بوندن صکره معتبر رسا.
له کری اشغال ایتمک اوزره کوندره جگم بعض دکر سز
آناری تنزلاً تصحیح بیورمکری استرحام ایدرم. صووک
درجه به واران محبتی و بوندن بویه برقات ده چالشه جغمی
عرض ایلرم ایتدم. ۱۸ کانون ثانی سنه ۳۰۱

دارالمطالعین

ف...

— شکوفه زار —

تبریکنامه کزه عرض کال شکر ایلر ز. «شکوفه زار»
جولانکاه آثار ادیبلری اولدیندن و اوله جفتدن طولانی
نه قدر افتخار ایتسه شایاندر. حیران اقتدار کز اولدینم
جهتله تنزلاً اهدا بیوریه حق آثاره قلم قارشدیمق خدمتک
خارجنده در. چالشلم همشیره لریم. چالشلم.

بختیاری بخش ایدر غیرت چالشقان قیزلره
 دائماً غیرت، ویرر شهرت چالشقان قیزلره
 کوشش و اقسام ایله شئندیرک جمعیتی
 فضاه کزله پارلاتک افاق انسانیتی
 هیئت تحریریه نامنه
 عارفه

«شکوفه زار» رساله سی صاحبه امتیازی عارفه خانمه

تبریک نامه

بختیار همشیره!

«شکوفه زار» کرک زینت بخش موقع انتشار اولدیغنی
 اوراق حوادث مطالعه سندن استبشار ایلدیکم دقیقه ده
 ذات عارفانه لرینی صفوت قلب ایله تبریک ایلدم.
 هله رساله کری آلوبده مطالعه ایتمک باشلادیغم زمان
 تبریکاتم نه درجه لره واردیغنی آرتق سز تخمین بیوریکر.
 همشیره! سزه عابد حیات محبتکارانه م اوقدر غلیانه
 کلدی که رساله یی ختم اتمدن تبریکمی موقع فعله عرض

ایتمک محسوس اولدم. همان عاجز قلمی ایله آلم. بلك
 بروجداندن صورت جدیدده اوله رق صدور ایدن کلات
 ایله بو ورقبارینی قاره لدم.

تکرار ایدرم که تبریکم صمیمیدر. بنم کی بر عاجزه نك
 محبتی قبوله تنزل بیورک.

«شکوفه زار» بضاعه سز بر قلم آثارینی اشره تنزل
 ایدرسه - مقتدر خامه کرک تصحیحندن کچمک شرطیه -

آره صره بعض شیار تقدیم ایده بیله جگمی وعد ایلم.
 باقی «شکوفه زار» ک خزان زوالدن مصون اولمی
 دعاسیدر عزیز همشیره. ۱۹ کانون ثانی سنه ۳۰۱

محبه کر

فاطمه نکار

— شکوفه زار —

نکارستان ادب اطلاقه شایان اولان بو التفاتنامه ده
 نکارة نکار پک پارلاق صورتده آشکار اولور.
 سزک کی مستعد ترقی ادبیله ری زمان حاضر یقشدر.
 دیکندن طولانی افتخاره شایاندر.
 اهدای آثاره تنزل بیوریله جنی وعید بیوریلور.

ذات عالیله ری کی مشوق ترقی یرستان اولان بر ادبیه یه
 شکوفه زار هر بار عرض افتقار ایدر.
 تصحیح خصوصنه کلجه بوکا حاجت مس اتمه جگمی
 دلفریب تبریکنامه کر اعلان ایدور.
 حقمرزده اولان توجهات عالیه بانه لرینه قارشى بزم
 وظیفه من آیدم کی ابیات ایله عرض شکراندر:

صافیت قلب ایله بوخواهر

تبریککره تشکر ایلم

تشویقکره اولنجه مظهر

البت چالیشور منبره. نویر

تشویق ایدیکر همان بزی سز

سودا کش سی وغیر تر بز

عارفه

بورا

۱

ستر ابتدی سمانی ابر ظلت

تار اولدی جهان کونش قیاندی

دلرده اوایندی حس قنوت

دنیا کی کوکل مزار صاندی

۲

طوفان کی کلدی جوشه یاران

سیلابلر اولدی یرده پیدا

برخی شدید لرزه بخشا

اشیانی ایدردی برله یکسان

۳

کورلردی سخا بدن صواعق

دهشت صاحبوردی خاکدانه

یکدیگری ولی ایدن بوارق

القای هراس ایدردی جانه

۴

انسانده قالمی عقل و ادراک؟

کوش ایت صدمات رعد و برق

طولیدردی جهات غرب و شرق

یارب! ایته جگمی خاکه افلاک؟

۵

یا لیلین قیالر اوکنده امواج

باطلارده رشاشه ریز اولوردی

بر لوله سطح بحر موج
اوستده کئی قضا بولوردی

۶

طاغیر کئی طالعیر سالاردی
کشتی بی صیقاردی ظالمانه
کاهی چیقاردی آسمانه
کشتی کهی قعرینه طالاردی

۷

ساحل یک اوزاق نجات هیات!
قصده ایتمده ییلدیرم، قاصرغه
الطرافنی قایلامشدر آفات
قورتلیه جق یازق، قادرغه

۸

چوق کیمدی، ییلدیرم کسلی
دهشتلی صدالر ایکم اولدی
عالم ینه اسکی عالم اولدی
کویاکه کچن بلا دکلی

۹

یاغور ایله روزگار دیندی
محو اولدی بلوط، سما آجلدی

دریا دخی ساکت اولدی سیندی
مهرک ینه برتوی صاچلدی

۱۰

اولمشدی دمیجک آسمان شق
اولمشدی جهانده دشت آموز
ای قدرتی عقله صیغیان حق!
شمعی بونه جلوه خردسوز؟

عارفه

قطعه

قبلهگاه عالم اولسه صورتک ای خودپسند
حسن سیرت اولمیتجه صورتک یوق قیتی
دمبدم ایلر محول صورت اشیایه باقی
حسن سیرتدرکه ابقا ایلر انسانیتی

عارفه

﴿ ذوقی بر کیچه ﴾

۱

ریاز کیمسی که نور مهتاب
دوندیرمش ایدی نهاره لیلی
حیرت! بوشب لطیف و نایاب
جنت کچی انلش محلی

۲

دریا به اوزاق دکلدی خانم
آهسته کنار بحره ایندم
کوردم شوزمانده بشقه عالم
دردم واریکن همان سویندم

۳

یوق سس قوجه برفضا ایچنده
وحدت سوزنی اوقور کیدردم
بووحدت جان فرا ایچنده
اللهمه سوق فکر ایدردم

۴

قدرت، عظمت، جلالت حق
هر نظرده روئما اولوردی

حیرت ایله مسکنت محقق
بو حالته جبهسا اولوردی

۵

اندیشه سی بر قیزک، جهاندر
اللهنه چونکه منحصر در
طاعاتی عیان دکل نهاندر
کوکلمده بونکله مفتخر در

۶

هر ذره وجود کبریا به
ایلردی وجوه ایله شهادت
برهانندی جلالت خدایه
پیشنده کی تابش ولطافت

۷

بیهوده کیرمدم زمانی
بو صفحه کاشانه طالدم
افکاری مطالعاته صالدم
بولدم شو جهانده چوق معانی

۸

کوکلم، کوزم اولدی مطلع الشوق
یارب بونه لیل نشود پرور!

هر منظره سی مولد الذوق

افکاری ایلور منور

۹

انسان اوصانیده عادتیدن

قیرلرده کهی طولاشحق ایستر

بو حس بکاده اولنجه رهبر

اذواقی بولدی دل کررکن

۱۰

دریایه یا بر لطف نهره

ایتدکجه نظر صفا بولور دل

ترجیع اولور غموم شهره

افکاری اویندیران سواحل

فاطمه نوبر

قطعه

عاشقکدن سن نچون بو دبه ایلسین فرار

انسان انساندن قاجاری سوبله ای روح روان

مقصودک تزید عشق و اشتیاق ایتمکسه، آه

باشدن آشدی عشقمز، سن ویرمدک حالانسان

فاطمه نوبر

کل اغاجی

۱

باق باقی شو نهال نورسیده

دوشمشینه طاتلی بر امیده

امیدی نه؟ اولسون بریده

اوستنده کی ورد نودمیده

۲

کلشنده شو نونال، یکسر

غایتله نظر فریب و دلبر

اوستنده کی غنچه تازه و تر

ازهار و بهاره خنده ایلر

۳

غنچه مده کی رنگی ایت تماشا

باق رایجیسی نه نشوه بخشا

بو زینت و نکمت دل آرا

بر بشقه چپیکده وارمی حاشا

۴

بر غنچه بی میر ایدش جاننده

بر تازه، کوزل، یشیل فداند

آز ذوق و صفامیدر جهانده

آتارینی کل ده کور جاننده

۵

بر دسته چپیک ایچنده غنچه

اولمده نظر ربای عالم

وردک بو مزتی مسلم

دلداده اولور آتی ایدن شم

۶

پرورده دایه سحر در

تاب و فری جاذب النظر در

دلبرلره کرچه زیب سردر

قصدا ایتک اکا فقط هدر در

منیره

قطعه

شان نه در؟ ظل هنر در، باسطی سی بشر

سعی عرض اتمین بیکانه اقبالدر

ساحه دنیایه کلش بی هنر بر آدمک

موتی ارجمندر حیاته، نامی یوق پامالدر

منیره

شکوفه زار هیئت تحریریه سته

همشیره لر!

رساله کرک برنجی و انکچی جزیره بی اوقودم . ممنون

اولدم . جمله کری خالصانه تبریک ایلم .

فکرکر پارلاق . قلمکرده مضور ماهر . بوجهسته

آتارکری طاتلی طاتلی مطالعه ایدنلر عرفانکره تحسین خوان

اولیور لر .

دوام غیرتکری تمی ایدرز .

«تماشا» سرلوحه سیله لفا کوندردیکم منظومه اوزون

اولمله برابر اینده دکل . مناسب کوررسه کر نشر ایده .

بیلورسکر . باقی خلوص فی ۱ شباط سنه ۱۳۰۱

ع

— تماشا —

اون بر یغنی بکنجه ساعت

آفاقه باییلدی حزن و حورت

بیک رنگه بویاندی لوح خاور

صباغ شهری، مهر انور

الوانی نظر فریب عالم
 آرایشی نشو و بخش آدم
 روز نلره عکس ایدنجیه نوری
 آتش کسایر جهان ضروری
 هرشی کوزه نور ایچینده منظور
 وجدابلری ایلزیمی مسرور
 کلدی دم اغترایی، هیهات
 میل ایتدی غروبیه باق شعاعات
 ماتم طوته حق جهان آنکچون
 زندان اوله حق زمان آنکچون
 خورشید یواش یواش اینردی
 رهبرک ایدر شعاع زردی
 اطرافنی صارمش آتش انوار
 باق باق نه شهنشاهانه رفتار
 یک شمشعلی بوتاب وقرله
 آل، قمرزی، پنبه رنگرله
 کیندیکه تغرب ایلوردی
 آفاقه قهررب ایلوردی

ماهم عظمتله افقه ایندی
 سیر ایتکه قزاردی روی زردی
 بر بشقه لطافت آلدی علم
 حیران لطافت اولدی آدم
 بکرتک ایچون بشر نه بولسون
 بنیم نه دیسون که واصف اولسون
 برسوز کلپور لسانه: حیرت
 بو «حیرت»ه یوقی برهناپ
 جتنی جهان ککش آیا
 بومنظره اول قدر دل آرا
 محبوب نهار غارب اولدی
 غیوتی حزنی جالب اولدی
 خاورده یته او اسکی حالات
 قائلی بقای نوری، هیهات
 خاورده قالان ضای کاذب
 سرعتله قاجار اولوردی غائب
 بوش قالدی شو طاق لاجوردی
 معشوقی یک جابوق قاجردی

و قتا که کونش غروبیه واردی
 تدریج ایله اورته لق قزاردی
 عالمده اودم سکوت طالدی
 شهرلده کورلیسی آزادلی
 دامن سهر اولان تلالک
 پیرایه افق اولان جبالک
 فوقده کورندی نور مهتاب
 ناز ایتدیکنی ایدردی اشراب
 خندان خندان ظهور ایدردی
 بیک ناز ایله تشر نور ایدردی
 یارب بوطلوع شاعرانه
 سودا وریور جهانیه
 رخسار ملک کبی فلک صاف
 صافیت ایچنده نور شفاف
 تنویر ایدیورسین آسمانی
 عکسکلده سطح خاکدانی
 ای قلب بشر اویان، نگاه ایت
 چشمانکی ذوقه جایگاه ایت

سیر ایله شو عاشقانه بدردی
 تقدیر اولتورمی سویله قدری
 بیلدیزلر اوچاردی آسمانده
 ذوق طولاشیردی خاکدانده
 فوقده سما، سما مکوکب
 دریایه اورردی عکس کوکب
 دریایه سما، سمایه دریا
 اظهار کمال ایدردی کویا
 ای خالق نور! حیرتم جوق
 چوقدر اوقدرکه غایتی یوق
 نردن کلپور بو انجلاسی
 اولمز بوقدر شیک ضیاسی
 کاهی قرارر شو روز انور
 ظلمتی اولان لئاله بکزر
 برشیده ایدرکهی رقابت
 کوندزلره قارشنی ایشته حیرت
 خورشید ایله نخر ایدرسه انهر
 مهتاب ایلده شبان ازهر

برجوی لطیف نشوه افرا
طاعدن اینهرك اولوردی پیدا
جويك اوجزین شارلینسندن
صفوتلی صويك پارلینسندن
بيك حسن صفا اولوردی حاصل
تعریفنه مقتدر دکل دل
بيك درلو چيچکله وردی قدرت
پیرامن جویباره زینت
باقی باقی شو مناظر ربیعی
غاشله دکلدر طبعی
بومنظر دنی ایدن تماش
حسن دلی ایدردی افشا
فکری طولاشق سوزی پریشان
صبر ایله مزده دیردی در آن:
بکدیگری قوجاقلاش باقی
ساحله بتن درخت و اوراق
عرض ایتمده چشمه یرک و اوراق
ایرماق اوزرنده بریشیل طاق

اولمز بوقدر کوزل تماش
افکاری ایدر بوحال اعلا
کوسترمده اقتدار خالق
انسانلره هر زمان خوارق
اولزمی بوحالی سیر ایدنلر
اللهک اوکنده سجده آور

ع ۰۰۰۰

شکوفه زار

تبریککزه تشکر ایدرز . اثر کر فنا دکل . تماشیه
شایاندر .

هیئت تحریریه

ادبا بوللنی [*]

اوج بش سنه دین بری مصادف نگاه مطالعه اولان

[*] بومقاله ناک حاوی اولدینی فکر، صورت واضح

اوراق مختلفه مطلوبه ده برجوق کشیلرک (یعنی برطاق
ادبانک !) ناملری کوربورم . بن ادیب صفت جلیله سنی
حائر اوله یله جک ذوقی پک محدود ظن ایدردم . و اوله
اولمیدر . مگر جهان سراپا ادیب کشیش . بوخصوصه
بنم کبی برعاجزه ناک اداره لسانه جرأت اجمعی برکستاخلق
عد اوله یلورسده بن حقیقین اولان ذواتک مساعدلرینه
انجا ایدره رک برقاچ سوز سویله جکم .
بنم بیلدیکمه کوره (احتمالک بیلدیکم باکش اوله یلور)
ادیب صفت عالیسنی احراز ایدن ذات برنجی درجه ده
لسان مادرزادینی مکمل صورتده بیلیدر . بونی نلک
ایچون عربینی ، فصاحت و بلاغتی مصدق برعرب قدیر
نیللی وفارسی به دخی . مزایای دقیقه سنی فرق وتمیز اید .
بیله جک درجه ده آشنا اولمیدر .
ایکنجی درجه ده برقاچ فنده - نقرده ایدره جک صو .
رتده - ید طولاسی اولسه بیله هیچ اولمزسه مقدماتی
لایقوله کورمیدر .

و مفصله ده یازمش اینه ده جلیله سنی نشره رساله مرک جیمی مساعد
اولدیفندن و مابعدی نشر اولمش اولسه برشیله یارامیه جفندن
اختصاری اختیار ایدلشدن .

اوجنجی درجه ده آثار کثیره مختلفه بنی مطالعه و بونکله
توسیع افکار و معلومات ایدره رک عمومه نافع و نشوونمیشا
آثار نشر ایدر بیلیدر .

بر آدم بواوچ مزیت ایله عالمه قارش کندوسنی ادیب
کوستریلور . عالم ماهیتی تقدیر ایدر . فقط دهاطوغریسی
بواوچ مزیتله ده او آدم کندوسنی حقیله ادیب طامتماید .
چونکه دها برجوق وظیفه لر واردرکه آتی حائر اولمیدن
اول ادیبلیکی - جدآ ادیب اولانلر - بر درجه آشاغی
کوررلر . حقیله ادیبلیکی اتمام ایدره جک اولان وظایفی
شخیلک عرض اتمک لزوم کوردمیورم . زیرا انظار عمو
میله عرض اتمک ایستدیکم شی اورالره قدر واره حق
برمستله اولیوب عادتا پک اهمیتیسر و پک آشاغی مرتبه ده
برمستله در .

اون بش اون اتی یاشندن یکریمی بش اوتوز یاشنه قدر
شو درت بش سنه ظرفده مبارک ناملری ایشتدیکمز
ایرلی اوقفلی ادبا لایعه و لایحصادر .

بو بیچاره لر بر سطر عربی ایکی سطر فارسی
آکلامق دکل ، طوغری اوقومق اقتدارینی حائر اولدقلری

حاله عالم ادبآيه كندولرني براديب اعظم كوسترمك ايسيدولر.

اديبك طاسليان بك افنديلر ك ماهيتلرني (چيم قريند، برنقطة) تعير معلومي كوستروب طور بر كن بونلر ك عالمه درس ادب كوسترمكه قالشعلري كونه جك دكل جدها اغلانه حق بر حالد.

بونلر دنيله دنيله مستعد ترقى شپان دنيله ييلور. يوقسه بغير حق كنديلرينه مال ايتك ايسيدكاري اديب صفتته مستحق دكلدرلر. چونكه يوقاريدنه ديش اولدغيمز وجهله بچاره لرك شمدكي حالد برشيدن خبرلري يوق. بو بابه زرم ايله عمومك ارزوي خيبر خواهانه سي ملتزك كچلرني اديبك طاسلامقدين زياده محصيل علوم ومعارف ساعي كورمك و ايلروده قدرت اديبلرندن استفاده ايتكدر. بشقمشي دكل. سرمايه سز دكان آجق عالمك خنده استزاسني جلب ايدمك رحال اسف اشتالدر. انوار ذكاسي اوليسان ظلت پسند افسردكان جهاني كندى صاحبلرينه حيران ايتدكاري قياس ايتش اولسلر بيله بر چيچك دمتك بك حايك اوچان قوقوسي كي بونلر ك دخي ازمدت ظرفنده نه چيچك اولدقاري ميدانه چيچه.

جفني دوشنايدرلر. بومقوله اديبلر ك اطوار طفره فرو. شانلري زمانك منتخبات خديده سيله قابل توفيق دكلدر. بوكي اطوار و آثار مشاهيري هر كس بشقه درلو تلقى ايدمك جهته آنلر ك تصوير وجدان و ياتصور حسيات عد ايتدكاري شيلر صرف ترهات قيلندن اولديغنه امين اولميدرلر.

تكرار ايدرمكه سرمايه سز اديبك طاسلاوب ده بيم كي برعاجزه نك بيله هدف سهام تحقيري اولغه مظهر اولان بعض كچيلر قيتلي وقتلرني بوش يره صرف ايتمكدن توقي وعلم وهنره وقت ايله ندرنجاً ترقى ايتسلر هيكل اقبال ملت حقيقه الهام روح ايتش اولورلر.

منيره

الديون اوزر بنه يوزك طالق نه اوليور ؟

بوده مي موده ؟

بوسر لوحه بي كوروبده مطالعه ايدمك اولان خاتلر ك بزه كونه چكلرني واحتمال كه ده ايلرويه واره.

جقارني بك اعلا بيلورم. فقط بز طبع سليه موافق اولان شيلري قبول وعكسي رد ايتك خصوصنده سر بست اولديغنه جهته اوليه كو ختمك طاسارلغه قولاق آستيميرق فكر مزي طوس طوغري بيان ايتك جبارت ايدرز. كلم شدي مقصده:

هر كس مقصدم نه اولديغني بو بوندك سر لوحه سندن اكلامشدر. الحق بز برشيق خاتدن جواب اله بلك اميديله الديون اوسته يوزك طابق نه اوليور؟ سوالي تكرار ايدرز. واقعا شيق خاتك بر جوق دوشونوب طاشندقدن صكره ويره جيكي جواب: «الديون، الى تأثير حرارت و برودندن محافظه ايجون طاقليوز. بوجهته بز دكل زمزمه يراي قلم براديب اكرم بيله اله طاقش اولسه تعيب اولتامليدر. «سوزندن عبارت اوله جني بو بوندك سر لوحه سي يازمزدن اول عقله ككش ومقابله اولق اوزره ده اوزمان شوجواب حاضر لئش ايدى:

«اي شيق خاتلر! كاغد كي اينجه جك اولان كوده ريدن معمول برالديون هچ بروقت بر الى تأثير برودندن محافظه ايدمزم. زيرا بوني برزمان بزه تجربه ايتك

ايتكجي جهته كلنجه اوباموق اللريكري انعطاف ضباي خورشيددن ودها طوغريسي انتظار اغياردن آرزو ايتديككر حالد بك قولاي صاقلايه بيلورسكز.

ايشته بوجواب ملزمانه بكده صافدروانه اولديغني علم تصديق ايدر قياس ايدرم.

معمايه الديون طاقني بكده تقبج ايتيم. الحق مسئله الديون طاقني خصوصنه عائد اوليوب الديون اوزرينه يوزك طاقني طبيعتسز لكته دائر اولديغدن برشيق خاتدن مختصراً بوخصوصه دائر بر جواب ايسترز. عجا نه جواب ويره جك؟ بزه قالير وكندوسي دخي حجاب نديمك اولديغني براز بيلير ايسه سكوت محجوبانه دن بشقه برشي بايامليدر.

فقط يوزلرينه ديمك كي اولسون بزم خاتلر ك جوغنده اوتامق براز قيجيه اولديغندن بوسواله ده جواب ورمكدن چكيزلر.

چكيزلر نه ديرلر؟ ايشته بوني درلر:

«الله الله سزك نه وظيفه كز؟ بارمغمزده كي يوزك طاسه سي سزده مي دوشش. يوزككر واره سزده طاقكر جوق شي! ازقن بوقدر كامال كده هچ كورمكدك.»

بوجوابك نه قدر روحسز وضو غوق اولديغنى تعريفه
 حاجت كوردم .
 بوندن اكلا شيلور كه خاتلمز ، ذوق سليم احسانه قدرت
 بخش اولان بو عاقل . بـ مجرد قيتلى يوزكارى عالمه كوـ
 سترمك و بوجهته زنكين اولدقارنى اكلا تدبرمق ايچون بـ
 التزام ايدبورلر .
 حال بوكه بو حال ، بالمعكس كندولرى بـ صكره دن
 كورمه ، و شايد بويلا اولمه لريله بونام ايله توصيف ايستيره .
 چكى هچ خاطر و خياله كتورمبورلر .
 علم يوزك سبر اتمك ، اونه كيك بريكينك ثروتى
 تخمين اتمك دليسى اولديغنى كندولر بده تصديق اتميدرلر .
 بومراقده بولنانلر وارسه صباحدن اقشامه قدر قوربوچى
 دكانلرينك اوكنيده طولاشه ييلورلر . فقط اميد اتمك كه
 بو حركتى بالالتزام بخير ايدمك بر آدم بولنسون .
 خلاصه كلام خاتم همشيره لر مزجدا مذموم اولان
 بوكوره نكدن ال چكسه لر . وبالاخيره انكشت اعتراضه
 طافله كسب استحقاق اتمسولر دها خيرلى اولور ظننديم
 ان شالله متنبه اولورلر . بومقاله ملك ، حسن طبيعت صاحبه
 لرى اولان خاتم انيديلر طرفندن مظهر حسن قبول

اوله جفى كورمكله افتخار ايدم حكيم .

فاطمه نوبر

ذوق وجدان

باق شو ناهيدك يوزنده برق اورن تاب وفره
 ظن ايدرسين معكس اولمش روي ماه انوره
 ذوق وجدانم كلير باقدجه بويلا بيكره
 فطرتك ايجاييدر مائل اولور دل دلبره

شعله صاحبدى بر ملك رو عاشقك چشانه
 يادكار حسنى بخش ايلدى وجدانته
 قاب بي آراى دوشكوندن نياپسون آنته
 فطرتك ايجاييدر مائل اولور دل دلبره

بر سماوى هيئت المش لوحه روى نكار
 جبهه سنده اهتزاز اتمكده عشق شعله بار
 بر كوشيدر عشق دابر مستفيضى قلب زار
 فطرتك ايجاييدر مائل اولور دل دلبره

هچ عقلدن چيقارمى بيكر كلشن نما
 انكشافن آرزو ايلر دل صاحب وفا
 سويليك ايجاييدر كوكلده كي بو ابتلا
 فطرتك ايجاييدر مائل اولور دل دلبره
 كوردكم دمده سنى اى شوخ تمثال اميد
 جنم سودا آشيانده اولورلر زش بديد
 آهاسن حسن ايلسه لك اول حالى ديردك ، بك شديد
 فطرتك ايجاييدر مائل اولور دل دلبره
 عارفه

شكوفه زار ادبك صاحبه امتيازى خاتم افندى به

خاتم !
 شكوفه زار ادبك نشكفته برغچه رعناى توصيفته
 سزاوار اولان مجوعه نفيسه كرك ايلك نسخسى رسيدده
 دست افتخار ومانند كل زيب بخش سر اعتبار اولدى .
 بروقتلر قادينلرك لازمه شان انسانيت اولان معارفى
 محصيل ايتلرى بر طاقم ظنون باطله الجاسيه معايندن
 و بناء عليه نزد رجالده قادين دينلان مخلوق عادتاً بهايدين
 معبود ايدى . لاهمجد عصرمرك مدتيجه كسب ايتديكى
 ترقى طبيعته قارشى ارتكاب اولنان بو حقمرلنى ميدهده
 چيقارميشدر . ادبامزدن بريتك :

نسوان نيچون طوتسون نوع رجالدين دون
 خلقيتسده وارمى نقصان ويا زياده
 ييشندن استتاج اولنان حكم اصلا اعتراض قبول اتميه چك
 حقايق حكميه دندر . اگرچه بعض عقلا نسوانك رجالدين
 ضعيف قلب يعنى رقت و فقديان قوت بدنيه كي برايكى
 جهت لره خافه نقصان اولدقارنى ظن ايتشلا ايسهده

اعتقاد من به اليوم بر جوق ملترده عادت اولدینی اوزره
نسوان بر حال عطا لنده بولندیرلوب عطالتک ایسه قوه
بدنیه ضعف ابراث ایده جکی قواعد فیه اقتضاسندن
بولدینی کی ضعف قلب و رقت خصوصه کلنج قادیتره
یالکز اداره امور بیتیه و تربیه اطفال و طیفه لری تودیع
ایدیه رک حرب و ضربه آشدیرلماش اولدیندن و برانسان
نه ایله الفت ایتدیرلور ایسه آنکله طبعیتلشه جکندن
بوطنک اصاتی تسلیم اولنه من . حتی قادیترلده بشردن
ماعدابرشی اولدقارنی و بناء علیه دیکر بر صنفک مالک اولدینی
حقوقه آنلرک دخی مشترک بولغاری لازم کله جکی تقدیر ایش
اولان بعضی مالک مقننه ده قادیترک برایکی نوع خدمت و ما
موریت رجلیه ده استخدام اولنقده اولدقاری مسموعدر . دیمک
ایسترم که خلقه نسوان هر وجه ایله رجال ایله مساویدر .
ایسته سزده بو اثر کله مدعی اثبات ایتکده سکر .
بو ایسه زمانزده علم و معرفتک درجه کاله اصل اولقده
اولدینک بر نمونه سی اولغله الک اول بو ترقتک حصوله
سبب حقیق اولان ولی نعمت پادشاه معارف و نور ایتدمن
حضرت لریسه لازم کلان دعای نعمتشناسانه ایضا ایتلی ز .
قبول بیورلدینی حاله بعض آثار تقدیمه جسارت ایده جکی

عرض ایدر و رساله کک دوام انتشاری ارجان و دل تنی
ایلم باقی . . . دارالمعلمین بهشادنامه مأذون
فاطمه نعیمه

— شکوفه زار —

دارالمعلمین که فیض بخشای بنات برکستاندر سزک کی
برادیرینی یتشدر دیکدن طولانی تبریکاته جدا شایندر .
رساله منی رو تقدیر افتخار ایدن بو تبریکنامه که حسیات
عالیه بر بره اندر بزم ایچون الی الابد نشو بخش جاندر .
اهدای آثاره تنزل بیوریله جکی حقیقده کی وعدکه فکر
معارف پرورانه لریسه بر نشاندر مع التشرک نشری شکوفه زار
ایچون شاندر .

هیئت تحریریه نامنه

عارفه

— ادرنه دن —

« شکوفه زار » هیئت تحریریه سی نامنه عرض تسلیت و تهنیه »

بختیار قرداشلرم !

بوکلشنسرای عرفانده نوبتو انتشار ایله معطر ساز

مشام خواص و عوام اولان بونجه روائح ازهار و فوائح
عنبرین شکوفه و بهار علم و معرفت مجرد خورشید توجیهات
باهر البرکات جناب بادشاهی سایه سنده پرورشیا اولمش
نونها لان علم و ادبک ثمره جهات قیترلی اثریدر .
ازجهل شوگونلرده « شکوفه زار » نامیه ساحه کیر
وجود اولدینی مشهود چشم افتخار من اولان اول کلدسته
ریاض علم و عرفان بنات و طنک المستعد ادیب لرنندن
عارفه ، فاطمه نور ، و منیره ، خاتمرک اثریدر .
حقا که هانکی یاراعی کشاد اولنسه اسرار بهار
حکمتله طولش و هانکی بر قطعه مننه مدنظر ایدلسه شقایق
وازه از معرفتله پر اولمش کوزیلور .
وار اولسون ! آنک باغبان طراوت عنوانری که
اولاد وطنه کوزل کوزل میولر هدیه ایدیورلر .
کشاده اولسون ! آنلرک امید و اقباللری که عالم شباه
تازه تازه معرفت چیمکری یتشدر مکده درلر .
ای نونها لان ادب ! یتشک او بختیارلری تبریکه که آنلرک
نائل اولدقاری سعاده سزده مظهر اوله سکر .
امین بک کریمسی
رادیه

— شکوفه زار —

بوالتفاتنامه کیری بر یادگار قیتمدار اولق اوزره محافظه
ایلیه جکر . حاوی اولدینی عالی عالی توجیهله عالی عالی تشکرلر
ایله مقابله ایلرز .

هیئت تحریریه

همشیره لر !

تبریکنامه عاجزانه مک زیرینه یازدینک کلمات تاطیفیه
نجی حقیقه بختیار المشر . صفوت قلب ایله سزه عرض
شکران ایلم . وعد ایلدیکم وجهله بوکره « ملاحظات »
سر لوحه سی التده بعض شیر یازدم . تقدیم ایدیورم .
قبول بیوریلورسه بختیار لغم تراید ایلر .

دارالمعلمین

ف . . .

﴿ ملاحظات ﴾

عصمت اویله کرانها بر من یتدر که جهانک ثروت عموم .
میسی آکا بدل اوله من .

بر ذات عصمت پرور جاهل و بی هنر اولسه بیه ناموس
پروران امت آکا عرض حرمت اینکجه مجبوردر .

مسعودیت حقیقه ناموسی محافظه ایتمه ددر .

ضرورت مانع عصمت اوله من .

فحش اوله بر بلاد رکه فاعلنه الی الابد بر خاطر مشوم
یادگار ایدر .

فضائل بشریه باشلو جه ایکی شی خدمت ایدر :
بری تهذیب اخلاق دیکری علمدر .

حرکتی - سوق وجدان سایه تبعیثه اجرا ایدن
ذات پک بیوک بر عذابدن خلاص اولمش اولور .

کندینی دوشون قدرینی دوشامش اولور .
دارالعلمادن
ف... ف

شکوفه‌زار

آفرین همشیره ! وعدکر وجه ایله شکوفه‌زاری آثار
حکیمانه کرله ترین پیوردیفکردن طولانی سزه متدارانه
تشکر ایلر . ملاحظاتی رهبر حرکت اتخاذ ایدنلر
مسعودیت حقیقه واصل اولمش اولورلر . آثار کره
هر زمان منتظرز .

هیئت تحریریه

شکوفه‌زار هیئت تحریریه سته

خاتم قدراشم !

«شکوفه‌زار» نامنده کی رساله کرک اوچنچی جزئی
لخذا ایدرک مطالعه ایلیم . درجه غایبه واران منو نیقله
برابر تشکراتی عرض ایلیم . رساله مذکورده کی
«تماشا» فی حقیقه عاجزملری دخی شایان تقدیر کوردیکیمی
بیان ایدرم .
«شکوفه‌زار» کری کمال تعظیم ایله قرائت اینکجه ایکن

شمدی به قدر متعصبه سلیدیم بر خاتم افندی کله احزانی
تشریف ایتدیلر . تشریفارندن منون دکل بالعکس محزون
اولدم . یکی باشدن «شکوفه‌زار» ی اوقومغه باشلادم .
الدیون اوزرینه یوزک طابق ماده سینه کلجه یزم خاتمه
برنیم بوتیمک نهایتده برخنده اسمزاکورلمسونی ؟
آدن صکره نه سولرسه بکنورسکر . «مادام که خاتلرک
کوجنه کیده جک ایش نیچون تحریر ایش . ایشده موده
لفظی تحریر نه دن مجبور اولمش . اورنه لقدم موده اولدقین
صکره الدیون اوزرینه یوزک نه دن طاقلسون . برانسلک
الدیون استعمال اینکدن مرادی یالکر او نازک اللری
کونش یاقلسون ایچون دکل کونشک شدت حرارتدن
محافظه و همده نامحرمدن احتراز ایچوندیر . الدیون ایچق
شرف اسلامی بر درجه دها تربید اینکجه اولدنی ایچون
الدیون استعمال موده دشلکده بیوک جسامت کوسترمش .
یوزک طابق ایسه سائرلرینه کوسترمک ایچون اولیوب
مرادمز یوزک الدیون آتده قالمس جائز اولمه جفتدن
مجبوری طاقلدی کوسترمک هم موده بژدهده بولنسون
همده یکریمی یکریمی بش یاخود یوز لیرایه مایه اولنسان
یوزکجه جهان نظر ایتسون ایچوندیر . عارفه خاتمک عادی

هر مایه ایندیکی اشیای صندوقل دروننده و یوزکی دخی
الدیون آتده محبوس اینکمی ایش ؟ ابواه ! ابواهی
بر قاج کره تکرار اینکدن صکره شهر مزدن ، یا الدیون ،
یا یوزک یا موده قالمدقده ایش صره سینه کیرمن دپه سوزه
ختم ویدی .

عاجزملری اقتدار سز لعمدن طولانی بر جواب ویرمه
مقتدر اوله مدیتمدن محزون محزون یوزرینه باقدم . خاتم
افدینک سوزلری دیکمکدن اوصاش اولدیمدن فسا
حالده معذب اولدم . بنم حاله باقه زرق خاتم افندی ده
قالقدی کیدی . بن ینه سوکی شکوفه‌زاری تماشیه دوام
ایده رک اخلاق حمیده کری حیات فکریه کری فوق الحد
یارلاق بولدم . هر صباح یتاغمدن قالقدی وقت الک اول
کوزیمه کورینان شکوفه‌زار کردر . آوب بر آرز کوز کچیر
مدکدن صکره البسمه کیورم .

بوورقه عاجزانه می شکوفه‌زار رساله معتبره کرده
مطالعه ایدرسم بختیار اوله جفمدن بشقه درجه نهاده
سزه متدار اوله جفمی عرض ایلیم .

سزایه

— شکوفه زار —

خانم افندی! : کوندردیکتر بوورقه بی اینجه بر تصحیحین صکره درج ابدک . فقط افکاری تغییر اتمک . بونی سزده آکلار سکر . حقمرده شایان کوریلان حسن بوجهات وتیریکانکره عرض تشکر ایتدکن صکره بر آز سوز سونلک مجبوریتده اولدغمیزی حس ایدورز : کوندردیکتر ورقه ده . بزی جواب ویرمکه مجبور ایده جک سکر نقطه بولق .

۱ : برخانم افندی بی که « متعصبه » نامیله یاد ایدورسکر نزدکره کلوبده خنده استرزا ایله قوه ایتدیکی « مادام که خانلارک کوجنه کیده جک ایش نیحون تحریر ایش ؟ » سوزیدر .

— جواب —

شکوفه زارک اوچینی نخه سنده مندرج «الدیون اوزرینه یوزک طاقق نه اولور ؟ » سز اوچلی مقاله بی یازان کندی کبی فکریده کچ اولان « فاطمه نور » خاندر . بومقاله تک لزوم تحریر و نشرینه هیئت تحریر به جه قطعاً قرار ویرلش اولدغیندن بو خدمت « فاطمه نور » تکلیف اولمش

وموسی الهاده او بولده قله آتش اولدینی مقاله بی نظر مطا . لعه مزه عرض ایش اولدقندن بعد التقیر نشرنده اتفاق ایش ابدک . بو عادت مکروهه بی التزام ایدن خانم اقدیلرک !! کوجنلارینه اهیت ویرمش اولدق « کوجنکه طارلفه قولاق آسمه رق فکر منی طوس طوغری بیان ایتمکه جسارت ایدرز » قیدینی علاوه اتمکه هچده مجبور اولمزدق . حسن طبعی اولیان خانلارک کفته خدمت ایسه الیزدن کلور . بوجهله « متعصبه » خانم افندی به اخطار ایدرزکه بویالک لقر دینی کیرو آسون .

۲ : خانم افندی « موده لفظی تحریر نه دن مجبور اولش ؟ » بیوربور .

— جواب —

عجایب ! دیون اوسته یوزک طاقق خانلرجه موده دکلک ایش ؟ یونک موده اولدینی تحریر کنایه ایش ؟ موده اولدینی بدیه سندن اولدینی کبی خانم افندی ده آشاییده کی سوزلریله بونی اقرار ایدور . اقرار ایتدیکی حالده بزه قارش بویه بر خطایده بولغق بونالقی دکلده ندر ؟

۳ : متعصبه دیورکه « اورنه لقیده موده اولدقن صکره الدیون اوزرینه یوزک نه دن طاقسون . »

— جواب —

بالاده کی جوابده یلان سونلک . ایشته خانم افندی موده اولدینی اقرار و بو اقرار یله بوناق اولدینی اظهار ایدور . بو کیلره سکوت ایله جواب ویرمک ایجاب ایدرسده بزینه تنزلاً جواب ویرمکه دوام ایده جکر . ای خانم افندی ! تکرار تکرار اخطار ایدرزکه الدیون اوزرینه یوزک طاقق . کوزه فنا کورینور . حسن طبعی اخلال ایدر . (کبارلق) دکلدر . بزذاتاً موده نامیله یاد ایدیلان سفاهتی ترویج ایتورزکه « موده اولدقن صکره یوزک طاقلور » کبی برسوزیکره اعتبار ایدم . موده ده محو اولسون آنی حسین ایدنه . اکلا دکی خانم !

۴ : « برانسانک الدیون استعمال ایتمکن مرادی بالکر او نازک لاری کونش یاقسون ایچون دکل کونشک شدت حرارتندن محافظه و هم ده نامحرمدن احتراز ایچوندر . » دنیور .

— جواب —

قاه قاه قاه . بویه عاجزانه مدافعه بی هچده عقلمزه کتورمزدک . آخام نه بیورسین ؟ صایقلا بورمیسین ؟ حقیقتی بیان بیوربورسین ؟ واه واه واه . بوصاچه بی مجنون بیله سوبله من . چونکه شوایی یچی اوچ سطرده

قوس قوجه بر تنافض کوربورز . « الدیون الی کونش یاقسون دیه طاقلور » دنیلدکن صکره کونشک شدت حرارتندن محافظه ایچون طاقلور دیمک دیوانلری بیله کولدرم جک رصایقه دکلدر ؟ ای قارئین ! الله عشقه سوبلیک بو ایکی افاده تک ارسنده نه فرق کوربورسکر . خانم افندی ! بوفاده کر سوزده مدافعه اوله حق ایکن بالعکس « فاطمه نور » ک افکاری تصدیق ایتمکن بشقه برشی اولدینی جهته بشقه درلو اعتراض ایتکری توصیه و اخطار ایلرز . « نامحرمدن احتراز ایچوندر » سوزنی ایسه اصلاً نظر التفاته آلمز . چونکه حقیقت اولیله دکل .

۵ : « الدیون انجق شرف اسلامی بر درجه دها ترین ایتمکه اولدینی ایچون الدیون استعماله موده دنیلکده بیوک جسارت کوسترلش . » دنیور .

— جواب —

عفو ایدرسکر خانم ! سز بوفکری صرف ایتمکه بیوک جسارت . فوق العاده احتیاط سزلق کوسترمشکر . سزی هر وقت صوصدرمق اقداری حازه اولان « فاطمه نور » بوباید برآز دها ایلر به سوق خامه بیان ایدی دی دیمک که سزی کوبلره بیدیزه جک ایدی . خوش یندیر .

میه جکی ده شبهه لی یا . سزی «متعصبه» دیه تعریف ایدر لکن سن هوائی مشرب جاهل قیزلردن زیاده موده مفتونلرندن اولدیفنی کوستریورسین . عیب عیب اغیزلر کدن جیقان لقر دیلری قولاغک ایشسون . الدیون نیدن شرف اسلامی ترین ایدیورمش ؟ اسلامیت نیدن الدیون احتیاج کوستریورمش ؟ موده بی سفاقت ایله توصیف ایش ایدک . سفاقتی ایسه شریعت اسلامی کلاً رد ایدر . سزک عندرکده اوستکته یوزک طاققه برارمدموخ اولان الدیون یزم یتمزده ساده اوله رق بیله مظهر رغبت اوله مامشدر . سزه خاصانه اخطار ایدرم که بردها الدیونک شرف اسلامی ترین ایدیکنسندن بحث ایتیک . زیرا ایلروده دهاده شتی ضربله دوجار اولورسکر .

٦ : « یوزک طاققی ایسه سائرلرینه کوسترمک ایچون اولیوب مرادمز یوزک الدیون التنده قالسی جائ اوله میه . جفندن مجبوری طاققی کوسترمک ، هم موده زدهده بولیسون همده یکریمی یکریمی بش یاخود یوز لیرایه میایه میایه اولان یوزکه جهان نظر اینسون ایچوندر . » دنیلیور .

— جواب —
سویلیکک سوزلری غالباً اونویورسین . زیرا تنافض جدی آشیدی . اوزونجه بر جواب ویرمک ایچون

صرف ایده کمر زمانه آجیدق . بویله معتوهانه افاده لری ایشتدیکه جواب ویرمک بیوک بر نزل اوله جفنی فهم ایدیورسه قده نه چاره . برغافل بی دأثره انتباهه دعوت ایتکده نوایدن ظن ایدرم .

٧ : « عارفه خاتمک عادی هر میایه ایتدیکی ایشیانی صندقلر دروننده ویوزکی دخی الدیون التنده محبوس ایتکمی ایش ؟ ایواه ! » بیوریلور .

— جواب —
خاتم ! سز کیتدیکه بتون بتون معتوه اولدیفکری میدانه قویورسکر . سزی کولدر یورسکر . اومه الله بی یازان « فاطمه نور » خاتم ایکن سز عارفه طاش اتق ایستبور . سکر . ضرر یوق فاطمه ایله عارفه نک فرقی یوق . فقط شوراسی ابو تلبیسکر که عارفه . آیلان طاشی قاهرانه اعاده ایتک اقتدارخی جائدر . بی پروا سنک اندازمدافعه اوله ییلور . عارفه . میایه ایتدیکی ایشیانی عاله کوسترمک ایچون المیور . جناب حق وجودینه تحت احسان یورسون صفای خاطرله کیمک ایچون آیلور . غریب طبیعتده یارادلش اولان خاتملر کی مالی صندقلرده چوروتیز . هله الدیون طاقفکه یوزکی آنک التنده محبوس ایتک مجبور اولسون .

٨ : « شهرمزدن یاللدیون یایوزک یاموده قالتمدجه ایش صرمسته کیرمز . » بیورمش

— جواب —
خاتم اقتدینک بوسوزی اولدجه برشیئه بکره دی . فقط امنیت ایدلرزا . زیرا خاتم اقتدی بر دقیقه صکره بوسوزی ده جرح ایتکدن هیچ چکیز . شهرمزدن موده دنیلان آفتی قالدرمغه موفق اوله مزسه قده هیچ اولمزسه حسن طبیعت مواتی برحاله ارجاع ایتکمه چالشیق وظیفه حیثدر حقی اولیانره سوز سویلیکی ایسه ذل غدایدرز . یوزک والدیون طاققی قبیح ایتیمورز . شوقدروارکه یوزک الدیون اوزرینه طاققز . مرادمز حسن طبیعتی محافظه در . بشقه شی دکل . فکرمنز بشقه درلو اکلابان وارسه اوده وظیفه مزده دکل . ایشته بوقدر .

سزایه خاتم اقتدی ! سزی بی حضور ایدن اول (متعصبه) خاتمک افادته ایشته جواب ویردک بردها کلیرده زدرکده اعتراضه جرأت ایدرسه جوابلری برر برر اوقویک . اگر قانع اولمزده زوزکلکی ار تیررسه سزده خنده استهزا ایله مقابله ایلر سکر . حقمزده اولان التفاتکره تکرار عرض شکران ایلرز . باقی تمیز حقیقت .

هیئت تحریریه نامنه

عارفه

عدد ۵

شکوفه زار

ای طالبه صفای معنی
امعان ایله باقی شکوفه زاره
ازهار ادب شمیمی صولز
ترجیع ایدر اهل دل بهاره
شیخ وصفی

صاحبه امتیازی: عارفه

محرره لری

منیره فاطمه نویر عارفه

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر

استانبول

(س) شرکت مرتبیه مطبعه سی — باب عالی جاده سنده نومرو ۳۴

۱۳۰۲

مندرجات

غزل (نظيره)	عارفه
قطعه	»
غزل	منيره
قطعه	»
قطعه	فاطمه نوبر
قطعه	فاطمه نكار
قطعه	ف
مطالعه	عارفه
تخميس (غزل معلم)	ع
نوا نهری ساحلنده بر یاز كجه سی (فرانسزجه دن	
ترجه)	ع
بر مکتوب	عارفه

بر نسخہ سی ۵۰ پارہ یہ در

آبونه یوقدر

—•••••—

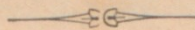
مرکز توزیعی باب عالی جاده سسندہ اوچانس افندینک
 ۳۸ نومرولی وطن کتابخانہ سیدر.
 مجموعہ یہ عائد امور ایچون کتابخانہ مذکورہ مراجعت
 اولتور.

﴿ نظیره ﴾

عاشق پرواسی یوقدر ، یار ایچون سردن کچر
 صانکه بر قربان اقدسدر که خنچردن کچر
 اوپله صارمش رهگذار یاری کیم اقتادکان
 ظن ایدرسین دلبرم بر شانلی محشردن کچر
 سن تجلی ایتسه کده ای غدای فکر وجان
 دایما نازک خیالک دیدۀ تردن کچر
 چهرۀ مقصودی ستر ایتسه ده ابر نقاب
 دم اولور کیم دود مظلم مهر انوردن کچر
 وقت رؤیتده اوشوخی قارشیلار آواز شوق
 چونکه عاشق خاطر اکدار پروردن کچر

عارفه

﴿قطعه﴾

نیت و عزم و عمل، صبر و نسیات
بشری مقصدیتہ نائل ایدر
شہہ یوق کیم بونک عکسی حالات
ذلی، مسکتی حاصل ایدر

عارفہ

§

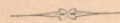
اویله مخلوقہ شرفی و پر انسانیّت
که ایدر منفعت عالم نفعن ترجیح
آنی آدم دیہ صائمزسه سزادر عالم
چونکہ وجدانی بیله کنیدی ایلر قبیح

عارفہ

§

دردکی تسکین ایچون فرض ایت که اولدک باده خوار
باده نک دردی عجب دردک ایلر سیاتیدر؟
باده نک حکمیله دردک حکمی جیمکده کور
درده درمان بیلدیگک، غافل بشر! درمانیدر؟

عارفہ

﴿غزل﴾

باق نه بی تابانه عاشق زار ایدر فریاد ایدر
سیر ایدنلر ظالم اولسه مرحمت ایجاد ایدر
کیمسلر کوش ایچور آواز استمدادی
«یوقی بر حال آشنا؟» گفتاری ایراد ایدر
کس امیدک کس، کسانون بی توقف صولک نفس
صائمہ جانان رحم ایدوب فریادیکه امداد ایدر
کوزمی دیکمش موتمه یارب اوچشم برفتن
عاشق معصومی جلالدانه باقی براد ایدر
سن کی عشقکده ظالمش که ترک ایتمزخی
قورتاش یوق عاشق الہندن استمداد ایدر

منیرہ

﴿قطعه﴾

ذوق حکمتله صفا ایندیان ارباب کمال
صوکی رنملہ بتن نشوہدن ایلر نفرت
شرب می بخش ایدہ مز عاقبت اندیشہ صفا
چونکہ انجاشی دریش ایدر، ایتمز رغبت

منیرہ

§

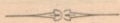
حسن و آن عصمت ایلر حائر عز و شاندر
برقادرین عصمت ایلر شانہ ایلر خدمت
باقیک بر جیمکک رنکنہ حیران حیران
ویریکر سز جیمکک بوینہ الحق قیمت

منیرہ

§

عاقل و کامل ایچون ربشقه میزان ایستہ مز
گوسترر ماهیت وجدانی انسانک ایشی
مدحی استلزام ایدرسہ مادی عالم اولور
قدحی ایجاب انلشہ پک یماندر اولکشی

منیرہ

﴿قطعه﴾

برعسکر لساندن :

عسکرز، آتش کی دہشت فزادر شائز
موقی استہزا ایدر غیرت نما وجدانز
سینہ مزده زخم دشمن بر نشان افتخار
اعتلا ایلر اولومله حیدری عنوانز
فاطمہ نوبر

§

وطنک عشقی ایچون بذل حیت ایدہ رک
بویارز خون شہادتله بو خاک وطنی
وطنک ملتک عشقی بڑہ غیرت و بردیور
قومشز فتح و غزا عشقنه بز جان وتی
فاطمہ نوبر

§

هر حیت پرورک فکر نددر حفظ وطن
رایت اقبال و نصرت فرقز دہ موج اورر

سدا سکندرده اولسه عزیزم یامال ایدر
غیرت ملیه من آتش کی یارلار طورور
﴿

فاطمه نوبر

«فاطمه نکار» خانم طرفندن احسان بیورلمشدر :

﴿قطعه﴾

اکلاسون مقصدمی یار باقوب هیئت
عاشق اعلان امل ایتمک امکان بوله من
پاینه دوشدم اوشو خلک دیدی ای عاشق زار :
دردنی سولین دردینه درمان بوله من
فاطمه نکار

خانم همشیره !
«ملاحظات» عاجزانه مک بکن نسخه قبول اولتسی
عاجزه لرینی فوق العاده مسرور ایشدر .
بوکونارده مشغولیت کثرتی کوز آچدیر میه حق
درجه ده اولدیندن کوچ بلا سوبله نیش اولدینم شوقطه می
حضور کره تقدیم ایلیورم . شکوفه زارک طراوتی قاجیر .
میه حق صورتده ایسه درج ایدلسنی رجا ایدرم . باقی محبت
دارالمغاندن

ف...ف

﴿قطعه﴾

طالع مغوس عاشق اولماش خندان بوشب
حدث ایتمش آتشین اولمش رخ جانان بوشب
شعله امیدنی، محو ایتمک ایستر، سودیکی
پیشگاه چشم عاشقده جهان زندان بوشب
دارالمغاندن

ف...ف

﴿شکوفه زار﴾

اولجه ده عرض ایلدیمز وجه ایله شکوفه زار آنا کرکی
نشر ایتمکله افتخار ایده چکدر . فقط بزی «کوچ بلا»
قیدیه انتظارده براقیک .

عارفه

زیردکی امضا ایله وارد اولمشدر :

﴿تخمیس غزل معلم﴾

— ۱ —

حاله درد آرمایان زمان حیران هنوز
سیر ایدنلر وضع محزونانه می کریان هنوز
اوغراشور ابات عشق و صدق ایچون و حیدان هنوز
«مشهد من شوق کویکه رواندر قان هنوز»
«کورمدی تیغک بنم کعبیده برقریان هنوز»

— ۲ —

شدت آرامسوز عشق کبردی قائمه
چوقیسدر، قائم حلال اولسون بنم جانانه

جائی جانانه ویردم وارمی پائان شانه
«بر شهید دم خروشانله کوش جانم»
«روح بخیادن کلیر آواز استخسان هنوز»
— ۳ —

چکدیکم آلام دهری خلقه اعلان ایتمدم
زهر دهری هضم ایدوب اندیشه جان ایتمدم
بیگ بلا کوردم نبات ایتمدمده افغان ایتمدم
«درد ایله جان ویردم استمداد درمان ایتمدم»
«دردناک امتناعمدر دل درمان هنوز»

— ۴ —

تا ازلدن روحم اولمش مظهر لطف قدیر
پرتو ایمان ایله اولمزمی بم روشن ضمیر
خاتم اول رتبه ایتمشدر که قلی فیض کبر
«قدسیان نور یقیندن اولورکن مستنیر»
«دهری تنویر ایتمشیدی پرتو ایمان هنوز»

— ۵ —

تشنگان فیض اولان ارواح رفتیابدیر
شبهه اول نشوهدن لاهوتیان شادابدیر

«جبرئیل آسمان چوقدنبی سیرابدر»
«قامدی تسنیم وحیه جبرئیل جان هنوز»

— ۶ —

طائر فکرم بر آتش ساحه اعظمه در
یوکسلیر ایلم تماشا آتشین بر دمه در
اعتلا ایتمک ایلم ، بشقه بر علله در
«.....»
«ویردم ناجی براق طبعمه جولان هنوز»

ع

فرانسوزچدن تفسیراً ترجمه اولمشدر :

«نوا» نهری ساحلنده بر یاز کیجه سی

اقشامک تقریباً ساعت طقوزی ایدی که خورشید
زیرین بال غایت کوزل و پارلاق بر هوا ایله طائر اشیان
زوال اولمقنده ایدی . ساقمیز اولان ضعیف روزگار
بسیتون دوچار ضعف و قرار اولمش اولدیشدن یلکنک
اویتماق صورتیه اولان خفیف تموج و نهزنی تماشا

ایدرک . حکمدارک موجودیتی اعلان ایدن رایت عظمت نوا
سرای حکمدارک بالای هیبت فراسنده ، معلق اولدینی
عمود محدود اوزرینه غیر متحرک صورتده دوشه زک هواک
سکونت فرمان فرمائی عائی صورتده اظهار ایدرطورر .
دی . طائفه لرغز کوزک چمکه باشلادیلر . بزی آهسته
آهسته کردرمک ایچون کندیلرینه توصیه بولندق .

«سن پترسبورغ» ک لطیف بر یاز کیجه سی قدر نادر
وینمسا ، وونکه برابر اوقدر دلربا هیچ بر شی تصور
اولمه من . کرک شتاتک توکنک تیلز اولان مدتی وکرک
بویله لبالک ندرتی بوکی کیجه لری برقاتدها قیتمدار ایدرک
برلطافت مخصوصه بخش ایتسون وکرکه آنلر حقیقه
ظن و تخمین ایتدیکم کی اولسونلر هر حالده بخشایش
حسباتی عالی اولان بولیالی اک کوزل اقالیمده کدران ایدن
کیجه لر دنده ساکن و دلفریب ودها خیالدر .

مناطق معتدله ده جانب غربیه سرعتله هیوطه شتاب
ایدن آفتاب جهانتاب حیلکاه غروبیه انتساب ایتدکن
صکره غیر ثابت برضیای کاذبدن بشقه اثر طراز اولدینی
حاله بوراده شمس . آهسته بر رفتار ایله ارضی لمس
ایدهرک اتفاقکدن طولانی تأثراتی انهام ایدرطورردی .

الجزیره شفقکون ایله محاط اولان قرص منور ، آفاق تتویج
ایدن جبال مظلمه ک اوزرندن برکردونه آتشین آسایسیر
ایدر و سیرایرک درجیلرینه عکس انداز اولان شعاعات
زیرین تار دخی ناظر ونه واسع بر یانغین تصویرنی الهام
واخطار ایلرایدی .
انهار جسیه اکثراً بر مجرای قمر نایبه سالک ،
وکنیدیلرینه منظره بخش وحشت اولان صرب و دیک
سواحل مالکدرلر . «نوا» نهری دبدبلی بر شهر عظیم
ایچندن ، مجراستی املا ایدرک جریان ایدردی : براق
وصیاف صولر در آغوش ایتدکاری جزایرک جننی لمس
ایدر و مملکتک وسعت و قیعت کامله سی ایچنده ، نظرک
غائب اوله جفی بر خط مستقیم اوزرینه «عرانیت» دن انشا
اولنش ایکی ریختم واسطه سیله امتداد ، اواج قبال ایچندن
یک شمشه لی تکریر صورتیه پای منخی سیرودور ایلرایدی که
بشقه برده نه مثالی ونده مقلدنی بولق امکان خارجنده در .
یوزلرجه صندال جهات مختلفه دن حرکت ایدر
وصونی یادرادی . قطب شماله منطقه حاره انمارینی ورع
مسکونک محصولات متنوعه سی نقل و ادخار ایدن سفائن
اجنبیه پیچیده شراع و مرسانشین اوله رقی اوزاقدن اوزاغه

کورینورلردی . امریقسانک پارلاق قوشلاری «نوا» نک
اوزرنده سیاحت ایدر و مسقط رأسلرینک بو رقتل فدانلرینه
قوتویه جویرلرینه ، آناسلرینه ، لیون و کافه انمارینه یکیدن
یکجه ملاقی اولورلردی .

کاهکاه کورکاری مرفوع ظریف و نازین زوجیه لر
تصادف ایدر ایدرک بو کوزل صولرک حلیم و آسوده
آفتینه مسامحه کارانه تبعیته آهسته کیدرلر و افتدیلر ،
منظره لطیفه نک بخشایش دلارا ولیله فرحفرانک شمشعه
لطافت تماسیه آکسایب خط و مسار ایدرکن ملاحان بر
ملی هوایی ترنم و تقنی ایدرلردی .

زده قریب اوزونجه بر قایق زنگین بر تاجری سرعت
سیرایله نقل ایدروردی . التون صحاقلرله مزین و مجهر بر
قرمزنی تنه زوج و زوجیه و خویشاکی ستر و نهان
ایدردی . ایکی صف تشکیل ایدن کورکیلرک آرمسته
صقشدیرلش بر دوس موسیقی کندی برده لرینک شوق
افزا آغشک (شانت) بخشاشنی تا اوزاقلر قدر عکس
و ایصال ایتدیرلردی .

برنجی «پیر» ک یکباره هیکل «نوا» نهرینک سنا
حلنده واقع «ایساق» میدان بی پایانک بر کوشه منته رکز
و اعلا اولمشدی . نهر ناظر و متوجه اولان سیاهی حدت

نمائی ذکاوت و شجاعت قدرت فرما سیله اساسیکر اولان معاملات
بحریه بی بر درجه دها احیا ایدم چک ظن اولتوردی .
بو عظمتی و بارلاق منظرده دائر سامعه نك جذب
ایلدیکی معلومات و کوزک دخی بر حیرت خارق العاده ایله
تماشا ایلدیکی خصوصیات انجیق بر حوصله عال العالم
فکر و سامحه سیله بر بتاقلقدن اخراج اولتان بوقدر اینه
مطلعه و آثار مصنعه عالی در .

طبیعتک اورادن حیاتی نفی و رفع ائتش اولدینی
خاطره سنی تولید ایدن بو خالی و نها ساحلرک اوزرنده
«پیر» کدی باهتختی وضع و تأسیس و تبعه سنی جمع و تشکیل
ایلدی . بو شائی هیکل جلیل القدرک اطرافنه ازدحام ایله
طوبالان اخفاد و اخلاقی اوزرنه مخوف و هیبتلی قوی
اوزائش ایدی : نصب نگاه ایدر ، و بو طوونجین معمول
دست هیئت پیوستک حمایه و یا تهدید ایچون می اوزائش
اولدینی بیله مزلردی .
قائمین تبعه استبدیکه ملاحانک طرب انکیز نعمات
واهنگی و مملکتک شوش کورلیتری حس اولتوز صورتده
تبعه ایدردی .
ماه زرانده خاورده عرض وجود اتمش اولدیندن لطیف

و در وقتل صحابه طاق فیلوفری به صفوت و بر ضیای
خفیف مذهب بخش ایدر لردی که تصویر و ترسیمی محال
اولدینی کی مثالی ده بشقه بریده اصلا کورمدم .
نور ظلت، بو بخاری بی ستر ایدن غشاوه شفاف تشکیل
ایتمک ایچون یکدیگر یله امتزاج اتمش ظن و خیالی استخراج
اولتوردی .

ع

﴿مکتوب﴾

واجب التعظیم بر ذات جلیل القدره تقدیم اولتوشدر :

ای فاضل یکانه !

بو عریضه بنی حضور سامع ادیان لرینه تقدیم ایدن، ملتک
بر عاجز مسیدر . اونظرله مطالعه یه شایان کورمکری رجاء ایدرم .
بز «علم» و «ادب» دنیان مسعودیت حقیقه دن کرچه
حصه یاب شرف اوله مامش عاجز لردن ایسه لده بشریتک
شان جیلندن اولان «سعی و ثبات» کله رینه ممکن مرتبه
توفیق حرکت ایدم چک متیقظه لردن . بو جهته شاهد مقصودی
از بر صبر ایله دراغوش ایدم بیله حکمزی امید ایدم درز .
عالم بشریته شان و شرف و یرن ضیای علم و معارف ظن
ایدرم که قادیلری خارجده راقه من . ظنر طوغری

اولمه بیله بز بونظک طوغری اولدینی «جاشیق» کله سنه
استناداً اشات ایدم چکر . استعداد بشره انبساط و یرن
اومقدس کله پیش نظر مزده الواح ترقیاتی اوقدر بارلاق
صورتده عرض ائشدرکه بزده، اکا فارشی اولان عشقمزی
اظهارده اصلا تردد ائتمک .

بو سوز مزه برهان اوله رق «شکوفه‌زار» نامی نختده
یازمه فیه باشلا دیمز بو رساله موقوفه نك نسخ منتشره سنی
حضور فاضلان لرینه تقدیمه جسارت ایدم .

«شکوفه‌زار» رساله ستک مقدمه سنده عرض ایلدیکم
وجهله «صاحی اوزون عقلی قیصه» سوز یله مظهر محقیر
انام اولان بو بیچاره قادیلر بویله بر اثر تشرینه جسارت
ایتمک لردن طولانی عفو استرحام ایدر لر .

ملت عثمانیه نك یکانه بر ادبی اولان افندمزی، تقدیس
ایدن و بوسطری پاک بروجدانک حسابانه تبعه یله یازان
اوی چاره قادیلر، حیات قلیه لری نك قیوله تنزل بیورلمسینی
استرحام و بوکا شاهد اولق اوزره حقیر رساله لری آثار
ادبی لریله تربین بیورملری آرزوی خالصانه سنی اظهار
ایدم چک تصدیقه حتام و بر لر اولیا بده

فی ۱۸ مارت سنه ۱۳۰۲

عارفه

EK 2: SÖZLÜK

-A-

âcize: sıf. ar. müennes. “acַz”den ism-i fâil.1. iktidarsız, gayr-ı muktedir, zayıf, gevşek elinden iş gelmez. 2. şaşırılmış, ne yapacağını bilmez, dermansız.

âb u tâb: revnak, tarâvet, tazelik.

âlû’l-âl: bâlâ-ter, pek âlî, a ‘lâ.

âfât: is.cm.ar.mesdâib, belâlar.

âftâb: i.fa.güneş, şems. mc. pek güzel şahıs, pek parlak çehre.

ağyar:iz. cm. ar. gayr. 1. yabancılar, teklifli adamlar, ecânib. 2. ir. rakîbler, âşıkın nazarında dildâdesiyle görüşenler.

ahfâd : iz.cm.ar. hâfid.

ahlâf: iz.cm.ar.halef.

ahz: iz.ar.alma, sitâd, kabul, tesellüm.

akdes:sıf.ar. kuddûs’dan itf. daha veya pek ve en mübârek ve mukaddes, kudsîyyete en karîb.

âkıbet-endîş: sıf.fa.her işin sonunu ve neticesini evvelden düşünen, dûr-endîş.

alâm:izn.cm.ar.fd. elem.

âlî: sıf.ar.yüksek bülend, refî ‘

âlî-cenâb: sıf.fa.haysiyet-i zâtiyesini muhâfaza ile hisset ve denâeti ve küçüklüğü irtikâb etmeyip, kerem ve sehâvete mâil bulunan.

âlîye: âlî’nin müennesi.

âmûz: sıf. fa. 1. öğrenmiş, bilen. 2. öğretene, talim eden.

an: i.fa. güzellik, câzibe, sabâhat, melâhat: hüsn ve an.

ârâ: sıf.fa.donatan, tezyin eden, şenlendiren.

ârâm: i.fa.1.dinlenme, sükûn, karar.2.rahat, huzur, istirahat. 3.ikâmet, meks.

ârâmgâh: i.fa.1.istirâhat yeri, 2.ikâmet olunan yer.3.oturulan yer, mesken, me’vâ, menzil.

ârâyîş: i.fa.süs, zînet.

âsâ : d.fa. [terkîbatta teşbih beyân eder.] gibi, mümâsil.

âsâr: iz.cm.ar.fd:eser

ashâb: iz.cm.ar.fd:sâhib. fahr-i kâinât efendimizin sohbet-i nebevîlerine ve rû’yetleri şerefine nâil olan zevât, sahâbe.

asûmân: i, fa.gök, sema, sipihr, felek.

âşiyân: i.fa.kuş yuvası mc. mesken, ikâmetgâh.

âteşîn: sıf.fa.ateşten ma'mûl imiş gibi pek kızgın ve harâretli, şedîd, hadîd.

âtî: sıf.ar.1.gelecek olan, önde bulunan, müstakbel, mâzi ve hâl mukabili. 2. önde, zîrde mastûr ve muharrer buluna.

avâmm: iz.ar.cm.fd: âmme. umum, 3. ahad-ı nas,adi halk, aşağı takım, ayak takımı, havâss mukâbili.

âver: sıf.fa.getirici, hâmil, sâhib, mûcib.

aya: hd.fa.ta'accüb ve istifhâm ile beraber temenni ve ümide delâlet eder.

aks: iz. ar.1. bir yere çarpma, vurma. 2.ziyâ veya suretin bir yere vurup geri dönmesi veya orada görünmesi3. sesin bir yere vurup geri dönmesi, yankılama. 4. ters, zıt, hilâf.

âlem-ârâ : sıf.fâ.âlemi tezyin eden, âlemin zîneti olan.

âmil : is.ar.1.işleyen, yapan,fâil.2.te'sir eden, müessir.3.bir kâide veya nasihat vesâireyi mevki '-i fiile koyup icrâ eden, onunla amel yani ona göre hareket eden.

amûd: iz.ar.cm.a'mide.1.direk,sütûn.2.rtt.[hendese] şakûlünde olarak yukarıdan aşağıya inen ve zâviye-i kâime teşkil eden hat.

ârife: ârif'in müennesi.

aşikâne: sıf.h.fa.âşıklara yaraşır hâl ve surette.

andelib: iz.ar.bülbül, hezâr.

arifâne :sıf.h.fa.ârif-i ahvâl ve esrâr olma merd-i dâniya yakışır ve sezâvâr bir surette.

arîza: is.ar. mâ-dûndan mâ-fevke takdim olunan mektup, bir maslahat arzı için yazılan tahrîrât ve nâme.

avdet: is.ar. geri dönme, rücu ', ri 'cat.

azamet: is.ar. 1.büyüklik, ululuk. 2.kibir, nahvet, gurur, taazzum, hod-fürûşluk. 3.debdebe, tantana, şükûh, dârât.

âzmâ: sıf.fa.denemiş, tecrübe etmiş. derd-âzmâ: dert görmüş.

ateşîn: sıf. fa. ateşten ma'mûl imiş gibi pek kızgın ve harâretli, şedîd, hadîd.

-B-

bâ: hc.fa. ile, ma 'a.

ba'de:zz.sonra

bâb: i.uğur, yümn-i saâdet.

bâd: i.fa. yel, rüzgâr, rîh.

bâde:i.fa.şarap, hamr, mey, sahbâ.

bağ-bân: i. fa. bahçevan, bahçe bekçisi.

bahr: iz. ar. 1. deniz, derya, yemm. 2. büyük nehir ve ya göl. 3. ed. şiir vezni, bahr-ı recez, bahr-ı remel. 4. mc. müktezabât-ı ilmiye ve fenniyesinin pâyân ve kenarı olmayan, mütebahhir adam.

bahş: veya bahşa. sıf. fa. 1. bağışlayan, hibe ve ihsân eden, veren mûcib olan. 2. affedici.

bahşayış: i. 1. bağışlayış, ihsân, atıyye. 2. afv, safh.

bâ-husûs: h. fa. husûsuyla, husûsan, ale'l-husûs, hele, en ziyâde.

bâl: iz. ar. gönül, kalp, hâtır.

bâlâ: sıf. fa. yüksek yukarı, zîr ü pest mukâbili, âlî, refî ‘

bâr: sıf. fa. yağdıran, serpen, saçan, döken.

bâr: i. fa. 1. yük, ağırlık, sıklet. 2. defa, kere. 3. yemiş, meyve.

bârân: i. fa. yağmur, matar.

bâsıt: iz. ar. bir uvzu uzatıp açan (adele)

bâtıl: sıf. ar. 1. sıhhat ve hakikate mugâyir, gayr-ı sahih, hakk mukâbili. 2. boş, bîhûde, nâfile.

bed’ : iz. ar. başlama, şürû ‘, âgâz.

bedâyı ‘: is. cm. ar. fd: bedî ‘a: nadide ve nazar-ı tahsîni câlip nev-icâd şey.

bedîd: sıf. fa. görünür, meşhûd, zâhir, ayân.

bedîhiyyât: is. ar. mn. delil ve isbâta muhtaç olmayacak surette zâhir ve ayân olan şeyler, umûr-ı bedihiye.

bedr: iz. ar. dolunay, on dört gecelik ay.

behâyim: is. cm. ar. fd: behîme

behîme: is. ar. dört ayaklı hayvan, çâr-pâ.

behre: i. fa. pay, hisse, kismet, nasîb.

belâ: d. evet, hay hay.

belâgat: is. ar. ed. merâmın hüsn-i suretle ve düzgün musanna ‘ sözlerle ifadesi.

benât: is. cm. ar. fd: bint [bint: is. ar. kız, kerîme, duhter.]

ber: i. fa. 1 göğüs, sine. 2. yemiş, meyve.

ber: sıf. fa. ileten, götüren, alan.

berîd: i. fa. tatar, posta, ulak.

berk: iz. ar. şimşek.

bevârik: ar. bârikalar. [bârika: i. ar. şimşek, şimşek parıltısı.]

bezl: iz.ar. hüsn-i rızâ ile verme, esirgemeksizin ve bol bol sarf etme, diriğ etmeme.

bezm: i.fa. sohbet ve muhabbet meclisi, iş ü işret mecma ‘1.

bi’l-âhire: h.ar. sonra, badehu, nihâyet, âkıbet.

bi’l-iltizâm: h.ar.iş edinerek, suret-i mahsûsada, kasd ve niyetle.

bi’l-iltizâm: iş edinerek, sûret-i mahsusada, rastgele değil.

bî-ârâm: ar. 1. ârâmsız, meslûbü’l-huzûr. 2. durup dinlenmeksizin.

bî-câ: bî: d.fa.b nefy ve selb manasıyla isimlerin başına girer. câ: i.fa.yer, mahal, mekan, mevki ‘

bidâ’a: bidâ’at. is.ar. cm. bedâyi ‘ 1. sermaye. 2. tahsil olunmuş ilim, malumat.

bî-dâr: sıf.fa. uyanık, yakazân.

bigâne:sıf.fa. bildik olmayan, yabancı, yâd.

bi-gayr-ı hak: bi-gayr-ı hakkın. haksız, haksızlıkla.

bî-gümân: sıf.fa. şüphesiz, şeksiz, müslim.

bihbûd: i.fa.iyilik, sağlık.

bî-hemtâ: sıf.fa. ortağı ve şeriki olmayan.

bî-huzûr: rahatsız.

bilâ-ihdiyâr: bilâ: d.ar. edât-ı selb, -sız, -sızın, bi-gayr. ihtiyâr: iz.ar.1.seçme, tercih, intihâb. 2. kabul etme, katlanma, razı olma. 3. irâdet, irâde-i cüz’iye.

bîn: sıf. fa. [“dîden” fiilinden ism-i mensûb olup str teşkiline girer.]

binâen-aleyh: bunun üzerine, bundan dolayı.

bî-pâyân:sıf.fa. sonsuz, tükenmez.

bîpervâ: sıf.fa. bir şeyden çekinmez, sakınmaz, lâubâli.

bişâret: is.ar. müjde, bir iyi haber tebliği.

bî-tâb: sıf.fa. kuvvetsiz, kudretsiz, yorgun, bitkin.

bî-tevakkuf: bî: d.fa.b nefy ve selb manasıyla isimlerin başına girer tevakkuf: iz.ar.1. durma, meksetme, eğlenme. 2. merbût ve muallâk olma, taalluk etme.

bûy: yahut bû. i.fa. koku, râyiha. mc. ümîd.

bürhân: iz. ar. cm. berâhîn, delil, isbât, hüccet. mn. mukaddimât-ı yakîniyeden mürekkep olan kıyas.

bürûdet: is. ar. soğukluk, soğuk, berd, sermâ. münâsebâttağı soğukluk, muhâsama, münâferet.

-C-

câlib:sıf.ar.celbeden, kendine doğru çeken, cezbeden.

can-fezâ : can bağışlayan, ferâh-fezâ, ruhu arttırırcasına inşirâh-ı derûn veren.

cânib: iz.ar. cm: cevânib. t:cânibeyn. yan, taraf, cihet, sû.

cây-gâh:i.fâ. makam, mahal, mahall-i mahsus.

cebhe-sây: alnını süren

cedide: cedîd'in müennesi. [cedîd: sıf.ar.1.yeni, kullanılmamış, nev, mücedded. 2.zuhûr ve hudûsundan çok vakit geçmemiş, nev-zuhûr.]

celâlet: is.ar.büyüklük, ululuk, azâmet, rif 'at-ı şân.

celb:iz.ar. 1. çekme, kendine doğru götürme, cezb. 2. getirtme, yazıp göndertme. 3. davet, ihzar. 4.hk. maznûnun veya şahitlerin mahkemeye veya davet veya ihzârı için yazılan müzekkere ve pusula, davet-nâme.

celîl: sıf.ar. s:celîle. cm:ecille. büyük, âlî, kadri büyük ve mertebesi yüksek.

cemâl: iz.ar. güzellik, hüsn, yüz güzelliği.

cenâb: iz.ar. asıl manası cânib ve cihet ise de lisânımızda yalnız tâzim tabiri olarak hazret gibi fârisî veya türkî kâidesi üzerine muzâf kullanılır.

cereyân: iz.ar.1.akma, akıntı, suyun cereyânı. 2. geçme, mürur, güzer. 3. vuku, vâki ' olma, hudûs.

cerh: iz.ar. 1.yaralama. 2. çürütme, reddetme, kabul etmeme.

cesime: cesîm'in müennesi. [cesîm: sıf.ar.1.vücutlu, gövdeli,iri.2.büyük, azîm,kebîr.3.büyük, ehemmiyetli.

cevelân: iz.ar.dolaşma, gidip gelme, deverân.

cevelan-gâh: i.fâ.dolaşılan yer, gidip geline mahal.

cezâyir: cezîre'nin cem'i. [cezîre: is.ar. her tarafı su ile ihâta olunmuş kara, ada.]

cibâl: iz.ar.cm.fd. cebel [cebel: dağ]

cihâniyân: i.fâ.cm. dünya ahâlîsi olan insanlar.

cihân-tâb: sıf. âlemi parlatan

cihât: is.cm.ar. fd.cihet [cihet: taraf, yan, yer, mahal, hıtta, semt.]

cinân: i.ar. cennet'in cem'i.

ciyâdet: i. [arabî lugatlerde bulunmayıp bunun yerine "cevdet" kullanıldığından uydurma olsa gerektir.]iyilik, güzellik, temizlik.

cûd: iz. ar. cömertlik, sahâvet, el açıklığı

cûş: i.fa. kaynama, coşma, galeyân, hurûş.

cûybâr: i.fa. nehir, dere, akar su.

-Ç-

çâbü-k-dest: eli hafif, eline çabuk

çemen:i.fa.1.ağaç ve çiçekleri hâvî çayır, bahçenin oturulacak gölgelik çayırı.2.yeşil ve kısa otlar yani çimle mestur yer, yeşillik.3.bahçede ve yol kenarlarında çimenlik yapmak üzere kısa otlar mestur bir yerden ot ve kökleriyle beraber kesilip naklolan tezekler.

çeşm: i.fa. göz, ayn, dîde.

-D-

dâhî: sıf. ar. s: dâhiye. [dâhiye: sıf.ar. cm.duhat hâriku'lâde zihin ve zekâ ve fetânet sahibi, ferîd-i asr, nâdire-i zamân.

dakîka: is.ar.1.ince fikir ve mülâhaza, nükte.2.zaman mikyâsı olarak bir saatin münkasım olduğu altmış cüzden beheri.

dâmân: i.fa. dâmen. [dâmen: i.fa. etek, zeyl.]

dâniş : i. fa. bilgi, ilim, malûmat, irfân.

dâr: iz. ar. 1. beytin bügyüğü, birkaç dâreyi hâvî mesken, konak. 2. mahall, mekân, makâm

dâye: i. fa. dadı, bir veya birkaç çocuğa bakmaya mahsus hizmetçi karı.

dehân: i.fa. ağız, fem.

dehr: iz. ar. cm. dühûr. 1. zaman, uzun müddet, devir, hengâm, ebed. 2. cihân, âlem, tabiat, hayât-ı dünya.

dem: iz.ar.kan, hûn.

dem-be-dem: an be an.

der: hc. fa. de, içinde.

der-âgûş : i. fa. kucaklama, sarma.

derç: iz. ar. 1. sokma, idhâl etme, araya sıkıştırma. 2. bir makâle veya fıkrayı gazeteye koyup neşretme.

derd-nâk: sıf. fa. dertli, kederli, mahzun, mükedder.

derecât: derece'nin cem'i.

derîçe: i. fa. küçük kapı, kapıcık.

der-piş etmek: göz önünde tutmak, nazar-ı mütâlaâya almak.

devletlü: 1. dünyevî veya uhrevî baht ü saadet veya câh ü nimet sahibi.2. vüzerâ ve müşîr+âna verilen unvandır.

deycûr: sıf.fa.karanlık, muzlim.

dîdâr: i.fa. 1.yüz, çehre, vech. 2.görme, rü'yet, mülâkât.

dîde: i.fa. göz, ayn, çeşm.

dil-ârâ: sıf.fa. gönlü tezyin eden yani hoşlandırıan, dilber.

dil-dâde: sıf.fa.gönül vermiş, âşık, mübtelâ.

dil-firîb : sıf.fa. gönlü aldatan, eğlendiren.

dil-nişîn: sıf.fa. yürekte duran, yerleşen, pek hoşla giden, latîf.

diraht : i.fa.ağaç, şecer.

diraht: i.fa. ağaç, şecer.

dirîğ: i.fa. esirgeme, kıyamama.

dûcâr:sıf.fa. ulaşmış, çatmış, düşkün, mübtelâ, giriftâr.

dûd: i.fa. duman, dühân.

dûn: sıf.ar. 1.alçak, denî, zelil. 2. aşağı. 3. altında, aşağıda olan.

dûş : i.fa. omuz, keft.

dü: f.sıf.iki.

-E-

ebhire: iz.ar.cm. fd:buhâr.

ebkem: sıf.ar. dilsiz, ebem, ahras.

ebniyye: iz.cm.ar.fd.binâ.

ebr: i.fa. bulut, sehâb.

ebyât: izn.cm.ar.fd:beyt [beyt: iki mısra'dan ibaret şiir kısmı.]

edîb: sıf.ar. s.edîbe. cm.üdebâ'. 1. edepli, terbiyeli. 2.nâzik, zarîf. 3.edebiyâtla uğraşan, edebiyeye müntesib bulunan.

edîbâne: sıf.fa.1.edepli ve terbiyeli bir adama yakışır, terbiyeli. 2. üdebaya ve ulûm-ı edebiye ashâbına lâayık.

efgân: i.fa.ba. figân. [figân: i.fa. inleme, nâle, feryat.]

eflâk: iz.cm.ar.fd:felek. [felek: iz. ar. 1.gök, semâ, âsmân. 2. eskilerin itikâdınca her bir seyyareye mahsus bir gök tabakası ki dokuz adedinde olup sekizincisi sevâbite mahsus ve dokuzuncusu nücûmdan hâlî ve cümlesini muhîot zu'm olunurdu. 3. mc. felek, baht, kader.]

efser: i.fa. taç, iklîl, dîhîm.
efzâ: sıf.fa.artıran, çoğaltan.
ekâlim: iz.cm. ar. fd.iklîm.
ekdâr: iz.cm.ar.fd.keder
ekrem: sıf.ar.cm.ekârim. daha veya pek kerîm, pek cömert ve âl-i cenâb, lütuf ve keremi ziyâde olab.
elvâh: iz.cm.ar.fd. levha
elvân: iz.cm.ar.fd. levn. birkaç renkli, rengârenk, alacalı.
el-yevm: zz. ar. 1.bugün, bugünkü günde. 2. hâlâ, henüz, şimdiye kadar.
envâc: mevc'in cem 'i. [mevc: iz.ar. dalga.]
enâm: iz.ar.halk, mahlûkat, nâs.
encâm: i.fa. son, nihâyet, âkıbet.
endâz : sıf.fa. atıcı, atan, atmış.
engîz: sıf.fa. koparıcı, irâs edici, karıştırıcı.
engüş: i.fa. parmak, usbû ' .
enhâr: iz.c.ar.fd.nehr.
envâr:nûr'un cem 'i.
enver: a.s.daha nurlu, daha ışıklı, çok aydınlık, çok güzel.
enzâr: iz.cm.ar.fd.nazar.
ercâh: sıf.ar. daha veya pek râcihj, dsaha müreccâh, tercihe şâyân.
ervâh: iz.cm.ar.fd.ruh.
esmâr: iz.cm.ar.fd.semer [semer: yahut semere. is.ar. cm. semerât. 1.yemiş, meyve, nebâtât ve eşcârın tohumlarını hâvî olarak verdikleri me'kûl ve gayr-i me'kûl tane. 2. fâide, nef ' , kâr. 3.hâsıl, netice.
eşcar: iz.cm.ar.fd.şecer [şecer: ağaç]
etfâl: iz.cm.ar.fd.tıfil [tıfil.küçük çocuk, sabî, sabiyye]
etvâr: iz.cm.ar.fd.tavır
evrâk: iz.cm.ar.fd.varak [varak: iz.ar. 1.ağaç ve ot yaprağı. 2. kâğıt veya kitap yaprağı, iki sahifeden ibâret yaprak. 3. yazılmış kâğıt, mektup, tezkere. 4. ekseriya birer yapraktan ibâret olan matbu ' gazete vesâire. 5. tr yaldızlanması merâm olunan şeye yapıştırılmak üzere pek yufka dökülmüş altın safhası veya taklidi.]
ez-cân u dil: cân ve yürekten

ezhâr: ar.i. çiçekler.

ezhâr: is.cm.ar. çiçekler, şükûfeler.

ezher: sıf.ar.pek beyaz ve parlak.

ezvâk: iz.cm.ar.fd.zevk

-F-

fahr: iz.ar. öğünülecek şey, medâr-ı ıftihâr, bâis-i mefharet olan zât.

farak: iz.ar.baş tepesi

fârisî: sıf.ar. s: fârisiyye. fars iklimine veya bütün iran memleketine ve bu memleketin lisân ve kavmine mensûb ve müteallik. i. iran'da söylenen lisân ki, arabîden sonra elsin-i edebiyye-i İslâmiyye'nin en mukaddemidir. h. iran lisânında.

fazl: is.ar.cm.efdâl. 1.değer, meziyyet-i zâtiyye.2.hüner, marifet, kemâl, ahlâk ve akîde doğruluğuyla beraber ilim ve dâniş.3.kerem, inâyet, ihsân. 4. üstlük, artıklık, rüchân.

fehmi: iz.ar.anlayış, idrâk, zekâ.

fer:i.fa 1.parlaklık, ziyâ, nûr, aydınlık.2.zînet, süs, revnak. 3. tantana, debdebe, şân, şevket, celâdet.

ferah-fezâ: şenliği arttıran.

ferâmuş: i.fa. unutma, nisyân, hatırdan çıkarma.

fermâ: sıf.fa. buyuran, emreden, âmir.

fermân-fermâ: sıf.fa.emir buyuran, hükmeden.

fesahat :i.ar. bir lisânın doğru ve hatâsız ve suhûlet ve selâsetle söylenmesi ve yazılması, sözün yanlış ve yabancı yahut nâdirü'l isti 'mâl kelimelerden sâlim olmasıyla beraber rabtının dahi kâideye mutâbık olması.

fevâ'id: is.cm.ar.fd.fâ'ide.

fevayih: fâyiha'nın cem 'i. [fâyiha: is.ar.güzel koku, ıtriyyat.]

fevka'l-hadd: hadden dışarı.

feyz: iz.ar.cm.füyûz. 1.bolluk, mahsulat, vesâire kesreti. 2.nimet, ihsân, kerem. 3.ilerleme, terakkî, kemâl bulma. 4.saâdet-i maneviyye.

fezâ: sıf.fa.arttıran, tezyîd eden.

fezâ'il: is.cm.ar.fd.fazîlet.

fikdân: iz.ar. bulunmama, olmama, adem, adem-i mevcudiyet, yokluk, eksiklik

fırîb:i.fa. aldatma, iğfâl, hile

fuhş: iz.ar. edebe muhâlefet, mugâyir-i edeb ve terbiyefgiil ve ahreket, sefâhet, zinâ.

-G-

gâ'ib:sıf.ar.1.hazır olmayan, gözden nihân olan, hâzır mukâbili.2.nerede olduğu ma'lûm olmayan, bulunamayan, zâyi '3.ed. [sarfta] mütekellim ve muhâtabın gayrı olan şahıs, şahs-ı sâlis.

gâfile:gâfil'in müwennesi. [gâfil: sıf.ar. önden ne yapacağını ve başına geleceğini düşünmeyip ihmâl eden, gaflette bulunan.

gaybûbet: i.ar.hâzır ve göz önüğnde bulunmama, meydanda olmayış, hâzır buluhmayıp başka yerde olma.

gayet: is.ar.cm.gâyat. 1. son, bitim, nihâyet, encâm. 2. netice, maksat, merâm.

gayr-ı müteharrik: [gayr: iz.sıf.ar.cm.âğyâr. başka, özge, diğer, âhar, mâadâ. müteharrik: genç: i.fa. hazine, kenz, define.

gerdûne: i.fa. araba.

gışave: is.ar. örtü, perde.

gîr: sıf.fa. 1.tutan, kabz u zabt eden. 2.yayılan, intişar eden, münteşir.

girân-bahâ: ağır, pahalı.

giryân: sıf. fa. 1. bağlayan, bâkî. 2. ağlayarak.

gumum: gam'ın cem 'i.

gûn: i.1.renk, levn.2.türlü,nevi.

gurûb: iz.ar.1. (bir cism-i semâvî) garb cihetinde ufkun altına geçip görünmez olma, batma, ufûl. 2. mc. zevâl bulma, zâil olma.

gûş : i.fa. 1.kulak, üzn. 2. mc.işitme, sem ' . 3. dinleme, kulak verme, istimâ '.

güftâr: i.fa. söz, lakırdı.

gül-deste: i.fa. 1. gül demeti. 2. mc. eş 'ar veya terâcim-i ahvâl mecmuası.

gölşenserâ: [gülşen: i.gül bahçesi, güllük, gül-zâr. serâ: sıf. fa. tagannî eden, terennüm eden.]

güzâr: i.fa. geçme, geçiş.sıf.edâeden, ifâ eyleyen, beceren, ödeyen.

güzerân: i.fa. geçme, mürur, sebk.

güzîn: sıf.fa. 1.seçen, intihâb eden, seçip ittihâz eden, ihtiyâr eyleyen. 2. seçilmiş, müntehâb, muhtâr.

-H-

hâb: i.fa.uyku, nevm.

hâb-gâh: i.fa. uyku mahalli, yatak veya yatak odası.

haclegâh: yani hacle. is.ar. gelin oadıs, gerdek. [zâten mahal beyân ettiğinden “hacle-gâh” demek abestir.]

hâher: i.fa. kızkardeş, hemşire.

hâhiş: i.fa. istek, isteyiş, arzu.

hâk: i.fa. 1. toprak, toz, türâb. 2. mezar, merjkad, toprak.

hakâ'ik: is.ar.cm.fd:hakikat.

hâk-dân: i. toprak yer, dünya, kürre-i arz.

hakîm: sıf.iz.ar.cm.hükemâ. 1.fevkâlâde aklıyla ve ahşlâk-ı hasenesiyle mümtâz adam, feylesof. 2. hikmet ve felsefe mütehassısı. 3. kâffe-i ulûm ve fûnûna vâkıf adam, âlim, allâme.

hakîmâne: sıf.h.fa.hâkime lâıyk ve sezâvâr hâl ve surette.

hakîr: sıf.ar.s:hakire. kadr ü değeri olmayan, hor, denî, muhakkar, nâçiz, hürmet ve itibâr olunmayan.

halâs: iz. ar. kurtulma, rehâ.

hâlât: hâlet'in cem 'i. [hâlet: is.ar.1.hâl, sûret, keyfiyet, hey'et. 2. takdir.]

hâlî: sıf.ar.s:hâliye. 1.boş, tehi, içinde bir şey olmayan. 2. sâhipsiz, ıssız, kimsesiz, tenhâ. 3.bir şeyden ârî, müstesnâ,berî.4. meşguliyetsiz, iştigâl olunmayan, boş geçirilen. 5.açık, münhâl.

hâlikiyyet: is.ar.yaratıcılık, yaratma hâl ve sıfatı.

hâme: i.fa.kalem, kilik.

hamîde: hamîd'in müennesi. [hamîd: sıf.ar.1. medhe şâyân, memdûh. 2. hamd ü senâyâ sezâvâr olan hakk celle ve âşlâ hazretleri.

hamiyyet: is.ar. insanın memleketini ve aile ve taallukatını tecâvüz ve hakareten himâyeye ve muhâfaza etmesi gayreti.

hâmuş: sıf.fa. susan, ebkem, sâkit.

handân: sıf.fa. gülen, şen, mesrûr.

hande: i.fa.1. gülme, dıhk. 2. istihzâ, eğlenme.

hâtır: iz.ar.1.insanın düşünme ve hıfzetme kuvveti, fikir, zihin, akıl, kuvve-i hâfıza.2.gönül, kalp, dil, his ve duygu kuvveti.3. saygı, riâyet.4.keyf, hâl.

havârik: is.cm.ar.fd:hârîka.

havâss: iz.ar.s.cm.fd:hâs, hâssa. gûyâ hûrufdan ve sâir şeylerden ahkâm çıkarmak marifeti.

hâver: i.fa.maşrık.

havsala:is.ar.1.kuş kursağı, taşlık. 2.mide.3.mc.derece-i istiâb ve isti'dâd, kabiliyet-i zihniye.

haydar: iz.ar. asıl manası arslan olup, hazreti aliyyü'l murtazâ (r.a) efendimize lakab olmuştur ve kinâyeten pek cesûr ve şecî ' manasıyla kullanılır.

hayr-hâhâne: sıf.fa. birinin veya herkesin iyiliğini arzu edene mahsus veya şâyân. h.fa. hayr-hâhlıkla birinin veya herkesin iyiliğini isteyerek.

hedâyâ:is.cm.ar.fd:hediye.

hemîşe: zz.fa.dâimâ, her zaman, her vakit.

hemşire: i.fa.kız karındaş, hâher, uht.

hey 'et: is. ar.cm.hey'ât. 1. şekil, suret, görünüş. 2. duruş, vaz ', vaziyyet. 3. kıyâfet, ulemâ, isnâf hey'etinde bir adam. 4. hâl, keyfîyet. 5. bir top teişkil eden efrâd ve eşhâsın mecmu 'u. 6. ahvâl-i semâiyeden ve ecrâm-*ı semâviyenin suret-i devr ve hareketiyle kürre-i arzın bir seyyâre olmak itibariyle olan ahvâlinden bahs eden fen.

hıredsûz: [hired: i.fa. akıl, fikir, zihin. sûz i.fa. yanma, tutuşma, âteş, harâret.]

hirâs: i.fa. korku, korkma, ürkme.

hîşân: hîş'in cem 'i. [hîş: i.fa. akraba, taallukât.]

hitâm:iz.ar.1.bitme, tükenme, pâyâna erme. 2. son, nihâyet, pâyân.

hod-pesent: sıf.fa.kendini beğenmiş, mağrur.

hor:sıf.fa.yiyen, âkil

hubût: iz.ar. aşağıya inme, düşme.

hulûs: iz.ar.1.hâlislik, saflık, doğruluk, yalan ve hileden hâlî olma. 2.samîmiyet, muhabbet-i samîme. 3.çatma, yaranma, müdâhene.

humret: is.ar. kızılık, kırmızılık.

hurşîd:i.fa.güneş, şems.

hurûşân: sıf.fa.bağırıp şamata eden veya ederek, telaşlı.

husûl: iz.ar.vücûda gelme, peydâ olma, hâsıl olma.

hünerver: sıf.fa.cm.hünerverân.hüner ve marifet ve mahâret ve hazâkat sahibi.

hüsn-i kabûl: iyi kabul etme, ikrâm ve tazimle kabul ediş.

hüsn-i teveccüh: muhabbetle karışık tahsîn ve takdir.

hüzn-âver:sıf. fa. hüzn getiren.

-I-

ıtlâk: iz.ar. 1.salıverme, koyuverme, tahlis, tahliye-i sebîl. 2. afv, safh, habs vesâire cezadan kurtarma. 3.boşama.4.kayd u hasırdan kurtarıp umumiyet üzere kullanma, şumûllendirme.5.isim verilme, tesmiye.

-İ-

i ‘lâ’: iz.ar.1.yükseltme, yukarıya kaldırma.2. şân ve şöhetini artırma.

i ‘tilâ’: iz.ar.1.yükselme, yukarı çıkma, irtifâ ‘. 2.yüksek mertebelere yetişme, nâil-i derecât-ı âliye olma.

i‘tilâ’: iz.ar. 1.yükselme, yukarı çıkma, irtifâ ‘. 2.yüksek mertebelere erişme, nâil-i derecât-ı âliye olma.

ibkâ’:iz.ar.dâim ve bâki etme, bırakma.

ibtılâ’: iz.ar.giriftâr ve dûçâr olma, düşkünlük, mübtelâ oluş.

iddihâr:iz.ar.1.zahire toplayıp vakt-i galâda yüksek fiyatla satmak üzere biriktirme. 2. ale’l-ıtlâk bir şeyi toplayıp biriktirme, cem‘ ve hıfz.

ifadât: ifâde’nin cem‘i. [ifâde: is.ar. 1.anlatma, söyleme, beyân, takrir. 2. anlatmak yolu, anlatış, sûret-i takrir. 3.ders verme, tedris, ders takriri, talebeyi dersinden müstefid etme.

ifhâm: a.i.anlatma. beyân etme.

iğtirâb: iz.ar.gurbete gitme, ihtiyâr-ı gurbet.

ihdâ’: iz.ar. hediye verme, hediye gönderme.

ihrâz: iz.ar. kazanma, nâil olma, ma’neviyâtta bir nimete mâlik olma.

ihtirâ’ât: ihtirâ’nın cem‘. [ihtirâ’: misli sebk etmemiş bir alet ve makine vesâire icâdı. mc. aslı olmayan bir şeyin kurulup vaki‘ ve sahih gibi gösterilmesi.d. kimse tarafından kullanılmamış tabirler ve mazmunlar sarfı.]

ihtiram: iz.ar.cm.ihtirâmât.hürmet, riâyet, saygı, tevkîr, i‘zâz, tekrîm.

ihtirâz: iz.ar.sakınma, çekinme, tahaffuz, ictinâb.

ihtisâr:iz.ar.cm. ihtisârât.sözün kısa kesilmesi, merâmın az sözle ifâde edilmesi, bir ibareden lüzumsuz veya ikinci dereceden lüzumu olan tafsilâtın tayyî.

ihtiyâr:iz.ar.cm.ihtiyârât. 1. seçme, tercih, intihâb.2.kabul etme, katlanma, razı olma.3. irâdet, irâde-i cüz’iye, kendine mâlik olup kendi re’y ve arzusuyla hareket etme.

ihtizâz: iz.cm.ar.ihtizâzât. 1.hafif surette dürtme, oynatılan bir telin bir vakit titremesi gibi hareket, lerze, ra‘şe.2.h. havanın sestten dalgalanıp nakl-i sadâya vâsıta olması.

ikbâl: iz.ar. 1.tâli‘ ve bahtın teveccühü, müsâadesi. 2.bir adamın işi doğru gitme, hâli iyi olma, nazar ve teveccühte olma, refâh, câh, idbârın zıddı.3.birine doğru dönme, yüz çevirip bakma, teveccüh. 4. istek, yüz çevirip bakma, arzu.

ikdâm: iz.ar.cm.ikdâmât.sebât ve devam ile sa‘y etme. ilerlemek ve ilerlemeye çalışmak.

ikmâl: iz.ar.cm.ikmâlât. kemâle erdirmeye, mükemmel etme, tamamlama, bitirme.

iktidâr: iz.ar.güç yetme, yapabilme, muktedir olma, makderet, tâkat.

iktisâb:iz.ar.cm.iktisâbât. kazanma, edinme, tahsil.

iktizâ’: iz.ar.1.lüzûm, lâzım gelme. 2. ihtiyaç, hâcet, muhtaçlık, iftikâr.3. lüzum ettirme, icâb, lâzım getirme. 4. işe yarama.

ilcâ’: iz.ar.cm.ilcâ’ât.icbâri muztarr bırakma.

ilcâ’: iz.ar.icbâr, muztarr bırakma.

ilhâmât: ilhâm’ın cem‘i.

ilkâ: iz.ar.cm. ilkâât. kopma, bırakma, atma. mc. muzır sözlerle zihin çevirme, iğfâl, ifsâd.

iltizâm: iz.ar.cm. iltizâmât. 1.kendi üzerine lâzım addetme, ihtiyâr. 2. birinin tarafını tutma, tarafgirlik etme. 3. icâb ettirme, mûcib olma, intâc.

implâ: iz.ar.doldurma manasıyla kesîrû’l- isti ‘mâl ise de arabîde zaten sülâsi- mücerredî doldurmak manasıyla müte ‘addî olduğundan, if ‘âl bâbında asla bu manaya gelmez.

imtidâd: iz.ar.uzama, uzun sürme, uzayıp gitme.

imtinâ ‘ : iz.ar.1.istememe, yapmama, çekinme. 2. imkânsızlık, mümkün olmayış.

imtizâc: iz.ar. 1. karışabilme, birden ziyâde cismin karışık bir cisim teşkil etmesi. 2. biribirini tutma, uygunluk, muvâfakat. 3. geçinme, hüsn-i muâşeret, uyuşma.4.alışma, sıhhate muvafık olma.

in ‘itâf: iz.ar. birtarafa dönme, meyl etme, temâyül, teveccüh.

inbisât: iz.ar.1.yayılma, açılma. 2. iç açılma, ferâhlanma, inşirâh.

incilâ: iz.ar. 1.celî ve ayân olma, tezâhür. 2.parlama, cilâlanma.

infikâk: a.i.ayrılmak, yerinden çıkmak.

inşirâh: iz.ar.açılma, açıklık, ferâhlık.

intibâh: iz.ar. 1.uyanma, uyanıklık. 2.gafletin zıddı, göz açıklığı, teyakkuz.

intisâb: iz.ar. bir büyük adama veya bir dâire ve hey ‘et-i hânedâna merbut ve müteallik olma, irtibât, taallük, mensûbiyet.

intişâr: iz.ar. 1.yayılma, dağılma, üreme. 2.fâş olup şüyu ‘ bulması, ağızlara düşme. 3.ta ‘ammüm etme, herkes hissedâr olacak şekilde çoğalıp yayılma.

intizâr: iz.ar.bekleme, gözleme, terakkub.

inzâr: iz.ar.netâyicinin vehâmetiyle korkutarak bir şeyden men ve nehy etme, tebşirin zıddı.

îrâd: iz.ar.1.getirme, nakletme.2.bir mülkün verdiği temettu ‘, mahsûlat ve kira vesaireden alınan akçe, gelir. 3.kira veya mahsul veren emlâk ve akar.

îrâs: iz.ar.getirme, icâb etme, verme.

ircâ ‘:iz.ar.geri çevirme, geri, döndürme.

irtikâb: iz.ar.1.kötü ve mezmûm ya memnu bir iş, bir günah işleme. 2.rüşvet alma.

îsâl: iz.ar. vusûl buldurma, erişirme, yetiştirme, ulaştırma.

ismet: is.ar. 1.muharremâtтан ve irtikâb-ı rezâ’ilden ictinâb ve tevakki. 2.nâmus, iffet, perde. 3. bî-günahlık, masumluk, masumiyyet.

isti ‘mâl: iz.ar. kullanma.

istibşâr: iz.ar. müjde alma, bir haber alıp sevinme, bir haberi müjde gibi telakki etme.

istiğrâk: is.ar.1.dalma, bir şeyin içine gömülme, bir şeyle kaplanma. 2. dalgınlık, erbâb-ı tasavvufun vecde ve hâle dalıp mâsivâdan bî-haber olmaları.

istihkâk: iz.ar.1. haklı ve şâyeste olma, liyâkat, hak etme.2. hak edilen meblâğ, işlemiş maaş.

istihrâc: iz.ar. 1.bir şeyin içinden diğer bir şeyi çıkarma.2.netice çıkarma, istidlâl etme. 3. bir lisânda okuduğunu anlama, meâl çıkarma. 4. tefe’ül nücûmundan ahkâm çıkarma.

istihsân: iz.ar.güzel bulma, güzel nazarıyla bakma, beğenme.

istihzâ’: iz.ar.eğlenme, eğlenceye alma, zevklenme.

istilzâm: iz.ar.bir netice-i tabî ‘iyye ve zarûriyye suretiyle icâb etme.

istimdâd: iz.ar.1.yardım isteme, birinin avn ü merhametine müracâat. 2.düşmana karşı yardım için bir kumandan veya müttetik bir devletten asker talebi.

istintâc: iz.ar.netice çıkarma.

iş ‘âr: iz.ar. tahrîren bildirme, haber verme.

işrâb: iz.ar. 1.çok içirme. 2.zımnem anlatma, dolayısıyla maksadını gösterme, îmâ.

iştimâl: iz.ar.kaplama, ihâta, şâmil ve hâvî olma.

itmâm: iz.ar. bitirme, ikmâl, pâyâna erdirme.

ittihâz: iz.ar.1.edinme, kabul etme. 2. ad ve itibâr nazarıyla bakma. 3. kullanma, isti‘mâl etme. 4. düşünme, kurma, tevessül.

ittisâm: iz.ar.kızgın demirle deriye vurulan damga ile damgalanma, muttasıf olma.

iz.ar.parlaklık, güzellik, letâfet, tarâvet, ziynet.

-J-

jâle: i.fa.gece yağan ve yapraklara konan ince nem, çiğ, şebnem, nedâ.

-K-

ka'r: iz.ar.deniz ve kuyu vesâirenin derin dibi.

kâbil-i tevîk: [kâbil: sıf.ar.cm.kâbile. 1.alan kabul eden. 2. müsta 'idd, kâbiliyet ve isti 'dâdı olan. 3.mümkün, mutasavver. tevîk: iz.ar.cm.tevîkat. 1.uydurma, muvafık ve mutâbık getirme. 2.hidâyet-i rabbaniye, avn-ı ilâhî.

kâffe:is.ar.cümle, bütün, hep, cemî ', kâtibe, mecmu '.

kâfil: sıf.ar.s.kâfile. 1.bir işi deruhte eden, üstüne alan, müteahhit. 2.kefil, zâmin.

kâhir:sıf.ar.s.kâhire. 1.kahreden, zor ve cebr eyleyen, mahveden. 2. üstüne gelen, gâlip. 3. def ve izâle eden.

kân: i.fa.1. maden yeri, maden kuyusu, maden damarı, bir madenin bulunduğu ve çıktığı mahal.2.mc.menba ', mastar, bir sıfatın kesretle bulunduğu zat.

kânûn-i sâni: süryânice'nin tavassutuyla Latince'den bize müntakıl olan takvim-i şemsîde mevsîm-i şitânın ilk iki ayı ki birincisine kânun-ı evvel ve ikincisine kânun-ı sâni denip, ikisi de otuz birer gündür.

karîb: sıf.ar.s.karîbe. 1.mekan veya zamanca uzak olmayan, ytakın, nbezdik. 2. nesil ve nesep ve zürriyetçe veya münâsebâtca insdana yakın bulunan, akraba, komşu, hem-cins. h.yakın, takribî, hemen.

kavâ 'id-i fenniye: [kavâ 'id: is.cm.ar.fd:kâide. fenn: iz.ar.cm. fûnûn. 1.nevi, cins, türlü. 2.ulûm ve maârifin beher şube ve nevi. 3. akıl, tecrübe ve ispat işle vücuda gelen ilim. 4.mc.hîle, mekr, hud 'a.

kâzib:sıf.ar.1.yalan söyleyen, sözü doğru olmayan, yalancı. 2. doğru ve sahih olmayan, sâdik zıddı, yalan, sahte.

kelimât: kelime'nin cem 'i.

kemâl: iz.ar. 1.erginlik, yetişkinlik,olma.2.noksansızlık, tamlık, mükemmeliyyet, kesret.3.ömr-i beşerin pişkinlik zamanı.4.insanın mâlûmât ve hüsn-i ahlâkça noksansız olması, fazl u hüner, ilm ü fazl.5.tr.değer, bahâ, kadr, kıymet.

kerîme: is.ar.1.âyet-i kerîme, âyet-i kur'âniyye.. 2.kız, dişi evlâd, evlâd-ı inâs.

kesb: iz.ar.1.kazanmai kazanç, iktisâb, istifâde. 2.edinme, hâsıl ve peydâ etme. 3. maişetini çıkarmak için olunan sa'y ile buna alet olan sanat ve meşguliyyet.

kesîre: kesîr'in müennesi. [kesîr: sıf.ar. 1.çok bulunan, bol. 2. müteaddid. 3.sık, çok defa olan.

kesret: is.ar.1.çokluk, bolluk. 2. ziyâdelik, vefret, mübâlağa. 3.sv.kalabalık, vahdet mukâbili.

keştî: i.fa.gemi, sefine.

kevkeb: iz.ar.cm.kevâkib. ecrâm-ı semâiyyenin beheri, yıldız, necm, sitâre.

kibriyâ: i,s.ar.1.büyüklik, azameti, celâl.2.hak teâlâ hazretleri.

kudsiyân-ı nûr : âlem-i lâhût sükkânı, melâike.

kûh: i.fa.dağ, cebel.

kulbe-i ahzân: [külbe: i.fa.çalı çırpıdan barınacak yer, kulûbe, fakîrâne mesken. ahzân: iz.cm.ar.fd:hüzn.]

kurs: iz.ar. 1. her nevi dâirevi şey, teker. 2. odanın havasını güzel kokutmak için ateşe konulup yakılan pul şeklinde ûd vesâire terkîbî.

kûşîş: i. çalışma, sa 'y.

kutb-u şimâlî: kuzey kutbu.

kuvve: is.ar.cm.kuvâ. 1.fikir, niyet, tasavvur, henüz icrâ olunmayıp ve fiile gelmeyip tasavvurda bulunan işin hâli. 2. hakikatte ve fiilen olmayıp ancak tabiatta olmakla imkân ve ihtimâli bulunan şeyin hâli. 3.hâsse, hiss, insanın tabiatında mevcut olan hassâ ve iktidârların beheri. 4. bir devletin asker vesairece olan hâl ve iktidârı.

küşâ: sıf.fa.1.açan, açıcı.2.ferahlandıran.3.feth ve zabt eden.

küşâd: i.fa. 1. açma, feth. 2. yeni yapılan ebniye-i umûmiyenin ilk defa olarak açılması., mevki-i isti 'mâle konması, iftitâh. 3. yayın çekilip atılması. 4. oyun tarzı.

küşâde: sıf.fa. 1.açık, meftûh. 2.ferâh, şen, mesrûr.

-L-

lâhûtî: sıf.ar.s.lâhûtiyye. ulûhiyyet ve âlem-i rûhâniyyana mensûb ve müteallik.

lâ-yu 'add: sıf.ar.sayılmaz, sayısız, pek çok, bî-şümâr.

lâ-yuhsâ:sıf.ar.sayılmaz, ta 'dâda gelmez, bî-şümâr, pek çok, lâ-yu 'add

leffen: h.ar. sararak, sarılmış ve melfuf olduğu halde.

lehülhamd

lem'ât: lem 'a'nın cem 'i. [lem 'a: is.ar. parıltı.]

lems: iz.ar.1.dokunma, el ile tutma. 2. havâss-ı hamse-i esâsiyeden temâsla derk olunanı.

lerze: i.fa.titreysi, ra 'şe.

letâfet: is.ar. 1.latiflik, hoşluk, yumuşaklık, mülâyemet.2.güzellik, tabiatın hoşlanacağı hâl ve keyfiyyet.

leyâl: iz. cm.ar.fd:leyle [leyle: iz.ar.gece, şeb.]

leyle: is.ar.bir tek gece.

lezâ'iz: is.cm.ar. 1.klezzetli şeyler, hoş gidecek tatlı ve lâtîf şeyler. 2. zevkiyyata, zevk ve eğlenceye müteallik nefsin hoşlanacağı şeyler.

lisân-ı mâder-zâd: anadan öğrenilen lisân, ana lisânı.

-M-

ma 'ârif: is.cm.ar.fd:ma'rifet. [ma'rifet: 1.bilme, dâniş. 2.hüner, mahâret, üstâdlık, sanat. 3. tr. av. hüner ve sanatla yapılmış bir usûl ve tertip. 4. garip evzâ 'u harekât, tuhafılık. 5. vâsıta, tavassut.]

ma 'âyib: iz.ar.cm. ayıp şeyler, ayıplanacak ef 'âl ve harekât, leke, kusur.

ma 'mâfih: bu hâl ile beraber, böyle iken.

ma 'tuh: sıf.ar. ateh getirmiş, bunamış, bunak.

ma'ânî: iz.cm.ar.fd.mana.

ma'dûd: sıf.ar.1.sayılmış, sayılı, sayısı malûm, şümürde. 2. mahdûd, muayyen, münhasır. 3. bir cins idâdına dahil, bir türlü add ü itibâr olunan.

ma'sûk: sıf.ar. aşk ve alâka ile sevilen, sevgili.

ma'tûh:sıf.ar.atoh getirmiş, bunamış, bunak.

ma'a: hc.ar. ile, ile beraber.

ma'a'l-memnûniyye : kemâl-i memnûniyyetle.

ma'âlî: is.cm.ar. 1. büyüklükler, şeref ve mekremetler, mekârim. 2. âlî fikirler, akl-i beşerin zor yetişebileceği efkâr-ı âliye ve mesâil-i dakika.

mâ-adâ: i.ar. geçen, tecâvüz eden, başka ,gayri, fazla.

mâ-ba'd: alttaki.

mâder: i.fa. ana, valide, ümm.

mâdih: sıf.ar. medh ü senâ eden.

mahbûbe: mahbûb'un müennesi. [mahbûb: sıf.ar.sevilen, sevgili, ma'sûk.]

mahdûd: sıf.ar. 1.etrafi ihâta olunmuş, muhât, çevrilmiş. 2. sınırlı, sınır ve hududu olan, hududu tayin olunmuş. 3. mc. pek ileriye varmayan, çok şeyler ihâta edemeyen, nâkıs.

mahûf: sıf.ar. 1.korkulu, korkulur, tehlikeli. 2. korkunç, korkutacak şekil ve surette olan, dehşet-engîz.

mahzûnâne: sıf.h.fa.tasa ve kaygı ile, gam ve kederle.
 maksûd: a.s.kastedilen, istenen, amaçlanan.
 makûle: is.ar. cins, nevi, türlü çeşit, kabîl.
 mânend: i.sıf.fa. benzer, şebîh, nazîr, misil, eş.
 manzûr: sıf.ar. 1. bakılan, nazar olunan. 2. nazarda bulunan, bir teveccühe mazhar olan.
 maskat-ı re's: teveellüd edilen, dünyaya gelinen yer, vatan.
 masnû 'a: masnû ' kelimesinin müennesi. [masnu: 1.sanatla yapılmış, sanat mahsulü. 2. aslî ve tabîi olmayan, sahte, sunî, icat ve ihtirâ olunmuş, yapma, düzme.]
 masûn: sıf.ar. sıyânet ve muhâfaza altında olan, mahfuz, emin, sağlam, salim.
 matlûb: sıf.ar.1. istenilen, aranılan, talep ve arzu olunan. 2. ikrâz ve idâne olunmuş, alacak. iz.ar.cm. metâlip. 1.istenilen şey, bir adamın istediği, maksat, arzu. 2. alacak.
 mazhar: iz.ar.cm.mazâhir. 1.bir şeyin zuhûr ve bürûz ettiği mahal veya şahıs, mahall-i tecelli. 2. nâil, müşerref.
 meclûb: sıf.ar.1.celb olunmuş, ahâr yerden getirilmiş. 2.taraftarlığı kazanılmış, bir tarafa meyl ettirilmiş.
 medd-i nazar: göz görebildiği kadar açıklık, göz alımı, göz erimi.
 mekrûhe: mekrûh'un müennesi. [mekruh: sıf.ar.1.iğrenç, kerâhetli, kerîh, menfur. 2. f.şer 'an haram olmayıp ancak zaruret olmadığı halde isti 'mâli takdir olunmayan.
 mellâhîn: mellâh'ın cem'i. [mellâh: iz.ar.. gemici, bahrî, gemi ile denizlerde seyahat eden ve gemicilik ilimini bilen adam.]
 memâlik: is.cm.ar. fd: memleket.
 memât: iz.ar. ölüm, vefat, merk.
 memdûd: sıf.ar.s.memdûde. uzatılan, sesi uzatarak okunan, meddli.
 memdûh: sıf.ar.s.memdûha. 1.öğülmüş, medh u senâ olunmuş, birinin medh u senâ ettiği. 2. medh u sitâyîşe şâyân, makbul, müstahsen.
 menâtık: mıntika'nın cem'i.
 menâzır: manzara'nın cem'i.
 menhus: sıf.ar.şe'âmetli, yumsuz.
 merfû: sıf.ar.1.kaldırılmış, yükseltilmiş. 2. kaldırılmış, fesh ve lağv olunmuş, mefsûh.
 mersâ: iz.ar.geminin demir attığı mahall, liman.
 mesârr: meserret'in cem 'i.[meserret: is.ar.1.sevinç, şâdmânî. 2.sevinci mutazammın resm ve âyîn, şenlik, düğün, sûr.]

meskenet: is.ar. 1.miskinlik, fakirlik, bîcârelik. 2. beceriksizlik, âcizlik, acz.

mesmû': sıf.ar.1.işitilmiş, duyulmuş, haber alınmış. 2. dinlenilir, dinlenmeye müstehah, şâyân-ı istimâ '. 3.dinlenileni, kabul olunan.

mesrûr: sıf.ar.1.sevinmiş, şen, şâd, şâdmân. 2. nâil-i merâm, bekâm.

mess: iz.ar.1.dokunma, değme, temas, lems. 2. vâki olma, vukû bulma. hacet mess etmek: ihtiyaç vâki olmak.

meş'ûm: sıf.ar.şeâmetli, nuhûsetli, uğursuz.

meşâhîr: sıf.i.cm.ar.fd:meşhur.

meşâmm: iz.ar. koku alacak mahal, burnun içi ve yukarısı, geniz.

meşhed: iz.ar.bir adamın şehit olduğu veya bir şehidin medfûn bulunduğu mahal.

meşkûr: sıf.ar. şükrü ifâ olunan, teşekküre müstehak, bâ 'is-i şükrân, teşekkür olunacak.

mevc: iz.ar.cm.emvâc.dalga.

mevkute: mevkût'un müennesi. [mevkut: sıf.ar.vakti muayyen olan.]

mevlid: iz.ar.cm.mevâlid. 1.doğma, vilâdet. 2.bir zâtın doğduğu zaman. 3.fahr-i kâinat efendimizin vilâdet-i şerîfeleri menkabesi. 4. doğulan yer, mahall-i vilâdet, maskat-ı re's.

mevvâc: sıf.ar.pek dalgalı, çok mütemevvic.

mezâyâ: is.ar.cm. fd: meziyyet.

mezmûm: sıf.ar.1.zemm ve takbih olunmuş, makdûh. 2. gayr-i makbul, mekruh, ma'yûb.

mıntika-i hârre: hatt-ı istivânın iki cihetinde bulunan mıntikalardır ki havaları dâima sıcak olup yaz ve kışları yoktur.

mihr: i.fa. 1. güneş, gün, şems, âfitâb, hûrşîd. 2. sevgi, seviş, muhabbet, hubb.

misbâh:iz.ar. ışıık, çerâğ.

mu'azzeb: sıf.ar.azap içinde bulunan, eziyet çeken, çok sıkıntı gören.

mu'tedil: sıf.ar.s.mu 'tedile. 1.ne pek ziyâde ne pek az olup orta haşlde bulunan, itidâl üzere olan. 2. yavaş, mülâyim, sert olmayan, i,frâtlı, pek ileriye varmış olmayan.

mu'attar: sıf.ar.ta 'tîr olunmuş, güzel kokulu, güzel koku karışmış.

muallak: sıf.ar.s.muallaka. 1.asılmış, ta 'lîk olunmuş, asılı. 2.bir yere istinâd etmeksizin havada veya boşta duran. 3. henüz kararı verilmeyip veya hall olunmayıp öyle duran iş, mesele.

muazzez: sıf.ar. 1.izzet ve şeref sahibi, aziz, mükerrem. 2. ikram ve i 'zâz olunan, hürmet ve tazimle kabul olunan. 3.kıymetli, kıymetdâr, azîz.

mufassal. sıf.ar.s.mufassala. uzun uzadıya anlatılan, tafsilli, tasîlatlı, mûciz ve muhtasar olmayan.

muharrir: muharrir'in müennesi. [muharrir: sıf.ar.1.yazan, kâtip, müstensih. 2.kaleme alan, tahriren yazni yazı ile ifâde ve ifhâm eden, münşi.]

muhassenât: is.cm.ar."1.güzel işler, güzel huylar. 2.sebeb-i tercih ve imtiyaz olan hâl-i fezâ'il, rûchân, fazl.

muhât: sıf.ar.1.çevrilmiş, etrafı alınmış, kuşatılmış.2.bir şeyin içinde bulunan, mazruf, meşmûl.

muhayyir-i ukûl: akılları hayran eden.

muhibbe: muhibb'in müennesi. [muhibb: sıf.ar.seven, sevişen, muhabbetli, muhabbeti olan.]

muhrik: sıf.ar.1.yakan,yakıcı,sûzân.2.mc.pek ziyâdeacındıran,ciğer-sûz,sûzişli.

muhtelif: muhtelif'in müennesi.

mukaddemâ: zz.ar.bundan evvel, akdemce.

mukallid: sıf.ar. 1.taklid eden, bir şeyin aynını yapmaya çalışan. 2.birinin etvâr-ı garibesinin aynınıyaparak veya onun gibi söyleyerek maskaralık eden ve bu fiiliyle herkesi eğlendiren, ansalayan.

mûmâ-ileyh: sıf.ar.s.mûmâ-ileyhâ.îmâ ve işâret olunan, zikri geçen, mezkûr.

muntazır:sıf.ar.bekleyen, gözeten, intizâr eden, müterakkıb.

musaddık: sıf.ar. bir sözün yahut bir keyfiyyetin veya yazılmış bir şeyin doğru ve sahih olduğunu isât ve te'kîd eden.

musavver: sıf.ar.1.tasvir olunmuş, resimler ve tasvirlerle müzeyyen, resimli. 2.zihinde suret bulmuş, tasavvur olunmuş, düşünölmüş.

mutantana: mutantan'ın müennesi. [mutantan: sıf.ar. tantanalı, debdebeli, haşmet ve dârât ile olan.]

muteber:sıf.ar.s. mutebere. 1.itibârlı, hatırı sayılır, hürmetli, muhterem. 2.sözü ve i,mzası geçer, sözüne ve namusuna emniyyet ve itimâd olunur. 3.geçer, sayılır, kullanılır, makbul, hükmü olan.

muttali': sıf.ar. bir işe ıttılâı olan, haberdâr, malûmâtlı.

muzlim: sıf.ar.s.muzlime. 1.karanlık, tîre. 2.meçhûl,şüpheli,karanlık. 3.kara, menhûs.

mübâya'a: is.ar.satın alma, iştirâ.

mücehhez: sıf.ar.1.hazırşlanbmı, tedârikât ve malzemesi ikmâl olunaraktehyi'e olunmuş.2.yelken, halat ve demir gibi levâzımı ikmâl olunmuş, donanmış gemi.

müdde'â: iz.ar.1.dava olunan şey, sebe-i dava olan madde, müddeinin matlubu.2.iddia olunan şey, haksız ve aslı olmaksızın dermiyân olunan keyfiyet ve salahiyet.

müdevver: sıf.ar.1.yuvarlak, top ve küre suretinde. 2. dâire ve halka şeklinde veya dâirenin içi gibi yuvarlak, değirmi.

müdün: is.cm.ar.fd:medîne. [medîne: is.ar.kasaba, şehir, belde.]

müftehir: sıf.ar.1.öğünen, iftihar eden, bir şeyi medâr-ı iftihâr addedip onunla sevinen ve koltukları kabaran. 2.şanlı, şerefli,, bâis-i fahr ve şeref. 3. vazife-dâr olmaksızın mücerred câlib-i fahr ü şeref olmak üzere bir heyete ismen dahil olan , fahrî.

mülâkî: sıf.ar.buluşan, kavuşan, görüşen.

mülzem: sıf.ar. mübâhesede ilzâm ve iskât olunan, mağlûb ve sükûta mecbur olan.

münderic: sıf.ar.derc ve idhâl olunmuş, bir şeyin içinde bulunan, sıkıştırılmış.

mündericât: is.cm.ar. bir kitap ve gazete vesairenin içinde bulunan bahisler.

münevver: sıf.ar.parlatılmış, tenvir olunmuş, ziyâdâr, rûşen, dirahşân.

müntehabât: is.cm.ar.seçilmiş eserler veya fıkralar, bir müellifin veya bir hususta muhtelif müellifinin âsârından seçilmiş fasıllar veya fıkralar mecmuu.

münteşir: sıf.ar.s.münteşire. 1.yayılmış, açılmış, dağınık. 2. duyulmuş, şuyû ' bulmuş, şâyi ' . 3. tab ' ve neşr olunmuş.

mürde: sıf.i.fa. ölü, ölmüş, ölmüş adam, meyyit, müteveffâ.

mürebbâ':sıf.ar.1.dörtlü,dört şeyden mürekkep. 2. dört köşeli. 3. rt.kendi misliyle darb olunmuş.(rakam, adet).4. tûlen ve arzen yani terbi 'an ölçülmüş.

mürûr: iz.ar.1.geçme, bir mahallin bir tarafından girip öbür tarafından çıkma, güzer. 2.geçme, gitme, muktezi olma.

müsâdif: sıf.ar.1.rastgele birlikte bulunan,rastgelen. 2. takvimce meşhur bir vakanın zamân-ı vukuuna mutâbık olan gün.

müselle: sıf.ar. teslim olunmuş, kimse tarafından itirâz ve inkâr olunamayan, mukarrer, müttefekun-aleyh, gayr-i münker, müsbet.

müsta'idd: sıf.ar.1.bir şeye hazırlanmak gibi kabiliyeti olan, isti 'dâd sahibi. 2.terbiye almaya isti 'dâd ve kâbiliyeti olan, zeki, uyanık.

müstakîm: sıf.ar.1.doğru, düz, rast. 2. mc.iffetli, afif, namuslu, hîle ve irtikâbı olmayan.

müstefid: sıf.ar. fayda gören, faydalanan, kazanan, istifâde eyleyen.

müstenîr: ar. istinâr eden, nur alan, ziyadâr, parlak.

müşerref: sıf.ar.şereflenmiş, şerefli, şeref ve izzete nâil.

müşevveş: sıf.ar.karışık, karmakarışık, gayr-i muntazam, anlaşılmaz, meşkûk.

müşevvik:sıf.ar. şevk ve gayrete getiren, arzusunu arttıran, tergîb ve tahrîs eden, muharrik.

mütecâviz: sıf.ar. 1.geçen, aşan. 2. tecâvüz ve taarruz eyleyen, sarkıntılık eden. 3. geçen, aşan, ziyâde, fazla.

mütefâvit:sıf.ar. farklı, aralarında fark bulunan, miktar ve cinsleri, muhtelif.

mütemeddin: sıf.ar.s.mütemeddine. hazariyyet ve medeniyyete nâil olan, medeniyyet hâlinde yaşayan, terakkî ve temeddün etmiş olan.

mütenebbih: sıf.ar.s.mütenebbihe. uyanık, uyanan, bir ihtar ve nasihat veya vakadan ders alıp aklını başına toplayan, pend ve ibret alan.

mütenevvi ‘: sıf.ar.bir neviden olmayan, türlü türlü, çeşit çeşit, gûnâgûn, muhtelif.

mütesâvî: sıf.ar.s.mütesâviye. birbirine eş ve müsâvî olan, birbiri kadar yek-sân.

müteselsil: sıf.ar.s.müteselsile. zincir gibi birbirine bağlı olan, arası kesilmeksizin birbirini tâkip eden.

müteveccih: sıf.ar.1.yüz tutan, bir yere doğru hareket ve azimete tasaddî eden, yola çıkan. 2. birine teveccühü yani nazar ve hüsn-i zann ve muhabbeti olan.

müteyakkız: sıf.ar.1.uyanık, uyanmış, bîdâr. 2.gözü açık, gaflette olmayan, basiretli.

müttehiden: h.ar.birlikte, beraber olarak, birden.

müzehheb: sıf.ar.s.müzehhebe. altın suyu veya yazdız ile tezhîb olunmuş, yaldızlanmış, yaldızlı.

müzeyyen: sıf.ar.s.müzeyyenen. bezenmiş, süslenmiş, donanmış, zînetli.

-N-

nâcî: sıf.ar.1.kurtulmuş, selâmet bulmuş. 2. nâr-ı cehennemden âzâde olan, cennetlik.

nâfî ‘:sıf.ar.faydalı, menfaatli, yararlı, kârlı.

nağmât: nağme’nin cem’i.

nâhîd: i.fâ.1.zühre seyyaresi.2.mc.bulûğa ermiş genç kız.

nasb: iz.ar.1.dikme, saplama, rekz. 2.koma, vaz ‘, ilkâ. 3.bir memuriyyetve hizmete koma, tayin, kayırma. 4.bir rütbe alma, bir rütbeye geçme, terfî ‘.

nâ-yâb: sıf.fâ.1.bulunmaz, ma ‘dûm, mefkûd. 2.misli bulunmaz, nâdir.

nazir: sıf.i.ar.s.nazîre. benzer, müşâbih, misl, mânend.

necât:is. ar. kurtulma, halâs, selâmet, rehâ.

nedret: is.ar. nâdir olma, seyreklik, az bulunur şeyin hâli.

nef': iz.ar. âsî, fâide, menfaat, sûd.

nefise: nefâ'is'in cem 'i. [nefâ'is: is.ar.makbûl ve kıymettâr şeyler.]

nefy: iz.ar. 1.iclâ. 2. ed. selb, inkâr, ef 'âl vesâir kelimelerin hadesin adem-i vukuunu beyân eden hâlleri.

nehâr iz.ar. gündüz.

nekhet : is.ar. koku, rayihâ, bûy, her şeyin kendine mahsus kokusu.

nesh: iz.ar.1.fesh ve lağz etme, hükümsüz bırakma. 2.bir kitabın suretini alma, bir nüshasını çıkarma, kopya etme, istinsâh. 3. başlıca kitap istinsâhında müsta 'mel olan yazı nev 'i. 4.başka şekle koma, suret ve kalıp değıştirme.

nesîm: iz.ar. hafif ve latîf rüzgâr.

neşvedâr is.ar.neş'e.

nev: sıf.fa. 1. yeni, cedit, mücedded. 2.âhiren zuhûr etmiş, yeni, hâdis, muhdes.

nevâz: sıf.fa. okşayan, taltif ve tatyîb eden, hoşlandırان.

nev-demîde: sıf.fa. yeni bitmiş, yeni sürmüş.

nev-nihâl: taze fîdan

nev-resîde: yeni yetişmiş.

nezâret: is.ar. 1.bakma, bakış, etrafı görme, seyr, medd-i nazar. 2. gözetme, teftîş, yoklama, muâyene. 3. idâre, riyâset. 4. devâ'ir-i esâsiyye-i devletten beheri , vûkelâ-i devletten bir zâtın taht-ı idâresinde olan dâire. 5. rûsûmsat vesâir bazı idârelerin büyük taksîmâtından beheri.

nigâh: i.fa. bakış, bakma, nazar.

nigâr: i.fa.1.resim, tasvîr, suret. 2. mc.tasvîr gibi güzel mahbube. sıf.fa. [vasf-ı terkibîde]resm olunmuş, müressesem, musavver.

nigâristân: i.fa. 1.resim ve tasvirler ve heykellerle dolu mahal, resim ve heykel numunehânesi. 2.putlar ve sanemlerle memlû abede-i evsân mabedi, put-hâne. 3.mc.mahbûbeleri çok mahal.

nihân: sıf.fa. 1.gizli, saklı, mahfî, mestur. 2.hazır ve mevcut olmayan, gâib.

nikâb: iz.ar. yüz örtüsü, peçe, yaşmak, lisâm, hicap.

nisvân: is.cm.ar. kadınlar, inâs, tâife-i nisâ.

nişân-gâh: i.f.a.1.hedef yeri, hedef ittihaz olunan mahal. 2.silahın nişân almaya mahsus yeri.

nişîn: sıf, fa. oturan, oturuş, câlis.

nusret : is.ar.yardım, avn ve ale'l-husûs avn-i ilahî. 2. zafer, muzafferiyet, galebe.

nümâ: sıf.f.a. [vasf-ı terkibîde bulunur.] gösteren, irâde eden, bildiren.

nüsah: nüsha'nın cem'i.

-P-

pâdşahî: sıf.f.a. pâdişâha mensûb ve müteallik.

pâ-mâl: yahut pâ-y-mâl. i.f.a. ayak altına alma, çiğneme.

pây: ayak.

pâyân: i.1.son, âhir, nihâyet, encâm, gâye. 2.uc, kenâr.

pây-endâz: sıf.f.a.ayak atan, ayak atmış, ayak basmış.

perest:sıf.f.a.tapan, tapınan, ibâdet eden. mc. çok seven meftûn ve mübtelâsı olan, perestîş derecesinde muhabbeti olan.

pertev: i.f.a.ziyâ, nûr, parlaklık.

perver: sıf.f.a. 1.besleyici, besleyen, iâşe eden, nafaka veren. 2. terbiye eden, yetiştiren, tefeyyüz ve terakkî ettiren 3. haiz, muttasıl.

perverde: sıf. 1.beslenmiş, iâşe ve tağziye olunan.

pesend: i.f.a.beğenme, takdir, tahsîn.

peyker: i.f.a.yüz, çehre, suret, beniz.

peymâ: sıf.f.a.ölçen, ölçülü.

peyrev: sıf.f.a. birinin arkası sıra giden, tâbi ' , mensûb.

peyveste: sıf.f.a.1.ulaşmış, muttasıl. 2. dâimî.

pîçîde: sıf.f.a.karışmış, bükülmüş, kıvrılmış.

pîrâ: sıf.f.a.donatıcı, tezyin eden.

pîrâmen: yahut pîramûn. i.f.a. çevre, etraf.

pirâye: i.f.a.donatma, zînet.

pister: i.f.a.döşek, yatak.

pîş:i.f.a. ön, ileri, huzûr.

pîş-gâh: i.f.a.huzûr.

pür: sıf.f.a. dolu, memlû.

-R-

ra'd u berk: gök gürlemesi.

ra'nâ:sıf. güzel, latîf, parlaki, revnaklı. pek iyi, pekâlâ.

rabbânîye: rabbânî'nin müennesi. [rabbânî: sıf.ar. hak teâlâ hazretlerine mensûb ve müteallik, ilâhî.]

rahm: iz.ar.acıma, esirgeme, merhamet.

râyet: is.ar.sancak, liva.

rebî 'î: sıf.ar.ilk bahara mensûb ve müteallik.

ref': iz.ar.1.kaldırma, yükseltme, yukarıya çıkarma, i 'lâ.2.kaldırma, lağv ve feshetme.

ref'at-yâb: [ref 'at: is.ar. yükseklik, ulûvv, yüksek ve büyük rütbe. yâb: sıf.fa. 1.bulan, nâil,dest-res. 2. bulunan, ele geçen.]

reftâr: i.fa.gidiş, yürüyüş, hareket.

reh: yahut râh. i.fa.1.yol, târik.2.meslek, usûl, âyin.

rekz: iz.ar.dikme, saplama, yere saplayıp kâimen durdurma, kurma.

resîde: sıf.fa.yetişmiş, erişmiş, vâsıl, kemâl bulmuş.

reşş: iz.ar.serpme, püskürtme.

revâyih: râyiha'nın cem 'i. [râiha: is.ar. koku, bûy.]

revzen: i.fa.pencere.

ricâl: recül'ün cem 'i. [recül: 1.bulûğa ermiş erkek adam. 2.mc.ehil, muktedir.]

rîh: iz.ar.yel, rüzgâr, bâd.

rikkât : is.ar.1.incelik, yufkalık.2.mc.acıma, şefkat, teessür, müteessir olma,rahm.

risâle-i mevkute: muayyen vakitlerde meselâ haftada veya ayda bir neşr olunan mecmaa.

rişâşe-rîz: [rişâşe: is.ar.serpinti.rîz: sıf.fa.döken,i akıtan,saçan,serpen.]

riyâz: ravza'nın cem 'i. [ravza: is.ar.bahçe, suyu ve çemeni bol bahçe.]

rub '-ı meskûn: küre-i arzın bütün nısf-ı cenubisiyle nısf-ı şimâlîsinin dahi amerika tarafındaki yarısı keşfolunmazdan evvel bütün kısım-ı meskûnu zu'm olunan ve inde'l-mütekaddimîn malûm olan çâr-yeki.

rubâ: sıf.fa. kapan, kapıcı.

rûh u revân: birinci takdirde gidici olan rûh manasıyla sıfat-ı mevsûfve ikinci takdirde atf-ı tefsirdir.

rûh-ı revân: birinci takdirde gidici olan rûh manasıyla sıfat-ı mevsuf ve ikinci takdirde atf-ı tefsirdir.

ruhsâr: i.fa.yanak, had, izâr, ruh.

rû-nümâ: sıf.fa.yüz gösteren, zuhûr eden, meydana çıkan.

rûy: yahut rû. rû: is.fa. 1.yüz, vech, çehre. 2. satıh, yüz.

rûz: i.fa. gün, gündüz, yevm, nehar.

rû ‘yet: is.ar.1.görme, görüş.2.nezâret, idâre.3.bakma.

-S-

sa ‘y: iz.ar.1.çalışma, çabalama, emek, cehd. 2.geçinmek için iş işleme, iş. 3. koşma, yürüme.

sâ’î: sıf.ar.çalışan, sa ‘y eden.

sad: ad.fa.yüz.

sademât: sadme’nin cem ‘i. [sadme: is.ar.1.çarpma, vurma, çatma. 2. ansızın başına gelen afet, insanın hâl-i maddî ya manevîsini sarsan vukuat. 3.kim.patlama.

sad-hezâr: yüz bin.

safâ’: iz.ar.1.sâfilik, berraklık, bulantı ve küdûretten sâlim olma.2.endişesizlik, itmi’nân, rahat, huzur, eğlence.

safâ-yı hâtır: huzûr-ı kalp, gönül rahatlığı.

saf-derûn: sıf.fa.içi saf ve sâde, bön.

safvet: is.ar.sâfilik, hâlislik, pâklık, berraklık, gıll ü gışdan ârî olma.

sahârî: sahrâ’nın cem ‘i.

sahr: ya da sahra. [sahra: is.ar.1.kaya, büyük taş. 2. arz. taş ve toprak envayıyla meâdin-i muhtelifenin hâl-i tabîide bulunan parçaları.]

sâik: sıf.ar. götüren, sevk eden.

sâkit:sıf.ar.susan, sükût eden, ses çıkarmayan, hâmuş, ebkem.

sâlik: sıf.ar.1.bir yola sülûk eden, bir yolda giden, bir yol takip eden. 2. bir tarikata dahil olup hidâyet yolunu takip eden, mürit.

sâmi ‘a: is.ar.işitmek hissi.

sâmî: sıf.ar.yüksek, âlî.

sâniha:is.ar.zihne gelen fikir ve mütâlâa, çok düşünmeyerek doğan fikir ve mülâhaza.

sâniyen: h.ar.ikinci olarak, ikinci derecede.

sârî: d. cihet ve bir tarafa doğru kasd ve niyet beyân eder.

savâ ‘ik: sâ ‘ika’nın cem ‘i. [sâ ‘ika: is.ar.yıldırım.]

sâz: i.fa. her nevi çalgı. sıf.fa. yapan, uyduran.

sefâin: sefine'nin cem 'i.

sehâb: iz.ar.bulut, ebr, mig. mc.1.karanlık, zulmet. 2.kesretle uçuşan çekirge gibi şeyler.

sekerât: is.cm.ar. sarhoşluk, mestlik.

semerât: semere'nin cem 'i. [semere: is.ar.1.yemiş, meyve, nebâtât ve eşcârın tohumlarını hâvî olarak verdikleri me'kûl veya gayr-i me'kûl tane.2.fâide, nef ', kâr.3.hâsıl, netice.

seng: is.fa.taş, hâcer.

ser: i.fa. 1.baş, kafa, kelle, re's. 2. baş, reîs, bir taifenin büyüğü, ser-ulemâ.3. tepe, zirve. 4.uç, kenar. 5. son, nihâyet, pâyan.

ser-â-pâ: sıf.h.fa. baştan ayağa, bütün, hep.

ser-â-ser: sıf.h.fa. baştan başa, bütün ,tekmil, bir düziye.

ser-levha: i.fa.bir levhanın veya kâğıt ve sahife ve kitap vesairenin başına yazılan yazı ve unvan veyahut tersim olunan resim ve şekil. dibâce, ser-nüvişt.

setr: iz.ar.örtme, kapama, gizleme.

sevâhil: sâhil'in cem 'i.

sevb: iz.ar. giyecek şey, roba, câme.

seylâbe: i.fa.sel suyu, sel halinde şiddetle akan su.

sezâ: yahut sezâ-vâr: sıf. fa. lâyük, münasip, şâyeste, şâyân, yaraşır, çesbân.

sıbâğ: ar.1.boya, renk. 2.hilkat, fitrat.

sihâm: sehm'in cem 'i.n [sehm: iz.ar.1.ok, yayla atılan ucu sivri demirli kamış. 2.hisse, pay, nasip, behre3.nemâsı aydan aya alınmak üzere hazîne-i devlete ikrâz olunan akçeye mukabil alınan sened-i resmî.

sipîhr: i.fa.1.gök, semâ, âsumân, felek. 2.mc. tâlih, baht, kader, felek.

sirişk:i.fa.göz yaşı, dem ', eşk.

sitân: sıf.fa. alan, ahz ü kabzeden.

siyâsiyyât: is.cm.ar. umûr-ı siyâsiyye, devletler beynindeki münâsebet ve alâ'ika müteallik işler, diplomasi işleri.

siyyân: sıfz. t.ar.müsâvî ve beraber iki şey.

sûd: i.fa. kazanç, kâr, fâide, nef ', menfaat.

sudûr: iz.ar. sâdır olma, zuhûr, hudûs, hâsıl olma, vukua gelme, çıkma.

sûzen: i.fa. iğne, ibre.

sûrûr: iz.ar.sevinç, şâdî, meserret.

-Ş-

şâdab: sıf.fa. suya kanmış, sulu, âdâr, ter u taze.

şâh: f.i.1.dal.2.boynuz, çatal.

şâhrâh: ya da şehrhâh. i. fa. büyük cadde, târik-i sultânî. mc. şaşırılması mümkün olmayan doğru ve açık yol, târik-i selâmet.

şakk: iz.ar.1.yarma, çatlama. 2.yırtma, paralama. 3.kırma, şikest etme. 4.yarık, yarma, çatlak.

şebâb: iz.ar.gençlik, unfuvân-ı civânî.

şecer:iz.ar.ağaç, diraht.

şedîd: sıf.ar.1.sert, katı, suht, şiddetli. 2. müsâadesiz, sıkı.

şedide: şedîd'in müennesi.

şehâdet-nâme:i.fa.1.bir mektebi ikmâl edip çıkan şâkirdânın yedine mektepte tedris olunan fûnûnu tahsil etmiş olduklarına şahit ve burhân olmak üzere verilen varaka-i resmiye.

şehâmet: is.ar.zeka ve fitnatla beraber cesâret ve şecâat, dilîrlik.

şehinşâh:yahut şâhinşâh. i.fa. hükümdârlar hükümdârı, taht-ı tâbiyyetinde ikinci derecede bir takım melikler bulunan büyük hükümdar, pâdişâh, sultânı's selâtîn.

şehîr:a.s.ünlû, meşhur,şöhretli.

şehper: fa. i. kuş kanadının en uzun tüyü.

şemâtet: is.ar.birinin başına gelen belâ ve kederden düşmanlarının sevinip izhâr-ı meserret eylemeleri.

şemm: iz.ar.koklama, koku alma, kuvve-i şâmme, hâssa-i şâmme.

şevâhık:şâhika'nın cem 'i. [şâhika: is.ar.dağ tepesi, zirve.]

şikk: iz.ar.1.bir küllün münkasım olduğu iki kısımdan beheri. 2. melhuz olan iki ihtimâlin beheri.

şirâ': iz.ar.satın alma, mübâyaa.

şitâ': iz.ar.kış, zemistân.

şitâb:is.ar.acele, sürat, müsâraat, çabukluk.

şû 'le: is.ar.alev, âteş-alevi.

şu'ûnat: şe'n'in cem 'i. [şe'n: iz.ar.1.iş, kâr, fiil. 2. yeni iş, yeni zuhûr eden hâl, vaka, hâdise, vukuât, havâdis.

şü ‘â ‘: iz.ar.güneşten veya diğer bir ziyadan nâzırın gözüne doğru uzanır gibi görünen nûr teli, pertev.

şübbân: şâbb’ın cem ‘i. [şâbb: sıf.i.ar.genç, deliklanlı,civân, yiğit.]

şükûfe: i.fa. çiçek, zehre.

şüküfte:sıf.fa.açılmış.

şûrb: iz.ar.içme.

-T-

tâ ‘ât: tâ ‘at’ın cem ‘i. [tâ ‘at: is.ar.1.itâat, inkıyâd.2.takvâ, ibâdet, zühd.]

ta ‘yîb: iz.ar.ayıplama, takbih etme,ayıp ve ar addetme, takdir etmeme.

ta ‘zîm:iz.ar.büyütme, ağırlama, hürmet ve ikrâm etme.

tâ’ir: sıf.ar.uçan, uçucu, perrân. iz.ar.kuş, tayr, mürğ.

tab ‘:iz.ar.1.mühür, damga vesâire basma. 2. yed-i kudret tarafından basılmış gibi olan tabiat, hilkat, sirişt, cibillet. 3.dökme hurûfâtla veya litoğrafya veya fotoğrafya vesâir usullerle kitap vesâire basma.

tâb:i.fa.1.tâkat, kuvvet, mecâl.2.revnak, nûr, ziyâ.

tabirât: tabir’in cem ‘i.

tâbiş: i.fa.parlama.

tafra-furûş: sıf.fa. bîlâ-pervâzlık satan, üst perdeden atıp tutan.

tağrib: iz.ar.birini memlekewetinden çıkarma, gurbete yollama veya götürme, tard, teb ‘îd.

tağyir: iz.ar.1.başkalaştırma, değiştirme, diğer-gün etme. 2.bozma, ifsâd.

tahavvül:i,z.ar.bir hâlden bir hâle geçme, değişme.

tahdîd: iz.ar.1. sınır koyma, hudûd tayin etme. 2.tarif ve tayin etme.

tahkir: iz.ar.hakâret etme, hor ve hakir nazarıyla bakma, ehemmiyet vermeyip zelil görme.

tahrîr: iz.ar.1.yazma, jkitâbet. 2. kitap telif ve tertib retme, kaleme alma. 3.kayd, deftere geçirme.

tahsin: iz.ar.güzel bulup takdîr etme, alkışlama, medh ü senâ etme.

tahsin-hân: tahsîn ve âferin okuyan, takdîr eden.

tahvîl: iz.ar.bir hâlden bir hâle koma, değiştirme,tebdîl.

tâk: iz.ar.1.kemer, nısf-ı dâire suretinde kapı, pencere vesâire üstü. 2.serîr üstündeki, kubbe, kümbet.

takarrub: iz.ar.1.yaklaşma, yakın gelme, yanaşma. 2. vakti yakın olma, karîbü'l –vuku olma.

takbih: iz.ar.çirkin görme, beğenmeme.

takdîs: iz.ar.1.pak ve mübârek addetme, muazzez ve mukaddes tutma, kudsîyyet verme. 2. hamd ve şükür ve senâ etme. 3.mc. pek ziyâde hürmet ve ikrâm etme, ta 'zîm eyleme.

târ: i.fa.1.tel, iplik. 2. dokumadan müsta 'mel ariş, pod mukabili. sıf.fa.karanlık, muzlim.

tarab: iz.ar.sevinç, şenlik, ferah, sevinçten gelen coşkunluk ve tepinme.

tarâvet: is.ar.ter ü taze olma, tazelik.

tasdî ': iz.ar.1.baş ağrıtmı, baş ağrısı verme. 2. mc.tâciz etme, rahatsız etme.

tavsîf: iz.ar.evsâf ve sıfatlarını zıkr ve ta 'dat etme, tarif.

te 'âlî: iz.ar.yükselme, ulüvv-i şân ve menzilet peydâ etme.

tebâ 'ud: iz.ar.uzaklaşma, biribirinden uzak düşme.

tecvîz: iz.ar.câiz görme, cevâz verme, men etmeme, müsâade eyleme.

tedrîc: iz.ar.derece derece yani basamak basamak ilerleme yahut ilerletme.

teferrüd:iz.ar.1. tek ü tenhâ olma, herkesten ayrılıp yalnız kalma. 2. emsâlsiz ve bî-nazîr olma.3.kendi başına olma, kesb-i istiklâl etme.

tefevvüh: iz.ar. ağza alma, söyleme, telaffuz etme. cm. münâsebetli münâsebetsiz sözler, dedi-kodu, sorumluluk gerektiren sözler.

tegannî: iz.ar.1.zengin olma, mal ve servete nâil olma. 2. gınâ getirme, muhtaç olmamam, kanâat ve iktifâ. 3. elhân ile okuma, ırlama, nağme etme.

tehallûf: iz.ar.geride kalma, arkada bırakılma.

tehezzüz: iz.ar.ince sûrette titreme, lerzân olma, lerze.

tehniye: is.ar.tebrîk, tes 'îd.

tehzîb: iz.ar.düzeltilme, tesviye, temizleme, ıslâh ve tathîr.

tekrîm: iz.ar.ta 'zîm ve hürmet etme, büyütme, ululama.

tekrîr: iz.ar.tekrarlama, tekrar etme, bir daha yapma veya söyleme.

telhîs: iz.ar.1.hülâsa etme, mufassal yazılmış bir şeyin en ehemmiyetli, yerlerini alıp hülâsaten ifade etme.

telzîz: a.i.lezzet vermek, tatlandırmak.

temevvüc: iz.ar.dalgalanma, çalkanma, karışıp dalgalar kalkma.

temyîz: iz.ar.1.ayırma, seçme, fark etme, tefrik. 2. iyiyi kötüden fark etmek hassâ ve kuvveti, kuvve-i mümeyyize.

tenâkuz: iz.ar.insanın bir sözü diğ er bir sözünü çürütmesi, bir sözü diğ erine uymaması, m b yenet, teb y n.

tenvir: iz.ar.aydınlandırma, ziy landırma.

ter: sıf.f . 1.ya , rutubetli, ıslak. 2. taze, tar vetli.

terakkî: iz.ar.cm: terakk y t. 1.yukarı kalkma, yükselme. 2.artma, çoğalma.3. ilerleme, ileri gitme, c h ve mansıb ve ref hiyyeti artma. 4.ulûm ve f n n ve hazariyyet ve medeniyyette ileri gitme.

terakkiperver: sıf.f . terakk ye hizmet veya yardım eden, terakkî taraftarı.

ters m: iz.ar.çizme, resmini yapma, resm ve şeklini, çıkarma.

tervîc: iz.ar.1.rev c verme, kıymet ve itib rını artırma. 2.geçirme, inf z etme.

tesnîm: ar.cennet ırmaklarından biri.

te neg n: te ne'nin cem 'i. [te ne:sıf.f .1.susamı , susuz, at an. 2. mc.pek hevesk r ve arzu-ke .]

te v  : iz.ar.karıştırma, karma karışık etme.

tetvic: iz.ar.tac giydirme, birinin başına tac koyma.

tevakkî: iz, ar.sakınma, çekinme, ihtirâz.

tevakkuf: a.i.durmak, duraklamak, eğ leşmek.

tevc h: iz.ar.1.yüzü bir cihete döndürme. 2.doğrultma, bir adama s z, nazar vesâire atma. 3.r tbe veya mansıb verme. 4.mana verme, tefsir, te'v l.

tevdî ' :iz.ar. 1.birakma, emanet etme, tesl m. 2.ved laşma, allah'a ısmarladım deme.

teveccüh: iz.ar.cm.teveccühât. 1.yüz çevirme, doğrulma, bir yere doğru hareket etme. 2. gelme, yana ma, takarrub etme, nasîb ve müyesser olma. 3. muhabbet, hüsn-i nazar.

tevlîd: iz.ar.1.doğurma, dünyaya getirme. 2. doğurtma, doğurmakta olan bir kadına veya bir di i hayvana yardım etme, ebelik etme. 3.mc.vücûda getirme, hâsıl etme, sebep olma, sebebiyet verme.

tevsî ' :iz.ar.genişletme, geniş ve vas  ' etme, bolla tırma.

tezâyüd: iz.ar.artma,çoğalma, zi,y deleşme.

tezyîd: iz.ar.arttırma, çoğaltma, ziy dele tirme.

tezyîn: iz.ar.süsleme, s slendirme, z netlendirme.

t r z : sıf.f .1.donatan, süsleyen, s s veren. 2. düzelten, niz ma koyan, yapıp yakı tıran.

t ğ: i.f .kılıç, seyf.

til l: tell'in cem 'i. [tell: iz.ar.tepe.]

tulû ‘:iz.ar.1.doğma, bir kevkebin maşrıktan zuhuru.2.mc.zuhûr, hudûs, sünûh, sūdûr.

türrehât: is.cm.ar.saçma sapan sözler, hezeyân, herze, abes söz, mâlâyânî.

-U-

ulûm: iz.ar.ilm’in cem ‘i.

ulviyyet: is.ar.1.yükseklik, bülendlik, mertebe ve derece yüceliği. 2. maneviyyet, rûh’aniyyet, semâîlik.

umûm:iz.ar.1.âmm ve umûmî olma, umûmîlik, umûmiyyet, cümleye ait ve şâmil olma, husûs mukabili. 2.bütün insanlar, bütün halk, âmmе, nâs.

umûr-u beytiye: emr’in cem ‘i. ehemmiyet verilen iş, vazîfe.

-Ü-

üdebâ: iz.ar.edîb’in cem ‘i.

üftâdegân: üftâde’nin cem ‘i. [üftâde:sıf.fa.düşmüş, düşkün, bîçâre.]

-V-

vâcib: sıf.ar.terki câiz veya mümkün olmayan, elzem, muktezâ, lâ-büdd.2.f.şer ‘an îfâsı elzem olan, farz mesâbesinde olan.

vahşet: is. ar. 1.yabânîlik, vahşilik. 2.ıssız, tenhalık, yalnızlık. 3. tenhâ ve ıssız yerlerde duyulan korku ve dehşet. 4. ürkme, korkma, dehşet.

vâkı’a:bis.ar.1.vuku bulan hâl, cereyân eden madde, mâcera. 2.rüya, düş.

vaktâ ki: zz.fa.o vakit ki, ne zaman ki, olduğu vakit, kaçan.

vâlâ: sıf.fa.yüksek, yüce, âlî, bülend.

vâlih:sıf.ar.veleh ve hayrete dalan, hayran, şaşa kalmış.

varaka: is.ar.1.bir tek yaprak.2.kâğıt, mektup, nâme, pusula, tezkere. 3.bi,r gazeteye derc olunmak üzere kârilerinden birinin gönderdiği tezkere.

varak-pâre: i.fa.1.kâğıt parçası.2.ehemmiyetsiz ve nâçiz pusula veya tezkere.

vârid: sıf.ar.1.vürûd eden, gelen, vâsıl olan. 2. bir şey hakkında sâdır olan, tatbik olunan.

vâsıf: sıf.ar.vasf ve tavsif eden, birinin evsâfını zıkr ve beyân eden.

vâsıl: sıf.ar.1.yetişen, ulaşan, vusul bulan. 2. kavuşan, sevdiğine mülâkî olan. 3.ma ‘rifetu’llâha nâil olan.

vâsi: sıf.ar.geniş, enli, bol.

vaz ‘: iz.ar.1.koma, bırakma, atma. 2.tayîn ve tahsis etme. 3.icat ve tesis etme. 4.tarh ve teklif etme. 5.duruş, hareket, tarz, biçim.

vazâif: vazife’nin cem ‘i.

vazıha: vâzih'in müennesi. [vâzih: sıf.ar.açık, âşikâr, kapalı olmayıp açıktan beyân olunan ve şüphe bırakmayan.]

vely:iz.ar.birbiri arkasından gelme veyâ zuhûr ve vuku bulma, teâkub, tevâlî.

verd:iz.ar.gül.

vesâtat: is.ar.araya girme, vâsıta olma, miyâncılık.

visâl: iz.ar.sevdiğine kavuşma, vuslat, firâk mukâbili.

vücûh: vech'in cem 'i.[vech: iz.ar.1.yüz, çehre, suret.2.üst, satıh, yüz. 3.ön, alın, cephe.4.üslûb, tarz, tarik, suret.5.sebep, vesîle, cihet, münâsebet.6.vâsıta.]

vüs'at:is.ar.1.genişlik, bolluk.2.iktidâr-ı mâlî, ahvâl-i mâliye müsâadesi. 3.hâlî meydan, fırsat.

-Y-

yed-i tûlâ: malûmât-ı tâmmе, vüsati mâlûmât, ıttılâ '-ı tâmm.

yek-diğеr :k.fa.birbirine, birbirini.

yeksân: sıf.fa.1.düz, müstevi, beraber. 2.bir, müsâvî.

yek-ser: sıf.fa.1.baştan başa, hep, cümle, bütün. 2.birlikte, hep beraber.

-Z-

za'f: iz.ar.zayıflık, nâ-tüvânlık, dermansızlık, kuvvetsizlik.

zahm: i.fa. zahme. [zahme: 1.vurma, darb,darbe. 2. yara, ceriha.3.telli çalgıların tellerine dokunmaya mahsusboynuz ve tüy vesaireden çöpçük, tâziyâne, mızrab.4.üzengilerin asıldığı kayış.

zamîr:ar.1.iç, dâhil, her şeyin iç yüzü, bâtın.2.kalp, yürek, vicdân.3.zamir.

zemzeme-pirâ:ar. nağme ve terennüm edici.

zerd: sıf.fa.sarı.

zer-endûd: sıf.fa. altın sürülmüş, yaldızlanmış, altınla mücellâ.

zerîn: sıf.fa.1.altından mamûl, altın.2.altın gibi, altın renginde

zevâid: is.cm.ar.1.fazla ve lüzumsuz şeyler.2.hk.mebî ' veya merhûnda meyve gibi sonradan hâsıl olan şeyler.

zevâl: iz.ar.1.zâil olma, fenâ bulma. 2.aşağılama, tenezzül, tedenni.3.kabahat, suç, mesûliyyet.4.güneşin nısfü'nehar hatt-ı mefrûzundan garba doğru inmesi, meyli.

zevât: zât'ın cem 'i.

zevrak: iz.ar.kayık, sandal

zill: iz.ar.1.gölge, sâye.2.mc.himâye, tesâhub.

zî: a.s.sahip, malik.

zîb. i.fa.bezek, süs, zînet.

zillet: is.ar.alçaklık, mezellet, denâet, fûrûmâyelik.

zînet: is.ar.bezek, süs, zîb.

zîr: hc.fa.altta, alta.

zulmet: is.ar.cm. zulûmât. karanlık, tîregî, târikî.

zunûn: zann'ın cem 'i.

züll: yahut zillet. is.ar.alçaklık, mezellet, denâet, fûrûmâyelik.

